RADA GMINY
SOLINA

Uchwała Nr XV/135/15

Rady Gminy Solina

z dnia 30 października 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025".

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.)

Rada Gminy Solina

uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Strategię Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Solina.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY
Mariusz Kaliniewicz

Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025

Polańczyk, czerwiec 2015 roku

Spis treści

I. DIAGNOZA ILOŚCIOWA 4
1. OTOCZENIE LOKALNE I REGIONALNE 5
1.1. POŁOŻENIE GMINY SOLINA 5
1.2. MIEJSCE GMINY W SIECI OSADNICZEJ 7
2. MIESZKAŃCY GMINY (POTENCJAŁ LUDZKI) 10
2.1. DEMOGRAFIA 10
2.1.1. Ludność ogółem w 2013r., miejsce w województwie, zmiany ludności w latach 2010-2013 10
2.1.2. Struktura wieku i płci 10
2.1.3. Ruch naturalny 12
2.1.4. Ruch wędrówkowy 16
2.1.5. Prognoza ludności 16
2.2. KAPITAŁ LUDZKI 18
3. ZASPOKAJANIE POTRZEB MIESZKAŃCÓW 22
3.1. ZABEZPIECZENIE MATERIALNE 22
3.1.1. Rynek pracy 22
3.1.2. Bezrobocie 22
3.1.3. Status materialny i źródła utrzymania mieszkańców 23
3.2. SCHRONIENIE 25
3.3. BEZPIECZEŃSTWO ŻYCIA, ZDROWIA I MIENIA 27
3.4. OCHRONA ZDROWIA I ŻYCIA 36
3.5. OPIEKA 38
3.5.1. Opieka nad dziećmi (żłobek i przedszkole) 38
3.5.2. Opieka nad osobami starszymi 38
3.5.3. Opieka nad osobami niepełnosprawnymi 39
3.5.4. Opieka społeczna 39
3.6. ROZWÓJ LUDZI 40
3.6.1. Przedszkola (prywatne i publiczne) 40
3.6.2. Szkoły podstawowe (prywatne i publiczne) 41
3.6.3. Gimnazja (prywatne i publiczne) 42
3.6.4. Kształcenie na poziomie ponadgimnazjalnym 43
3.6.5. Kształcenie dorosłych 43
3.6.6. Kształcenie na poziomie wyższym 43
3.6.7. Inne placówki edukacji i wychowania specjalnego 43
3.7. KULTURA, SPORT, REKREACJA, WYPOCZYNEK, PRZYJEMNOŚCI (OFERTA) 45
3.8. KONTAKTY SPOŁECZNE, WIĘŹ GRUPOWA, TOŻSAMOŚĆ Z GMINĄ 47
3.8.1. Kapitał społeczny 47
3.9. Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych 47
3.9.1. Powiązania komunikacyjne i transportowe gminy 47
3.9.2. Telekomunikacja i Internet 48
4. ZASOBY TECHNICZNE 51
4.1. BUDYNKI I OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ 51
4.2. ENERGETYKA 58
4.3. INFRASTRUKTURA DROGOWA 61
4.3.1. POWIĄZANIA TRANSPORTOWE 61
4.3.2. Ilość i jakość dróg w Gminie Solina 64
5. POTENCJAŁ I ŁAD PRZESTRZENNY 66
5.1. STRUKTURA PRZESTRZENNA GMINY 66
Ukształtowanie centrum gminy 68
5.2. DOKUMENTY I DECYZJE W GOSPODARCE PRZESTRZENNEJ I PRZEWIDYWANE W NICH ZMIANY 69
5.3. TERENY ROZWOJOWE – OFERTY INWESTYCYJNE 69
6. POTENCJAŁ EKOLOGICZNY 70
6.1. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA 70
6.2. OCZYSZCZANIE GMINY I GOSPODARKA ODPADAMI STAŁYMI 79
7. POTENCJAŁ PRZYRODNICZY 81
7.1. WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE 81
7.2. STAN ŚRODOWISKA 90

8. POTENCJAŁ KULTUROWY 104
7.2. DZIEDZICTWO MATERIALNE 104
7.3. DZIEDZICTWO DUCHOWE 117
7.4. DZIEDZICTWO SPOŁECZNE 118
7.5. INSTYTUCJE KULTURY 119
8. POTENCJAŁ TURYSTYCZNY 120
9. POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY 129
9.1. WŁADZE I ADMINISTRACJA I ICH ZASOBY 129
9.2. INNE PODMIOTY INSTYTUCJONALNE DZIAŁAJĄCE W GMINIE 132
9.3. INNE DZIAŁANIA PROROZWOJOWE I ICH SKUTECZNOŚĆ 133
9.4. WSPÓŁPRACA REGIONALNA I MIĘDZYNARODOWA 133
10. GOSPODARKA I STRUKTURA GOSPODARKI 134
10.1. STRUKTURA PODMIOTOWA I POTENCJAŁ GOSPODARKI 134
10.2. STRUKTURA RODZAJOWA GOSPODARKI 134
10.3. INFORMACJE O WYBRANYCH SEKCJACH I SEGMENTACH GOSPODARKI 137
10.3.1. Działalność produkcyjna 137
10.3.2. Działalność budowlana 138
10.3.3. Rolnictwo 138
10.3.4. Turystyka i gastronomia 142
10.3.5. Pozostałe usługi 144
10.3.6. Usługi otoczenia biznesu 144
11. POTENCJAŁ MATERIALNO-FINANSOWY GMINY 145
11.1. MAJĄTEK KOMUNALNY 145
11.1.1. Nieruchomości budynkowe i inne komunalne obiekty/urządzenia 145
11.1.2. Grunty komunalne 145
11.1.3. Potencjał podmiotów z udziałem własności komunalnej 147
11.1.4. Ewentualne inne składniki majatku komunalnego 147
11.2. BUDŻET I INWESTYCJE GMINY 147
11.2.1. Dochody budżetu gminy 147
11.2.2. Wydatki budżetu gminy 147
11.2.3. Inwestycje gminne 149
II. DIAGNOZA JAKOŚCIOWA 151
WPROWADZENIE 151
1. ANALIZA PROBLEMÓW GMINY 154
1.1. Problemy w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców 154
1.1.1. Zabezpieczenie materialne 154
1.1.2. Schronienie 154
1.1.3. Bezpieczeństwo zycia, zdrowia i mienia 154
1.1.4. Ochrona zdrowia i życia 154
1.1.5. Opieka 155
1.1.6. Rozwój ludzi 155
1.1.7. Kultura, sport, rekreacja, wypoczynek, przyjemności 155
1.1.8. Kontakty społeczne, więź grupowa, tożsamość z gminą 156
1.1.9. Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych 156
1.1.10. Potrzeby konsumenckie 156
1.2. Problemy w zakresie potencjałów i zasobów gminy 157
1.2.1. Zasoby techniczne 157
1.2.2. Potencjał i ład przestrzenny 157
1.2.3. Potencjał kulturowy 158
1.2.4. Potencjał ekologiczny 158
1.2.5. Potencjał ludzki 158
1.3. Problemy w zakresie gospodarki i promocji 159
1.3.1. Mikroprzedsiębiorstwa, MŚP, duże przedsiębiorstwa, rolnictwo, turystyka, rynek pracy, instytucje otoczenia biznesu, konkurencyjna współpraca, polityka gospodarcza i promocja gminy 159
2. CZYNNIKI ROZWOJOWE 160
2.1. Czynniki rozwojowe w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkańców 160
2.2. Czynniki rozwojowe w zakresie potencjałów i zasobów gminy 162

2.3. Czynniki rozwojowe w zakresie gospodarki i promocji gminy 164
III. STRATEGIA ROZWOJU GMINY SOLINA 166
1. WPROWADZENIE 168
2. ZAŁOŻENIA STRATEGII 170
3. MISJA GMINY 171
4. CELE GMINY SOLINA 172
4.1. CELE STRATEGICZNE 172
4.2. DRZEWO CELÓW STRATEGICZNYCH 173
4.3. ZADANIA REALIZACYJNE DLA POSZCZEGÓLNYCH CELÓW OPERACYJNYCH 175
4.4. LISTA DOKUMENTÓW GMINY O ZNACZENIU STRATEGICZNYM 185
4.5. OCENA ZGODNOŚCI STRATEGII Z DOKUMENTAMI ZEWNETRZNYMI 185
IV. WDRAŻANIE STRATEGII GMINY 199
1. WPROWADZENIE 199
2. ZASADY ZARZĄDZĄNIA STRATEGIĄ 199
3. PROGRAMOWANIE ROZWOJU GMINY (ELEMENTY SYSTEMU ZARZADZANIA STRATEGIĄ) 201
4. SYSTEM MONITOROWANIA 202
5. WSKAŹNIKI DLA POSZCZEGÓLNYCH CELÓW OPERACYJNYCH I ZADAŃ REALIZACYJNYCH 203
6. WSPÓŁPRACA Z PARTNERAMI SPOŁECZNYMI PRZY REALIZACJI STRATEGII 232
SPIS ILUSTRACJI 234

Załączniki do strategii:

1. Zestawienie zadań i inwestycji proponowanych do realizacji w ramach „Strategii Rozwoju Gminy do roku 2025”
2. Plan Rozwoju Uzdrowiska Polańczyk
3. Raport z badania ankietowego w ramach projektu „Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025”

I. DIAGNOZA ILOŚCIOWA

Wstęp

Szanowni Państwo,

Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 to jeden z najważniejszych dokumentów przygotowywanych przez samorząd gminny. Określa ona priorytety i cele polityki rozwoju społeczno-gospodarczego prowadzonego na obszarze jego działania.

Niniejsza, jest pierwszym dokumentem w którego tworzeniu uczestniczyłem. Potrzeba aktualizacji Strategii oparta była o wiele istotnych przesłanek. Na pierwszy plan wysuwa się wymóg dostosowania zapisów dokumentu do nowej sytuacji społeczno-gospodarczej, a także fakt, iż perspektywa czasowa wcześniejszego opracowania dobiegała końca.

Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 nie ogranicza się w swych zapisach wyłącznie do zadań realizowanych przez gminne władze samorządowe. Dokument ujmuje również zapisy, które mają być wyzwaniem dla całej społeczności lokalnej i wszystkich instytucji działających na terenie Gminy. Budowanie i rozwijanie aktywnych partnerstw lokalnych prowadzić może do realizacji wielu prorozwojowych działań.

Wszyscy jednak zdajemy sobie sprawę, że takie partnerstwa nie są zjawiskiem, które mogą się łatwo rozpocząć i zafunkcjonować spontanicznie. Z drugiej jednak strony, mamy wiele przykładów lokalnych organizacji i instytucji aktywnie wpływających na nasze otoczenie. Zachęcam Państwa do współpracy. Jestem również przekonany, że dokument Strategii pozwoli na jej zainicjowanie, nakierowanie i intensyfikowanie.

Wyrażam przekonanie, że nowa Strategia będzie odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania wszystkich mieszkańców Gminy Solina. Ponadto w kolejnej perspektywie funduszy europejskich da możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych na istotne dla jej rozwoju przedsięwzięcia.

Dzięki zaangażowaniu przedstawicieli samorządu, organizacji publicznych, przedsiębiorców i lokalnych liderów życia społecznego, dokument ten stanowi syntezę świadomych wyborów i rekomendacji przedstawicieli różnych społeczności tworzących wspólnotę samorządową. Jestem bardzo wdzięczny za udział i współpracę w pracach nad Strategią Rozwoju Gminy Solina do roku 2025.

Adam Piątkowski
Wójt Gminy Solina

1. Otoczenie lokalne i regionalne

1.1. Położenie Gminy Solina

Poniżej przedstawiono położenie Gminy Solina w jednostkach administracyjnych wyższego rzędu – kraju, województwie oraz powiecie.

Położenie w jednostkach administracyjnych wyższego rzędu

W dniu 1 stycznia 1999 roku wprowadzono w Polsce nowy podział administracyjny.

Obowiązujący od 1975 roku dwustopniowy podział administracyjny zastąpiono podziałem trójstopniowym, w którego skład wchodzą województwa, powiaty i gminy.

Nowy podział administracyjny, od chwili jego wprowadzenia w 1999 roku, uległ niewielkim modyfikacjom. W 2002 roku utworzono 7 nowych powiatów i jedną nową gminę oraz zlikwidowano 12 gmin, w 2003 roku zlikwidowano jeden powiat (przywrócony następnie w 2013 roku), w 2010 roku utworzono jedną nową gminę. Dodatkowo co roku następują niewielkie korekty granic województw, powiatów i gmin.

Obecnie (stan na 1 stycznia 2014 r.) Polska dzieli się na 16 województw, 380 powiatów i 2479 gmin.

Gmina Solina administracyjnie zlokalizowana jest w województwie podkarpackim.

Województwo podkarpackie zostało utworzone 1 stycznia 1999 roku z połączenia trzech województw: rzeszowskiego, przemyskiego i krośnieńskiego oraz części tarnobrzeskiego i tarnowskiego. Zajmuje powierzchnię 17 845 km^2. Region położony jest w południowo-wschodniej części kraju; wschodnią granicę województwa stanowi granica państwowa z Ukrainą (obwód lwowski i obwód zakarpacki), południową – granica ze Słowacją (Kraj preszowski). Na górze Kremenaros (Krzemieniec) – 1221 m n.p.m. w Bieszczadach stykają się granice Polski, Słowacji i Ukrainy, z tego względu słup graniczny postawiony na Krzemieńcu oznaczony jest numerem I. Podkarpacie graniczy również z województwami: lubelskim, świętokrzyskimi małopolskim.

Podkarpacie jest regionem o charakterze rolniczo-przemysłowym. Liczba ludności województwa podkarpackiego wynosi przeszło 2129 tys. ludności (według danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, grudzień 2013 r.) Największa gęstość zaludnienia występuje w miastach i całym pasie środkowym województwa, najmniejsza w części południowej i wschodniej.

Pod względem administracyjnym województwo dzieli się na 159 gmin, 21 powiatów ziemskich oraz 4 miasta na prawach powiatu (Rzeszów, Krosno, Tarnobrzeg, Przemyśl). Od 1 stycznia 2002 roku liczba powiatów powiększyła się o powiat leski z gminami: Baligród, Cisną, Lesko, Olszanica, Solina. Stolicą województwa i największym ośrodkiem miejskim jest Rzeszów liczący ok. 180 tys. ludności. Inne miasta z największą liczbą ludności to: Przemyśl (64,7 tys.), Stalowa Wola (63,3 tys.), Mielec (60,7 tys.), Tarnobrzeg (48,6 tys.) i Krosno (47,3 tys.).

Gmina Solina administracyjnie zlokalizowana jest w powiecie leskim.

Powiat leski – jeden z 380 powiatów w Polsce (*jeden z 21 powiatów w województwie podkarpackim*), utworzony w 2002 r. z części powiatu bieszczadzkiego. Jego siedzibą jest miasto Lesko.

W skład powiatu wchodzą:
gminy miejsko-wiejskie:
- Lesko;

gminy wiejskie:
- Baligród,
- Cisna,
- Olszanica,
- Solina.

Powierzchnia powiatu wynosi 835 km^2.

Źródło: opracowanie własne na podstawie źródeł internetowych

Gmina Solina jest jednostką administracyjną o statusie gminy wiejskiej. Należy do powiatu leskiego leżącego w południowo-wschodniej części województwa podkarpackiego. Gmina sąsiaduje z następującymi gminami powiatu leskiego: gminą Baligród, gminą Cisna, gminą Lesko, gminą Olszanica, oraz z gminami: Czarna i Ustrzyki Dolne należącymi administracyjnie do powiatu bieszczadzkiego.

Całkowita powierzchnia Gminy Solina wynosi 185km^2 (18 452ha).

W skład Gminy Solina wchodzą następujące miejscowości wiejskie:

- Berezka,
- Bereżnica Wyżna,
- Bereźnica Niżna,
- Bóbrka,
- Bukowiec,
- Górzanka,
- Myczkowce,
- Myczków,
- Polańczyk,
- Polanki,
- Horodek,
- Radziejowa,
- Tyskowa,
- Studenne,
- Sakowczyk
- Rajskie,
- Rybne,
- Solina,
- Terka,
- Werlas,
- Wola Górzańska
- Wola Matiaszowa,
- Wołkowyja,
- Zawóz.

Położenie geograficzne

Położenie geograficzne Gminy Solina wyznaczają współrzędne **49°22′10″N szerokości geograficznej północnej i 22°25′11″E długości geograficznej wschodniej.**

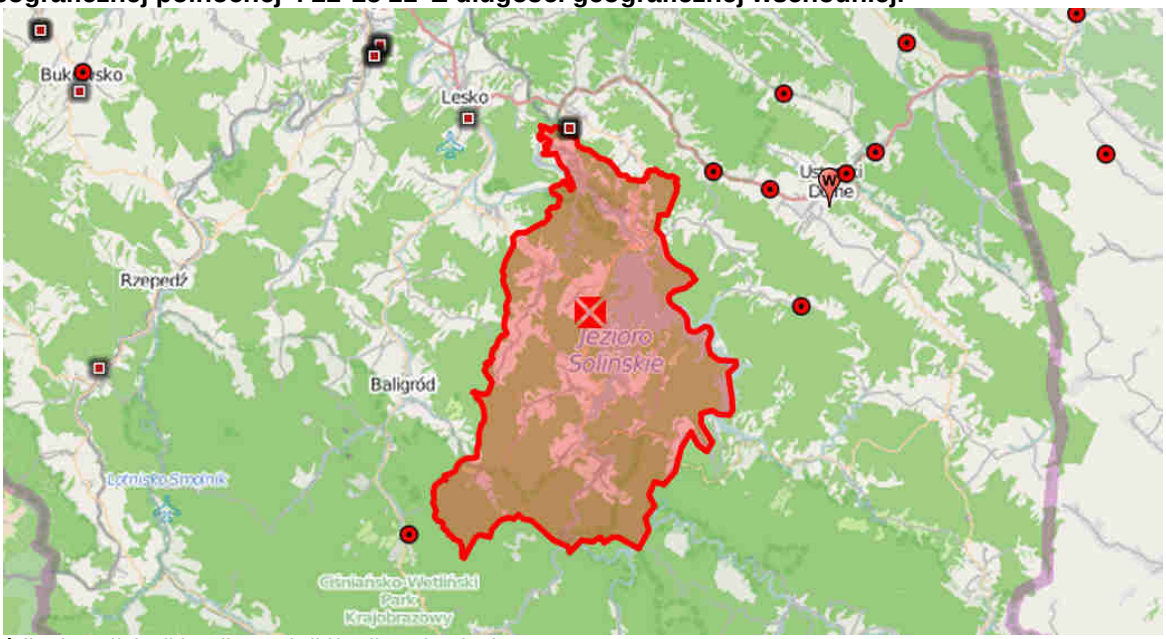

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Solina_(gmina)

Położenie historyczne

Gmina Solina utworzona została z dniem 1 lutego 1977 roku. Siedziba gminnych organów władzy i administracji państwowej mieściła się w Solinie, w obiekcie Zespołu Elektrowni Wodnych Solina-Myczkowce, usytuowanym na Osiedlu Eksploatacyjnym w Solinie.

W skład Gminy weszły wówczas: obszar znoszonej Gminy Wołkowyja, a ponadto z Gminy Olszanica obszary sołectw: Bóbrka, Bereżnica Niżna, Myczkowce, Solina i Zabrodzie, z Gminy Ustrzyki Dolne zaś obszary sołectw: Łobozew Dolny, Łobozew Górny, Daszówka, Sokole, Teleśnica Sanna i Teleśnica Oszwarowa.

Obszary z terenu Gminy Ustrzyki Dolne przeszły jednak nie na długo, bowiem już z dniem 1 lipca 1981 roku włączone zostały ponownie do Gminy Ustrzyki Dolne.

W marcu 1990 roku siedziba gminnych organów władzy i administracji państwowej przeniesiona została do nowo wybudowanego, dla potrzeb tych organów, budynku mieszczącego się w Polańczyku.

W dniu 27 maja 1990 r. przywrócony został ustrój samorządowy w gminach. Prawo nadało polskim samorządom nie tylko samodzielność, także i niezależność. Przyjęta została wówczas generalna klauzula kompetencyjna, iż do zakresu działania władz lokalnych należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym nie zastrzeżone na rzecz innych organów. Takie określenie zakresu działania daje władzom lokalnym możliwość podejmowania działań innowacyjnych, stwarzających korzystne warunki rozwoju gminy.[1]

1.2. Miejsce Gminy w sieci osadniczej

Podstawowe jednostki osadnicze to miasto i wieś, które tworzą wzajemnie powiązane układy, tzw. sieci osadnicze. Układ osadniczy Polski tworzy 57 470 jednostek osadniczych, z czego 883 to jednostki miejskie, a 56 587 to jednostki wiejskie.

Gminę Solina, jako sieć osadniczą tworzy 24 jednostek osadniczych - wsi, tj.:

- Berezka,
- Bereżnica Wyżna,
- Bereźnica Niżna,
- Bóbrka,
- Bukowiec,
- Górzanka,
- Myczkowce,
- Myczków,
- Polańczyk,
- Polanki,
- Horodek,
- Radziejowa,
- Tyskowa,
- Studenne,
- Sakowczyk
- Rajskie,
- Rybne,
- Solina,
- Terka,
- Werlas,
- Wola Górzańska
- Wola Matiaszowa,
- Wołkowyja,
- Zawóz.

Rozmieszczenie jednostek osadniczych i ludności na terenie Polski było ściśle zależne od środowiska przyrodniczego (najwięcej ludzi mieszka na terenach nizinnych i w dolinach rzek), przeszłości historycznej i zmiany granic Polski (stąd migracje ludności, zwłaszcza po okresach rozbiorów i wojen światowych) oraz migracji ludzi na tereny przemysłowe (za pracą, tam gdzie rozwijał się przemysł).

Sieć osadnicza wykazuje też silny związek z rozmieszczeniem ludności i gęstością zaludnienia (liczba osób na 1 km^2 powierzchni), która jest uwarunkowana czynnikami społecznymi i przyrodniczymi, co decyduje również o rozmieszczeniu wsi i miast. Gmina Solina zlokalizowana jest na wschodzie kraju, gdzie gęstość sieci osadniczych wynosi od 10 do 15 miejscowości na 100 km^2, z reguły są to jednostki o liczbie mieszkańców powyżej 1000. Analizowana gmina jest drugą co do wielkości w powiecie leskim (większa jest tylko gmina Cisna). Jej powierzchnia liczy 185 km^2 i zamieszkuje ją, według stanu na koniec grudnia 2013 roku 5 313 osób, co daje gęstość zaludnienia na poziomie 29 osób/ km^2 (jeden z niższych wskaźników wśród gmin powiatu leskiego). Poniżej zamieszczony wykres prezentuje porównanie wszystkich gmin tworzących powiat leski.

[1] *dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku*

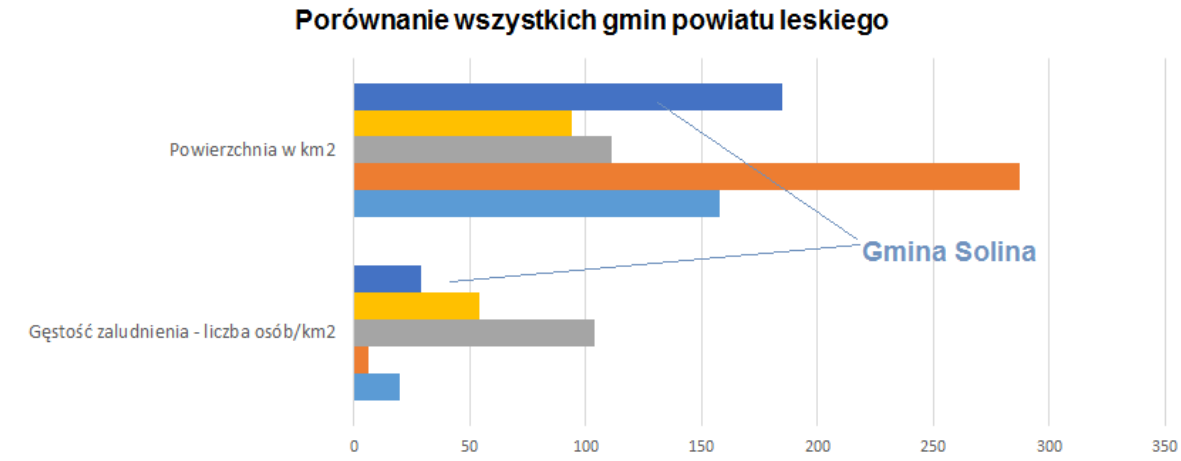

	Gęstość zaludnienia - liczba osób/km2	Powierzchnia w km2
Gmina wiejska Solina	29	185
Gmina wiejska Olszanica	54	94
Gmina miejsko-wiejska Lesko	104	111
Gmina wiejska Cisna	6	287
Gmina wiejska Baligród	20	158

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Polskie osadnictwo wyróżnia kilka typów wsi. Na ich rozmieszczenie wpływała rzeźba terenu, dostępność terenów wodnych, żyzność gleb i tradycja. Podkarpackie wsie, charakteryzuje typ wielodrożnicy (zwarta zabudowa rozciąga się wzdłuż przecinających się ulic) i ulicówki (zwarta zabudowa rozciąga się wzdłuż jednej ulicy, po obu jej stronach).

Rozmieszczenie ludności w gminie jest bardzo nierównomierne. Większe skupiska ludności występują wzdłuż ciągów komunikacyjnych, rzadsze zabudowania występują wzdłuż ciągów w terenach wyżej wzniesionych i wśród kompleksów pól uprawnych.

Największą miejscowością w Gminie Solina jest Polańczyk. Zamieszkuje tu 15,46% mieszkańców gminy. Miejscowościami o podobnej wielkości są Myczków, Myczkowce i Wołkowyja. Najmniejszą z wsi jest Horodek, który zamieszkuje 1 osoba.

Poniżej zamieszczona mapa prezentuje mapę topograficzną miejscowości tworzących Gminę Solinę.

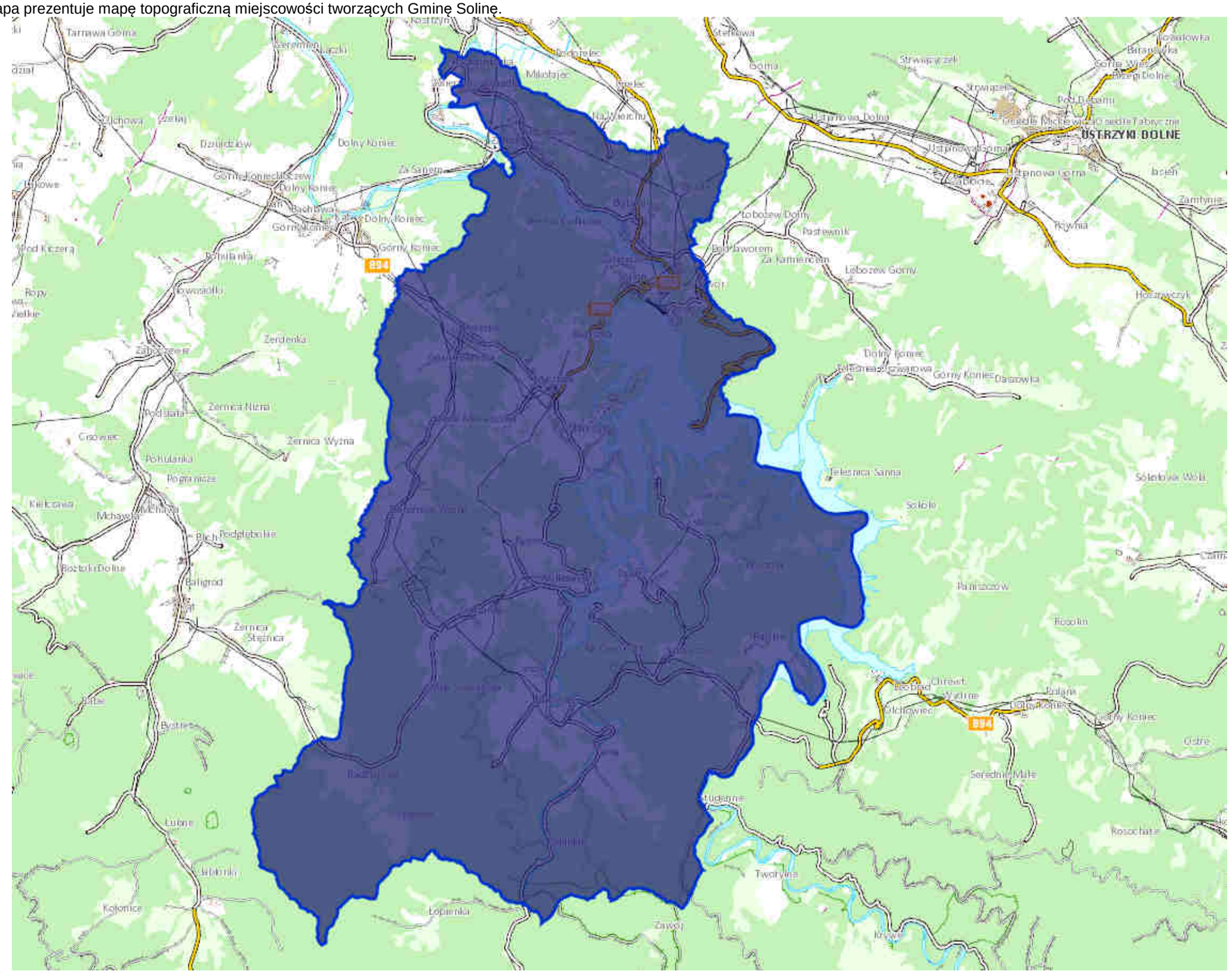

Źródło: http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/

2. Mieszkańcy gminy (potencjał ludzki)

2.1. Demografia

O pozycji i potencjale analizowanego obszaru w znacznym stopniu decyduje ludność i jej kondycja. To właśnie mieszkańcy wraz z dostępnymi zasobami naturalnymi tworzą podstawy do rozwoju obszaru, który zamieszkują. Z tego też względu konieczne jest prześledzenie platformy rozwojowej Gminy Solina właśnie pod kątem zasobów ludzkich i szerzej społeczno-ekonomicznych.

2.1.1. Ludność ogółem w 2013r., miejsce w województwie, zmiany ludności w latach 2010-2013

W końcu 2013 r. liczba ludności faktycznie zamieszkującej Gminę Solina wynosiła 5 313 osób, tj. o blisko 0,23% więcej w stosunku do 2010 roku.

Poniżej zamieszczono wykres prezentujący zmiany liczby ludności faktycznie zamieszkującej Gminę Solina w latach 2010-2013.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności faktycznie zamieszkującej Gminę Solina w latach 2010 – 2013

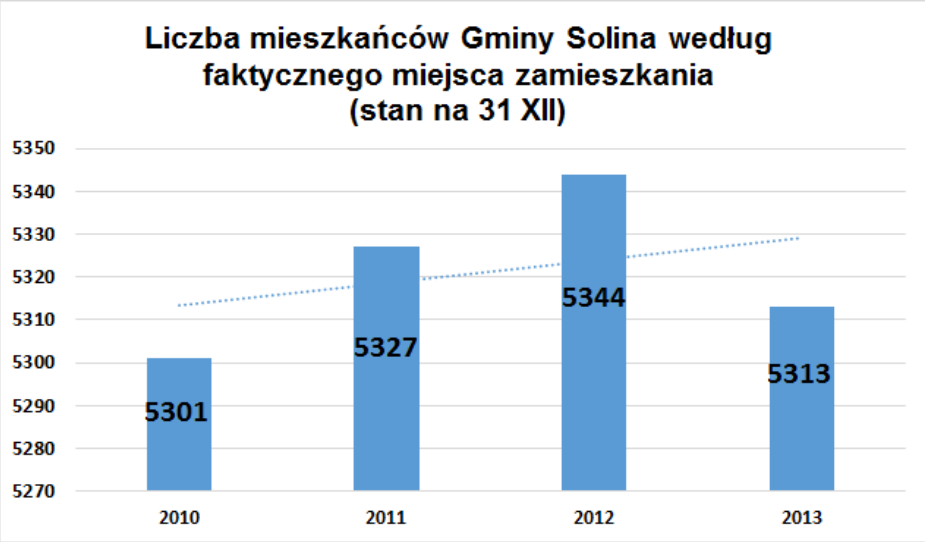

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Pomimo zmian jakie zachodziły w liczbie ludności w Gminie Solina (wzrost w latach 2010-2012 i nieznaczny spadek w 2013 roku) w badanym okresie charakteryzuje się ona ogólną tendencją wzrostową. W 2013 roku liczba mieszkańców Gminy Solina stanowiła blisko 0,24% mieszkańców województwa podkarpackiego. Gęstość zaludnienia w analizowanej jednostce w 2013 roku wyniosła 29 osób na km^2, przy wartości 32 osoby na km^2 notowanej w powiecie leskim i 119 osób na km^2 w województwie podkarpackim.

2.1.2. Struktura wieku i płci

Struktura ludności według płci i wieku daje podstawę do określenia wielu społeczno – ekonomicznych konsekwencji tak na dziś jak i na przyszłość. Określenie zapotrzebowania na miejsca w szkole, nowe miejsca pracy czy też oszacowanie przyszłej liczby małżeństw w celu zaprognozowania potrzeb mieszkaniowych.

Relacja ilości osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym jest pierwszym ważnym wskaźnikiem sytuacji demograficznej analizowanego obszaru. Relacje te dla Gminy Solina w roku 2013 przedstawiały się następująco:

- odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (w wieku do 17 lat) – 17,0%;
- odsetek osób w wieku produkcyjnym (kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata) – 65,6%;
- odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (kobiety w wieku powyżej 60 lat, mężczyźni powyżej 65 lat) – 17,4%.

Zamieszczona poniżej tabela przedstawia strukturę ludności ze względu na ekonomiczne grupy wieku mieszkańców Gminy Solina, w odniesieniu do danych dla jednostek porównywalnych.

Tabela 1. Struktura wieku według grup ekonomicznych w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Ludność w wieku					
	przed-produkcyjnym	produk-cyjnym	popro-dukcyjnym	nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
	[%]	[%]	[%]			
Gmina Solina	**17,0**	**65,6**	**17,4**	**52,5**	**102,7**	**26,6**
Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	20,3	63,2	16,4	58,2	80,9	26,0
POLSKA (gminy wiejskie)	20,4	63,3	16,3	58,0	80,0	25,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Z powyższego zestawienia wynika, iż blisko 2/3 mieszkańców Gminy Solina to ludność w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata). Nieprzerwanie od roku 2010 liczebność tej grupy rośnie. Liczebność osób w grupie poprodukcyjnej (od 59/64 lat), w analizowanym okresie obejmującym lata 2010-2013 również charakteryzowała tendencja wzrostowa. Z kolei w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym (do 18 lat) odnotowano spadek liczebności. Zaistniała sytuacja spowodowana jest wydłużeniem życia ludności przy równoczesnym niskim poziomie liczby urodzeń. Prognozy przewidują pogłębianie się tej tendencji.

Wykres 2. Ludność wg grup wiekowych w Gminie Solina (stan na 2013 rok)

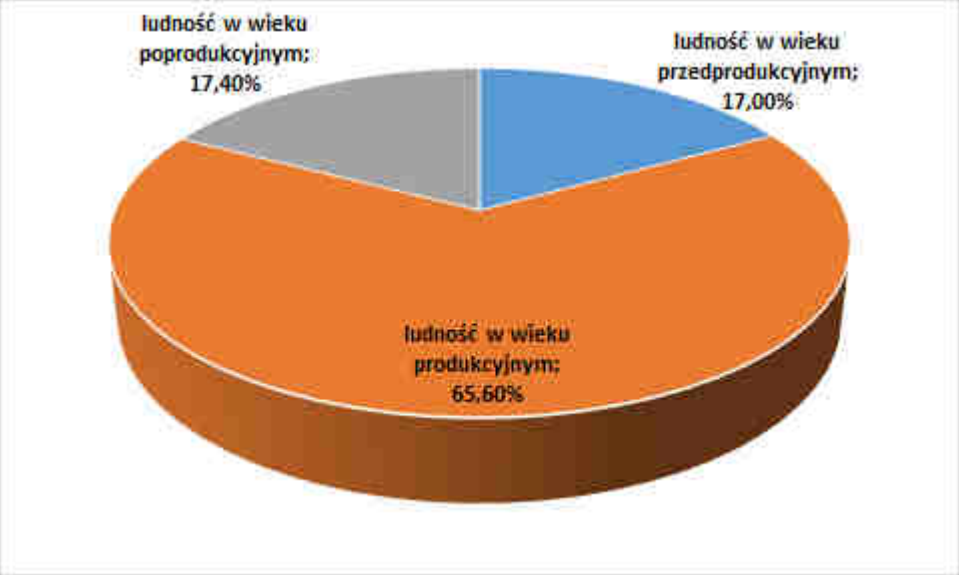

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik obciążenia demograficznego jest miarą pokazującą relację pomiędzy liczbą osób w wieku poprodukcyjnym i w wieku produkcyjnym *(dokładnie: liczba osób w wieku emerytalnym na 100 osób pracujących)*. Zbyt wysokie wartości tego wskaźnika, skądinąd korzystnie świadczące o zamożności i zdrowotności danego społeczeństwa, są jednak niekorzystne z punktu widzenia finansów publicznych (mała liczba osób płacących podatki przy dużej liczbie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, ochrony zdrowia itp.) W Polsce (w gminach wiejskich) w 2013 roku na 100 osób w wieku zdolności do pracy przypadało 58 osób w wieku nieprodukcyjnym. W Gminie Solina wartość wskaźnika jest wyższa i na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 52,5 osób w wieku nieprodukcyjnym. Jest to wartość najniższa na tle średniej liczonej dla pozostałych jednostek porównywalnych.

Wykres 3. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Solina (stan na 2013 rok)

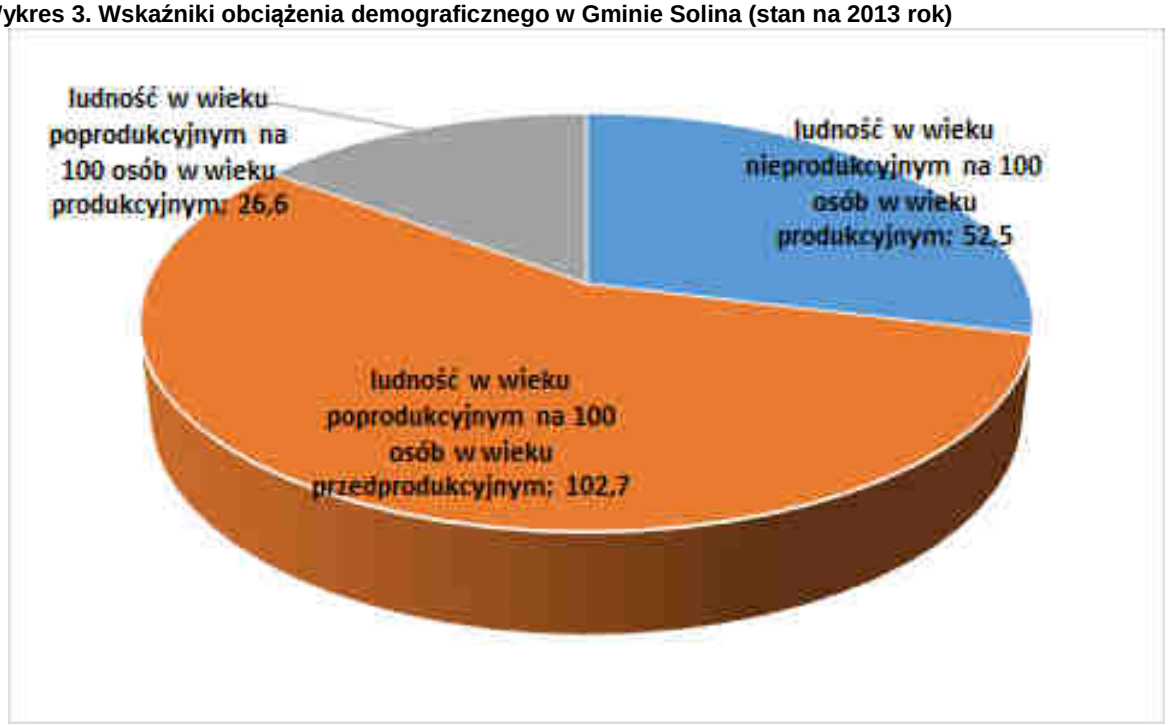

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

W Polsce wskaźnik obciążenia jest ciągle niewysoki na tle takich państw jak Włochy, Niemcy czy Grecja. Jesteśmy więc społeczeństwem relatywnie młodym. Jednakże przy tak niskim poziomie urodzeń i długim czasie trwania życia, sytuacja ta będzie się szybko zmieniała.

W Polsce według stanu z końca grudnia 2013 r., kobiety stanowiły 51,6% w ogólnej liczbie ludności. Zgodnie z prognozą stanu i struktury ludności z 2010 r. nie zmieni się to w przyszłości. Przewaga liczebna kobiet narasta silnie wraz z wiekiem. W młodszych grupach wieku jest więcej mężczyzn, różnica maleje przy przechodzeniu do kolejnych grup wieku, zaś po osiągnięciu równowagi w grupie wieku 40-44 lata dla ludności Polski następne grupy wieku charakteryzują się zwiększającą się przewagą liczebną kobiet.

Tabela 2. Udział kobiet

Typy jednostek terytorialnych	W grupie wiekowej				Ogółem
	0-19	20-39	40-59	60 i więcej	
Gmina Solina	503	827	737	583	2 650
Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	103 559	139 967	115 472	101 959	460 957
POLSKA (gminy wiejskie)	1 239 597	1 640 641	1 418 171	1 219 971	5 518 380

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na 100 mężczyzn w Gminie Solina przypada 100 kobiet, podczas gdy w gminach wiejskich w kraju i w gminach wiejskich województwa podkarpackiego odpowiednio po 101 kobiet.

2.1.3. Ruch naturalny

Zjawiska społeczno-demograficzne, takie jak zawieranie i rozwiązywanie małżeństw, urodzenia i zgony, związane z naturalną, biologiczną reprodukcją ludności określa się mianem **ruchu naturalnego.**
W analizie ruchu naturalnego podstawowe znaczenie mają charakterystyki natężenia urodzeń i zgonów, gdyż oprócz struktury według wieku czynniki te wpływają na przebieg procesu reprodukcji ludności. Zawieranie i rozwiązywanie małżeństw wpływa głównie na kształtowanie się liczby urodzeń oraz na zmianę struktury ludności według stanu cywilnego.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie ruchu naturalnego Gminy Solina na tle jednostek porównywalnych na przestrzeni lat 2010-2013.

Tabela 3. Urodzenia, zgony, przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w poszczególnych latach 2009-2013

Typy jednostek terytorialnych		Gmina Solina	Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	POLSKA (gminy wiejskie)	POLSKA
2010	Urodzenia na 1000 mieszkańców	9,6	10,8	11,4	10,7
	Zgony na 1000 mieszkańców	9,2	9,2	10,1	9,8
	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	0,4	1,6	1,3	0,9
2011	Urodzenia na 1000 mieszkańców	10,6	10,4	10,8	10,1
	Zgony na 1000 mieszkańców	7,2	9,3	10,0	9,8
	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	3,4	1,1	0,8	0,3
2012	Urodzenia na 1000 mieszkańców	7,0	10,3	10,7	10,0
	Zgony na 1000 mieszkańców	8,9	9,3	10,1	10,0
	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	-1,9	1,0	0,6	0,0
2013	Urodzenia na 1000 mieszkańców	9,5	9,9	10,2	9,6
	Zgony na 1000 mieszkańców	9,5	9,3	10,0	10,1
	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	0,0	0,6	0,2	-0,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Współczynnik urodzeń (rodności) – liczba urodzeń żywych na 1000 ludności w 2013 roku w Gminie Solina wyniósł 9,5 wobec 9,6 w 2010 r. Przeciętnie w kraju na 1000 ludności rodziło się 9,6 dzieci, w tym najwięcej w województwie wielkopolskim – 11,0, a najmniej w opolskim – 8,6. Na przestrzeni badanego okresu w Gminie Solina wartość wskaźnika utrzymała się na podobnym poziomie z niewielkimi odchyleniami w roku 2011 i 2012, co wpłynęło na ogólną tendencję malejącą w analizowanym okresie, co prezentuje poniżej zamieszczony wykres. W 2013 roku współczynnik urodzeń (rodności) w Gminie Solina osiągnął wartość nieco niższą od wartości charakteryzujących gminy wiejskie w kraju.

Wykres 4. Urodzenia na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013

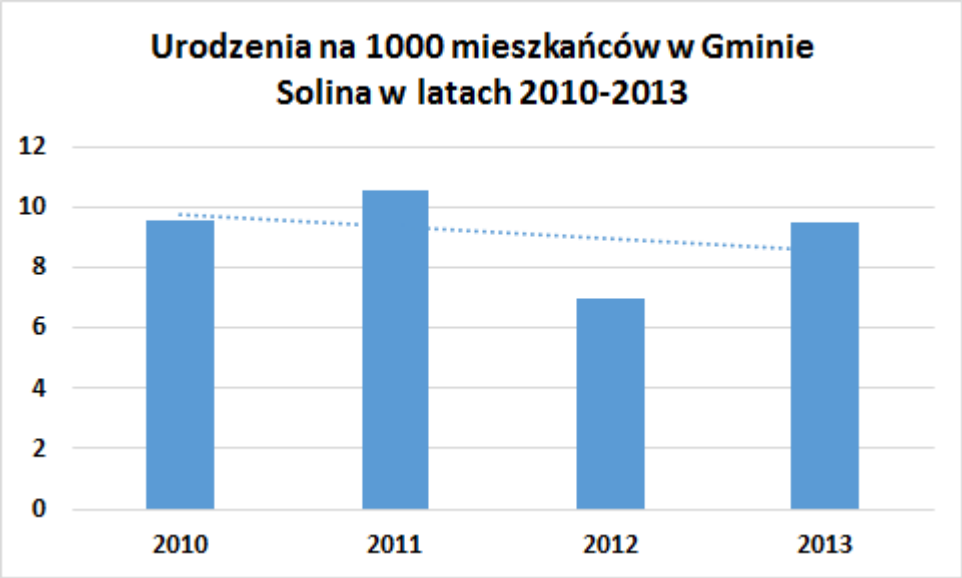

Źródło: opracowanie własne

W 2013 r. **surowy współczynnik zgonów (umieralność),** czyli liczba zarejestrowanych w danym roku zgonów na 1000 ludności w Gminie Solina, ukształtował się na poziomie 9,5. W porównaniu do 2010 r. natężenie zgonów (umieralność) w Gminie Solina nieznacznie wzrosło. Współczynnik umieralności w województwie podkarpackim w 2013 r. (w gminach wiejskich) wyniósł 9,3%, co oznacza, że na 1000 ludności przypadało 9,3 zgonów (dla Polski wskaźnik ten wyniósł 10,1%). Liczba zgonów przypadająca na 1000 mieszkańców na obszarach wiejskich w kraju wyniosła 10,0%. Na tle jednostek porównywalnych surowy współczynnik zgonów (umieralność) w Gminie Solina osiągnął nieco wyższą wartość od notowanej w województwie i niższą niż w kraju.

Wykres 5. Zgony na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013

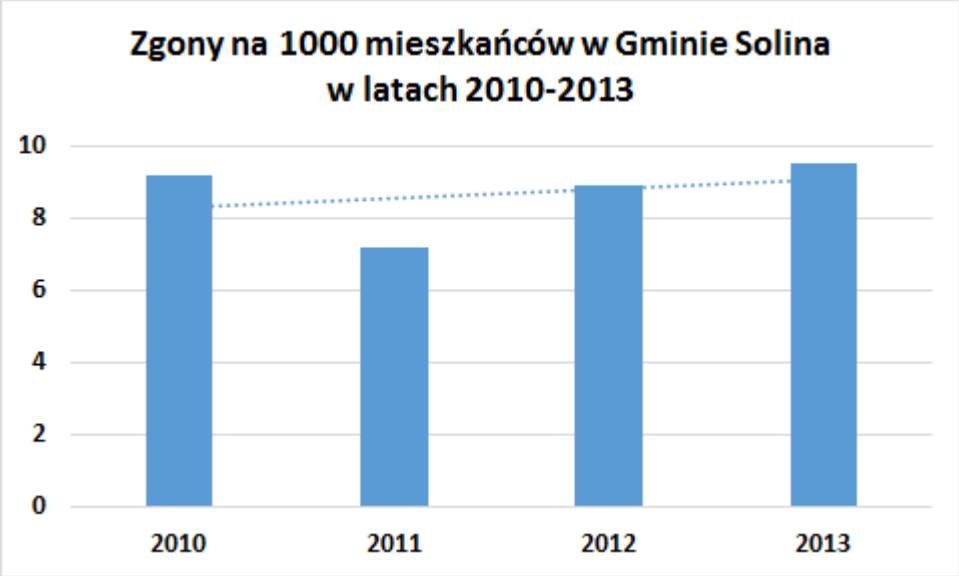

Źródło: opracowanie własne

W przeliczeniu na 1000 ludności **przyrost naturalny** w Gminie Solina kształtował się na poziomie 0,0w 2013 r. (wobec plus 0,4 w 2010 r.). W Polsce współczynnik przyrostu naturalnego na koniec grudnia 2013 r. wynosił minus 0,5.

Wykres 6. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010 – 2013

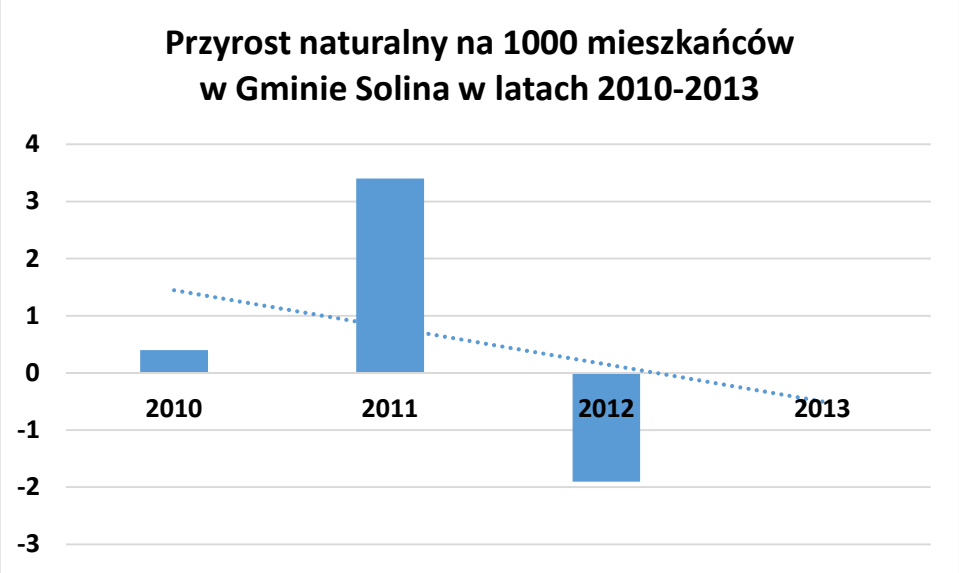

Źródło: opracowanie własne

Natężenie zawierania związków małżeńskich ocenić można za pomocą **ogólnego współczynnika małżeństw brutto**, wyrażającego liczbę zawartych małżeństw w danym roku przypadającą na 1000 ludności.

Tabela 4. Małżeństwa zawarte i rozwody na 1000 mieszkańców w latach 2009-2013

Typy jednostek terytorialnych		Gmina Solina	Województwo podkarpackie	POLSKA
2010	Małżeństwa zawarte na 1000 mieszkańców	**5,9**	6,2	5,9
	Rozwody przeprowadzone na 1000 mieszkańców	0,55	0,98	1,59
2011	Małżeństwa zawarte na 1000 mieszkańców	**4,3**	5,8	5,4
	Rozwody przeprowadzone na 1000 mieszkańców	0,91	1,11	1,68
2012	Małżeństwa zawarte na 1000 mieszkańców	**8,7**	5,6	5,3

	Rozwody przeprowadzone na 1000 mieszkańców	0,74	1,05	1,67
2013	**Małżeństwa zawarte na 1000 mieszkańców**	**3,4**	5,0	4,7
	Rozwody przeprowadzone na 1000 mieszkańców	0,73	1,1	1,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2013 roku w Gminie Solina współczynnik ten wynosił3,4% i był o 2,5% mniejszy niż w roku 2010. W kraju i w województwie analizowany wskaźnik w badanym okresie czasu zmniejszył się o 1,2% (ponad dwukrotnie mniej).

Wykres 7. Małżeństwa zawarte na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013

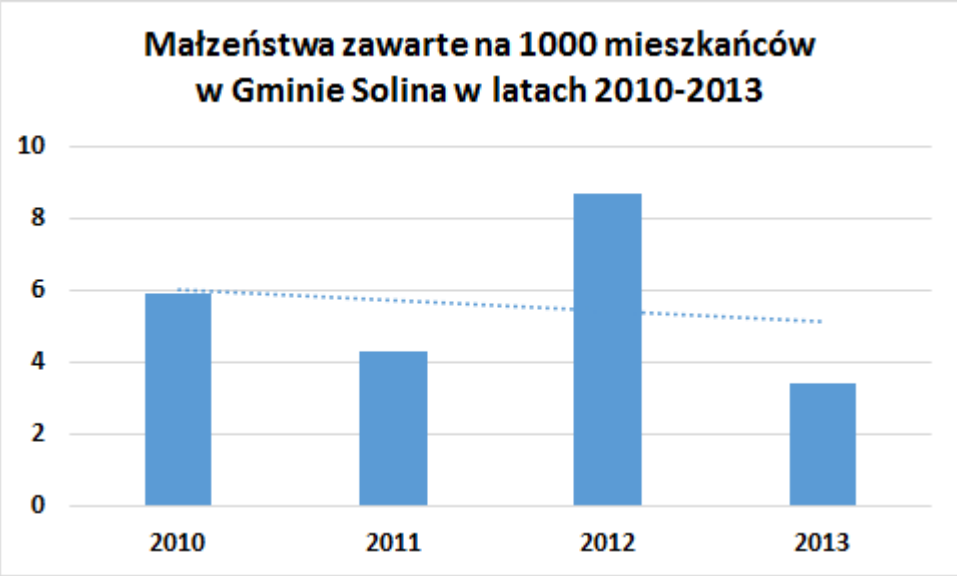

Źródło: opracowanie własne

Liczba rozwodów przeprowadzonych na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w2013 roku wynosiła 0,73 i była o blisko 0,2 punktu procentowego wyższa niż w roku 2010. Zarówno w kraju, jak i w województwie podkarpackim liczba przeprowadzonych rozwodów na 1 000 mieszkańców zwiększyła się o 0,1.

Wykres 8. Rozwody przeprowadzone na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013

Źródło: opracowanie własne

2.1.4. Ruch wędrówkowy

Obok przyrostu naturalnego, czynnikiem wpływającym bezpośrednio na rozwój ludności, tj. powodującym względnie trwałe zwiększenie bądź zmniejszenie liczebności populacji, a także wpływając na jej rozmieszczenie są **migracje,** czyli przemieszczenia ludności związane ze zmianą stałego miejsca zamieszkania lub miejsca czasowego pobytu. Wielkość i kierunek migracji oraz ich natężenie zależą od wielu przyczyn, wśród których najczęściej wymienia się przyczyny o charakterze ekonomicznym (np. podjęcie pracy, poprawa sytuacji materialnej).

Poniższa tabela przedstawia zestawienie ruchu wędrówkowego mieszkańców Gminy Solina na tle jednostek porównywalnych w latach 2010-2013.

Tabela 5. Zameldowania i wymeldowania na pobyt stały w poszczególnych latach 2010-2013

Typy jednostek terytorialnych		Gmina Solina	Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	POLSKA (gminy wiejskie)	POLSKA
2010	zameldowania	67	8 416	147 721	437 867
	wymeldowania	68	7 893	113 651	439 981
2011	zameldowania	53	8 590	144 259	435 470
	wymeldowania	45	8 001	115 042	439 804
2012	zameldowania	51	7 768	135 160	409 861
	wymeldowania	46	7 611	110 138	416 478
2013	zameldowania	59	8 670	145 977	439 478
	wymeldowania	66	8 521	122 428	459 382

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Podsumowanie

Obserwowane w ostatnich latach zmiany demograficzne wskazują, że sytuacja ludnościowa Gminy Solina jest dość trudna, perspektywa znaczących zmian gwarantujących stabilny rozwój demograficzny jest wciąż odległa. Szczególnie niekorzystne zmiany występują w trendzie urodzeń, co będzie miało negatywny wpływ na przyszłą dzietność, zwłaszcza wobec utrzymującej się wysokiej skali emigracji Polaków za granicę (szczególnie emigracji czasowej ludzi młodych). Niski poziom dzietności przy jednoczesnym korzystnym zjawisku, jakim jest wydłużanie się trwania życia będą powodować zmniejszanie się podaży siły roboczej na rynku pracy oraz wzrost liczby i odsetka ludzi w starszym wieku, jako efektu zaawansowanego procesu starzenia się polskiego społeczeństwa.

2.1.5. Prognoza ludności

Wyniki najnowszej długookresowej prognozy ludności dla Gminy Solina na lata 2015-2035 wskazują, że w perspektywie najbliższych 21 lat, tzw. horyzontu prognozy, liczba ludności na analizowanym obszarze będzie systematycznie zmniejszać się do roku 2035. Przewiduje się, że w 2015 roku w Gminie Solina będzie zamieszkiwało5 288 osób, w 2020 - 5 209 osób, w 2025 - 5 115 osób, w 2030 -5 004 osób, zaś w 2035 roku 4 872 osób, przy założeniu scenariusza prognozy określanego jako najbardziej realistyczny.

Tabela 6. Prognoza ludności według płci na lata 2015-2035

Rok	Gmina Solina		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2015	**5288**	**2616**	**2672**
2016	5274	2606	2668
2017	5259	2597	2662
2018	5243	2587	2656
2019	5227	2578	2649
2020	**5209**	**2567**	**2642**
2021	5191	2557	2634
2022	5173	2546	2627
2023	5154	2535	2619
2024	5135	2524	2611
2025	**5115**	**2513**	**2602**
2026	5094	2501	2593
2027	5072	2489	2583

2028	5050	2477	2573
2029	5028	2465	2563
2030	**5004**	**2451**	**2553**
2031	4979	2438	2541
2032	4954	2424	2530
2033	4927	2410	2517
2034	4900	2396	2504
2035	**4872**	**2381**	**2491**

Prognoza została przyjęta na podstawie opracowania „Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050 *(http://stat.gov.pl/obszary-ematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-dla-powiatow-i-miast-na-prawie-powiatu-oraz-podregionow-na-lata-2014-2050 opracowana-w-2014-r-,5,5.html)*, które zawiera prognozę dla powiatu leskiego, która stała się podstawą do wyliczenia przyjętych powyżej wartości.

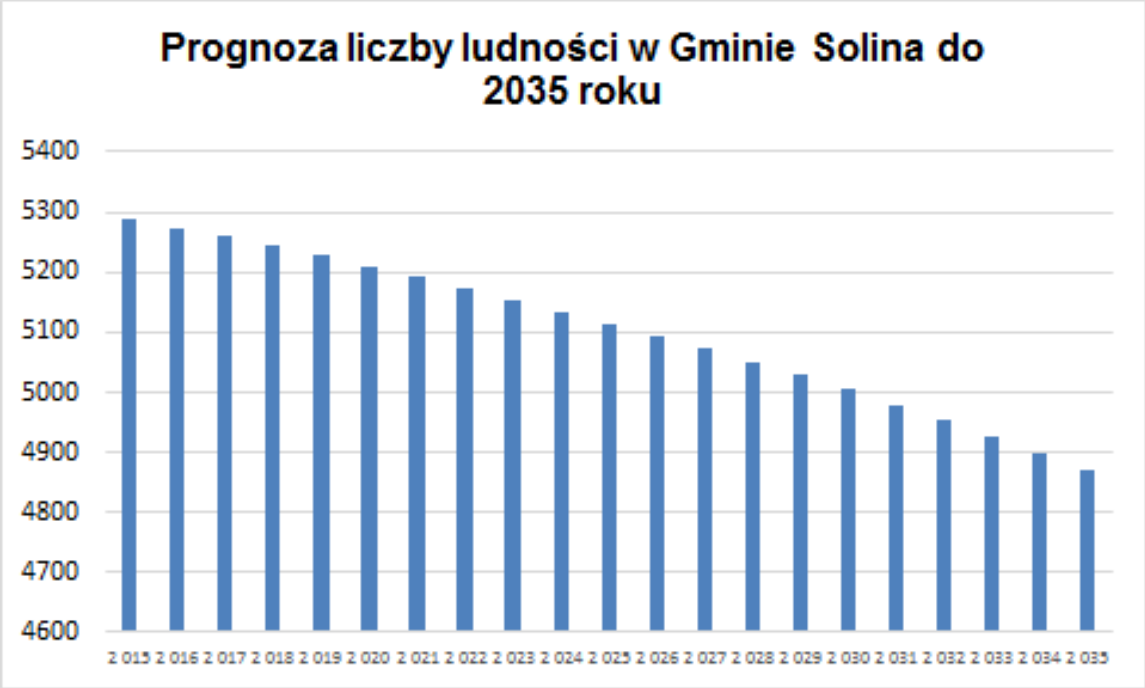

Źródło: opracowania własne na podstawie danych GUS

Poniżej zamieszczono prognozę liczby ludności dla Gminy Solina według ekonomicznych grup wieku w wybranych latach 2015-2035.

Wyszczególnienie	2015	%	2020	%	2025	%	2030	%	2035	%
ogółem	**5288**	**100**	**5209**	**100**	**5115**	**100**	**5004**	**100**	**4872**	**100**
przedprodukcyjny	932	17,6	875	16,8	829	16,2	754	15,1	697	14,3
produkcyjny	3410	64,5	3333	64,0	3201	62,6	3086	61,7	2978	61,1
poprodukcyjny	946	17,9	1001	19,2	1085	21,2	1164	23,3	1197	24,6

Liczba osób w wieku produkcyjnym w całym okresie prognozy - będzie ulegać systematycznemu zmniejszaniu z poziomu 3410 w 2015 roku do 2978 w 2035, a zatem o 432 osób. Znaczące zmiany wystąpią także wewnątrz struktury wieku produkcyjnego ludności, tj. pomiędzy wiekiem mobilnym (18-44 lata) oraz niemobilnym (45-60/65 i więcej). Będzie obserwowane dynamiczne starzenie się struktury ludności w wieku produkcyjnym. Wspomniane zmiany spowodują gwałtowne zmniejszanie się i starzenie się zasobów pracy, a w konsekwencji pogarszanie się podaży siły roboczej na lokalnym rynku pracy.

Zmiany struktury ludności w wieku produkcyjnym będą dotyczyły nie tylko rozmiarów podaży zasobów siły roboczej, ale także zmian w relacji do innych grup wieku ludności. Udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej strukturze ludności Gminy Solina zmniejszy się o 3,4 punkty procentowe w perspektywie do 2035 roku, zaś osób w wieku produkcyjnym mobilnym zmniejszy się o ponad 11,3

pkt. Jednocześnie wzrośnie udział osób w wieku produkcyjnym niemobilnym do poziomu blisko 33% w 2035 roku (25% w 2015 roku). Wspomniane zmiany jak również wydłużanie się dalszego trwania życia będą powodować przyspieszenie procesu starzenia się polskiego społeczeństwa.

Z kolei liczba osób w wieku przedprodukcyjnym z 932 w 2015 roku spadnie do 697 w 2035, tj. o ponad 3 punkty procentowe, zaś w wieku poprodukcyjnym z 1 286 w 2015 roku wzrośnie do 697 w 2035 roku.

2.2. Kapitał ludzki

Na kapitał ludzki składają się: zasób wiedzy, umiejętności, zdrowie i energia witalna, postawy, aktywność społeczna, przedsiębiorczość, mobilność i tzw. kompetencje cywilizacyjne (zdolność do współpracy, innowacji, umiejętności organizacyjne), stosunek do wartości przyrodniczych i kulturowych, zasiedziałość i poczucie tożsamości z gminą. Niektóre aspekty wiedzy i umiejętności niektórych grup ludności (absolwentów szkół podstawowych i gimnazjów) oceniają wyniki sprawdzianów dla kończących te szkoły.

Za wskaźnik zasobów wiedzy można przyjąć poziom wykształcenia społeczeństwa, jednakże dane znajdujące w się w Banku Danych Lokalnych nie pozwalają na taką analizę. W niniejszym opracowaniu do określenia zasobów wiedzy zostały wykorzystane dane o wynikach z egzaminów na koniec 6 klasy szkół podstawowych, egzaminów gimnazjalnych dostępnych na stronie Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Sprawdzian

Podstawą prawną przeprowadzenia sprawdzianu jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. nr 83, poz. 562, z późn. zm.)

Celem sprawdzianu na koniec 6 klasy szkół podstawowych jest zbadanie, w jakim stopniu uczniowie kończący szóstą klasę opanowali umiejętności opisane w standardach wymagań egzaminacyjnych.

Podczas sprawdzianu bada się umiejętności:

- czytania,
- pisania,
- rozumowania,
- korzystania z informacji,
- wykorzystywania wiedzy w praktyce.

Poniższe tabele obejmują zestawienie wyników sprawdzianu uczniów i szkół podstawowych na przestrzeni lat 2010-2014 w Gminie Solina. Prezentowane wyniki zostały obliczone z uwzględnieniem wyłącznie arkusza standardowego.

Tabela 7. Wyniki sprawdzianu uczniów i szkół podstawowych w Gminie Solina w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	Lb. uczniów	Wynik średni (max. 40 pkt.)	Czytanie	Pisanie	Rozumowanie	Korzystanie z informacji	Wykorzystanie wiedzy w praktyce	Ogółem	Liczba uczniów z wynikiem			Rok
									niskim	średnim	wysokim	
Szkoła Podstawowa w Berezce	16	17,94	64%	39%	45%	34%	34%	45%	62%	38%	0%	2010
	12	20,92	78%	51%	53%	56%	19%	52%	42%	50%	8%	2011
	10	17,30	60%	39%	35%	52%	31%	43%	40%	60%	0%	2012
	9	26,56	74%	71%	61%	64%	57%	66%	11%	67%	22%	2013
	9	25,89	74%	62%	67%	61%	56%	65%	11%	56%	33%	2014
Szkoła Podstawowa w Bóbrce	4	23,00	72%	52%	62%	62%	38%	57%	50%	25%	25%	2010
	6	23,50	77%	48%	73%	46%	42%	59%	33%	67%	0%	2011
	6	19,67	55%	35%	50%	71%	48%	49%	33%	67%	0%	2012
	9	20,56	58%	57%	51%	53%	36%	51%	11%	89%	0%	2013
	7	22,14	73%	61%	45%	57%	36%	51%	43%	57%	0%	2014
Szkoła Podstawowa w Myczkowcach	4	24,25	72%	57%	56%	81%	44%	61%	25%	50%	25%	2010
	7	22,14	81%	60%	52%	54%	21%	55%	14%	86%	0%	2011
	5	20,60	46%	66%	62%	45%	32%	51%	60%	0%	40%	2012
	1	27,00	80%	70%	88%	50%	38%	68%	0%	100%	0%	2013

	3	30,67	97%	70%	54%	75%	83%	77%	0%	67%	33%	2014
Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. Księdza Franciszka Stopy w Myczkowie	20	27,80	77%	69%	71%	56%	66%	69%	10%	40%	50%	2010
	9	28,22	84%	67%	72%	61%	61%	71%	11%	67%	22%	2011
	8	25,88	66%	78%	50%	84%	52%	65%	0%	75%	25%	2012
	10	27,30	79%	64%	55%	82%	66%	68%	0%	70%	30%	2013
	13	28,15	76%	68%	65%	77%	68%	70%	16%	45%	39%	2014
Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. ks. Jana Siuzdaka w Wołkowyi	30	23,57	74%	56%	57%	61%	44%	59%	26%	50%	24%	2010
	18	22,50	77%	59%	57%	53%	28%	56%	22%	78%	0%	2011
	21	22,14	62%	55%	49%	80%	42%	55%	10%	80%	10%	2012
	19	17,53	54%	46%	39%	55%	26%	44%	53%	42%	5%	2013
	19	22,89	67%	52%	48%	66%	57%	57%	43%	47%	10%	2014
Średnia wyników uczniów i szkół podstawowych Gminy Solina w latach 2010-2014												
Średnia dla Gminy Solina	15	23,31	72%	55%	58%	59%	45%	58%	35%	41%	25%	2010
	10	23,46	79%	57%	61%	54%	34%	59%	24%	70%	6%	2011
	10	21,12	58%	55%	49%	66%	41%	53%	29%	56%	15%	2012
	10	23,79	69%	62%	59%	61%	45%	59%	15%	74%	11%	2013
	10	25,95	77%	63%	56%	67%	60%	64%	23%	54%	23%	2014

Źródło: http://www.oke.krakow.pl/inf/

W Gminie Solina do sprawdzianu w 2014 roku przystąpiło 51 uczniów klas szóstych. Statystyczny uczeń rozwiązujący arkusz standardowy w gminie uzyskał na sprawdzianie 25,95 punktów.

Według danych za 2014 rok najlepiej została opanowana przez uczniów szkół podstawowych zlokalizowanych w Gminie Solina umiejętność czytania. Za zadania sprawdzające tę umiejętność uczniowie otrzymali średnio 77% punktów możliwych do uzyskania. Nieco słabsze wyniki osiągnęli z korzystania z informacji – 67%. Najsłabiej uczniowie opanowali umiejętność rozumowania uzyskując średnio 56% możliwych do zdobycia punktów. Za pisanie uczniowie otrzymali średnio 63% punktów możliwych do uzyskania, zaś za wykorzystanie wiedzy w praktyce 60%.

Odsetek uczniów z wynikiem niskim w okresie 2010-2014 charakteryzuje ogólna tendencja malejąca. W 2014 roku uczniów z wynikiem niskim było o 12% mniej niż w roku 2010.

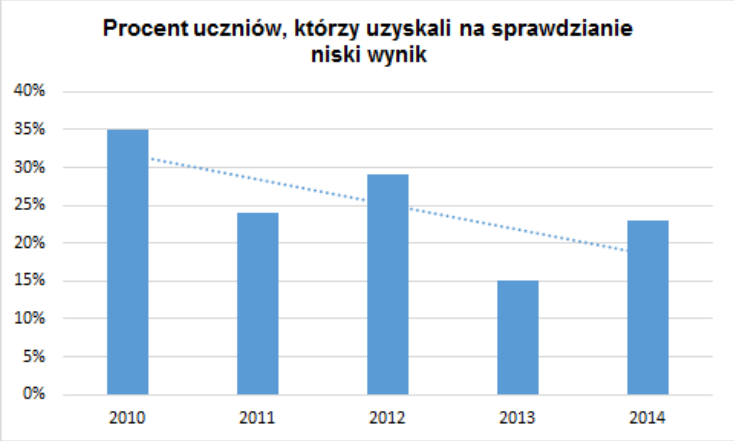

Liczba uczniów z wynikiem średnim (największy udział w strukturze wyników), którzy w skali staninowej uzyskali od 4 do 6 punktów utrzymuje się na zróżnicowanym poziomie (średnio 59%).

Ogólna tendencja charakteryzująca procent uczniów, którzy uzyskali na sprawdzianie średni wynik jest wzrostowa.

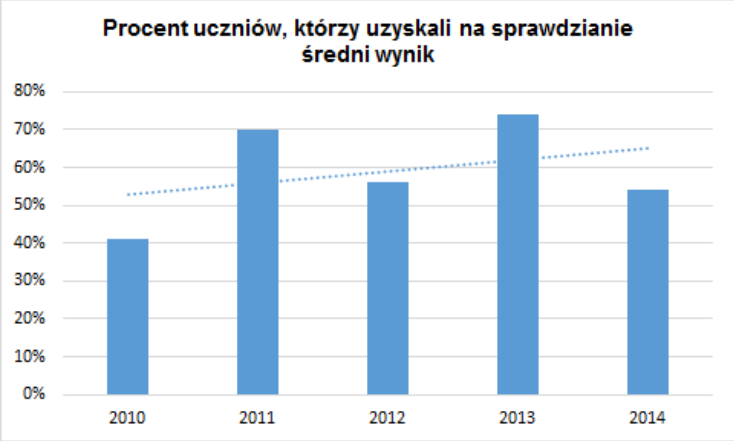

Z kolei odsetek uczniów z wynikiem wysokim (od 7 do 9 punktów w skali staninowej) w 2014 roku, w porównaniu do 2010 roku utrzymał się na podobnym poziomie, aczkolwiek w latach 2011-2013 osiągnął znacznie niższe wartości.

Egzamin gimnazjalny

Egzamin gimnazjalny przeprowadza się w ostatnim roku nauki w gimnazjum na mocy art. 9 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U z 2004 r. nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) Egzamin gimnazjalny obejmuje wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do wybranych przedmiotów nauczanych w trzecim i wcześniejszych etapach edukacyjnych. Egzamin ma formę pisemną. Przystąpienie do egzaminu jest warunkiem ukończenia gimnazjum, ale nie określa się minimalnego wyniku, jaki zdający powinien uzyskać, toteż egzaminu nie można nie zdać. Egzamin gimnazjalny składa się z trzech części: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej i części dotyczącej języka obcego nowożytnego. Prace egzaminacyjne sprawdzają wykwalifikowani egzaminatorzy według jednolitych kryteriów.

Wynik procentowy to odsetek punktów (zaokrąglony do liczby całkowitej), które zdający zdobył za zadania mierzące wiadomości i umiejętności z danego zakresu.

Poniższe tabele obejmują zestawienie wyników egzaminów gimnazjalnych na przestrzeni lat 2012-2014 przeprowadzonych w Gminie Solina.

Tabela 8. Średnie wyniki uczniów i szkół w Gminie Solina w latach 2012-2014

NAZWA SZKOŁY	LICZBA UCZNIÓW*	% UCZNIÓW Z DYSLEKSJĄ	CZĘŚĆ HUMANISTYCZNA zakresy:				CZĘŚĆ MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZA zakresy:				JĘZYK ANGIELSKI					JĘZYK NIEMIECKI					JĘZYK ROSYJSKI				ROK
			J.POLSKI (%)	J. POLSKI (STANIN)	HISTORIA WOS - (%)	HISTORIA WOS - (STANIN)	MATEMATYKA (%)	MATEMATYKA (STANIN)	RZEDMIOTY PRZYRODNICZE (%)	PRZYRODA (STANIN)	L. UCZ. POZIOM PODSTAWOWY	WYNIK P. PODSTAWOWY (%)	STANIN	L. UCZ. POZIOM ROZSZERZONY	WYNIK P. ROZSZERZONY (%)	L. UCZ. POZIOM PODSTAWOWY	WYNIK P. PODSTAWOWY (%)	STANIN	L. UCZ. POZIOM ROZSZERZONY	WYNIK P. ROZSZERZONY (%)	L. UCZ. POZIOM PODSTAWOWY	WYNIK P. PODSTAWOWY (%	L. UCZ. POZIOM ROZSZERZONY	WYNIK P. ROZSZERZONY (%)	
Gimnazjum w Zespole Szkół im. Józefa Blizińskiego w Bóbrce	15	6,7	57,5	3	58,6	5	45,0	5	53,8	6	14	56,4	4	14	33,6	1	35	1	1	28	-	-	-	-	2014
	10	0	63,2	6	57	5	41,7	4	59,6	5	9	56,7	4	7	40,7	1	60	6	1	40	-	-	-	-	2013
	19	0	68,9	6	61,9	6	41,1	4	54,8	7	-	-	-	-	-	21	61,7	6	-	-	-	-	-	-	2012
Gimnazjum w Zespole Szkół im. Księdza Franciszka Stopy w Myczkowie	21	14,3	57,7	3	52,4	3	42,0	4	46,3	4	18	50,8	3	18	29,3	3	35,8	1	3	13	-	-	-	-	2014
	28	14	59,2	5	53,1	4	46,8	5	57,1	5	23	52,4	4	7	48,2	5	51,4	4	5	20,5	-	-	-	-	2013
	26	0	70,7	7	60,5	5	47,6	5	50,9	6	-	-	-	-	-	23	50	4	-	-	-	-	-	-	2012
Gimnazjum w Zespole Szkół im. ks. Jana Siuzdaka w Wołkowyi	18	5,6	62	4	53,2	3	30,6	2	43,8	3	17	47,2	2	17	18,7	1	32,5	1	-	-	-	-	-	-	2014
	29	10	62,2	5	54,0	4	47,4	5	51,5	3	26	52,9	4	26	31,3	3	62	6	-	-	-	-	-	-	2013
	29	21	69,7	6	59,5	5	42,1	4	41,2	2	26	41,4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2012
Średnia dla gimnazjów w Gminie Solina	18	8,87	59,07	3	54,73	4	39,2	4	47,97	4	16,33	51	3	16	27	2	34	1	-	-	-	-	-	-	2014
	22	8	61,53	5	54,7	4	45,3	5	56,07	4	19,33	54	4	13	40	3	58	5	-	-	-	-	-	-	2013
	25	7	69,77	6	60,63	5	43,6	4	48,97	5	8,67	14	1	-	-	15	37	3	-	-	-	-	-	-	2012

Źródło: http://www.oke.krakow.pl/inf/

W Gminie Solina do egzaminu w 2014 roku przystąpiło 72 uczniów szkół gimnazjalnych. Statystyczny uczeń rozwiązujący arkusz standardowy uzyskał na egzaminie z części humanistycznej 59,07punktów według skali staninowej (czyli o 10,70 punktu mniej niż w roku 2012), z części matematyczno – przyrodniczej39,2 punktów według skali staninowej (czyli o 4,40 punktu mniej niż w roku 2012). Najwięcej uczniów szkół gimnazjalnych przystąpiło do egzaminu z języka angielskiego (głównie na poziomie rozszerzonym) uzyskując średnio 16,33%.Najlepsze wyniki z egzaminu w 2014 roku uczniowie Gimnazjum w Bóbrce.

3. Zaspokajanie potrzeb mieszkańców

3.1. Zabezpieczenie materialne

3.1.1. Rynek pracy

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje wskaźniki charakteryzujące rynek pracy w Gminie Solina.

Tabela 9. Wskaźniki charakteryzujące rynek pracy w Gminie Solina

Rok	Liczba mieszkańców Gminy w wieku aktywności zawodowej	Liczba pracujących mieszkańców Gminy Solina			Dojazdy do pracy		
	ogółem	ogółem	mężczyźni	kobiety	Dane dostępną na rok	Liczba osób pracujących na terenie Gminy Solina spoza gminy	Liczba mieszkańców Gminy Solina pracujących poza gminą
2012	2 184	619	277	342	2006	103	285
2013	2 187	608	299	309		Saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy: - 182	
						Liczba osób przyjeżdżających do pracy przypadająca na 1 osobę wyjeżdżającą do pracy:0,36	

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Powyższe dane pokazują, że w grupie wiekowej 15-74 lat w 2013 roku, w wieku aktywności zawodowej było 2 187 osoby zamieszkałe w Gminie Solina. W tej grupie pracowało blisko 28% z ogółu ludności w wieku aktywności zawodowej. Pozostałe osoby pozostawały w takich grupach, jak: bezrobotni, bierni zawodowo, bądź o nieustalonym statusie na rynku pracy. Brak aktywności zawodowej skorelowany jest także z wiekiem - bierne są głównie osoby dojrzałe (po 45. roku życia). Pozostawanie nieaktywnym zawodowo ma ścisły związek m.in. z nabywaniem praw emerytalnych.
Miejsce zamieszkania (miasto/wieś) jest także skorelowane ze statusem poszczególnych osób na rynku pracy. Niższy współczynnik aktywności zawodowej oraz niższe zatrudnienie jest na obszarach wiejskich, do jakich należy analizowana Gmina Solina. Oczywiście nie bez znaczenia jest też wykształcenie. Bierni zawodowo to głównie osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym. Liczba osób przyjeżdżających do pracy przypadająca na 1 osobę wyjeżdżającą do pracy wyniosła wówczas 0,36.

3.1.2. Bezrobocie

Kolejnym elementem charakteryzującym rynek pracy jest **poziom bezrobocia** w danej jednostce. W okresie obejmującym lata 2010-2014, największa liczba zarejestrowanych bezrobotnych wystąpiła w grudniu 2012 roku i wyniosła wówczas 612 osób. Najmniejsze wartości dotyczące liczby zarejestrowanych bezrobotnych ogółem oraz udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wystąpiły w 2011 roku, wynosząc odpowiednio 581 osób oraz 16,8%.

Tabela 10. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z Gminy Solina

Rok	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych ogółem	W tym kobiety	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
2010	582	290	168,7	16,9
2011	581	289	167,8	16,8
2012	612	306	175,3	17,5
2013	601	273	172,5	17,2
2014	591	257	b.d	b.d

Źródło: dane PUP oraz obliczenia własne

Wskaźnik procentowego udziału kobiet w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w analizowanym okresie charakteryzowała ogólna tendencja spadkowa, aczkolwiek o niewielkiej dynamice. W 2014 roku procentowy udział kobiet w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych wyniósł 43% i zmniejszył się w stosunku do 2010 roku o 6,3%.

Tabela 11. Bezrobotni zarejestrowani wg płci w Gminie Solina i w jednostkach porównywalnych w grudniu 2014 roku

Bezrobotni zarejestrowani wg płci	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Gmina Solina	591	334	257
województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	63 553	31 323	32 230
Polska (gminy wiejskie)	578 310	281 249	297 061

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W stosunku do roku 2010 liczba ofert pracy na leskim rynku pracy w grudniu 2013 roku spadła o blisko 20%.

Tabela 12. Liczba ofert pracy w powiecie leskim

Rok	Liczba ofert pracy
2010	740
2011	456
2012	574
2013	589

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Poniżej zamieszczono dostępne dane statystyczne *(Statystyczne Vademecum Samorządowca)* charakteryzujące leski rynek pracy w 2013 roku.

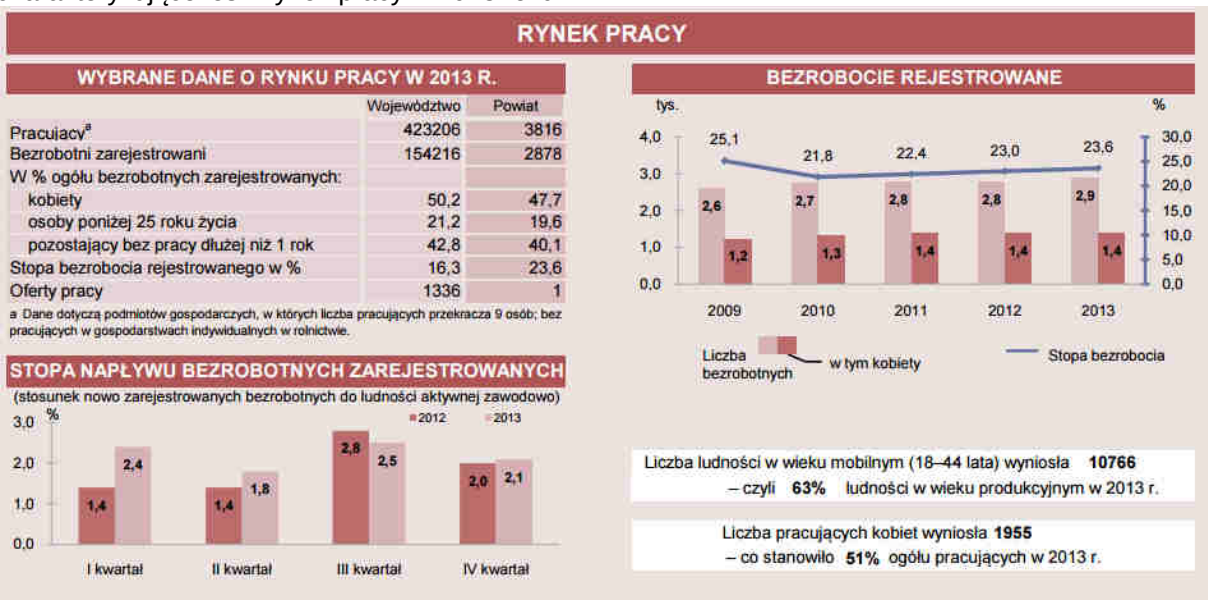

Źródło: http://rzeszow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podkarpackie/portrety_powiat%C3%B3w /powiat_leski.pdf

3.1.3. Status materialny i źródła utrzymania mieszkańców

Status materialny

Zgodnie z przeprowadzonym w 2013 roku przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) sondażem zdecydowana większość badanych Polaków uważa się za osoby średnio zamożne i co za tym idzie, zalicza siebie do warstwy średniej i osób cieszących się średnim szacunkiem społecznym. To przede wszystkim status materialny decyduje o przypisywaniu sobie określonej pozycji w strukturze społecznej.

Jak zauważono, w Polsce niezmiennie dominuje niska lub co najwyżej przeciętna ocena własnej pozycji społecznej. Na skali od 1 do 9 - gdzie 1 oznacza klasę niską, a 9 wysoką - 44,7 badanych umiejscowiło się poniżej środka. Dokładnie w centrum podziałki umieściło się 40,5% respondentów, zaś 12,4% lokowało się wyżej. Średnia arytmetyczna wskazań wyniosła 4,21.

Przyjmując, że na skali wartości od 1 do 3 oznacza warstwę niską, od 4 do 6 - średnią, a od 7 do 9 - wyższą, CBOS zauważa, że 67,9% uczestników sondażu zaliczyło się do klasy średniej. Za reprezentantów warstwy niższej uważa się 27,3%, zaś klasy wyższej - 2,4%. Na pytanie, w którym miejscu skali respondenci byli 10 lat temu, połowa badanych (50,5%) odpowiedziała, że w tym samym punkcie, co teraz. Niemal jedna trzecia (29,5%) uważała, że ich pozycja uległa pogorszeniu, zaś jedna piąta (20%) wskazała na poprawę.

Badani najczęściej oceniali, że ich pozycja wzrosła na tle statusu ich dziadków i rodziców. 57% ankietowanych uważało, że zajmuje wyższą pozycję niż ich dziadkowie. 18% badanych określa swoją pozycję jako taką samą jak pozycja dziadków, a 11% - jako niższą. Poczucie awansu w porównaniu z rodzicami ma 42% uczestników sondażu. Niemal tyle samo (40%) uważa, że ich status jest taki sam, a 16% - że gorszy niż ojca i matki.

Jak wskazuje CBOS, niezmiennie przeważa poczucie awansu w stosunku do poprzednich pokoleń, przy czym o ile w odniesieniu do dziadków oceny w tym względzie są dość stabilne, to w porównaniu z rodzicami przekonanie to jest wyrażane coraz rzadziej.

Polacy niezmiennie - jak zauważa CBOS - w większości uważają się za średnio zamożnych (tak zadeklarowało 69% badanych). 28% uważa się za biednych, a jeden procent - za bogatych. Jak napisano w raporcie, w ciągu ostatniej dekady wyraźnie ubyło osób zaliczających się do biednych (o 12 pkt. proc.), przybyło zaś uważających się za średnio zamożnych (o 10 pkt. proc.)[2]

Źródła utrzymania mieszkańców Gminy Solina

Źródła utrzymania gospodarstwa domowego (główne i dodatkowe) wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego.

Decydujące znaczenie dla określenia źródeł utrzymania gospodarstwa domowego ma rodzaj przeważającego dochodu osiąganego łącznie przez członków danego gospodarstwa, które ustala się poprzez łączenie indywidualnych dochodów poszczególnych osób, pochodzących z tego samego źródła.

Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego jest to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczona na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa

Dostępne dane dotyczące źródła utrzymania mieszkańców Gminy Solina pochodzą z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku.

Wykres 9.Struktura gospodarstw według źródła dochodów

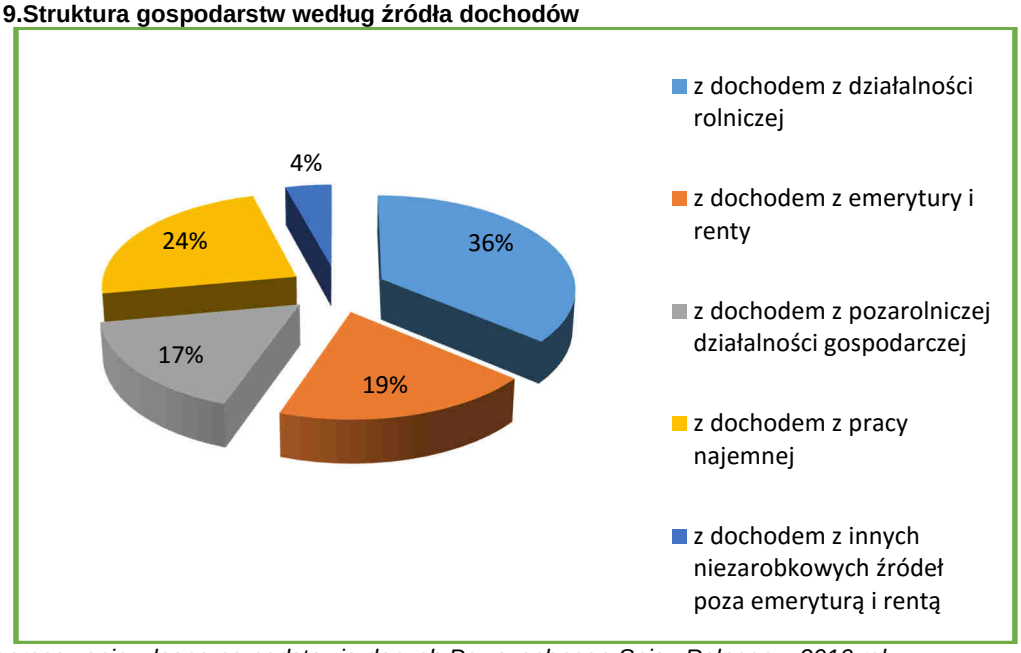

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku

Z powyżej zamieszczonego wykresu wynika, że najwięcej gospodarstw domowych w Gminie Solina utrzymuje się z działalności rolniczej (36%), następnie z pracy najemnej (24%) oraz z emerytury i renty (19%), z kolei najmniej gospodarstw utrzymuje się z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą (4%), czyli zasiłków dla bezrobotnych, zasiłków pomocy społecznej itp. Dochód z pozarolniczej działalności gospodarczej deklarowało 17% gospodarstw domowych.

Z przedstawionych powyżej informacji wynika, że rolnictwo ma duże znaczenie w gospodarce Gminy Solina. Dopłaty bezpośrednie do gospodarstw rolnych po akcesji do Unii Europejskiej (w zależności od powierzchni i rodzajów zasiewów) stanowią ok. 50% dochodów rolników. Wyniki badań budżetów gospodarstw domowych wskazują jednak, że dochody gospodarstw rolników są niższe niż innych grup

[2]*CBOS przygotował opracowanie w oparciu o wyniki dwóch badań przeprowadzonych w dniach 5-12 września i 3-9 października metodą wywiadów bezpośrednich na reprezentatywnych losowych próbach dorosłych mieszkańców Polski liczących odpowiednio 911 i 1066 osób.*

(z wyjątkiem gospodarstw domowych robotników i rencistów). **Średnie wynagrodzenie w gospodarstwach domowych w powiecie leskim**, do którego administracyjnie należy Gmina Solina stanowią **blisko 84,7%** wynagrodzenia w kraju oraz **wysoka stopa bezrobocia**, która na koniec grudnia 2014 roku wyniosła na analizowanym obszarze 21,9%, przy wartości 11,5% notowanej wówczas w kraju i 14,4% w województwie podkarpackim **spowodowały, że Gmina Solina znajduje się na obszarze o najwyższym w Polsce zagrożeniu ubóstwem, a co za tym idzie najniższym wskaźnikiem dochodu do dyspozycji.**

3.2. Schronienie

Według dostępnych danych statystycznych *(stan na 31 grudnia 2013 r.)* zasoby mieszkaniowe gminy stanowiło 1 384 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 137 430 m^2, w których znajdowało się 6 774 izby. W porównaniu z 2002 r. zasoby mieszkaniowe gminy powiększyły się o 69 mieszkań. Gmina Solina administracyjnie zlokalizowana jest w województwie podkarpackim, w którym w latach 2002-2011 wystąpił przeszło 12 procentowy przyrost mieszkań, co dało województwu trzecie pod względem najwyższej wartości przedmiotowego wskaźnika miejsce w kraju.

Wskaźniki warunków mieszkaniowych: m^2 na osobę, osób na izbę w roku 2009, 2011 i 2013 w Gminie Solina i jednostkach porównywanych przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 13. Wskaźniki warunków mieszkaniowych

Wyszczególnienie	Powierzchnia użytkowa w m^2						Liczba osób						Przeciętna liczba izb w mieszkaniu		
	1 mieszkania			na 1 osobę			na 1 mieszkanie			na 1 izbę					
	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Gmina Solina	94,9	98,6	99,3	25,2	25,0	25,9	3,76	3,94	3,83	0,80	0,80	0,78	4,67	4,87	4,89
Woj. podkarpackie (gminy wiejskie)	87,91	90,31	91,12	23,51	23,80	24,37	3,74	3,79	3,74	0,90	0,89	0,87	4,15	4,27	4,29
POLSKA (gminy wiejskie)	87,68	91,26	92,25	25,74	26,80	27,52	3,41	3,40	3,35	0,82	0,79	0,78	4,14	4,30	4,32

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, obliczenia własne

Zgodnie z zamieszczoną powyżej tabelą dane charakteryzujące Gminę Solina nie odbiegają znacząco od danych charakteryzujących porównywane jednostki (województwo i kraj), aczkolwiek wartości analizowanych wskaźników dotyczących powierzchni użytkowej odpowiednio 1 mieszkania i na 1 osobę w 2013 roku są wyższe w Gminie Solina w porównaniu z krajem i województwem podkarpackim. Liczba osób przypadających na 1 mieszkanie była też wyższa od wartości notowanych w kraju, co świadczy o niższym standardzie zamieszkania w gminie w porównaniu z krajem i z województwem. Liczbę osób przypadających na 1 izbę charakteryzowała wartość nieco niższa niż w kraju i w województwie podkarpackim. Przeciętna liczba izb w mieszkaniach zlokalizowanych w Gminie Solina była wyższa niż w województwie i kraju. Wraz z pogarszającą się sytuacją makroekonomiczną oferta deweloperów jest dostosowywana do zmieniających się warunków rynkowych tj. skupienie się na inwestycjach z lokalami 2-3 pokojowymi i rezygnacja z wielkopowierzchniowych mieszkań. Prowadzi to do dalszego wyhamowania części opisanych wyżej wskaźników.

Analizując wskaźniki warunków mieszkaniowych dla Gminy Solina, stwierdza się, że w 2013 r. przeciętne mieszkanie składało się z 4,89 izb, a jego powierzchnia użytkowa wynosiła 99,3 m^2. W porównaniu z 2009 r. wielkość przeciętnego mieszkania wzrosła o 4,4 m^2.

Poniżej zamieszczono zestawienie danych charakteryzujących mieszkania oddane do użytku na terenie Gminy Solina w latach 2005-2013.

Tabela 14. Charakterystyka mieszkań oddanych do użytku

Wyszczególnienie	Liczba mieszkań oddanych do użytku		Powierzchnia użytkowa mieszkań oddana do użytku		Liczba mieszkań oddanych do użytku			
					na 1000 ludności		1000 zawartych małżeństw	
	2005	2013	2005	2013	2005	2013	2005	2013
Gmina Solina	6	17	768	2 504	1,17	3,19	206	944
Woj. podkarpackie (gminy wiejskie)	1 780	2 464	241 657	337 808	1,94	2,91	318	483
POLSKA (gminy wiejskie)	27 366	41 500	3 767 832	5 770 348	2,99	3,77	4 976	8 469

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zgodnie z obowiązującym dla Gminy Solina Programem czynszowym poniżej zaprezentowano stawki czynszów komunalnych (bez opłat za świadczenia) najniższe, najwyższe, średnie.

Tabela 15. Obowiązujące stawki czynszu w zasobach komunalnych w Gminie Solina w 2011, 2012 i 2013 roku *(w zł na 1m^2 p.u. miesięcznie)*

Rok	Wyszczególnienie	Stawki czynszu w zł miesięcznie na 1m^2 p.u.
2011	Gmina Solina	1) Lokale usytuowane w obiektach byłych Ośrodków Zdrowia wynajmowanych dla potrzeb służby zdrowia 6,70 zł netto 2) Lokale przeznaczone na skup płodów rolnych i mleka 5,00 zł netto 3) Pozostałe lokale 13,50 zł netto
2012		1) Lokale usytuowane w obiektach byłych Ośrodków Zdrowia wynajmowanych dla potrzeb służby zdrowia 7,00 zł netto 2) Lokale przeznaczone na skup płodów rolnych i mleka 5,00 zł netto 3) Pozostałe lokale 14,00 zł netto
2013		1) Lokale usytuowane w obiektach byłych Ośrodków Zdrowia wynajmowanych dla potrzeb służby zdrowia 7,50 zł netto 2) Lokale przeznaczone na skup płodów rolnych i mleka 5,00 zł netto 3) Pozostałe lokale 15,00 zł netto

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Poniżej zamieszczona tabela przedstawia liczbę i kwotę dodatków mieszkaniowych wypłacanych w roku: 2010, 2011, 2012, 2013.

Dodatek mieszkaniowy jest powszechnym i okresowym świadczeniem pieniężnym, wynikającym z przepisów Ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali i dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 1998r. Nr 120, poz. 787 z późniejszymi zmianami). Dodatek mieszkaniowy stanowi różnicę pomiędzy wydatkami mieszkaniowymi przypadającymi na normatywną powierzchnię użytkową zajmowanego lokalu mieszkalnego, a częścią wydatków ponoszoną przez osobę, której przyznany jest dodatek. Przy obliczaniu wysokości dodatku brane są pod uwagę wydatki (ponoszone przez gospodarstwo domowe) związane z czynszem, kosztami eksploatacji, jak również opłatami za energię cieplną, wodę i odbiór nieczystości ciekłych.

Od 2004 r. wypłata dodatków mieszkaniowych stanowi – zgodnie z art. 10 ust.1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. Nr 71, poz. 734, ze zm.) – zadanie własne gminy.

Tabela 16. Liczba i kwota dodatków mieszkaniowych wypłacanych w roku: 2010, 2011, 2012, 2013

Wyszczególnienie	Dodatki mieszkaniowe							
	liczba				kwota			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	szt.				zł			
Gmina Solina	261	220	244	256	71 142	66 308	71 600	72 536
Woj. podkarpackie (gminy wiejskie)	14 966	13055	11864	11195	2003605	1914090	1883471	1839654
POLSKA (gminy wiejskie)	353990	333311	322461	316221	51582801	51701812	53536494	55063686

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Poniżej zamieszczona tabela przedstawia wyposażenie mieszkań w instalacje – udział % w Gminie Solina i jednostkach porównawczych.

Tabela 17. Wyposażenie mieszkań w instalacje

Wyszczególnienie	Wodociąg[%]	Kanalizacja[%]	Gaz[%]	Łazienka [%]	Centralne ogrzewanie [%]
Gmina Solina	100	94,8	8,0	90,0	80,0
Woj. podkarpackie (gminy wiejskie)	90,8	48,8	60,6	82,3	65,4
POLSKA (gminy wiejskie)	91,5	32,8	21,9	81,4	69,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na tle jednostek porównywanych Gmina Solina posiada porównywalne wyniki w zakresie wyposażenia mieszkań w wodociąg i łazienkę. Niższą wartość wskaźnika w przypadku mieszkań zlokalizowanych na terenie Gminy Solina dotyczy wyposażenia w instalację gazową. Dużą dysproporcją w porównaniu z jednostkami porównywalnymi charakteryzuje się stopień wyposażenia mieszkań w gminie w kanalizację (46%, 62%).

3.3. Bezpieczeństwo życia, zdrowia i mienia

Ochrona bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymanie bezpieczeństwa i porządku publicznego

W sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz w postępowaniu administracyjnym, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Policji, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, na terenie Powiatu Leskiego do którego administracyjnie należy Gmina Solina, jest Komendant Powiatowej Policji w Lesku.

Informacja o Komendzie Powiatowej Policji w Lesku

Komenda Powiatowa Policji w Lesku jest jednostką organizacyjną Policji stanowiącą aparat pomocniczy, przy pomocy którego Komendant Powiatowy Policji w Lesku realizuje zadania Policji, określone w ustawach i przepisach wykonawczych wydanych na ich podstawie, w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego na obszarze powiatu leskiego. Działalność Komendy Powiatowej Policji w Lesku nadzoruje Podkarpacki Komendant Wojewódzki Policji, w zakresie wynikającym z ustawowych funkcji przełożonego wszystkich policjantów województwa podkarpackiego oraz organu administracji rządowej, właściwego w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi i utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W porównaniu do innych powiatów województwa podkarpackiego powiat leski charakteryzuje się bardzo dużym wskaźnikiem przestępczości – od 25 do 30 przestępstw na 1000 ludności. Podobna sytuacja ma miejsce także w powiatach bieszczadzkim, tarnobrzeskim i stalowowolskim.

Rysunek 1. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 ludności

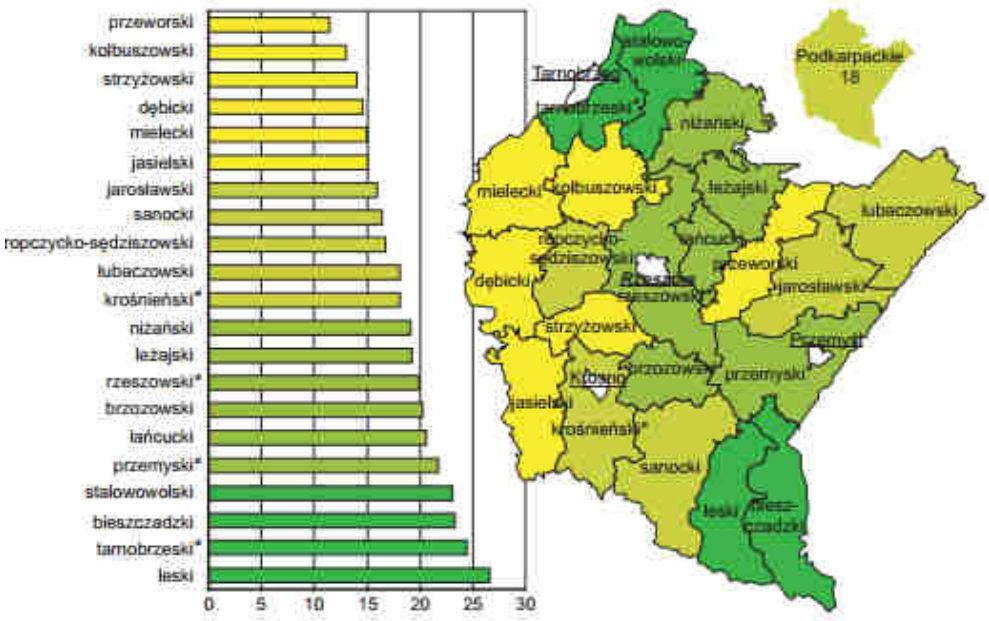

Źródło: *„Powiaty Podkarpacia 2011” GUS*

Przeprowadzona analiza stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego Komisji Bezpieczeństwa i Porządku w powiecie leskim wykazała, że ogólna liczba przestępstw w powiecie leskim zmalała w porównaniu do 2013 r. o 94 czyny stwierdzone (16,8%). W dalszym ciągu największą ilość przestępstw stanowią czyny o charakterze kryminalnym oraz wykroczenia dotyczące bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Istotnym czynnikiem popychającym osoby do popełnienia przestępstw jest postępujące ubożenie społeczeństwa, jak również brak alternatyw na spędzenie wolnego czasu przez młodych mieszkańców Powiatu Leskiego. Powoduje to, że częściej wchodzą oni w konflikt z prawem w celu zdobycia pieniędzy. Terenem powiatu najbardziej zagrożonym przestępczością i wykroczeniami jest gmina Lesko, w szczególności teren miasta. Taki stan rzeczy tłumaczy przewaga zaludnienia miasta i gminy Lesko nad pozostałymi gminami. W sezonie letnim z uwagi na turystykę znacznie wzrasta zaludnienie a tym samym i przestępczość w gminie Solina i Cisna.

Tabela 18. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę w 2013 r.

	OGÓŁEM	W tym przestępstw		
		o charakterze kryminalnym	o charakterze gospodarczym	drogowych
bieszczadzki	78,7	70,1	89,8	97,9
brzozowski	82,1	71,5	91,8	100
LESKI	78,1	74,1	58,1	100
sanocki	70,7	60,8	69,8	100
Województwo	71,4	59,3	80,0	99,4

Źródło: *„Powiaty Podkarpacia 2013" GUS*

W powiecie leskim wysoki jest także wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw. W porównaniu do średniej dla województwa podkarpackiego jest on wyższy o 6,7%.

Jednostki Policji zlokalizowane na terenie powiatu leskiego:

- Lesko - Komenda Powiatowa Policji, ul. Wincentego Pola 4;
- Baligród – Zespół Prewencji, ul. Plac Wolności 4;
- Cisna – Zespół Prewencji, Cisna 21;
- Olszanica – Zespół Prewencji, Olszanica 210;
- Polańczyk – Zespół Prewencji, Polańczyk ul. Zdrojowa 2.

Tabela 19. Struktura popełnionych przestępstw w powiecie leskim w latach 2008-2013

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM	W TYM							
		zabójstwo	uszczerbek na zdrowiu	udział w bójce lub pobiciu	kradzież rzeczy	kradzież z włamaniem	rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze	drogowe	gospodarcze
powiat leski									
2008 rok	572	0	9	5	86	52	3	121	142
2009 rok	1127	0	8	12	81	46	6	110	691
2010 rok	497	0	9	4	75	50	5	109	58
2011 rok	717	0	10	9	89	140	2	162	46
2012 rok	640	1	8	4	102	120	5	93	74
2013 rok	558	1	13	2	89	75	5	95	34

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Lesku

Tabela 20. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych według wybranych rodzajów przestępstw w 2013 r. w powiecie leskim

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM	W TYM							
		zabójstwo	uszczerbek na zdrowiu	udział w bójce lub pobiciu	kradzież rzeczy	kradzież z włamaniem	rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze	drogowe	gospodarcze
2013 rok	79,0	100	84,6	50,0	47,9	75,3	80,0	100	61,8

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Lesku

Ochrona ludności, ochrona przeciwpożarowa oraz ratownictwo

Ochronę ludności, ochronę przeciwpożarową oraz ratownictwo na terenie miasta Lesko i powiatu leskiego zapewnia Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Lesku.

Na terenie powiatu leskiego duże zagrożenie pożarowe stwarzają lasy, nieco mniejsze-tereny rolnicze. W okresie wiosny oraz podczas suchej jesieni na tych obszarach i w ich pobliżu występują pożary

traw, poszycia leśnego, młodników oraz drzewostanów iglastych. Trudny teren górzysty (różnice poziomów, słaba sieć dróg dojazdowych, niewielka ilość punktów czerpania wody) znacznie ograniczają możliwość prowadzenia szybkich i skutecznych działań ratowniczo-gaśniczych. Duże zagrożenie pożarowe, tak w mieście jak i na wsiach, stwarza ich zwarta zabudowa oraz niektóre zakłady pracy. Do najbardziej zagrożonych pożarami należy miasto Lesko oraz miejscowości: Jankowce, Bachlawa, Postołów. Największe zagrożenie pożarowe stanowią stacje paliw, stacje LPG, magazyny i kontenery z butlami, Stacja Redukcyjno-Pomiarowa Gazu w Lesku, zakłady przetwórstwa drzewnego, i inne[3].

Tabela 21. Statystyka interwencji Powiatowej Straży Pożarnej w Lesku w latach 2010-2012

	2010	2011	2012
Pożary	117	121	101
Miejscowe zagrożenie	547	532	151
Alarm fałszywy	1	1	3
Straty	1 109,0 tys. zł	603,3 tys. zł	235,5 tys. zł
Ranni	75	70	19
Ofiary śmiertelne	4	7	0

Źródło: http://www.kppsplesko.itl.pl/index.php/statystyka/2012-rok

Inspekcja weterynaryjna

Na terenie powiatu leskiego nie stwierdzono przypadków chorób podlegających obowiązkowi zwalczania, zamieszczonych w zał. Nr 2 do ustawy o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczania chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. 69 poz. 625 z późn. zm. z dnia 11 marca 2004 r.)

Zagrożenia katastrofą budowlaną

Jak wynika z materiałów przekazanych przez Państwowy Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego istnieje realne zagrożenie katastrofą budowlaną z powodu złego stanu technicznego całych obiektów lub ich części (kominy, dachy, murowane ogrodzenia). W większości są to indywidualne gospodarstwa rolne lub obiekty przeznaczone na działalność prywatną.

Rok	Liczba i rodzaj katastrofy budowlanej	Liczba obiektów, w których stwierdzono zły stan tech.	Rodzaj podjętych działań administracyjnych w celu likwidacji zagrożenia
2008	0	3	Decyzje administracyjne
2009	0	2	Decyzje administracyjne
2010	0	4	Decyzje administracyjne
2011	0	5	Decyzje administracyjne
2012	0	3	Decyzje administracyjne
2013	0	2	Decyzje administracyjne

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Lesku

Rodzaj zagrożeń występujących w powiecie leskim:

- Skażenia chemiczno-ekologiczne;
- Zagrożenie katastrofalną falą powodziową;
- Zagrożenia powodziowe i podtopienia;
- Zagrożenia pożarowe;
- Skażenie promieniotwórcze;
- Awarie sieci gazowych[4].

[3] *Dane z Programu Ochrony Środowiska Powiatu Leskiego*
[4] *J.w.*

Lp.	CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ	OCENA ICH WYSTĘPOWANIA
	Skażenia chemiczno-ekologiczne	
	Źródłem wystąpienia zagrożenia dla środowiska naturalnego na terenie powiatu są obiekty zaliczone do potencjalnych sprawców awarii , tj. obiekty magazynowania i dystrybucji produktów ropopochodnych, a także transport drogowy substancji niebezpiecznych, niewłaściwe postępowanie z odpadami zawierającymi substancje niebezpieczne. Najgroźniejsze są zanieczyszczenia wód podziemnych i gleby substancjami ropopochodnymi z uwagi na skutki zanieczyszczenia, zagrożenie dla ujęć wody oraz trudności z usuwaniem samego zanieczyszczenia. Zanieczyszczenie w/w substancjami związane jest głównie z lokalizacją baz i stacji paliw oraz z nieprawidłowym ich transportem, magazynowaniem oraz dystrybucją. Z materiałów toksycznych, a zarazem niebezpiecznych pożarowo i stosowanych na większą skalę należy wymienić: gaz propan-butan, oraz paliwa płynne (etylina, olej napędowy). Obecnie na terenie powiatu istnieje 12 stacji paliw, wyposażonych w podziemne zbiorniki do magazynowania paliw. W przypadku wystąpienia skażenia – strefa skażeń może objąć teren poza zakładem, w zasięgu 200-300 m. Problematyka wystąpienia skażeń chemiczno-ekologicznych wiąże się również z przewozem materiałów niebezpiecznych , w tym paliw płynnych. Zjawisko to jest o tyle niepokojące, że w przypadku magazynowania, istnieje możliwość przewidywania rozmiarów i miejsca ewentualnego zdarzenia, natomiast w przypadku transportu występują większe trudności.. W zależności od rodzaju i ilości przewożonych środków oraz panujących warunków meteorologicznych zasięg oddziaływania zagrożenia może mieć od kilku do kilkunastu kilometrów. Przez teren powiatu przebiegają 2 trasy samochodowe, na których dopuszczony jest przewóz materiałów niebezpiecznych: - droga krajowa nr 84 relacji Sanok-Lesko-Krościenko-Gr. Państwa, przy czym przez miasto Lesko, transport dopuszczony jest ulicami: J. Piłsudskiego, Rynek, Unii Brzeskiej, w godz. 8°°-14°° i 16°°-6°°; - droga wojewódzka nr 893 relacji Lesko-Baligród i Hoczew-Polańczyk, a mianowicie: Lesko (ul. J. Piłsudskiego i Bieszczadzka), Huzele, Łączki, Hoczew, Bachlawa, Średnia Wieś. oraz 1 tabor kolejowy na trasie Zagórz - Ustrzyki Dolne. Transport kolejowy niebezpiecznych substancji chemicznych przez teren powiatu powoduje zagrożenie dla miejscowości: Manasterzec, Łukawica, Jankowce, części m. Bezmiechowa Dolna i części m. Glinne. W miejscowości Uherce znajduje się główny węzeł kolejowy w postaci stacji rozładunkowo-przeładunkowej. Przez teren powiatu przewozi się rocznie taborem drogowym i kolejowym ok. 2,5 t chloru i ok. 13 tys. t materiałów ropopochodnych, dających zagrożenie skażeń chemicznych oraz zagrożenie wybuchowo-pożarowe.	Teren powiatu leskiego nie jest nasycony dużą ilością obiektów posiadających niebezpieczne substancje chemiczne, jak również przez teren powiatu nie przechodzi duża ilość transportów z NSCh. Jednakże skutki tego zdarzenia mogą spowodować lokalne skażenie środowiska oraz zagrażać zdrowiu ludzi. **Prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia niewielkie.**
	Zagrożenie katastrofalną falą powodziową	
	Na terenie powiatu na rzece San usytuowany jest zespół zapór wodnych Solina-Myczkowce. Zapora w Solinie zamyka zbiornik o pojemności 502 mln m^3 wody, natomiast zapora w Myczkowcach – zbiornik o pojemności 10,9 mln m^3 wody. W przypadku awarii lub uszkodzenia obiektów hydrotechnicznych Zespołu Elektrowni Wodnych Solina - Myczkowce nastąpią katastrofalne zatopienia, wywołane potężną falą powodziową, o dużej sile niszczenia. Poszczególne strefy zagrożenia, czas dojścia fali powodziowej oraz jej maksymalną wysokość pokazuje poniższa tabela.	Zagrożonych kataklizmem będzie ok. 7 tys. osób. Powierzchnia terenu zalanego wyniesie ok. 3 280 ha. Degradacji ulegnie środowisko naturalne znajdujące się w dolinie rz. San. Na drodze przemieszczania się katastrofalnej fali powodziowej znajduje się: - drogi kołowe – 48 km, - drogi kolejowe – 7 km, - mosty – 11 szt., - obiekty mieszk. – 1 560

Zagrożone miejscowości	Gmina	Strefa zagrożenia	Czas dojścia czoła fali w	Maksymalna wysokość fali [m]

			[min]	
Solina, Zabrodzie, Bóbrka, Myczkowce	Solina	I	0-15	22-22
Zwierzyń, Orelec, Uherce Mineralne	Olszanica	I - II	30	16-19
Średnia Wieś, Bachlawa, Hoczew, Łączki, Weremień, Huzele, Lesko, Łukawica	Lesko	II	30-60	13-19

szt.
- zakłady pracy – 21 szt.

Prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia niewielkie.

Przewidywane straty wśród ludności i zniszczenia w infrastrukturze wynoszą:
- w I strefie – straty w ludziach: 100%, zniszczenia w infrastrukturze: 100%;
- w II strefie – straty w ludziach do 30%, zniszczenia w infrastrukturze 90-100%;
- w III strefie – straty w ludziach: do 5%, zniszczenia w infrastrukturze do 30%.

Zagrożenia powodziowe i podtopienia

W okresach intensywnych opadów atmosferycznych istnieje zagrożenie wystąpienia lokalnych podtopień, związanych z zwiększonym zrzutem wody z zapory. Zalane mogą zostać gospodarstwa w miejscowościach: Zabrodzie, Zwierzyń, Myczkowce, Średnia Wieś, Huzele, Lesko, Bachlawa a także studnie głębinowe stanowiące ujęcie wody pitnej dla miasta Leska (ujęcie „Góra Baszta" i ujęcie „Basen") położone w pobliżu rzeki San. Istnieje także realne niebezpieczeństwo wystąpienia lokalnych podtopień miejscowości położonych nad rzekami i potokami, wywołane nadmiernymi opadami deszczu występującymi jako gwałtowne ulewy o bardzo dużym jednorazowym opadzie deszczu. Największe zagrożenie pod tym względem stwarzają rzeki: Hoczewka, Solinka, Olszanka, Wetlinka, Wańkówka oraz potoki w miejscowościach Weremień i Manasterzec.

Powódź zagraża terenom położonym wzdłuż rz. San, gminom: Solina, Olszanica i Lesko – znajdują się tu zlewnie lokalnych rzek, rzeczek i potoków. Do ważniejszych szkód należą:
- zalewanie i podtapianie budynków,
- zalewanie użytków rolnych,
- zamulanie ujęć wody, studni, rowów,
- zniszczenie lub uszkodzenie dróg, mostów i kładek,

Prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia duże.

Zagrożenia pożarowe

Duże zagrożenie pożarowe stwarzają lasy, nieco mniejsze - tereny rolnicze. W okresie wiosny oraz podczas suchej jesieni na tych obszarach i w ich pobliżu występują pożary traw, poszycia leśnego, młodników oraz drzewostanów iglastych. Trudny teren górzysty (różnice poziomów, słaba sieć dróg dojazdowych, niewielka ilość punktów czerpania wody) znacznie ograniczają możliwość prowadzenia szybkich i skutecznych działań ratowniczo-gaśniczych. Duże zagrożenie pożarowe, tak w mieście jak i na wsi, stwarza ich zwarta zabudowa oraz niektóre zakłady pracy. Do najbardziej zagrożonych pożarami należy miasto Lesko oraz miejscowości: Jankowce, Bachlawa, Postołów. Największe zagrożenie pożarowe stanowią stacje paliw, stacje LPG, magazyny i kontenery z butlami, Stacja Redukcyjno-Pomiarowa Gazu w Lesku, zakłady przetwórstwa drzewnego i inne.

Zagrożenia pożarowe kompleksów leśnych występuje na dużym obszarze powiatu. Szczególnie zagrożone są gminy : Lesko, Baligród i Cisna.

Prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia średnie.

Skażenie promieniotwórcze

Zagrożenie skażeniem promieniotwórczym istnieje ze względu na możliwość awarii elektrowni jądrowych państw sąsiednich (Ukraina: Równo, Chmielnicki, Czarnobyl; Czechy: Bohunice, Paks, Machowce, Dukovany; Niemcy: Kumel; Litwa: Ignalina) i niekontrolowanego transportu substancji promieniotwórczych przez teren powiatu.

Bez względu na skalę zdarzenia radiacyjnego jego skutki zawsze oddziaływają na zdrowie ludzi oraz środowisko naturalne.

Prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia niewielkie.

Awarie sieci gazowych

Zagrożenie stanowi niebezpieczeństwo wybuchu mieszanki gazu z powietrzem lub w wyniku kontaktu gazu z ogniem. Najbardziej zagrożone są linie przesyłowe gazu i stacje redukcyjno-pomiarowe. Na terenie powiatu istnieje gazociąg wysokiego ciśnienia DN 200 CN 5,5 Mapa relacji Tyrawa Solna – Lesko oraz 2 stacje redukcyjno-pomiarowe: w Lesku o przepustowości 3000 m^3/h oraz w Polańczyku – 200 m^3/h. Zespoły upustowo-zaporowe naziemne zamontowane na gazociągu stwarzają dobre warunki dostępu do usuwania zagrożeń i awarii. Stopień

Awaria gazociągu stanowi duże zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi, zwierząt, środowiska i infrastruktury, zwłaszcza gdy gazociąg przechodzi przez rejony mocno zurbanizowane. Niezbędne jest wówczas prowadzenie ewakuacji.

oraz prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia są różne w zależności od ciśnienia gazu, specyfiki przebiegu tras gazociągu, zagęszczenia uzbrojenia podziemnego i intensywności zabudowy oraz stanu technicznego. Zagrożenie wzrasta jeżeli sieci gazowe przebiegają przez teren o intensywnej zabudowie na obszarze gdzie zlokalizowana jest kanalizacja sanitarna, teletechniczna, ciepłownicza i obiekty kubaturowe, do których gaz może przenikać z nieszczelnych gazociągów.	**Prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia niewielkie.**

Źródło: Program Ochrony Środowiska Powiatu Leskiego

Do potencjalnych zagrożeń Gminy Solina mogących spowodować między innymi degradację środowiska naturalnego (przede wszystkim wodnego) należy zaliczyć poniżej scharakteryzowane zagrożenia.

Pożary

Przy drodze wojewódzkiej relacji Uherce – Myczków w miejscowości Solina usytuowana jest stacja benzynowa mieszcząca w zbiornikach podziemnych maksymalnie do 56 ton paliwa. Pożar tego obiektu stwarzałby zagrożenie dla środowiska. Poniżej stacji benzynowej znajduje się rzeka San, która wpływa do Zalewu Myczkowieckiego oraz pobierana jest woda przez pompy do Zalewu Solińskiego. Na obydwu akwenach wodnych zlokalizowane są stacje wodociągowe. W przypadku przedostania się paliwa do rzeki San może ulec skażeniu woda we wspomnianych akwenach.

Katastrofy ekologiczne

W wyniku ruchów sejsmicznych zawaleniu mogą ulec pojedyncze domy mieszkalne. Jednak najgorsze w skutkach trzęsienia ziemi mogą być dla bloków mieszkalnych w Polańczyku i Solinie, gdzie zamieszkuje 615 osób. W wyniku trzęsienia uszkodzeniu może ulec podziemna sieć wodociągowa oraz sieć gazowa.

Katastrofy drogowe i zagrożenie substancjami niebezpiecznymi

Ze względu na ukształtowanie terenu tutejszej gminy (kręte drogi), w czasie transportu niebezpiecznych środków chemicznych może dojść do kolizji drogowych powodujących w skutkach skażenie środowiska. Najbardziej narażoną strefą na takie zjawiska jest miejscowość Bóbrka, przez którą przewożone są paliwa do stacji benzynowej w Solinie. W wyniku kolizji samochodu cysterny, przewożona substancja może skazić pobliskie pola oraz niewielki ciek wodny.

W istniejącej w Solinie Stacji Uzdatniania Wody w zapasie zgromadzonych jest 800kg chloru ciekłego w zbiornikach z tworzywa sztucznego po 50kg każdy. W wyniku uszkodzenia pojemników może dojść do uwolnienia się chloru do atmosfery. Skażeniu ulegnie obszar około 8km². Wielkość skażenia uzależniona będzie od warunków atmosferycznych.

Zagrożenia jakości wód

Osadnictwo, działalność rolnicza prowadzą do zaśmiecenia środowiska i do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych ściekami, rozkładającymi się śmieciami oraz nieumiejętnie używanymi nawozami i środkami ochrony roślin. Proces zwiększania zrzutów zanieczyszczeń zbiega się w czasie z procesem zmniejszania przepływów prowadząc do znacznego pogorszenia jakości wód.

Wysypiska śmieci lokalizowane najczęściej w korytach rzek lub w lasach stanowią ponadto element znacznie obniżający wartości estetyczne krajobrazu. W dolinach poważnym zagrożeniem czystości wód są ścieki komunalne, nieumiejętnie stosowane nawozy sztuczne i środki ochrony roślin, eksploatacja surowców mineralnych.

Zagrożenia dla jakości wód powierzchniowych należy rozpatrywać w dwóch odrębnych kategoriach:

- w zlewni rzeki San i jego dopływów;
- w zlewni rzeki San brak jest zanieczyszczeń o charakterze przemysłowym.

Na jakość wód Sanu na odcinku Gminy Solina decydujący wpływ mają nieoczyszczone ścieki bytowe z terenów zurbanizowanych gminy. Zlewnia ma charakter leśny. Duży procent obszaru zlewni stanowią kompleksy leśne, natomiast w użytkach rolnych znaczny udział mają łąki i pastwiska. Brak jest tutaj przemysłu, funkcjonują natomiast gospodarstwa rolne, których działalność koncentruje się na hodowli bydła oraz na uprawie zbóż.

Zagrożenia jakości wód podziemnych dotyczą przede wszystkim Głównego Zbiornika Wód Podziemnych, który jest płytki w obrębie utworów czwartorzędowych i słabo lub zupełnie nieizolowany od powierzchni. Potencjalnym zagrożeniem dla jakości wód płytkiego krążenia mogą być:

- ścieki (surowe lub niedostatecznie oczyszczone) wprowadzane do gleby i wody;
- „dzikie wysypiska" odpadów;
- nie posiadające wymaganych zabezpieczeń stacje paliw, magazyny produktów ropopochodnych oraz innych substancji chemicznych;
- szlaki komunikacyjne: drogi, parkingi i place postojowe samochodów;
- fermy zwierząt;
- intensywne nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin, rolnicze wykorzystywanie ścieków;
- cmentarz[5].

Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) w Gminie Solina

W Gminie Solina funkcjonuje 9 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej: w miejscowościach: **Myczków, Polańczyk, Terka, Myczkowce, Bóbrka, Górzanka, Wola Matiaszowa, Bukowiec, Wołkowyja.** Jednostki OSP z miejscowości Polańczyk, Myczkowce są w Krajowym Systemie Gaśniczym. W zakresie działań dotyczących ochrony przeciwpożarowej w jednostkach OSP prowadzona jest popularyzacja ochrony przeciwpożarowej wśród młodzieży poprzez organizowane pogadanek na temat przyczyn powstawania pożarów i innych zagrożeń i zdarzeń oraz ich zapobiegania w placówkach szkolno-oświatowych na terenie gminy. Charakterystykę jednostek OSP działających na terenie gminy przedstawia poniżej zamieszczone zestawienie.

Wyszczególnienie	Przynależność do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego	Stan techniczny i parametry budynków OSP	Zasoby sprzętowe jednostki	Zasoby ludzkie jednostki	Zakres prowadzonych przez jednostkę działań
OSP Myczków	Jednostka nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 55 m^2 Stan techniczny: dobry Wyposażenie budynku: regały	Na wyposażeniu znajduje się: samochód FORD Transit, pompa pływająca, szlamowa	Jednostkę tworzy: 47 członków	Ratownictwo pożarowe, techniczne
OSP Polańczyk	Jednostka wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 180 m^2 Stan techniczny: dobry Wyposażenie budynku: regały	Na wyposażeniu znajduje się: samochód Mercedes Atego, samochód Star 244,zestaw oświetleniowy,2 agregaty prądotwórcze	Jednostkę tworzy: 37 członków	Ratownictwo pożarowe, techniczne, drogowe
OSP Terka	Jednostka nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 59 m^2 Stan techniczny: dobry Wyposażenie budynku: regały	Na wyposażeniu znajduje się: samochód Żuk, motopompa	Jednostkę tworzy:19 członków	Ratownictwo pożarowe
OSP Myczkowce	Jednostka wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 185 m^2 Stan techniczny: dobry Wyposażenie budynku: regały	Na wyposażeniu znajduje się:2 samochody Star, samochód FORD Transit, zestaw oświetleniowy, agregat prądotwórczy	Jednostkę tworzy:32 członków	Ratownictwo pożarowe, techniczne, drogowe
OSP Bóbrka	Jednostka nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 85 m^2 Stan techniczny: dobry	Na wyposażeniu znajduje się: samochód Żuk, motopompa szlamowa	Jednostkę tworzy: 24 członków	Ratownictwo pożarowe, techniczne

[5]*Dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku*

OSP Górzanka	Jednostka nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 133 m^2 Stan techniczny: dobry	Na wyposażeniu znajduje się: samochód Żuk, samochód Star 244,2 motopompy, agregat prądotwórczy	Jednostkę tworzy: 25 członków	Ratownictwo pożarowe, techniczne, drogowe
OSP Wola Matiaszowa	Jednostka nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 34 m^2 Stan techniczny: dobry	Na wyposażeniu znajduje się: samochód Żuk, motopompa	Jednostkę tworzy: 18 członków	Ratownictwo pożarowe
OSP Bukowiec	Jednostka nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 33 m^2 Stan techniczny: dobry	Na wyposażeniu znajduje się: samochód Żuk, motopompa	Jednostkę tworzy:22 członków	Ratownictwo pożarowe
OSP Wołkowyja	Jednostka nie wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo – gaśniczego	Technologia wykonania: murowany Powierzchnia, kubatura: 30 m^2 Stan techniczny: dobry	Na wyposażeniu znajduje się: samochód Żuk	Jednostkę tworzy:44 członków	Brak wyszkolonych członków

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Tabela 22. Udział z działaniach ratowniczych jednostek OSP z Gminy Solina w latach 2010-2014

Miejscowość (siedziba jednostki OSP)	Liczba zagrożeń						Ogółem	
	Pożary		Miejscowe zagrożenia		Alarmy fałszywe			
	Na terenie własnego działania	Poza terenem własnego działania	Na terenie własnego działania	Poza terenem własnego działania	Na terenie własnego działania	Poza terenem własnego działania	Na terenie własnego działania	Poza terenem własnego działania
Rok 2010								
OSP Polańczyk	8	1	16	0	0	0	24	1
OSP Myczkowce	3	2	24	4	0	0	27	6
OSP Bóbrka	1	0	42	0	0	0	43	0
OSP Bukowiec	0	0	3	0	0	0	3	0
OSP Górzanka	2	1	10	0	0	0	12	1
OSP Myczków	1	1	2	2	0	0	3	3
OSP Terka	0	0	0	0	0	0	0	0
OSP Wola Matiaszowa	0	0	2	0	0	0	2	0
OSP Wołkowyja	0	0	0	0	0	0	0	0
Rok 2011								
OSP Polańczyk	8	0	23	1	0	0	31	1
OSP Myczkowce	1	0	24	3	0	0	25	3
OSP Bóbrka	2	0	5	0	0	0	7	0
OSP Bukowiec	0	0	2	1	0	0	2	1
OSP Górzanka	3	0	11	1	0	0	14	1
OSP Myczków	1	0	5	0	0	0	6	0
OSP Terka	1	0	0	0	0	0	1	0
OSP Wola Matiaszowa	0	0	0	0	0	0	0	0
OSP Wołkowyja	0	0	0	0	0	0	0	0
Rok 2012								
OSP Polańczyk	14	2	17	0	0	0	31	2
OSP Myczkowce	6	0	9	0	0	0	15	0
OSP Bóbrka	3	0	4	0	0	0	7	0
OSP Bukowiec	2	0	0	0	0	0	2	0
OSP Górzanka	3	1	3	0	0	0	6	1
OSP Myczków	0	0	3	0	0	0	3	0
OSP Terka	0	0	0	0	0	0	0	0
OSP Wola Matiaszowa	0	0	0	0	0	0	0	0
OSP Wołkowyja	0	0	0	0	0	0	0	0

Rok 2013								
OSP Polańczyk	14	0	20	0	0	0	34	0
OSP Myczkowce	5	0	6	0	0	0	11	0
OSP Bóbrka	2	0	7	0	0	0	9	0
OSP Bukowiec	0	0	0	0	0	0	0	0
OSP Górzanka	2	0	3	0	0	0	5	0
OSP Myczków	1	0	2	0	0	0	3	0
OSP Terka	0	0	0	0	0	0	0	0
OSP Wola Matiaszowa	0	0	0	0	0	0	0	0
OSP Wołkowyja	0	0	0	0	0	0	0	0
Rok 2014								
OSP Polańczyk	11	0	29	0	3	0	43	0
OSP Myczkowce	6	0	19	1	0	0	25	1
OSP Bóbrka	4	0	7	0	0	0	11	0
OSP Bukowiec	2	0	2	0	0	0	4	0
OSP Górzanka	6	0	19	0	0	0	25	0
OSP Myczków	0	0	11	0	0	0	11	0
OSP Terka	2	0	0	0	0	0	2	0
OSP Wola Matiaszowa	0	0	0	0		0	0	0
OSP Wołkowyja	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

W analizowanym okresie obejmującym lata 2010-2014 jednostki OSP z Gminy Solina najczęściej wyjeżdżały do miejscowych zagrożeń *(zdarzenie wynikających z rozwoju cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody, niebędących pożarem ani klęską żywiołową, stanowiących zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska, któremu zapobieżenie lub którego usunięcie skutków nie wymaga zastosowania nadzwyczajnych środków)* –ponad 73%. 26% wyjazdów skierowanych było do pożarów. W analizowanym okresie odnotowano łącznie 3 alarmy fałszywe stanowiące blisko 1% wszystkich działań ratowniczych.

Wykres 10. Struktura działań ratowniczych, w których uczestniczyły jednostki OSP z Gminy Solina w latach 2010-2014

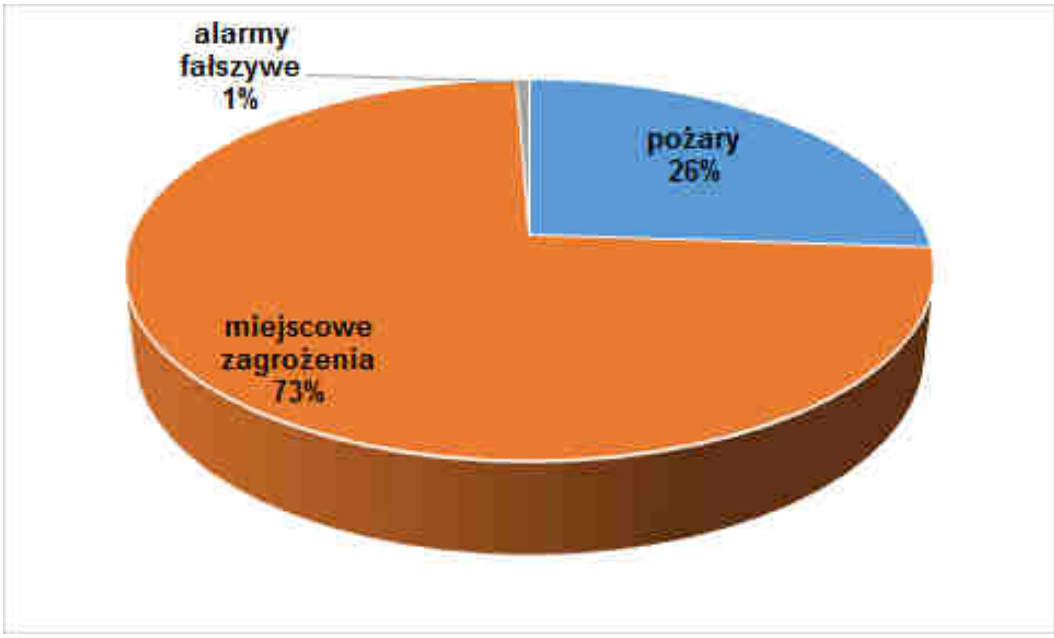

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Wykres 11. Liczba zagrożeń, w których usuwaniu uczestniczyły jednostki OSP z Gminy Solina w latach 2010-2014

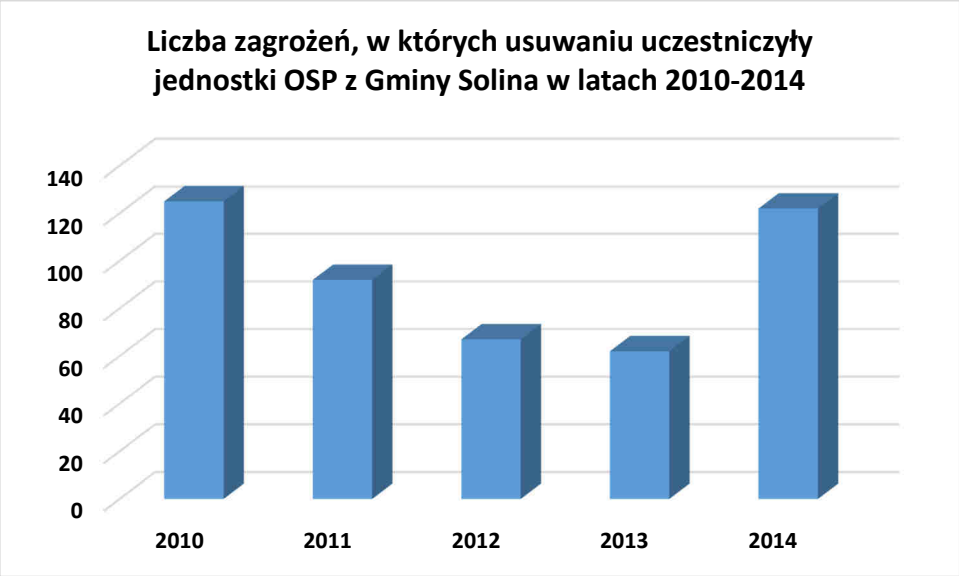

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Liczba zagrożeń, w których usuwaniu uczestniczyły jednostki OSP z Gminy Solina w latach 2010-2013 charakteryzowała tendencja spadkowa, po czym nastąpił wzrost w roku 2014, aż o 96% w porównaniu do roku 2013.

3.4. Ochrona zdrowia i życia

Opieka zdrowotna to ogół środków mających na celu zapobieganie i leczenie chorób populacji. Realizowana jest za pomocą systemu opieki zdrowotnej. System opieki zdrowotnej na analizowanym obszarze świadczy usługi z zakresu ambulatoryjnej i stacjonarnej opieki zdrowotnej.

Ambulatoryjna opieka zdrowotna

Świadczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dla mieszkańców Gminy Solina realizowane są przez:

- ✓ NZOZ „POL-MED” s.c w Polańczyku i w Solinie,
- ✓ Ośrodek Zdrowia Os. "Na Górce", Gabinet Lekarski,
- ✓ Przychodnia Lekarska w Solinie,
- ✓ Stacja Pogotowia Ratunkowego w Polańczyku

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje ambulatoryjną opiekę zdrowotną i apteki w Gminie Solina według stanu na koniec 2013 roku.

Tabela 23. Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki w Gminie Solina według stanu na koniec 2013 roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ambulatoryjna opieka zdrowotna		Apteki ogólnodostępne	Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną
	zakłady opieki zdrowotnej	praktyki lekarskie		
Województwo podkarpackie	1 087	563	629	3 385
Gmina Solina	0	1	2	2 656

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Stacjonarna opieka zdrowotna

Opieka zdrowotna o charakterze stacjonarnym świadczona jest w szpitalach ogólnych oraz innych zakładach opieki zdrowotnej, takich jak: zakłady psychiatryczne, zakłady opieki długoterminowej (zakłady opiekuńczo-lecznicze, pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja) oraz zakłady lecznictwa uzdrowiskowego.

Mieszkańcy Gminy Solina w zakresie stacjonarnej opieki zdrowotnej, korzystają z usług:

Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w Lesku

Szpital Powiatowy w Lesku został utworzony na podstawie Uchwały Nr LI/247/55 z dnia 1.XII.1955 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Lesku. Wydział Zdrowia P.P.R.N w Lesku został zobowiązany do uruchomienia Izby Chorych w Lesku. W roku 2007 Szpital Powiatowy w Lesku obchodził 50 –lecie powstania Szpitala. Szpital Powiatowy w Lesku składa się z dwóch budynków (starego i nowego skrzydła) połączonych przewiązką o dwóch kondygnacjach, podpartych na 4-ch słupach żelbetowych.

Aktualnie Szpital posiada siedem oddziałów:	**Leski szpital dysponuje dużą bazą diagnostyczną:**
▪ Szpitalny Oddział Ratunkowy, ▪ Anestezjologii i Intensywnej Terapii, ▪ Wewnętrzny z salą intensywnego nadzoru kardiologicznego, ▪ Chirurgiczny prowadzący działalność urazowo-ortopedyczną, ▪ Dziecięcy z częścią obserwacyjno-zakaźną i pododdziałem alergologii dziecięcej, ▪ Ginekologiczno-położniczy z pododdziałem noworodkowym, ▪ Rehabilitacyjny z działem rehabilitacji. W szpitalu znajdują się trzy sale operacyjne oraz stanowisko wyposażone w respirator i sprzęt monitorujący funkcje życiowe.	▪ całodobowe pełno profilowe laboratorium analityczne, ▪ całodobowa pracownia TK/RTG/MM, ▪ pracownia USG, ▪ pracownia Echokardiografii z ultrasonografem cyfrowym ▪ z kolorowym dopplerem, ▪ pracownia endoskopii, ▪ pracownia holterowską i prób wysiłkowych, ▪ pracownia badań czynnościowych układu oddechowego, ▪ pracownia rehabilitacyjna świadcząca usługi kinezyterapeutyczne, światłolecznicze, laseroterapię, krioterapię i fizykoterapię, wykonywane są zabiegi artroskopowe i laparoskopowe.

Zatrudnienie w Samodzielnym Publicznym Zespole Opieki Zdrowotnej w Lesku kształtuje się obecnie na poziomie 372 osób (w tym 29 lekarzy) uwzględniając jedynie zatrudnienie na podstawie umowy o pracę. Aktualnie szpital posiada 163 (z SOR) łóżka szpitalne i 4 wyjazdowe zespoły ratownictwa medycznego. Szpital zapewnia kompleksową opiekę medyczną, dobrej jakości wyposażenie medyczne oraz pobyt w pokojach 2, 4, 5 lub 6 osobowych. W roku 2013 w szpitalu hospitalizowano 6 110 osób, co przekłada się na 36 496 osobodni. Średni czas pobytu w szpitalu wynosi 5,3 dnia. Należy zaznaczyć, iż dane te dotyczą jedynie oddziałów szpitalnych z wyłączeniem Szpitalnego Oddziału Ratunkowego[6].

Zakłady opieki długoterminowej

Mieszkańcy Gminy Solina wymagający opieki długoterminowej są kierowani do najbliższych placówek świadczących takie usługi, tj.:

- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Dynowie,
- Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Koło w Sanoku.

Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego

Na terenie Gminy Solina lecznictwo uzdrowiskowe rozpoczęto w 1977 roku, natomiast w 1999 roku Polańczyk uzyskał status uzdrowiska. Występują tu wody mineralne wodorowęglanowo-sodowe, jodkowe, borowe – o nazwie „Polańczanka" oraz chlorkowo–wodorowęglanowe-sodowe, bromkowe, jodkowe, fluorkowe i bromowe – o nazwie „Solinianka", co pozwala wykorzystać ich działanie w kuracji pitnej i kąpielach leczniczych. Baza sanatoryjno–wypoczynkowa znajduje się na przepięknym półwyspie, wcinającym się głęboko w wody solińskiego akwenu, o dobrym nasłonecznieniu i przewietrzeniu. W obiektach sanatoryjnych: „Amer-Pol", „Atrium", „Dedal", „Plon" i „Solinka", może się leczyć łącznie 900 osób. Ośrodki posiadają własne zakłady przyrodolecznicze i gabinety zabiegowe oraz są przystosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Jednocześnie na terenie uzdrowiska istnieją ośrodki wypoczynkowe: „Jawor", „Molo" i „Skalny".

Profile lecznicze Uzdrowiska Polańczyk

- ✓ choroby ortopedyczno-urazowe,
- ✓ choroby reumatyczne,

[6] *Strategia Rozwoju Powiatu Leskiego do roku 2024*

- ✓ choroby kardiologiczne i nadciśnienie,
- ✓ choroby górnych dróg oddechowych,
- ✓ choroby dolnych dróg oddechowych,
- ✓ choroby endokrynologiczne,
- ✓ cukrzyca.

Metody lecznicze

- ✓ Kinezyterapia (indywidualna, grupowa, terenoterapia),
- ✓ Peloidoterapia (okłady, kąpiele zawiesinowe z pasty borowinowej),
- ✓ Hydroterapia (kąpiele wirowe, bicz szkocki, masaż podwodny, hydromasaż),
- ✓ Fizykoterapia (elektroterapia, ultrasonoterapia, magnetoterapia).

Fototerapia

- ✓ emitery promieniowania podczerwonego,
- ✓ emitery promieniowania ultrafioletowego (zabiegi częściowe i całkowite),
- ✓ lampy B-V,
- ✓ lasery.

Krioterapia

- ✓ miejscowa CO^2 i ciekłym azotem,
- ✓ ogólna (sanatorium „DEDAL").

Inhalacje

- ✓ indywidualne (lekowe, solankowe, olejkowe),
- ✓ tężnia solankowa.

Zabiegi balneologiczne (kąpiele lecznicze)

- ✓ solankowe,
- ✓ siarczkowe,
- ✓ kwasowęglowe,
- ✓ perełkowe.

Zabiegi hypertermalne

- ✓ sauna.

Masaże lecznicze (klasyczne, segmentarne, limfatyczne)
Krenoterapia (kuracja pitna)
Edukacja Zdrowotna[7]

3.5. Opieka

3.5.1. Opieka nad dziećmi (żłobek i przedszkole)

Na terenie Gminy Solina nie funkcjonują żłobki. Opieka nad dziećmi świadczona jest przez zlokalizowanych w Gminie Solina 10 oddziałów przedszkolnych zlokalizowanych przy placówki oświatowych w gminie.

3.5.2. Opieka nad osobami starszymi

Zarówno Gmina Solina jak i Powiat Leski nie prowadzą na swoim terenie żadnego domu pomocy społecznej. Zdaniem powiatu jest prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym, gmina natomiast może prowadzić domy o zasięgu lokalnym. Brak infrastruktury domów pomocy społecznej, na terenie gminy, powoduje, że mieszkańcy umieszczani są w domach pomocy na terenie innych powiatów. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, gmina ponosi koszty pobytu swoich mieszkańców w DPS. W gminie nie działa również żaden dzienny dom pomocy społecznej, nie ma mieszkań chronionych, ośrodków wsparcia, klubów samopomocy i innych instytucji pomocy społecznych w gminie. Spowodowane jest to przede wszystkim rozległością terenu oraz małą liczbą mieszkańców chętnych do korzystania z pomocy instytucjonalnej. Ponadto tworzenie i utrzymanie takich instytucji pomocy i wsparcia znacznie obciążyłoby budżet gminy, a także tworzenie

7 http://esolina.pl/atrakcje-gminy/uzdrowisko-polanczyk/ z dnia 22.05.2015

i utrzymanie zasobów instytucjonalnych, na które nie ma popytu wśród mieszkańców lub jest on znikomy przeczyłoby zasadzie gospodarności[8].

3.5.3. Opieka nad osobami niepełnosprawnymi

W Gminie Solina najczęściej opiekę nad osobami niepełnosprawnymi sprawują najbliżsi członkowie rodzin. Natomiast osoby niepełnosprawne, samotnie mieszkające mają możliwość skorzystania z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. W Gminie Solina brak jest dziennych domów opieki i środowiskowych domów samopomocy. Główną przyczyną występujących braków jest rozległość terenu i w związku z tym zwiększony kosztu trzymania takich placówek wsparcia dziennego.

3.5.4. Opieka społeczna

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej zatrudnia 3 pracowników socjalnych oraz kierownika Ośrodka i księgową na 1/2 etatu. Ośrodek ponadto prowadzi sprawy przyznawania i wypłaty świadczeń rodzinny i świadczeń z funduszu alimentacyjnego wraz z podejmowaniem działań wobec dłużników alimentacyjnych – zatrudniając w tym celu 1 pracownika, który jest finansowany w większości z budżetu państwa. Na sześć pracujących osób tylko jedna nie posiada wykształcenia wyższego, jednakże odpowiednie do wykonywanej pracy.

W 2013 roku najwięcej wniosków o pomoc napłynęło od grupy 118 osób - z powodu ubóstwa. Skutkowało to przyznaniem 214 871 zł - rodzinom liczącym łącznie 407 osób. 103 rodziny uzyskały pomoc po złożeniu wniosku o pomoc z powodu bezrobocia, co stanowiło drugą co do wielkości grupę osób, której przyznano pomoc. Najmniej wniosków zostało złożonych z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, ponieważ w Gminie Solina w 2013 roku nie mieliśmy osób zwolnionych z zakładów karnych.

Tabela 24. Pomoc społeczna wg powodów udzielenia w 2011-2014 r.

Wyszczególnienie	2011 rok		2012 rok		2013 rok		2014 rok	
Powody przyznania pomocy	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	104	385	106	387	118	407	113	392
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	2	2	2	2	2	2	2	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa	18	120	14	87	16	94	13	79
Bezrobocie	89	333	97	369	103	378	93	325
Niepełnosprawność	47	151	44	138	48	157	57	182
Długotrwała lub ciężka choroba	54	200	55	201	51	176	60	199
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	55	223	54	230	48	215	49	189
Alkoholizm	11	39	11	34	12	35	13	31
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	0	0	1	3
Zdarzenie losowe	0	0	2	8	2	6	2	6

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Tabela 25. Wydatki na pomoc społeczną, w tym w ramach zadań własnych oraz w ramach zadań zleconych w latach 2011-2014

Rok	Wydatki ogółem	Wydatki w ramach zadań własnych	Wydatki w ramach zadań zleconych
2011	2 441 000	810 300	1 630 700
2012	2 579 458	974 690	1 604 768

[8] *http://bip.solina.regiony.pl/images/17-20141124092238.pdfz dnia 22.05.2015*

2013	2 413 152	914 941	1 498 210
2014	2 352 746	876 698	1 476 048

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Tabela 26. Pomoc społeczna wg rodzajów świadczeń w latach 2013-2014

Jednostka	Świadczenia pieniężne				Świadczenia niepieniężne	Liczba osób objętych pomocą społeczną
	Ogółem	w tym zasiłek				
		stały	okresowy	celowy		
2013	154	24	23	107	128	581
2014	159	22	19	118	121	544

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Tabela 27. Pomoc społeczna wg rodzajów świadczeń w latach 2013-2014

Jednostka	Świadczenia pieniężne w PLN				Świadczenia niepieniężne
	Ogółem	w tym zasiłek			
		stały	okresowy	celowy	
2013	190 529	95 938	24 320	70 271	47 532
2014	192 179	90 968	20 643	80 568	47 099

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

W 2014 roku na świadczenia pieniężne przeznaczono 247 078 zł w tym na zasiłek okresowy przeznaczono 20 643 zł, co stanowiło 8,35 % całej sumy przeznaczonej na świadczenia. Najmniej środków spośród świadczeń pieniężnych przeznaczono na zasiłek celowy 17 484 zł. W 2014 r. pomocą społeczną objętych zostało 544 osoby.

Tabela 28. Pomoc społeczna w latach 2011-2014

Rok	Korzystający z pomocy społecznej		Udział % w ogólnej liczbie osób
	osoby	rodziny	
2011	577	155	10,83
2012	569	154	10,64
2013	581	162	10,93
2014	544	157	10,22

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

W okresie obejmującym lata 2011-2014 najwięcej osób skorzystało z pomocy społecznej w 2013 roku, a najmniej w 2014 roku. Udział procentowy osób korzystających z pomocy społecznej do ogólne liczby osób ukazuje tendencję rosnącą. 7% ludności Gminy Solina pozostaje trwale w złej sytuacji materialnej.

GOPS w Solinie zatrudnia 4 osób zatrudnione w wymiarze pełnego etatu i 1 osobę w wymiarze ½ etatu na czas nieokreślony, w tym:

- kierownik – wykształcenie wyższe**,**
- księgowa – wykształcenie wyższe,
- 3 pracowników socjalnych – wykształcenie-2 pracowników wyższe, 1 pracownik– dwuletnie studium pomaturalne –szkoła dla pracowników socjalnych.

3.6. Rozwój ludzi

3.6.1. Przedszkola (prywatne i publiczne)

W Gminie Solina nie działa ani jedno przedszkole niepubliczne. Na terenie gminy w 2013 roku funkcjonowało 10 **oddziałów przedszkolnych** zlokalizowanych przy placówkach oświatowych w gminie. Na rok szkolny 2013/2014 zorganizowano ogółem **10 oddziałów** przedszkolnych we wszystkich placówkach przedszkolnych prowadzących działalność na terenie Gminy Solina **przyjęto 165 dzieci**. Poniżej zamieszczona tabela prezentuje charakterystykę przedszkola i oddziałów przedszkolnych funkcjonujących w Gminie Solina w latach 2011-2013, według danych GUS *(Bank danych lokalnych).*

Tabela 29. Charakterystyka przedszkoli w gminie i jednostkach porównywalnych w latach 2011-2013

Jednostka		Ogółem			Oddziały			Miejsca			Dzieci		
		2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Gmina Solina	Przedszkola	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Oddziały przedszkolne	9	10	10	9	10	10	124	154	167	4	6	6
Woj. podkarpackie (gminy wiejskie)		177	196	209	468	506	559,03	10920	11969	12884	10557	11622	12462
POLSKA (gminy wiejskie)		2387	2510	2690	7148,10	7639,15	8383,67	159372	171661	186557	154373	166463	180121

Źródło: Bank danych lokalnych GUS oraz dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

3.6.2. Szkoły podstawowe (prywatne i publiczne)

W roku szkolnym 2013/14 Gmina Solina prowadziła **7 szkół podstawowych.** Ogółem w 29 oddziałach przebywało **295 uczniów,** spośród których na 1 oddział przypadało średnio ok 10,17. Najmniej uczniów na oddział w liczbie 2 przypada w Szkole Podstawowej W Zawozie a najwięcej w liczbie 15,7 w Szkole Podstawowej w Myczkowie. Kształcenie w zakresie szkoły podstawowej w Gminie Solina w roku szkolnym 2013/14 prowadziło **77 nauczycieli.**

Tabela 30. Szkoły podstawowe w Gminie Solina w latach 2013/14

Nazwa szkoły	Liczba					Liczba nauczycieli		
	uczniów	oddziałów	uczniów na 1 oddział	pomieszczeń do nauczania	uczniów na 1 pomieszczenie do nauczania	Osób	Etatów	Etatów /ucznia
Zespół Szkół im. Józefa Blizińskiego w Bóbrce	47	6	7,8	6	7,83	19	8,92	0,19
Zespół Szkół w Wołkowyi - Szkoła Filialna w Bukowcu	2	1	2	2	1	3	1,33	0,66
Zespół Szkół im. Księdza Jana Siuzdaka w Wołkowyi	80	6	13,33	6	13,33	19	9,13	0,11
Zespół Szkół im. Księdza Franciszka Stopy w Myczkowie	91	6	15,17	7	13	16	7,69	0,08
Szkoła Podstawowa w Myczkowcach	18	3	6	4	4,5	7	6,28	0,35
Szkoła Podstawowa w Berezce	45	5	9	7	6,43	9	8,72	0,19
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zawozie	12	2	6	4	3	3	1,89	0,16

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Na terenie Gminy Solina nie ma szkół z klasami sportowymi, oddziałami integracyjnymi i specjalnymi.

Szkoły podstawowe w Gminie Solina w 2012 roku były w 85,71% wyposażone w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2012 roku przypadało w gminie 4,96 uczniów, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 6,06, a w kraju 7,35. Liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów przypadająca na 1000 uczniów w Gminie Solina w analizowanym 2012 roku wyniosła 372 i osiągnęła wartość znacznie wyższą niż na obszarach wiejskich województwa i wyższą niżna obszarach wiejskich w kraju. Liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów na koniec 2012 roku w Gminie Solina wyniosła16 i była także wyższa od wartości notowanej w jednostkach porównywalnych.

Tabela 31. Komputeryzacja szkół podstawowych w gminie i jednostkach porównywalnych

Jednostka terytorialna	udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu		uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu		liczba komputerów z dostępem do Internetu na 1000 uczniów	liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów
	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych					
	2011	2012	2011	2012	2012	2012
Gmina Solina	85,71	85,71	4,96	4,96	372	16
Polska- gminy wiejskie	93,35	54,57	7,76	7,35	186	10
Podkarpackie- gminy wiejskie	92,07	94,12	6,37	6,06	208	12

Źródło: Bank danych lokalnych GUS i obliczenia własne

3.6.3. Gimnazja (prywatne i publiczne)

W roku szkolnym 2012/13 do 3 gimnazjów zlokalizowanych w Gminie Solina uczęszczało 170 uczniów w 9 oddziałach. Średnio na jeden oddział przypadało 18,89 uczniów. Najwięcej uczniów uczęszczało do Gimnazjum w Wołkowyi, gdzie jednocześnie współczynnik uczniów przypadających na 1 oddział był najwyższy i wynosił on 22,67.

Tabela 32. Szkoły gimnazjalne w Gminie Solina

Nazwa szkoły	Liczba					Liczba nauczycieli		
	uczniów	oddziałów	uczniów na 1 oddział	pomieszczeń do nauczania	uczniów na 1 pomieszczenie do nauczania	Osób	Etatów	Etatów /ucznia
Zespół Szkół im. Józefa Blizińskiego w Bóbrce	**37**	**3**	**12,33**	**4**	**9,25**	**13**	**6,22**	**0,17**
Zespół Szkół Im. Księdza Jana Siuzdaka w Wołkowyi	**68**	**3**	**22,67**	**4**	**17**	**17**	**7**	**0,10**
Zespół Szkół im. Księdza Franciszka Stopy w Myczkowie	**65**	**3**	**21,67**	**4**	**16,25**	**15**	**7,33**	**0,11**

Źródło: Bank danych lokalnych GUS i obliczenia własne

Stopień skomputeryzowania szkół gimnazjalnych zlokalizowanych w Gminie Solina jest niższy w porównaniu do obszarów wiejskich kraju i województwa podkarpackiego. Udział procentowy szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu w Gminie Solina, w roku 2012 wynosił 66,67% i w ciągu roku nie uległ zmianie. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2012 roku przypadało blisko 6 uczniów. Liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów przypadająca na 1000 uczniów w Gminie Solina wyniosła wówczas 329,41. Była to wartość znacznie wyższa od notowanej wówczas w jednostkach porównywalnych. Liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów na analizowanym obszarze w roku 2012 wyniosła 17,65 i była to wartość również wyższa niż w województwie i w kraju.

Tabela 33. Komputeryzacja szkół gimnazjalnych w Gminie Solina i jednostkach porównywalnych

Jednostka terytorialna	udział % gimnazjów wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu		uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu		liczba komputerów z dostępem do Internetu na 1000 uczniów	liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów
	szkoły gimnazjalne dla dzieci i młodzieży bez specjalnych					
	2011	2012	2011	2012	2012	2012
Gmina Solina	66,67	66,67	6,63	5,70	329,41	17,65
Polska - gminy wiejskie	82,72	82,33	9,29	8,58	156	6
Podkarpackie - gminy wiejskie	81,73	85,33	7,85	0,03	164	9

Źródło: Bank danych lokalnych GUS i obliczenia własne

3.6.4. Kształcenie na poziomie ponadgimnazjalnym

W powiecie funkcjonuje jedna szkoła zawodowa (127 uczniów); 1 liceum ogólnokształcące (283 uczniów), 1 liceum dla dorosłych (29 uczniów). Placówki te, na tle placówek z ościennych powiatów, są lepiej wyposażone w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu.

3.6.5. Kształcenie dorosłych

Dorośli mieszkańcy powiatu leskiego najchętniej kształciliby się w domu kultury – najbliższym swojego miejsca zamieszkania lub w najbliższej placówce szkolnej. Wynika to z oszczędności czasu i finansów. Znaczna część mieszkańców zainteresowana byłaby kształceniem poprzez konferencje, wykłady, seminaria, zaś 14,7% - kształceniem na odległość (przez Internet). Wielu mieszkańcy powiatu chętnych byłoby do kształcenia się w formie staży i praktyk, zajęć w prywatnym domu szkołą dla dorosłych i kursem w bibliotece[9].

Placówki realizujące edukację dorosłych, w tym kształcenie ustawiczne prowadzone są przez Miasto Krosno i Województwo Podkarpackie jako organy prowadzące m.in.:

- ✓ Podkarpackie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krośnie – Oddział Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie,
- ✓ Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej i Nowoczesnych Technologii w Krośnie,
- ✓ Zespół Szkół Kształcenia Ustawicznego w Krośnie.

3.6.6. Kształcenie na poziomie wyższym

Kształcenie na poziomie wyższym dla mieszkańców Gminy Solina zapewniają uczelnie wyższe zlokalizowane w regionie (Krosno, Jasło, Rzeszów, Sanok, Jarosław, Przemyśl, Stalowa Wola) i ponadregionalne uczelnie wyższe.

3.6.7. Inne placówki edukacji i wychowania specjalnego

- ✓ *Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy*

Ośrodek umożliwia realizację obowiązku szkolnego dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim a także ze sprzężonymi niepełnosprawnościami np.: upośledzenie umysłowe i mózgowe porażenie dziecięce, autyzm.
Głównym zadaniem Ośrodka jest przygotowanie wychowanków w miarę ich możliwości, do samodzielnego udziału w życiu społecznym poprzez integrację ze środowiskiem i zapewnienie warunków wszechstronnego rozwoju.

Zadania te realizowane są przez:

- ✓ zajęcia dydaktyczne i wychowawcze prowadzone w szkole i internacie;
- ✓ zajęcia teoretyczne i praktyczne przysposobienia do pracy;
- ✓ zajęcia terapeutyczno-rewalidacyjne.

W ramach Ośrodka funkcjonują:

- ✓ Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka od 0 do 6 lat.
- ✓ Przedszkole Specjalne.
- ✓ Szkoła Podstawowa Specjalna dla dzieci od 6 do 18 lat w tym klasa dla dzieci autystycznych oraz dzieci ze sprzężoną sprawnością ruchową.
- ✓ Gimnazjum Specjalne do 21 lat.
- ✓ Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy do 24 lat.
- ✓ Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze (indywidualne i zespołowe) dla osób z głęboką wieloraką niepełnosprawnością w wieku od 3 do 25 lat.
- ✓ Internat.

Nauka i rewalidacja odbywa się w małych 6-8 osobowych zespołach (klasach). Każdy uczeń ma opracowany indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny.

[9] *http://www.powiatleski.pl/cms/upload/edit/file/wnr/Strategia%20Rozwoju%20Kapitalu%20Ludzkiego%20w%20Powiecie%20Leskim%20na%20lata%202015-%202020%20(1).pdf z dnia 22.05.2015*

W Ośrodku zorganizowano pracownie:

- ✓ gospodarstwa domowego,
- ✓ komputerową z dostępem do Internetu,
- ✓ 2 pracownie do ćwiczeń korekcyjnych, wyposażone w specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny,
- ✓ gabinet logopedyczny,
- ✓ gabinety do terapii: Metodą Tomatisa, EEGBiofedbeck, Integracji Sensorycznej oraz Alternatywnych metod komunikacji AAC,
- ✓ sala doświadczania świata.

Ośrodek dysponuje samochodem przystosowanym do przewozu osób niepełnosprawnych. W szczególnie uzasadnionych przypadkach istnieje możliwość dowożenia dzieci na zajęcia szkolne. Budynek jest przystosowany do osób niepełnosprawnych (winda).
Kadra pedagogiczna nauczyciele i wychowawcy to osoby z wykształceniem wyższym magisterskim (pedagogika specjalna – specjalność; rewalidacja upośledzonych umysłowo), wiele osób ukończyło studia podyplomowe, niezbędne w pracy z dziećmi z dodatkowymi zaburzeniami np.: surdopedagogika, studium pomocy osobom autystycznym i ich rodzinom, pedagogika emocjonalna, logopedia, gimnastyka korekcyjna itp.

Ośrodek zapewnia bezpłatne zajęcia rewalidacyjne:

- ✓ artterapia (zajęcia plastyczne, teatralne, taneczne),
- ✓ integracja sensoryczna,
- ✓ terapia metodą Tomatisa,
- ✓ terapia metodą EEGBiofedbeck,
- ✓ alternatywne metody komunikacji AAC,
- ✓ gimnastyka korekcyjno-kompensacyjna,
- ✓ zajęcia logoterapeutyczne,
- ✓ pomoc psychologiczna,
- ✓ inne według potrzeb[10].

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lesku

Celem działania PPP w Lesku jest udzielanie dzieciom, od momentu urodzenia i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, udzielanie rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży, a także wspomaganie przedszkola, szkoły i placówki w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

Do zadań poradni należy:

- ✓ diagnozowanie dzieci i młodzieży;
- ✓ udzielanie dzieciom i młodzieży oraz rodzicom bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- ✓ realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych;
- ✓ organizowanie i prowadzenie wspomagania przedszkoli, szkół i placówek w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych[11].

Warsztaty Terapii Zajęciowej w Huzelach koło Leska

Warsztat Terapii Zajęciowej w Lesku z/s w Huzelach działa od 16.02.2000 roku przy Stowarzyszeniu Rodziców Dzieci Specjalnej Troski w Lesku. Do warsztatu uczęszcza 53 uczestników z 5 gmin powiatów Leskiego i Bieszczadzkiego. Głównym celem warsztatu jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Cel realizowany jest poprzez pomoc w osiąganiu przez każdego uczestnika optymalnego rozwoju możliwości intelektualnych, społecznych i sprawnościowych oraz maksymalna integracja z naturalnym środowiskiem społecznym, jak też umożliwienie uczestnikom nabycia umiejętności zawodowych, niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

[10] *http://sosw-lesko.edupage.org/text6/?*

[11] *http://www.poradnialesko.pl/statut-poradni-2/*

Każdy uczestnik ma opracowany przez radę programową indywidualny program rehabilitacji. Program obejmuje rehabilitację zawodową w zakresie pozyskania lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, jak również rehabilitację społeczną realizowaną poprzez: wyrabianie zaradności osobistej, pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej, a także wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych. Realizacja założeń programowych przebiega w ścisłej współpracy z rodzicami – opiekunami prawnymi osób niepełnosprawnych.

W placówce funkcjonuje 6 pracowni terapeutycznych, w których prowadzone są zajęcia dla uczestników WTZ:

- ✓ pracownia plastyczna,
- ✓ pracownia tkacka,
- ✓ pracownia stolarska,
- ✓ pracownia krawiecka,
- ✓ pracownia gospodarstwa domowego,
- ✓ pracownia rozmaitości,
- ✓ pracownia dekoratorska,
- ✓ pracownia umiejętności społecznych,
- ✓ pracownia rehabilitacji ruchowej.

W placówce funkcjonują trzy rodzaje dodatkowych zajęć, podczas których uczestnicy mogą realizować swoje zainteresowania, hobby:

- ✓ sekcja sportowa,
- ✓ kółko teatralne,
- ✓ terapia przez zabawę[12].

3.7. Kultura, sport, rekreacja, wypoczynek, przyjemności (oferta)

Placówki kulturalne

- świetlica wiejska w Bóbrce,
- świetlica wiejska w Bukowcu,
- świetlica wiejska w Bereżnicy Wyżnej,
- świetlica wiejska w Górzance,
- świetlica wiejska w Myczkowie,
- Wiejski Dom Kultury w Myczkowcach,
- świetlica wiejska w Werlasie,
- świetlica wiejska w Rybnym,
- świetlica wiejska w Solinie,
- świetlica wiejska w Wołkowyi,
- świetlica wiejska w Woli Matiaszowej.

Działalność artystyczna

- prowadzenie zajęć aerobiku,
- prowadzenie zajęć gry na instrumentach muzycznych,
- organizowanie występów artystycznych.

Imprezy cykliczne organizowane w Gminie:

- Solińskie Lato,
- Dzień Drwala,
- Dzień Wilka w Wołkowyi,
- Festyn Integracyjny „Pod Lipami" w Bereżnicy Wyżnej,
- Integracyjny Festyn Odpustowy w Berezce,
- Regaty o Puchar Wójta Gminy Solina i Burmistrza Miasta Sanok w Polańczyku,
- Festyn Integracyjny w Terce,

[12] *http://wtzlesko.pl/pracownie/*

- Dożynki Gminne w Polańczyku,
- Turniej Wsi i Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Solina,
- Zaporowy Thriatlon,
- Solina Tri,
- Targi Turystyczne „Wspólnie dla Bieszczad”,
- Puchar Województwa Podkarpackiego Nordic Walking,
- Festiwal Piosenki Żeglarskiej,
- Bieszczadzki Sabat Czarownic,
- Muchowy Puchar Sanu,
- Festiwal Kolęd i Pastorałek w Wołkowyi,
- Halowy Turniej Piłki Siatkowej,
- Halowy Turniej Piłki Nożnej,
- Otwarty Turniej Szachowy,
- Dni Gminy Solina,
- Otwarty Turniej Tenisa Ziemnego,
- Solińskie Lato,
- Dzień Drwala,
- Dzień Wilka w Wołkowyi,
- Festyn Integracyjny „Pod Lipami” w Bereżnicy Wyżnej,
- Integracyjny Festyn Odpustowy w Berezce,
- „Bibułkalia” w Bóbrce,
- Festyn Integracyjny w Terce,
- Festyn Integracyjny w Zawozie,
- Gminne Konfrontacje Kulinarne w Myczkowcach,
- Dożynki Gminne,
- Puchar Województwa Podkarpackiego Nordic Walking,
- Festiwal Piosenki Żeglarski,
- Turniej Wsi i Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Solina.

Inicjatywy wydawnicze w Gminie:

- kalendarz,
- folder promocyjny Gminy Solina,
- ulotki,
- udział w targach turystycznych,
- promocja Gminy w wydawnictwach turystycznych.

Sport i rekreacja

Kluby sportowe działające na terenie Gminy Solina

- ✓ Ludowy Klub Sportowy Nelson Polańczyk – liczba zrzeszonych członków 23.
- ✓ Ludowy Klub Sportowy „Zalew” Myczkowce – liczba zrzeszonych członków 25.
- ✓ Ludowy Zespół Sportowy „ Orzeł” Górzanka - liczba zrzeszonych członków 20.

Do najważniejszych organizowanych rozgrywek w gminie zalicza się:

- ✓ turniej halowy o „Puchar Wójta Gminy Solina” w piłce siatkowej,
- ✓ turniej halowy o „Puchar Wójta Gminy Solina” w piłce nożnej,
- ✓ otwarty turniej szachowy o „Puchar Dyrektora GOKSiT”,
- ✓ otwarty turniej tenisa ziemnego o „Puchar Rady Gminy”,
- ✓ turniej piłkarski o „Puchar Rady Gminy Solina”.

3.8. Kontakty społeczne, więź grupowa, tożsamość z Gminą

3.8.1. Kapitał społeczny

Kapitał społeczny obejmuje umiejętność współpracy, zaufanie, normy i powiązania. Jego produktywność objawia się w gospodarce (koordynacja działań, zwiększenie zdolności adaptacji do zmieniających się warunków), w sferze publicznej (wzorce, siła napędowa społeczeństwa obywatelskiego) i w rozwiązywaniu problemów społecznych *(możliwość uzupełniania niedoborów innych kapitałów i konwersji na kapitał ludzki – wiedzę i umiejętności)*. Podobnie jak dla kapitału ludzkiego, są to cechy jakościowe. Jako miernik ilustrujący pewien aspekt kapitału społecznego można zastosować wskaźniki liczb stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz fundacji na 10 000 ludności.

Tabela 34. Stowarzyszenia i organizacje społeczne oraz fundacje w 2012 r.

Wyniki 2012	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	Fundacje	Stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 000 ludności	Fundacje na 10 000 ludności
Gmina Solina	25	1	46,78	1,9
Woj. Podkarpackie	4,5 tys.	0,1 tys.	21,2	0,7
POLSKA	67,9 tys.	7,1 tys.	17,6	1,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W Gminie Solina zarówno liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 000 ludności jak i liczba fundacji przypadająca na 10 000 ludności w 2012 roku była wyższa od notowanej w województwie podkarpackim i w kraju.

Na terenie Gminy Solina na dzień 31.12.2014r. zarejestrowanych było 16organizacji pozarządowych i społecznych. Według stanu na dzień 31.12.2014r. na terenie gminy działało 9 Ochotniczych Straży Pożarnych.

3.9. Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych

3.9.1. Powiązania komunikacyjne i transportowe gminy

Połączenia komunikacji autobusowej w Gminie Solina zapewniają:

Arriva Bus Transport Polska Sp. z o.o.

Arriva Bus Transport Polska świadczy następujące usługi:

- autobusowe przewozy pasażerskie na liniach lokalnych i dalekobieżnych,
- usługi miejskiego transportu pasażerskiego na zlecenie,
- przewozy szkolne,
- wynajem autobusów na przewozy krajowe i zagraniczne,
- zarządzaniem i prowadzeniem transportu miejskiego,
- zarządzaniem i prowadzeniem transportu lokalnego i regionalnego.

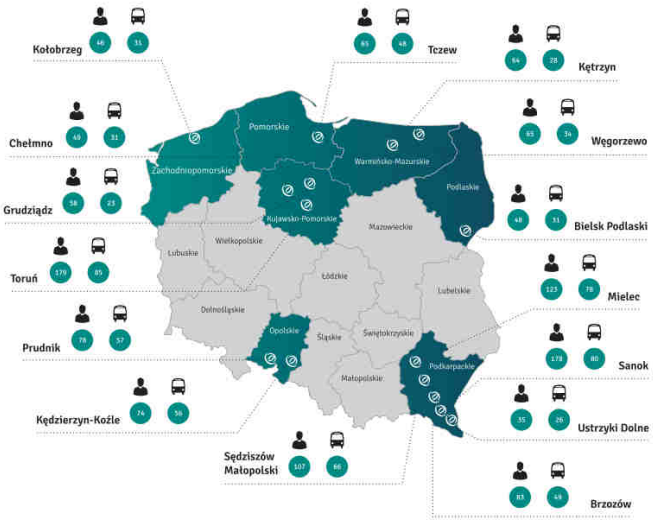

Źródło: http://www.arrivabus.pl/images/zalaczniki/Folder_Korporacyjny_Arriva.pdf

Prywatni przewoźnicy

Usługi transportu na terenie Gminy Solina świadczą też prywatni przewoźnicy. Są to:

- Neobus POLSKA Sp. z o.o., Niebylec 163,
- Firma Przewozowa „SAN-BUS" Zwierzyń 13B,
- Galicja Express Opole Lubelskie ul. Sikorskiego 8,
- Amigo Bieszczady Przewóz Osób H. Sawiński, T. Wolanin s.c.Sanok ul. Doktora Zaleskiego 11a.

Wyżej przedstawione firmy posiadają stosowne zezwolenia na regularny przewóz drogowy osób.

Powiązania transportowe

Lokalizacja Gminy Solina w regionie sprzyja jego dostępności komunikacyjnej. Sieć transportową powiatu tworzy system transportu drogowego, który jest powiązany z układem krajowym i międzynarodowym, co stwarza dogodne warunki do rozwoju powiązań komunikacyjnych z całym województwem podkarpackim i Polską. Dostępność komunikacyjna realizowana jest przez transport drogowy.

Polańczyk zlokalizowany jest w odległości:

- ✓ 403 km do Warszawy,
- ✓ 239 km do Krakowa,
- ✓ 88 km do Przemyśla,
- ✓ 107 km do Rzeszowa,
- ✓ 73 km do Krosna,
- ✓ 31 km do Sanoka.

Komunikacja kolejowa

Na terenie Gminy Solina nie ma infrastruktury kolejowej.

3.9.2. Telekomunikacja i Internet

Województwo podkarpackie należy do obszarów Polski, gdzie infrastruktura przewodowa nie jest rozbudowana w sposób wystarczający. Nasycenie usługami telefonii stacjonarnej jest znacznie mniejsze w porównaniu ze średnim dla Polski, a nawet w stosunku do województw sąsiednich. Na 100 mieszkańców województwa podkarpackiego przypada jedynie około 21 abonentów telefonii stacjonarnej, podczas gdy średnio w Polsce 31. Dostępność usług telekomunikacyjnych na terenie województwa jest zróżnicowana. Większa liczba linii telefonicznych przypada na obszary o charakterze miejskim, co oznacza, że na terenach wiejskich dostęp do usług telefonii stacjonarnej jest dużo niższy niż średnia dla województwa – 21 linii na 100 mieszkańców[13].

[13] *http://www.mielec.pl/data/documents/str_strategia_woj_podkarpackie.pdf z dnia 18.02.2015*

Rysunek 2.Stan szkieletowych sieci informatycznych w województwie podkarpackim (stan na 2011 r.)

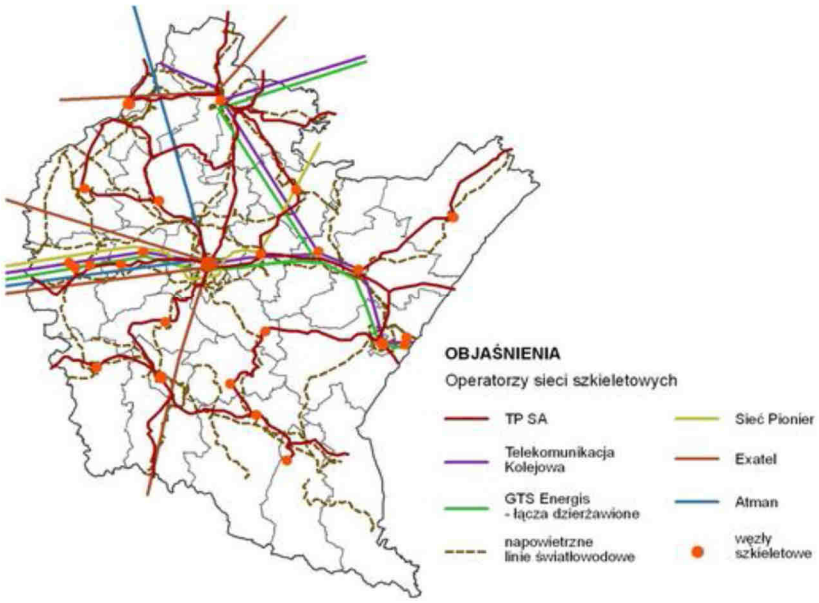

Województwo podkarpackie charakteryzuje się średnim zagęszczeniem sieci telekomunikacyjnych. Liczba telefonicznych łączy głównych sieci publicznych wynosiła 360,5 tys., co stanowiło 4%wszystkich łączy głównych w Polsce (8,2 mln). Pomimo stałego wzrostu sieci stacji bazowych telefonii i nadajników radiowych w województwie występują obszary o ograniczonej dostępności sieci operatorów sieci mobilnych. Mieszkańcy niektórych południowych rejonów województwa są zagrożeni wykluczeniem cyfrowym.

Na terenach wiejskich województwa występuje zdecydowanie gorsza dostępność do usług szerokopasmowych w porównaniu z dostępnością do takich usług na terenach miejskich.

Źródło: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Rysunek 3. Stan światłowodowych linii informatycznych podwieszanych na liniach NN i SN w województwie podkarpackim

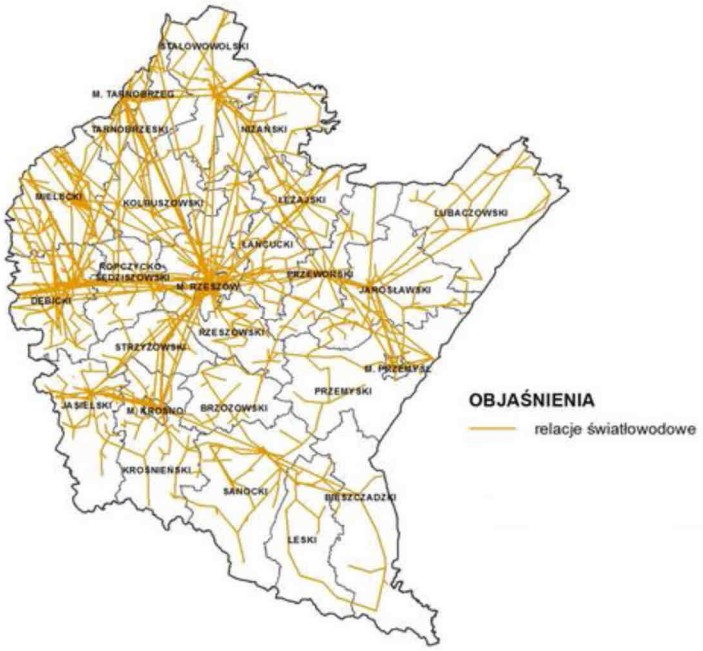

Źródło: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Przepustowość sieci bezprzewodowych kształtuje się średnio w zakresie od 256 kbps do 2048 kbps. Niskie przepustowości sieci bezprzewodowych oferowane przez operatorów lokalnych wynikają z braku dostępności do szybkich łączy dostawców usług internetowych. Jest to prędkość mniejsza, niż uważana za standardową na większości obszaru kraju. Pozwala ona głównie na przeglądanie stron internetowych, pobieranie danych czy korzystanie z multimediów on-line sprawia już większe problemy. Wymaga to o wiele dłuższego czasu oczekiwania na buforowanie danych. W przypadku operatorów kablowych przepustowości są znacznie większe, jednak operatorzy ci nie są dostępni we wszystkich miejscowościach badanych gmin.

W Gminie Solina komputer z dostępem do sieci posiada ponad 70% mieszkańców. Około 45% mieszkańców korzysta z sieci bezprzewodowej, pozostała część posiada sieci kablowe. Przepustowość sieci bezprzewodowych kształtuje się średnio w zakresie od 2048 kbps. Mieszkańcy Gminy Solina mają zapewniony dostęp do usług wszystkich działających na rynku operatorów bezprzewodowej telefonii komórkowej.

4. Zasoby techniczne

4.1. Budynki i obiekty użyteczności publicznej

Infrastruktura kulturalna

Poniżej zamieszczona tabela przedstawia stan techniczny infrastruktury kulturalnej zlokalizowanej w Gminie Solina i zakres bieżących potrzeb inwestycyjnych.

Obiekt/rok oddania do użytku	Powierzchnia użytkowa obiektu/układ funkcjonalny	Rodzaj wyposażenia	Stan techniczny	Wykonane dotychczas prace remontowe i modernizacyjne w obiekcie	Zakres potrzeb inwestycyjnych na najbliższe lata
Świetlica Wiejska w Werlasie	Powierzchnia użytkowa obiektu: 103 m^2. Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wodociągową, – sieć elektryczną.	dobry	brak	Dobudowa tarasu i zadaszenia.
Świetlica Wiejska w Wołkowyi	Powierzchnia użytkowa obiektu: 148 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala, – biblioteka.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wodociągową, – sieć elektryczną.	zły	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.
Świetlica Wiejska w Górzance	Powierzchnia użytkowa obiektu: 144 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wod-kan., – sieć elektryczną, – kotłownia.	dobry	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.
Świetlica Wiejska w Solinie	Powierzchnia użytkowa obiektu: 214 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wod-kan., – sieć elektryczną.	dobry	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.
Świetlica Wiejska w Bóbrce	Powierzchnia użytkowa obiektu: 140 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala, – biblioteka.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wod-kan., – sieć elektryczną.	dobry	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.
Świetlica Wiejska w Myczkowie	Powierzchnia użytkowa obiektu: 180 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wod-kan., – sieć elektryczną, – kotłownia.	zły	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.
Świetlica Wiejska w Bereżnicy Wyżnej	Powierzchnia użytkowa obiektu: 126 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wodociągową, – sieć elektryczną.	zły	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.
Świetlica Wiejska w Woli Matiaszowej	Powierzchnia użytkowa obiektu: 131 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wodociągową, – sieć elektryczną.	zły	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.
Świetlica Wiejska w Rybnym	Powierzchnia użytkowa obiektu: 128m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia:	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wodociągową, – sieć elektryczną.	zły	brak	Remont budynku oraz jego wyposażenie.

	– zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala.		
Świetlica Wiejska w Bukowcu	Powierzchnia użytkowa obiektu: 135 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – sala, – OSP.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wodociągową, – sieć elektryczną.	dobry
Gminne Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków w Myczkowie	Powierzchnia użytkowa obiektu: 240 m^2 Budynek, w którym mieści się stała ekspozycja układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – pokój socjalny, – pomieszczenia ekspozycji, – sanitariaty, – wypożyczalnia sprzętu narciarskiego pomieszczenia, galerii.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wod.-kan., – c.o gazowe, – sieć elektryczną.	dobry
Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Turystyki w Polańczyku	Powierzchnia użytkowa obiektu: 849 m^2 Budynek, w którym mieści się siedziba GOKSiT-u układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – pom. biurowe, – pom. socjalne, – w.c, – sale , – kotłownia.	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wod.-kan., – c.o gazowe, – sieć elektryczną.	dobry
Wiejski Dom Kultury w Myczkowcach	Powierzchnia użytkowa obiektu: 248 m^2 Budynek, w którym mieści się świetlica układem funkcjonalnym obejmuje następujące pomieszczenia: – biblioteka, – zaplecze kuchenne, – sanitariaty, – Ochotnicza Straż Pożarna, – kotłownia, – sale .	Obiekt jest wyposażony w: – sieć wod.-kan., – sieć elektryczną, – kotłownia olejowa.	dobry

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z siedzibą w Polańczyku

Infrastruktura oświatowa

Szkoły podstawowe i gimnazja funkcjonujące na terenie Gminy Solina posiadają dość dobrą bazę lokalową, która nie wymaga remontów kapitalnych. Prowadzone w latach 20 bazę w dotychczasowym standardzie, podnosząc jej estetykę i funkcjonalność.

Poniżej zamieszczona tabela przedstawia stan techniczny szkół funkcjonujących w Gminie Solina i zakres bieżących potrzeb inwestycyjnych.

Tabela35. Stan techniczny szkół funkcjonujących w Gminie Solina i zakres bieżących potrzeb inwestycyjnych

Szkoła/ rok oddania do użytku	Powierzchnia użytkowa obiektu	Rodzaj wyposażenia dydaktycznego	

	Powierzchnia użytkowa obiektu: 2 179 m^2	
Zespół Szkół im. Józefa Blizińskiego Bóbrce. Obiekt oddano do użytku w 1979 roku.	*Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z siedzibą w Polańczyku* Powierzchnia użytkowa obiektu: 1334,38 m^2	Sale lekcyjne, pracownie przedmiotowe, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna.
Zespół Szkół im. Ks. Jana Siuzdaka w Wołkowyi. Obiekt oddano do użytku w 1967 roku.	*Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z siedzibą w Polańczyku* Powierzchnia użytkowa obiektu: 1230 m^2	Sale lekcyjne, pracownie przedmiotowe, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna.
	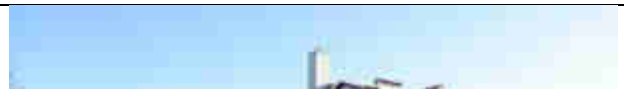	

Szkoła Podstawowa w Myczkowcach Obiekt oddano do użytku w 1968 roku	*Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z siedzibą w Polańczyku* Powierzchnia użytkowa obiektu: 255 m^2	Sale lekcyjne, pracownia komputerowa.
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zawozie. Obiekt oddano do użytku w 1997 roku.	*Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z siedzibą w Polańczyku* Powierzchnia użytkowa obiektu: 398 m^2	Sale lekcyjne, pracownia komputerowa.
Szkoła Filialna w Bukowcu Obiekt oddano do użytku w 2001 roku.	Powierzchnia użytkowa obiektu: 396 m^2	Sale lekcyjne, pracownia komputerowa.

Infrastruktura sportowo-rekreacyjna

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje charakterystykę wszystkich obiektów sportowych i rekreacyjnych zlokalizowanych w Gminie Solina.

				– magazynek socjalny.	
Stadion piłkarski w Wołkowyi	Obiekt oddano do użytku w 1982 roku	60 m x 110m	nawierzchnia trawiasta	Zagospodarowanie obiektu stanowi: – płyta boiska – budynek socjalny	Obiekt o
Stadion piłkarski w Polańczyku	Obiekt oddano do użytku w 1996 roku	40 m x 85m	nawierzchnia trawiasta	Zagospodarowanie obiektu stanowi: – płyta boiska – zaplecze socjalne w budynku świetlicy wiejskiej	Obiekt o
Plac zabaw w Terce	Obiekt oddano do użytku w 2013 roku	300m^2	nawierzchnia piaskowa	Zagospodarowanie obiektu stanowi: – 6 szt. elementów zabawowych.	Obiekt nieogroc
Plac zabaw w Solinie	Obiekt oddano do użytku w 2014 roku	127m^2	nawierzchnia piaskowa	Zagospodarowanie obiektu stanowią: – 4 szt. elementów zabawowych.	Obiekt nieogroc
Plac zabaw w Myczkowie	Obiekt oddano do użytku w 2012 roku	100 m^2	nawierzchnia piaskowa	Zagospodarowanie obiektu stanowią: – 3 szt. elementów zabawowych.	Obiekt o
Place zabaw przy szkołach w Wołkowyi, Bukowcu, Zawozie, Myczkowie, Berezce, Bóbrce, Myczkowcach.	Obiekt oddano do użytku w 2010 roku	od 100 do 250 m^2	nawierzchnie bezpieczne poliuretanowe	Po kilka urządzeń na każdym z placów.	Obiekty

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Pozostałe budynki użyteczności publicznej

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje charakterystykę pozostałych budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych w Gminie Solina.

Budynek/rok oddania do użytku	Powierzchnia użytkowa obiektu/ Układ funkcjonalny obiektu	Rodzaj wyposażenia	Stan techniczny
Urząd Gminy Solina z siedzibą w Polańczyku Obiekt oddano do użytku		Obiekt jest wyposażony w: – instalację elektryczną, – instalację c.o, – instalacje wod-kan	dobry

Muzeum Kultury Bojków w Myczkowie Obiekt oddano do użytku w 2012 r.	 *Źródło: http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/gallery,1,40144.html* Powierzchnia użytkowa obiektu: 411,36 m^2	Obiekt jest wyposażony w: – instalacje elektryczną, – instalacje wod-kan, – instalacje c.o i c.w.u, – instalacje gazową, – instalacje teletechniczną.	dobry
Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Polańczyku	Powierzchnia użytkowa obiektu: 218,06m^2.	Obiekt jest wyposażony w: – instalacja elektryczna, – instalacja wod-kan, – instalacja c.o i c.w.u, – instalacja gazowa, – instalacja teletechniczna.	należyty
Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Wołkowyi	Powierzchnia użytkowa obiektu: 407,04 m^2.	Obiekt jest wyposażony w: – instalacja elektryczna, – instalacja wod-kan, – instalacja c.o i c.w.u, – instalacja teletechniczna.	należyty
Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Solinie	Powierzchnia użytkowa obiektu: 156,68 m^2.	Obiekt jest wyposażony w: – instalacja elektryczna, – instalacja wod-kan, – instalacja c.o i c.w.u, – instalacja gazowa, – instalacja teletechniczna	dobry
Ochotnicza Straż Pożarna Myczków Obiekt oddano do użytku w 1970 roku.	Powierzchnia użytkowa obiektu: 55 m^2. Budynek, w którym mieści się OSP Myczków obejmuje pomieszczenie garażowe przy świetlicy wiejskiej.	– Samochód FORD Transit, – Motopompa pływająca, szlamowa, – PO-5E,	Stan techniczny dobry, regały na sprzęt
OSP Polańczyk	Powierzchnia użytkowa obiektu: 180 m^2.	– Mercedes Atego, – Star 244, – zestaw oświetleniowy 3 masztowy, – 2 agregaty prądotwórcze, motopompy: pływająca,	Stan techniczny dobry

		masztowy.	
OSP Bóbrka Obiekt oddano do użytku w 1960 roku.	Powierzchnia użytkowa obiektu: 85 m².	– ŻUK, – motopompa pływająca, – PO-5E.	Budynek murowany pokryty blachą. Stan dobry
OSP Górzanka	Powierzchnia użytkowa obiektu: 133 m².	– STAR 244, – ZUK, – motopompa pływająca, szlamowa, – PO 5E, – agregat prądotwórczy.	Budynek murowany pokryty blachą. Stan dobry
OSP Wola Matiaszowa	Powierzchnia użytkowa obiektu: 34 m².	– ŻUK, – motopompa pływająca, – PO-5E.	Budynek murowany pokryty blachą. Stan dobry
OSP Bukowiec	Powierzchnia użytkowa obiektu: 33 m².	– ŻUK, – motopompa pływająca, – PO-5E.	Budynek murowany pokryty blachą. Stan dobry
OSP Wołkowyja Obiekt oddano do użytku w 1970 roku.	Powierzchnia użytkowa obiektu: 30 m².	– ŻUK,	
Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Polańczyku	Powierzchnia użytkowa obiektu: 397m². Pomieszczenia, w którym mieści się Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Polańczyku obejmują: – pomieszczenia biurowe, – pomieszczenia magazynowe, – część mieszkalna.	Obiekt jest wyposażony w: – instalację elektryczną, – instalację gazową, – instalację wod-kan, – centralne ogrzewanie.	dobry

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

4.2. Energetyka

Energia elektryczna

Dostępność do sieci energetycznej posiadają wszystkie gospodarstwa domowe. Sieć energetyczna jest w pełni zmodernizowana, dlatego też system energetyczny w miejscowościach na terenie gminy znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym.

Przesył energii jest mocą 15KV, liniami napowietrznymi. W związku z bardzo szybkim rozwojem naszego regionu w szczególności pod działalność hotelowo – usługową zachodzi konieczność budowy linii ziemnej o mocy 110KV celem polepszenia warunków zasilania oraz jego jakości. Realizacja tej inwestycji z punktu widzenia Gminy Solina jest koniecznością w bardzo krótkim czasie.

Wszystkie miejscowości w Gminie Solina posiadają oświetlenie uliczne. Na terenie gminy zamontowanych jest 958 opraw oświetleniowych.

Gazownictwo i zaopatrzenie w energię cieplną

Przez Gminę Solina przebiega sieć gazowa rozdzielcza średniopręźna o długości 19,16 km. Przyłącz do gazu sieciowego ma jedynie 190 gospodarstw domowych, a z gazu sieciowego korzysta niecałe 10% mieszkańców gminy. Ten rodzaj nośnika stosuje się w gospodarstwach domowych do celów kuchennych, wytwarzania ciepłej wody użytkowej oraz do ogrzewania pomieszczeń. Pozostali mieszkańcy do celów bytowych wykorzystują energię cieplną powstającą przy wypalaniu drewna, węgla, itp.

Podstawowe dane charakteryzujące sieć gazową w Gminie Solina na koniec 2013 roku i jej odbiorców przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 37. Podstawowe dane charakteryzujące sieć gazową w Gminie Solina na koniec 2013 roku i jej odbiorców

Wyszczególnienie	Długość czynnej sieci ogółem w m	Długość czynnej sieci przesyłowej w m	Długość czynnej sieci rozdzielczej w m	Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych w szt.	Odbiorcy gazu [gospodarstwa]	Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem [gospodarstwa]	Zużycie gazu w tys. m^3	Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań w tys. m^3	Ludność korzystająca z sieci gazowej
Gmina Solina	19 161	0	19 161	190	135	124	126	126	518

Źródło: dane GUS, Bank Danych Lokalnych

W Gminie Solina dominują domowe kotłownie c.o. na paliwo stałe: węgiel lub drewno, albo mieszane.

Odnawialne zasoby energetyczne

Zgodnie z prawem energetycznym, odnawialnym źródłem energii nazywa się źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu wysypiskowego, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątek roślinnych i zwierzęcych.

Energia wiatru

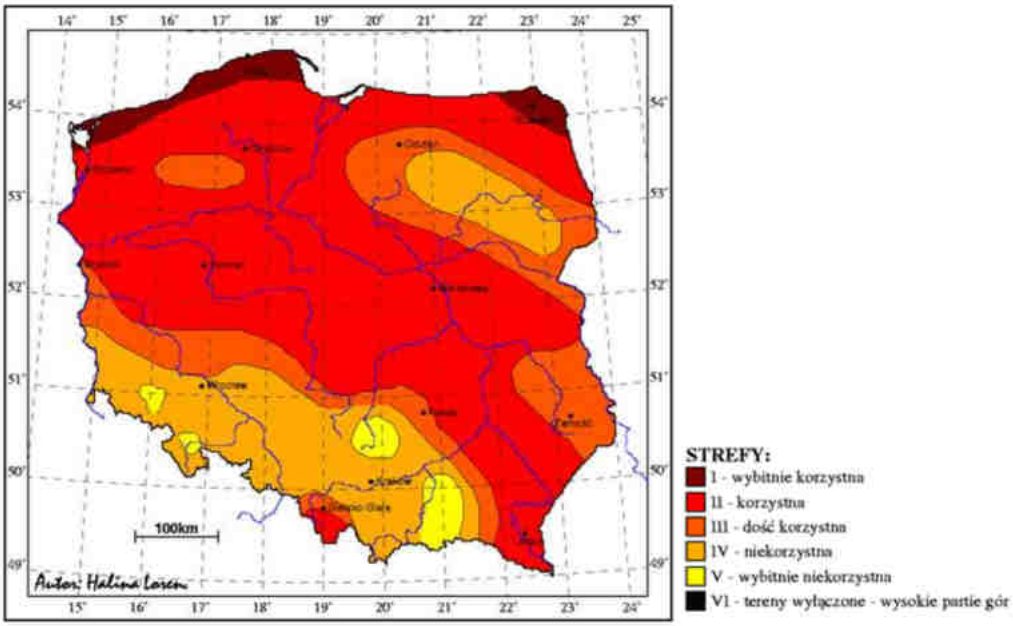

Strefy energetyczne wiatru w Polsce. Mapa opracowana przez prof. H. Lorenc na podstawie danych pomiarowych z lat 1971-2000.

Źródło: PILOTOWY PROGRAM WYKONAWCZYDOSTRATEGII ROZWOJU ENERGETYKI ODNAWIALNEJ W ZAKRESIE WZROSTU PRODUKCJI ENERGII ELEKTRYCZNEJ ZE ŹRÓDEŁODNAWIALNYCH ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM ENERGETYKI WIATROWEJ NA LATA 2003-2005

Na podstawie mapy wiatrów w Polsce zamieszczonej powyżej można stwierdzić, że teren powiatu leskiego, w którego granicach administracyjnych leży analizowana Gmina Solina posiada korzystne warunki do rozwoju elektrowni wiatrowych.

Energia słoneczna

Usłonecznienie, definiowane jest jako średnia liczba godzin słonecznych w ciągu roku. Około 80% całkowitej rocznej sumy usłonecznienia przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego, od początku kwietnia do końca września, przy czym czas operacji słonecznej w lecie wydłuża się do 16 godz./dzień, natomiast w zimie skraca się do 8 godzin dziennie. W Polsce usłonecznienie wynosi od 1 400 do 1 700 godzin rocznie. Zgodnie z przedstawionymi poniżej mapami w Gminie Solina usłonecznienie wynosi od 1 450 do 1 500 godzin, co pozwala na uzyskanie całkowitej energii cieplnej ze słońca na poziomie 956kWh/m^2 w ciągu roku. W Polsce w ciągu roku można liczyć na całkowitą energię cieplną uzyskaną ze słońca w przedziale od 900 kWh/m^2 do 1 200 kWh/m^2.

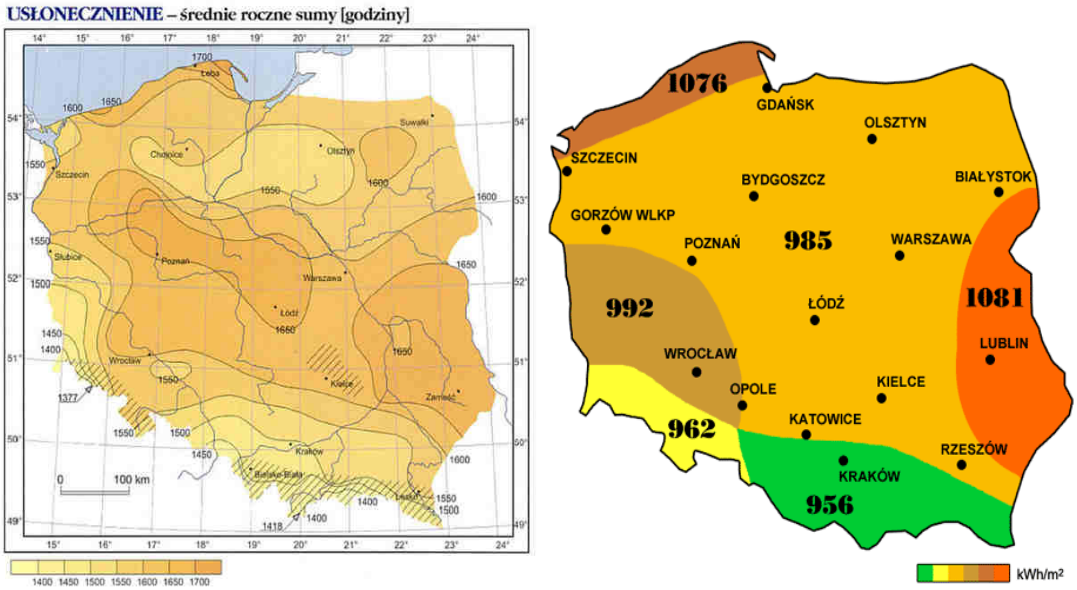

Źródło: http://ogrzewanieelektryczne.blogspot.com/2012/04/nasonecznienie-usonecznienie-staa.html
http://www.mae.com.pl/odnawialne-zrodla-energii-energia-sloneczna.html

Energia geotermalna

Polska ma bardzo dobre warunki geotermalne, gdyż 80% powierzchni kraju jest pokryte przez 3 prowincje geotermalne: centralnoeuropejską, przedkarpacką i karpacką. Temperatura wody dla tych obszarów wynosi od 30-130°C (a lokalnie nawet 200°C), a głębokość występowania w skałach osadowych od 1 do 10 km. Gmina Solina posiada zatem dobre warunki do pozyskania energii geotermalnej.

Energia fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek

Stopień wodny Solina został wybudowany w latach 1960-1968 i jest zlokalizowany na 325,4 km rzeki San w Gminie Solina. Zapora zamyka górną część zlewni Sanu o powierzchni 1189,4 km² tworząc malownicze Jezioro Solińskie. Zbiorniki kaskady Solina-Myczkowce chronią przed powodzią tereny zalewowe rzeki San, wyrównują przepływy minimalne Sanu poniżej stopnia Myczkowce podtrzymując życie biologiczne w korycie poniżej zapory oraz pełnią funkcję rekreacyjną. Ponadto zaopatrują w wodę do celów komunalnych i przemysłowych oraz produkują czystą „zieloną" energię elektryczną. Jezioro Solińskie jest magazynem energii. Okres normalnej eksploatacji trwa cały rok z wyjątkiem okresu powodziowego. Podczas eksploatacji dopuszczane są dobowe wahania na zbiorniku o wartości nie większej niż 0,4-0,5 m ze względu na konieczność zabezpieczenia stateczności brzegów zbiornika (tzw. abrazja). Gospodarka wodna na zbiorniku w okresie normalnego użytkowania dotyczy gospodarowania wodąw obrębie warstwy użytkowej 401,5-420,0 m n.p.m. z uwzględnieniem sezonowej rezerwy powodziowej 417,2- 420,0 m n. p. m. (50 mln m³) i koncentruje się na realizacji właściwego wykorzystania zbiorników do celów energetycznych oraz na podniesieniu przepływów minimalnych na Sanie do wielkości 6m³/s w przekroju elektrowni wodnej Myczkowce. Zbiornik Myczkowce pozwala jedynie na dobowe wyrównanie odpływu ze zbiornika Solina oraz akumulację wody przeznaczonej do pompowania turbinami rewersyjnymi. Woda dolna EW Solina stanowi wodę górną EW Myczkowce, tak więc, z 1 m³ wody można dwukrotnie wytworzyć energię elektryczną. Gospodarowanie wodą na zbiornikach oparte jest na dobowym bilansie wodnym dokonywanym na podstawie parametrów takich jak średni dopływ do zbiorników ze zlewni, średni odpływ przez turbiny i urządzenia upustowe, średni odpływ całkowity oraz zawartość wody w zbiornikach na początku i końcu doby. Celem gospodarowania wody jest wykorzystanie energetyczne wody z warstw użytkowych zbiorników, przy równoczesnym uwzględnieniu potrzeb ochrony przeciwpowodziowej. Wykorzystanie energetyczne sprowadza się do spracowania całorocznego dopływu bez jałowych zrzutów wody, utrzymanie niskich napełnień zbiornika Myczkowce przed przystąpieniem do pracy w porannym i wieczornym szczycie energetycznym oraz napiętrzenia zbiornika Myczkowce. Jałowe zrzuty wody wykonywane są z konieczności utrzymania niezbędnej rezerwy powodziowej i z braku możliwości spracowania nadmiaru wody przez elektrownię, w warunkach powodziowych oraz

awaryjnych. Zapora piętrząca w Solinie jest zaporą betonową typu ciężkiego z poszerzonymi fugami dylatacyjnymi. Tama jest podzielona na 43 sekcje o przeciętnej długości 15 m. Trzy z nich są sekcjami przelewowymi o zamknięciach segmentowych. W skrajnych sekcjach znajdują się upusty denne o przekroju kołowym średnicy 2,8 m zamykane płaskimi zasuwami o napędzie hydraulicznym. Maksymalna wysokość zapory wynosi 82,0 m, długość 664 m, korona zapory jest szeroka na 8,8 m. Kubatura stanowi 760 tys. m³. Maksymalna przepustowość przelewów wynosi 1386 m³/s,a upustów 320 m³/s. Maksymalna objętość zbiornika stanowi 503,970 mln m³. Jest to największy zbiornik zaporowy w Polsce. Elektrownia wodna szczytowa z członem pompowym została zlokalizowana u podstawy zapory betonowej przy lewym brzegu. Wyposażona jest w 4 turbiny pionowe, w tym 2 klasyczne turbiny Francisa o mocy znamionowej 68 MW oraz 2 turbiny odwracalne Francisa o mocy 32 MW. Turbozespoły są całkowicie zautomatyzowane i przygotowane do jedno impulsowego sterowania z miejsca lub zdalnie. Wloty do rurociągów wyposażone są w kraty, zamknięcia remontowe, zasuwy awaryjne o napędzie hydraulicznym oraz suwnicę bramową o udźwigu 32 T. Wylot z turbiny wyposażone są w zamknięcia remontowe, kraty dla turbin odwracalnych i suwnicę bramową 12,5 T. Każdy generator pracuje w układzie blokowym z transformatorem na szyny dwusystemowej rozdzielni 110 kV. Rozdzielnia 110 kV przy EW Solina stanowi węzeł sieci 110 kV w południowo wschodnim obszarze województwa podkarpackiego. Rozdzielnia ta służy do wyprowadzenia mocy z EW Solina, zasilenia stacji 110/15 kV tj.: Ustrzyki Dolne, Bircza, Lesko. Jezioro Myczkowieckie powstało poprzez spiętrzenie zaporą ziemną rzeki San i wraz ze stopniem wodnym Solina stanowią ZEW Solina- Myczkowce. Stopień wodny Myczkowce, którego budowę ukończono w 1961r., posiada betonową część przelewową, ujęcie wody do elektrowni znajdującej się po drugiej stronie zbocza, rurociąg oraz sztolnię ciśnieniową. Maksymalna wysokość zapory wynosi 23 m, szerokość w koronie- 9 m, długość zapory-430 m, a szerokość w podstawie-100m. Całkowita pojemność tego zbiornika to 10,9 mln m³. Moc instalowana elektrowni stanowi 8,3 MW. Wyposażona jest w dwie turbiny Kaplana oraz dwa generatory synchroniczne, trójfazowe. W celu utrzymania przepływu biologicznego rzeki San od stopnia wodnego do elektrowni Myczkowce oddano do użytku Małą Elektrownię Wodną usytuowaną na lewym brzegu stanowiska dolnego. Stopień wodny Solina został wyposażony w Automatyczny System Kontroli Zapory w Solinie i w Myczkowcach. System ten pozwala na bieżące kontrolowanie stanu technicznego obiektu- przecieków, poziomu piętrzenia, temperatury, naprężeń, ciśnienia piezometrycznego, odkształceń i przemieszczeń.[14]

Energia pozyskiwana z biomasy, biogazu wysypiskowego, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątek roślinnych i zwierzęcych

Z uwagi na to, że Gmina Solina ma też charakter rolniczy obok turystycznego może pozyskiwać energię z biomasy.

Gmina Solina nie posiada składowiska odpadów, ani zakładu utylizacji zwierząt stąd nie może pozyskiwać biogazu wysypiskowego, czy biogazu powstałego w procesach rozkładu składowanych szczątek roślinnych i zwierzęcych.

Gmina Solina posiada oczyszczalnie ścieków (6 biologicznych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości 1673 m³/d) i może pozyskiwać biogaz powstały w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków.

4.3. Infrastruktura drogowa

Dostępność komunikacyjna stanowi jeden z podstawowych warunków skutecznego rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Zajmująca wschodnią część powiatu leskiego Solina jest gminą o dobrze rozwiniętej sieci komunikacyjnej. Przez jej teren przebiegają drogi wojewódzkie (nr 894 Hoczew-Czarna, nr 895 Uherce Mineralne-Myczków) o łącznej długości 33,06 km, drogi powiatowe o łącznej długości 52,17 km i drogi gminne o łącznej długości 81,2 km.

4.3.1. Powiązania transportowe

Lokalizacja Gminy Solina w regionie (w zasięgu oddziaływania miasta Lesko) sprzyja jej dostępności komunikacyjnej. Sieć transportową gminy tworzy system transportu drogowego, który w sposób pośredni (dzięki dobremu połączeniu drogowemu z Leskiem, Sanokiem i Rzeszowem) jest w pełni powiązany z układem krajowym i międzynarodowym, co stwarza dogodne warunki do rozwoju

[14] *http://www.energia.rzeszow.pl/index.php/pge-energia-odnawialna-sa-osolina*

powiązań komunikacyjnych z całym województwem podkarpackim i Polską. Dostępność komunikacyjna realizowana jest przede wszystkim przez transport drogowy.

Polańczyk (siedziba Gminy Solina) zlokalizowany jest w odległości:

- **107km - (około 1 godz. 54 min trasą: DW886 i DK19/E371) od autostrady A4 (Rzeszów):**

A4 jest częścią biegnącej z Europy Zachodniej na Ukrainę trasy, leżącej w Trzecim Transeuropejskim Korytarzu Transportowym. Przecina on Polskę od zachodniej granicy z Niemcami w Jędrzychowicach k. Zgorzelca przez m.in. Wrocław, Opole, Katowice, Kraków, Tarnów, Rzeszów do przejścia granicznego z Ukrainą w Korczowej.

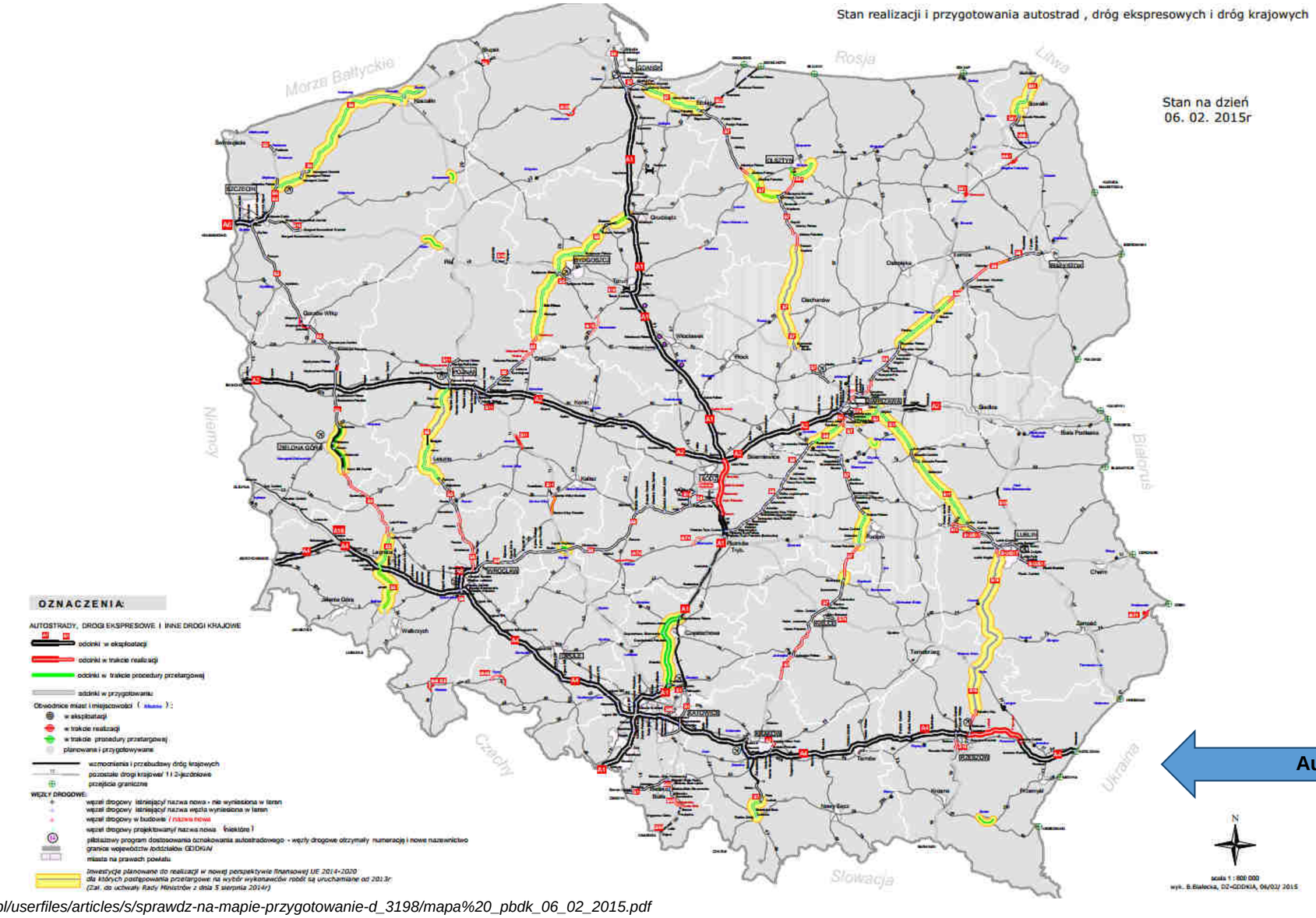

Źródło: https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/s/sprawdz-na-mapie-przygotowanie-d_3198/mapa%20_pbdk_06_02_2015.pdf

Poniżej zamieszczona mapa przedstawia wykaz dróg krajowych (w tym autostrad i szybkiego ruchu) zlokalizowanych w województwie podkarpackim.

Rysunek4. Wykaz dróg krajowych (w tym autostrad i szybkiego ruchu) zlokalizowanych w województwie podkarpackim

Źródło: http://www.gddkia.gov.pl/pl/a/7462/mapa-drog-wojewodztwa-podkarpackiego

4.3.2. Ilość i jakość dróg w Gminie Solina

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje ilość i jakość dróg w Gminie Solina.

Tabela 38. Drogi i ich stan

Drogi	Długość	W tym o nawierzchni twardej				
	km	km	%	w tym w stanie technicznym		
				dobrym	przeciętnym	złym
krajowe	0	0	0	0	0	0
wojewódzkie	33,06	33,06	100	0	0	33,06
powiatowe	52,17	52,17	100	0	52,17	0
gminne	81,20	81,20	100	0	81,20	0
Razem	166,43	**166,43**	100	**0**	**133,37**	**33,06**
Udział %	100,00	100,00		**0**	**0**	**0**

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z siedziba w Polańczyku

Długość dróg publicznych ogółem w gminie wynosi 35 km w tym gminnych na 1 mieszkańca wynosi 0,00648km.

Poza siecią dróg publicznych na terenie gminy przebiegają również drogi dojazdowe do pól – drogi wiejskie, których łączna długość wynosi 46,2 km.

Drogi powiatowe i gminne łączą miejscowości Gminy Solina z dwiema drogami wojewódzkimi, a te z drogą krajową nr 84 (trasa ta prowadzi do granicy z Ukrainą w Krościenku), która w Sanoku łączy się z droga krajowa nr 28 (tzw. trasa karpacką), a w Miejscu Piastowym z drogą międzynarodową E – 371 stwarzając bezpośrednią możliwość dogodnego połączenia komunikacyjnego z przejściem granicznym w Barwinku, przez który odbywa się międzynarodowy tranzyt turystyczny i towarowy a także z stacją kolejową towarowo – osobową znajdującą się przy drodze w Targowiskach.

Przebiegające przez teren Gminy Solina drogi to ważne w znaczeniu krajowym szlaki komunikacyjne stwarzające dogodne połączenie, które sprzyja walorom gminy.

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje wartość nakładów na utrzymanie, w tym remonty dróg gminnych i obiektów mostowych w porównaniu z potrzebami.

Tabela 39. Wartość nakładów na utrzymanie, w tym remonty dróg gminnych i obiektów mostowych w porównaniu z potrzebami

Nakłady na utrzymanie:			Potrzeby związane z utrzymaniem:		
wartość ogółem [PLN]	**w tym na remonty dróg gminnych [PLN]**	**w tym na remonty obiektów mostowych [PLN]**	**wartość ogółem [PLN]**	**w tym na remonty dróg gminnych [PLN]**	**w tym na remonty obiektów mostowych [PLN]**
728 tys.	551 tys.	0	1 228 tys.	700 tys.	100 tys.

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Kolej

Na terenie Gminy Solina nie ma infrastruktury kolejowej.

5. Potencjał i ład przestrzenny

5.1. Struktura przestrzenna gminy

Gmina Solina jest jednostką administracyjną o statusie gminy wiejskiej. Wchodzi w skład powiatu leskiego położonego w południowo-wschodniej części województwa podkarpackiego. Gmina Solina graniczy od północy z gminą Olszanica, od wschodu z gminą Ustrzyki Dolne i Czarna, od południa z gminą Cisna a od zachodu z gminą Baligród i Lesko. Sieć osadniczą gminy Solina tworzą sołectwa: Berezka, Bereźnica Wyżna, Bóbrka, Bukowiec, Górzanka, Myczkowce, Myczków, Polańczyk, Rajskie, Rybne, Solina, Terka, Werlas, Wola Matiaszowa, Wołkowyja, Zawóz i miejscowość niesołecka Wola Górzańska. Miejscowości Bereźnica Niżna, Horodek, Radziejowa i Studenne są niezamieszkałe.

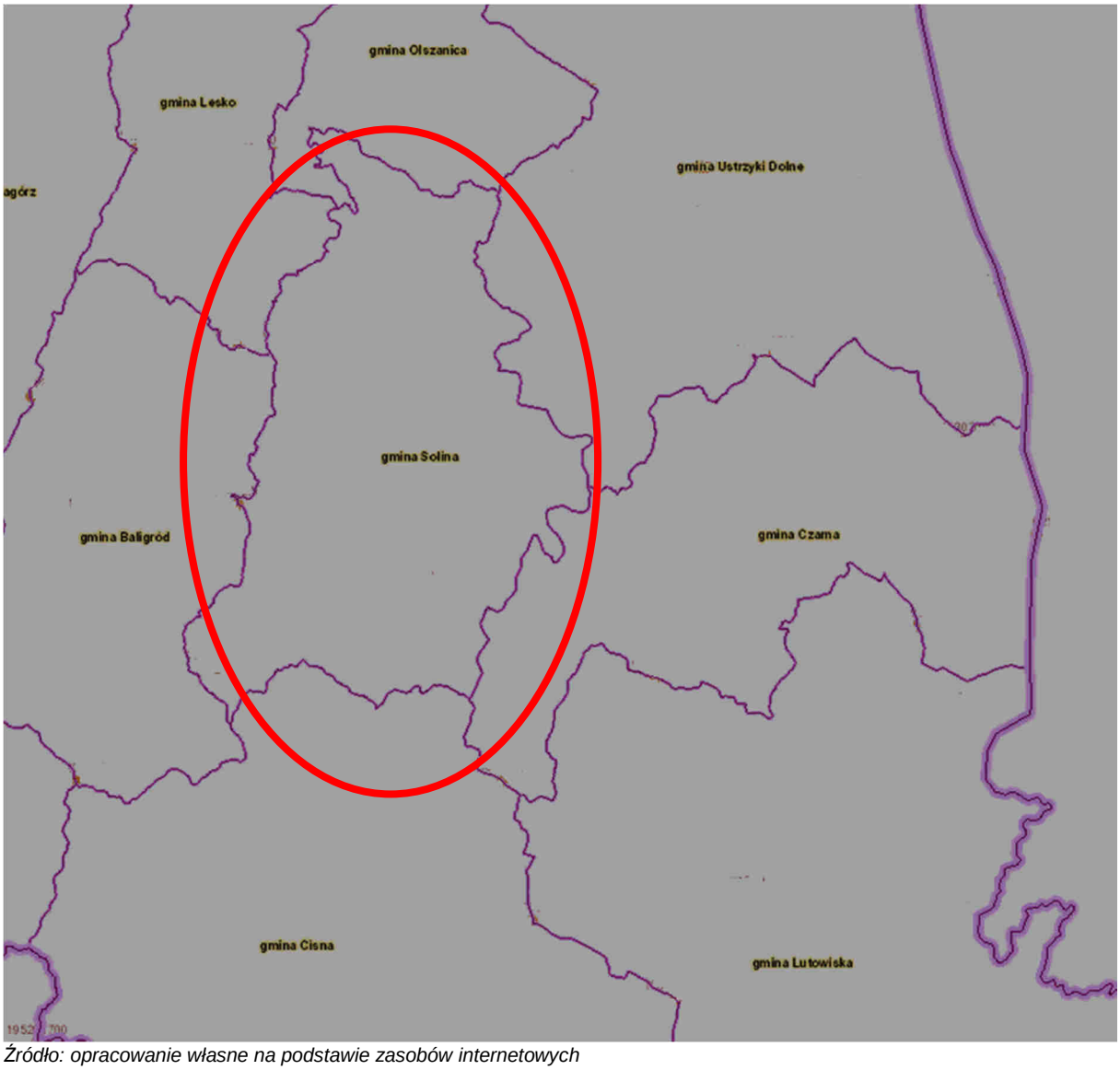

Źródło: opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych

Główne wymiary gminy w granicach administracyjnych (odległości od najbardziej wysuniętych części gminy)prezentuje poniżej zamieszczona mapa.

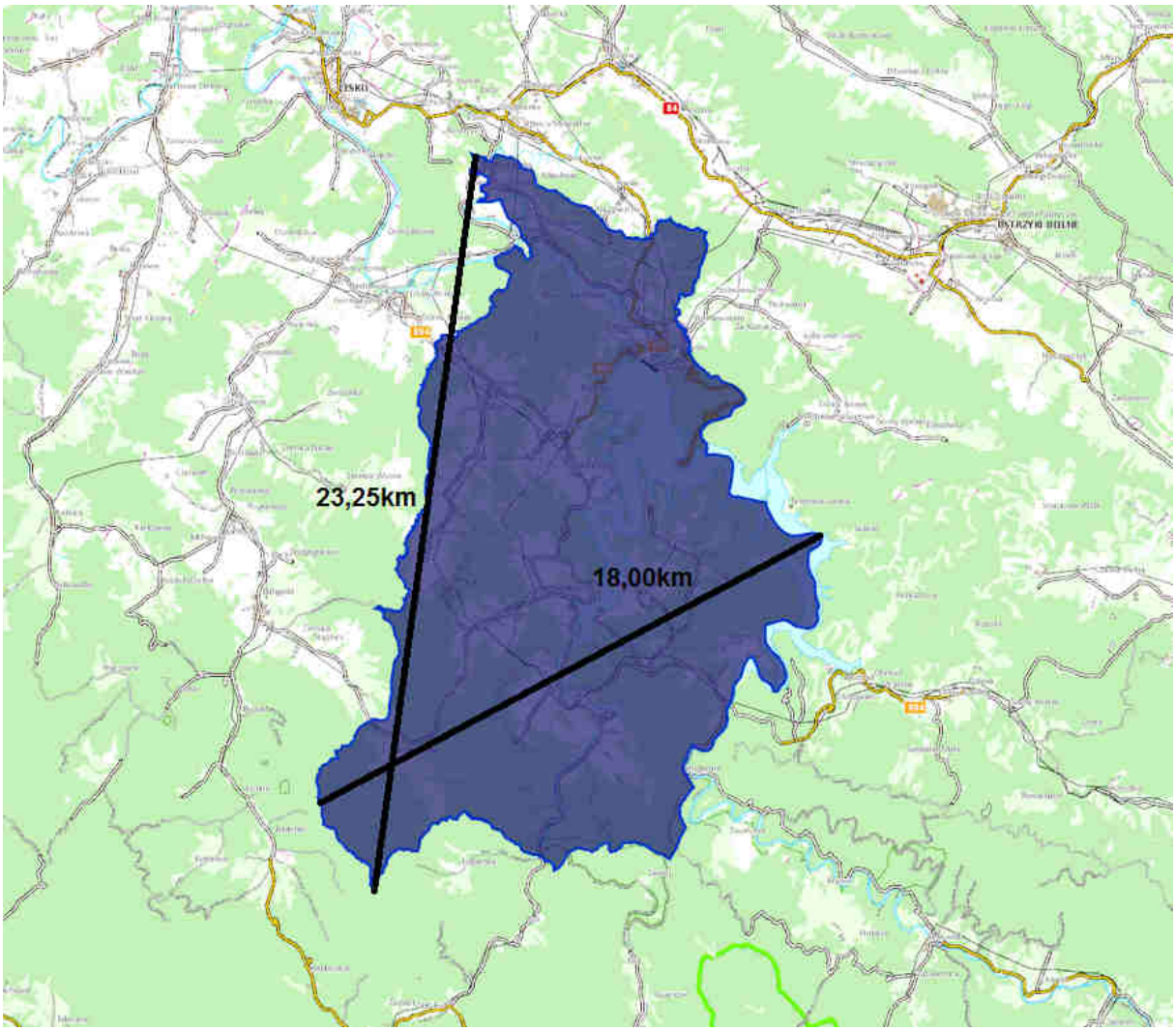

Źródło: opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych

Wyodrębniające się części gminy (wioski, itd.)	Struktura funkcjonalno – przestrzenna gminy charakteryzuje się zabudową zagrodową i miejscami zwartą jednorodzinną, ukształtowaną historycznie w formie jednostek osadniczych. Sieć osadnicza połączona jest systemem komunikacji drogowej. Nie występuje sieć kolejowa. Polańczyk - gminny ośrodek administracyjno–usługowy pełni funkcję lokalnego ośrodka w hierarchii osadnictwa oraz funkcje uzdrowiskową. Położenie Gminy Solina oraz uwarunkowania istniejące na jej obszarze pozwalają na podział gminy na następujące jednostki funkcjonalne: – **Strefa potencjalnego rozwoju osadnictwa** Strefa ta obejmuje tereny zainwestowane gminy w postaci: istniejącego i projektowanego budownictwa mieszkaniowego, obszarów usług, obszarów działalności gospodarczej, cmentarzy oraz potencjalnych możliwości ich rozwoju. Strefa ta ściśle wiąże się z istniejącą i projektowaną infrastrukturą techniczną w postaci: linii elektroenergetycznych wysokich napięć, wodociągów przesyłowych, kanalizacji, gazociągów wysokoprężnych, ropociągów itd. Główne funkcje rozwojowe na tym obszarze są następujące: – mieszkalnictwo; – funkcja przemysłowo – usługowa. Funkcjami uzupełniającymi są rekreacja i wypoczynek oraz uzupełnianie wzajemnych usług w relacji gmina– miasto Lesko. – **Strefa terenów otwartych** Strefa ta obejmuje obszar lasów, terenów rolnych, terenów chronionych. Zakłada się, że głównymi funkcjami tej jednostki jest:

– rolnictwo, zwłaszcza na glebach najwyższych klas bonitacyjnych;
– gospodarka leśna;
– ochrona przyrody i krajobrazu.

Funkcjami uzupełniającymi są rekreacja i wypoczynek, głównie agroturystyka.

Odrębną strefę stanowi Uzdrowisko Polańczyk. W skład obszaru Uzdrowiska Polańczyk wchodzą: Polańczyk-Zdrój, Osiedle Panorama, Osiedle na Górce, sołectwo Polańczyk i sołectwo Myczków. Polańczyk-Zdrój został wydzielony z miejscowości Polańczyk jako jednostka pomocnicza Gminy Solina. Uzdrowisko zajmuje powierzchnię 1 457,4 ha (około 7,9% obszaru Gminy Solina).

Procentowy udział powierzchni poszczególnych stref ochrony uzdrowiskowej w obszarze Gminy Solina A, B i C przedstawia się następująco: strefa A ochrony uzdrowiskowej zajmuje około 9,9% powierzchni gminy, strefa B ochrony uzdrowiskowej zajmuje około 19,1% powierzchni gminy i strefa C ochrony uzdrowiskowej zajmuje około 71% powierzchni gminy.

Wyszczególnienie		Powierzchnia	
		(ha)	(%)
Gmina Solina		18 452,0	100,0
Uzdrowisko Polańczyk,		1 457,4	7,9
w tym:	strefa A ochrony uzdrowiskowej	144,0	9,9
	strefa B ochrony uzdrowiskowej	279,0	19,1
	strefa C ochrony uzdrowiskowej	1 034,4	71,0

Rozmieszczenie stref A, B i C ochrony uzdrowiskowej w Gminie Solina, na tle obszarów chronionych prezentuje poniżej zamieszczony rysunek.

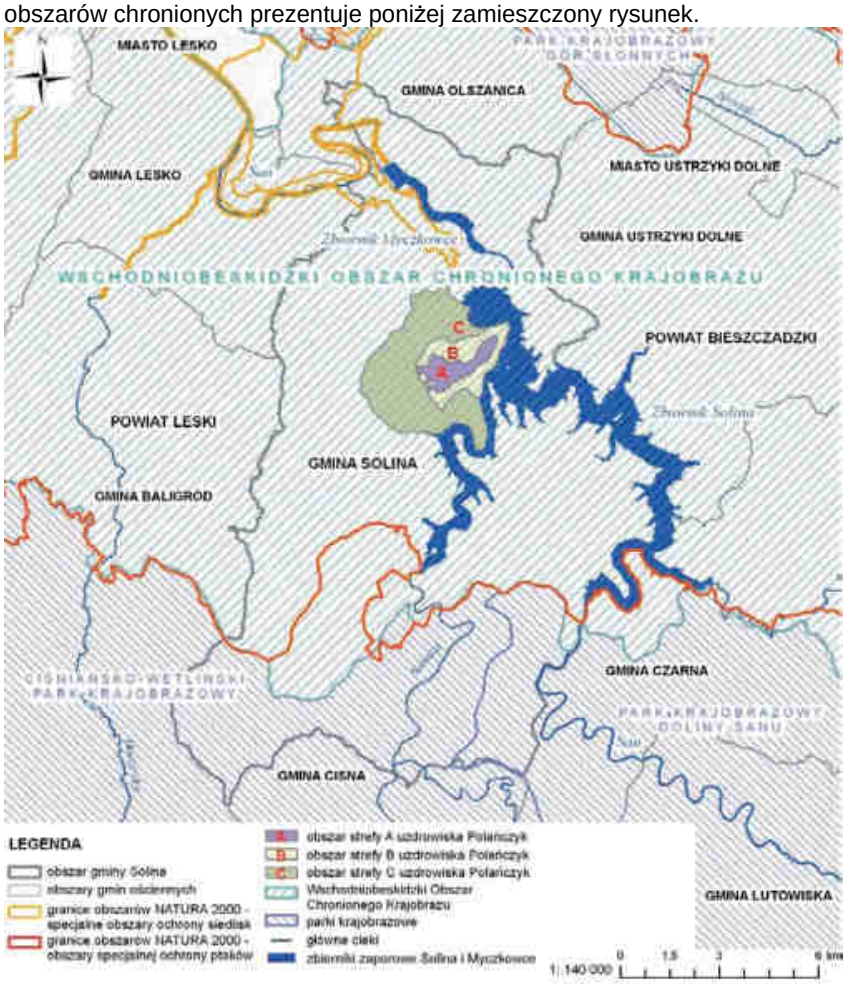

Ukształtowanie centrum gminy	Centrum Gminy zlokalizowane jest w miejscowości Polańczyk.

5.2. Dokumenty i decyzje w gospodarce przestrzennej i przewidywane w nich zmiany

Obecnie na terenie Gminy Solina obowiązuje **42 plany zagospodarowania przestrzennego**, co stanowi **8% pow. ogólnej gminy** oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Solina uchwalone Uchwałą nr XIV/267/2000 Rady Gminy Solina w dniu 12grudnia 2000 roku.

Przyrost terenów zabudowanych przewidzianych w SUiKZP w % terenów obecnie zabudowanych	**-**
Liczba decyzji o warunkach zabudowy wydawanych w kolejnych latach 2010-2013 i sumaryczne powierzchnia objętych nimi terenów	– 2010 – 177 decyzji o warunkach zabudowy – 8,9ha – 2011 –179 decyzji o warunkach zabudowy – 9,5ha – 2012 – 112 decyzji o warunkach zabudowy – 4,8 ha – 2013 – 110 decyzji o warunkach zabudowy – 5,5ha – 2014 – 92 decyzjeo warunkach zabudowy – 5,1 ha
Wydatki na sporządzanie dokumentów planowania przestrzennego	Wydatki na sporządzone projekty decyzji o warunkach zabudowy w latach 2010 – 2014 wyniosły 18 969,30 zł.
Wydatki na odszkodowania i wykup gruntów – wynikające z uchwalenia planów miejscowych (art. 36 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) w kolejnych latach 2010-2014 – ogółem i na 1 mieszkańca gminy	brak

5.3. Tereny rozwojowe – oferty inwestycyjne

Tabela 40. Tereny rozwojowe – oferty inwestycyjne

Lp.	Przeznaczenie	Powierzchnia	Stopień wyposażenia (uzbrojenia)	Odległość od drogi tranzytowej	Odległość od centrum	Rodzaj własności	Sytuacja planistyczna
1.	Dz. nr 337/6, Myczków, tereny zabudowy usługowej	3,2357 ha	średni	0,5 km	1,5 km	Własność Gminy Solina	Jest obowiązujący MPZP
2.	Dz. nr 395, Myczków, tereny zabudowy usługowej	1,9680 ha	wysoki	W bezpośrednim sąsiedztwie drogi	1,0 km	Własność Gminy Solina	Jest obowiązujący MPZP
3.	Dz. nr 232/1, Solina, tereny produkcyjno-techniczne	1,7691 ha	wysoki	W bezpośrednim sąsiedztwie drogi	0,5 km	Własność Gminy Solina	Obowiązujące SUiKR
4.	Dz. nr 98/4, Polańczyk	3,9365 ha	wysoki	2,0 km	0,5 ha	Własność Gminy Solina	Obowiązujące MPZP
5.	Dz. nr 109/1, Polańczyk	0,2277 ha	wysoki	W centrum	-	Własność Gminy Solina	Obowiązujący MPZP
6.	Dz. nr 110/2, Polańczyk	0,3000	wysoki	W centrum	-	Własność Gminy Solina	Obowiązujący MPZP
7.	Sz. nr 110/3, Polańczyk	1,1042 ha	wysoki	W centrum	-	Własność Gminy Solina	Obowiązujący MPZP

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Potencjał ekologiczny

5.4. Gospodarka wodno-ściekowa

Obszary wiejskie wyróżniają się mniejszym niż w miastach wyposażeniem w podstawowe urządzenia infrastruktury technicznej, a jednocześnie szybko wzrastającymi nakładami na ten cel. Wiele programów wdrożonych po 1990 r. mających na celu pomoc w wyposażenie wsi w urządzenia infrastruktury technicznej, wspieranych były zarówno środkami krajowymi, budżetowymi i samorządowymi, funduszami ochrony środowiska, fundacji działających w obszarze rolnictwa i wsi, jak i środkami pochodzącymi z pomocy UE (programy Phare, SAPARD, fundusze strukturalne) oraz kredytami Banku Światowego i Europejskiego Banku Inwestycyjnego.

Sieć wodociągowa

Zgodnie z definicją układ przewodów wodociągowych znajdujących się poza budynkami odbiorców, zaopatrujących w wodę ludność lub zakłady produkcyjne stanowi sieć wodociągową. Na terenie gminy wybudowana została sieć wodociągowa o długości 119,5km (w tym 71,5km stanowi sieć będącą w administracji gminy) do której podłączonych jest 1125 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Korzysta z niej 75% ogółu mieszkańców gminy, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 67%, a w kraju 76%.

W poniższej tabeli przedstawiono dane Urzędu Gminy Solina na koniec 2014 roku dotyczące infrastruktury wodociągowej administrowanej przez gminę.

Miejscowość	Sieć magistralna km	Rodzaj instalacji	Przyłącza km	Odbiorcy liczba	Stacje uzdatniania wody	Technologia uzdatniania	Zbiorniki retencyjno - wyrównawcze
Bereżnica Wyżna	3,73	sieć wykonana jest z rur PCV	1,06	56	1	**Dla uzdatnienia wody i uzyskania odpowiednich parametrów stosowana jest następująca technologia:** – napowietrzanie celem utlenienia związków zawartych w wodzie; – odpowietrzenie nadmiaru dostarczonego powietrza; – filtrowanie celem usunięcia utlenionych związków. Usunięcie zanieczyszczeń w filtrze poprzez proces płukania wstecznego wodą uzdatnioną, gromadzoną w zbiorniku retencyjno – wyrównawczym; – dezynfekcja poprzez dozowanie podchlorynu sodu na podstawie wskazań wodomierza kontaktowego. Kontakt chloru z wodą w zbiorniku wyrównawczym; – magazynowanie wody w zbiorniku retencyjno – wyrównawczym; – grawitacyjne rozprowadzenie do sieci wodociągowej z zabezpieczeniem przed skażeniem na sieci i na przyłączach domowych.	1 zbiornik stalowy o pojemności 50m^3
Bukowiec	4,0	sieć wykonana jest z rur stalowych i PE	3,0	79	1		1 zbiornik betonowy o pojemności 60m^3
Górzanka i Wola Górzańska	5,98	sieć wykonana jest z rur PE	0,89	69	1		1 zbiornik stalowy o pojemności 50m^3
Rybne	2,5	sieć wykonana jest z rur stalowych i PCV	3,0	16	1		1 zbiornik stalowy o pojemności 50m^3
Wołkowyja	6,19	sieć wykonana jest z rur PE	5	117	1		2 zbiorniki stalowe o pojemności 50m^3
Terka	7,62	sieć wykonana jest z rur PEHD PE	1	22	1		1 zbiornik retencyjno-wyrównawczy o pojemności 50m^3
Zawóz	6,09	sieć wykonana jest z rur PE	1,5	70	1		1 zbiornik stalowy o pojemności 50m^3
Werlas	3,88	sieć wykonana jest z rur PE 100 SDR 17	2,22	101	1		1 zbiornik stalowy o pojemności 50m^3
Wola Matiaszowa	3,72	sieć wykonana jest z rur PE 100 SDR 1	2,41	181	1		1 zbiornik stalowy o pojemności 50m^3

Źródło: na podstawie danych UG Solina z/s w Polańczyku

Poniżej zamieszczone tabele stanowią charakterystykę porównawczą wybranych wskaźników charakteryzujących infrastrukturę wodociągową w Gminie Solina w roku 2013 w stosunku do roku 2009.

Tabela 41. Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej (km)

Wyszczególnienie	2009	2013
Polska (obszar wiejski)	152719,9	163144,2
Województwo podkarpackie (obszar wiejski)	8145,3	8322,3
Gmina Solina	101,7	119,5

Źródło: dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Ilość wody dostarczanej gospodarstwom domowym w Gminie Solina w 2013 r. wynosiła 126,7 dam^3 i wzrosła o przeszło 47% w stosunku do 2009 roku.

Tabela 42. Woda dostarczona gospodarstwom domowym w dam^3

Wyszczególnienie	2009	2013
Polska (obszar wiejski)	275627,7	295970,0
Województwo podkarpackie (obszar wiejski)	15602,1	15962,3
Gmina Solina	86,1	126,7

Źródło: dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Zgodnie z poniżej zamieszczonymi danymi zużycie wody w Gminie Solina w2013roku w stosunku do 2009 roku zwiększyło się o 44%.

Tabela 43. Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w m^3

Wyszczególnienie	2009	2013
Polska (obszar wiejski)	25,6	27,0
Województwo podkarpackie (obszar wiejski)	16,9	17,4
Gmina Solina	16,5	23,7

Źródło: dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik: długość sieci / 1 odbiorcę, na 1 mieszkańca korzystającego w gminie i w jednostkach porównywanych prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 44. Długość sieci wodociągowej/1 odbiorcę, na 1 mieszkańca korzystającego w gminie i w jednostkach porównywanych

Jednostka	Ogółem		Dynamika w latach (2009 r. = 100)
	2009	2013	2009-2013
	[km/osoba]	[km/osoba]	
Polska (obszar wiejski)	0,0142	0,0148	105%
Województwo podkarpackie (obszar wiejski)	0,0088	0,0091	103%
Gmina Solina	0,0257	0,0300	117%

Źródło: Dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Zgodnie z powyżej zamieszczonymi danymi w 2013 roku, w stosunku do roku 2009 nastąpił wzrost analizowanego wskaźnika na obszarach wiejskich w kraju oraz w województwie podkarpackim. W Solinie analizowany wskaźnik również charakteryzował się tendencją wzrostową z najwyższą dynamiką na tle jednostek porównywalnych.

Ujęcia wody, z których jest zasilany gminny wodociąg:

Sieć wodociągowa w gminie zasilana jest z następujących ujęć (studni głębinowych):

Werlas

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działkach 205/2 i 203/2 i charakteryzują się następującymi parametrami:

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	203/2	205/2
Średnica studni - otwór bosy	mm	149,0	149,0
Głębokość całkowita	m	80,0	80,0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	1,5	1,0
Depresja eksploatacyjna	m	25,0	20,0
Głębokość do swobodnego zw. wody	m	15,0	25,0
Rzędna terenu przy studni	m n.p.m.	559,00	558,00
Rzędna swobodnego zw. wody	m n.p.m.	544,00	533,00
Rzędna dynamicznego zw. wody	m n.p.m.	519,00	513,00

Wola Matiaszowa

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działkach i charakteryzują się następującymi parametrami

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	51/1	299/2
Średnica studni - otwór bosy	mm	149,0	149,0
Głębokość całkowita	m	68.0	70.0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	2.0	3,0
Depresja eksploatacyjna	m	27,6	18,45
Głębokość do swobodnego zw. wody	m		
Rzędna terenu przy studni	m n.p.m.	479	574
Rzędna swobodnego zw. wody	m n.p.m.		
Rzędna dynamicznego zw. wody	m n.p.m.		

Zawóz

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działkach 148/5 i 157/4 i charakteryzują się następującymiparametrami

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	148/5	157/4
Średnica studni - otwór bosy	mm	160	160
Głębokość całkowita	m	50.0	60.0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	3.0	2,0
Depresja eksploatacyjna	m	14,2	6,90
Głębokość do swobodnego zw. wody	m	-	-
Rzędna terenu przy studni	m n.p.m.	399,00	395,00
Rzędna swobodnego zw. wody	m n.p.m.	-	-
Rzędna dynamicznego zw. wody	m n.p.m.	-	-

Bereżnica Wyżna

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działkach 359 i 311 i charakteryzują się następującymi parametrami

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	359	311
Średnica studni - otwór bosy	mm	225	160
Głębokość całkowita	m	31.0	27.0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	1.8	0,5
Depresja eksploatacyjna	m	17,6	18,00
Głębokość do swobodnego zw. wody	m	-	-
Rzędna terenu przy studni	m n.p.m.	-	-
Rzędna swobodnego zw. wody	m n.p.m.	-	-
Rzędna dynamicznego zw. wody	m n.p.m.	-	-

Górzanka

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działce 126/9 i charakteryzują się następującymi parametrami

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	126/9	126/9
Średnica studni - otwór bosy	mm	-	-
Głębokość całkowita	m	23.0	30.0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	2,0	2,0
Depresja eksploatacyjna	m	6,5	21,0
Głębokość do swobodnego zw. wody	m	-	-
Rzędna terenu przy studni	m n.p.m.	-	-
Rzędna swobodnego zw. wody	m n.p.m.	-	-
Rzędna dynamicznego zw. wody	m n.p.m.	-	-

Terka

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działkach 647/2 i 654 charakteryzują się następującymi parametrami

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	647/2	654
Średnica studni - otwór bosy	mm	-	-
Głębokość całkowita	m	40.0	47.0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	1,5	1,0
Depresja eksploatacyjna	m	22,2	17,0
Głębokość do swobodnego zw. Wody	m	-	-
Rzędna terenu przy studni	m npm	-	-
Rzędna swobodnego zw. wody	m npm	-	-
Rzędna dynamicznego zw. wody	m npm	-	-

Rybne

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działce 128 i 362/1 charakteryzują się następującymi parametrami

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	128	362/1
Średnica studni - otwór bosy	mm	-	-
Głębokość całkowita	m	30,0	30.0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	0,4	2,0
Depresja eksploatacyjna	m	22,0	10,0
Głębokość do swobodnego zw. wody	m	-	-
Rzędna terenu przy studni	m n.p.m.	478,,0	478,00
Rzędna swobodnego zw. wody	m n.p.m.	-	-
Rzędna dynamicznego zw. wody	m n.p.m.	-	-

Wołkowyja

Studnie głębinowe zlokalizowane są na działce 520 i 6/1 Górzanka charakteryzują się następującymi parametrami

Opis	Jednostka	Nr 1	Nr 2
Lokalizacja studni – działka	nr	520	6/1 Górzanka
Średnica studni - otwór bosy	mm	195	195
Głębokość całkowita	m	77.0	63.0
Wydajność eksploatacyjna	m^3/h	2,5	1,5
Depresja eksploatacyjna	m	10,0	10,0

Głębokość do swobodnego zw. wody	m	30	26
Rzędna terenu przy studni	m n.p.m.	447.0	450,00
Rzędna swobodnego zw. wody	m n.p.m.	417.0	424,00
Rzędna dynamicznego zw. wody	m n.p.m.	407.0	414,00

oraz następujących ujęć powierzchniowych:

Bukowiec ujęcie powierzchniowe

- Lokalizacja - działka nr 352 w miejscowości Bukowiec
- Rzędna terenu SUW - 502,0m n.p.m.
- Qnh - 13,7l/s, 49,32m^3/h

Rybne ujęcie powierzchniowe

- Lokalizacja - działka nr 128 w miejscowości Rybne
- Qn - 0,00215m^3/h, Qmaxh 4,06m^3/h

Charakterystyka fizyko-chemiczna pobieranej i dostarczanej wody

Woda pod względem chemicznym jak i bakteriologicznym jest zmienna w czasie jak i w poszczególnych studniach. Wody pochodzą z okresu czwartorzędowego poziomu wodonośnego i epoki oligocenu związanego ze strefą spękań i szczelin piaskowców z wkładami łupków. Warstwy powierzchni ziemi do głębokości 4,0m zbudowane są z glin lub żwirów zaginionych o strukturze nieprzepuszczalnej. Warstwy krośnieńskie dolne wieku oligoceńskiego wykształcone są jako piaskowce ławicowe i łupki. Woda okresowo zawiera zwiększone ilości manganu i żelaza oraz posiada zwiększone parametry warunków organoleptycznych jak mętność i zapach. Studnie okresowo zawierają zwiększone wielkości amoniaku – charakterystyczne dla wód podziemnych rejonu Podkarpacia. W związku z powyższym woda musiała zostać poddana procesowi uzdatniania w Stacjach Uzdatniania Wody.

Charakterystykę fizyko-chemiczną pobieranej wody przedstawia poniższe zestawienie.

Parametr	S-1 Terka	S-2 Terka	S-1 Zawóz	S-2 Zawóz	S-1 Wołkowyja	S-3 Wołkowyja	Bereźnica S-1	Bereźnica S-2	Górzanka S-1	Górzanka S-2	Bukowiec ujęcie powierzchniowe	Rybne ujęcie powierzchniowe	Rybne S-1	Rybne S-2	Werlas S-1	Werlas S-2	Wola Matiaszowa S-1	Wola Matiaszowa S-2	Dopuszczalne	Jednostka
Mętność	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	0,77	1,1	1,0	19,0mg/dm^3	5	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	0,51	b.d	0,97	0,65	1	NTU
Barwa	----	----	5	6	<5	5	20	24	11	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	<5	b.d	<5	<5	15	mg pt/dm^3
Zapach, smak			akceptowalny				----	----	zIR	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	-	b.d	Akceptowalny	–	akceptowalny	
Twardość	168	88	230	217			200	70	240	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	294	b.d	199	-	60-500	mgCaCO$_3$/dm^3
Odczyn	8,03	8,22	7,3	7,25	7,10	8,31	7,3	7,8	7,5	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	8,1	b.d	7,7	7,1	6,5-9,5	pH
Przewodność	----	----	909	909	488	674	**----**	**----**	----	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	546	b.d	393	772	2 500	µS/cm
Żelazo	<0,2	<0,2	<0,2	<0,2	0,077	0,133	0,02	0,3	0,21	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	0,032	b.d	<0,20	0,077	0,200	mgFe/dm^3
Mangan	<0,05	<0,05	0,05	0,05	0,070	0,023	----	----	0,04	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	<0,02	b.d	<0,02	<0,02	0,050	mgMn/dm^3
Amoniak	<0,1	<0,1	0,2	0,1	0,239	0,366	0,12	0,56	0,05	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	<0.05	b.d	<0,05	0,48	0,5	mgN/dm^3
Azotany	3,8	2,6	7,3	6,8	1,240	0,196	2,66	0,11	3,63	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	1,5	b.d	0,22	0,37	50	mgN/dm^3
Azotyny	0,02	<0,02	<0,02	<0,02	0,013	0,306	----	----	0,012	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	0,005	b.d	<0,003	0,010	0,5	mgN/dm^3
Chlorki	12	6,7	----	----	----	----	6,0	11,0	14,0	b.d	b.d	b.d	b.d	b.d	5,25	b.d	<5,0	-	250	mg/dm^3

Charakterystykę fizyko-chemiczną dostarczanej wody przedstawia poniższe zestawienie.

Parametr	Wodociąg Sanatorium Uzdrowiskowe Solinka	Wodociąg Bukowiec	Wodociąg Bukowiec	Wodociąg Bukowiec	Bereźnica Wyżna	Wołkowyja	Wołkowyja SP	Werlas	Wola Matiaszowa	Dopuszczalne	Jednostka
Mętność	1,0	0,66	1,0	1,0	1,0	0,29	0,58	<0,2	----	1	NTU
Barwa	<0,5	<5	<5	<5	<5	<5	<5	<5	-----	15	mg pt/dm^3
Zapach, smak	<3 (akceptowalny)	<3 (akceptowalny)	<3 (akceptowalny)	<3 (akceptowalny)	<3 (akceptowalny)	<3 (akceptowalny)	<3 (akceptowalny)	<3 (akceptowalny)	----	akceptowalny	TON
Twardość	----	----	----	----	----	----	----	----	----	60-500	mgCaCO$_3$/dm^3

Odczyn	8,1	8,17	7,55	8,05	7,7	7,60	7,74	8,1	----	6,5-9,5	pH
Przewodność	226	319	280	287	371	532	482	596	----	2 500	µS/cm
Żelazo	59mg/l	----	----	----	54mg/l	0,026mg/l	----	39	----	0,200	mgFe/dm^3
Mangan	21mg/l	----	----	----	<20 mg/l	<0,020mg/l	<0,02mg/l	<20	----	0,050	mgMn/dm^3
Amoniak	----	----	----	----	----	----	----	------	----	0,5	mgN/dm^3
Azotany	0,64mg/l	2,2mg/l	1,8mg/l	2,4mg/l	0,70 mg/l	1,2mg/l	1,7mg/l	42	----	50	mgN/dm^3
Azotyny	<0,003mg/l	<0,003mg/l	0,0056mg/l	<0,03mg/l	----	<0,003mg/l	<0,02mg/l	0,034	----	0,5	mgN/dm^3
Chlorki	----	----	----	----	----	----	----	-----	----	250	mg/dm^3

Sieć kanalizacji sanitarnej

Charakterystykę sieci kanalizacji sanitarnej zlokalizowanej w Gminie Solina przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 45. Charakterystyka sieci kanalizacji sanitarnej zlokalizowanej w Gminie Solina

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	23,6	25,7	32,3	35,3	35,4
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	0	0	0	0	0
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	0	0	0	0	0
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	611	618	689	696	703
ścieki odprowadzone	dam^3	134,5	128	131	224	245,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	2530	2579	2741	2765	2762

Źródło: Dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Według danych GUS w 2013 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej w graniach gminy wyniosła 35,4km i jej długość zwiększyła się od 2009 roku o 11,8 km. Do przedmiotowej sieci kanalizacyjnej w 2013roku podłączonych było 703 budynki mieszkalne i zbiorowego zamieszkania. Z sieci kanalizacyjnej korzystało wówczas 2762 mieszkańców, co stanowiło 52% ogółu ludności zamieszkującej Gminę Solina. Ścieki w ilości 245 dam^3 zostały odprowadzone do oczyszczalni ścieków.

Wskaźnik: długość sieci / 1 odbiorcę, na 1 mieszkańca korzystającego w gminie i w jednostkach porównywanych prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 46. Długość sieci kanalizacyjnej /1 odbiorcę, na 1 mieszkańca korzystającego w gminie i w jednostkach porównywanych

Jednostka	Ogółem		Dynamika w latach (2009 r. = 100)
	2009	2013	2009-2013
	[km/osoba]	[km/osoba]	
Polska (obszar wiejski)	0,0037	0,0052	142%
woj. podkarpackie (obszar wiejski)	0,0072	0,0100	139%
Gmina Solina	0,0093	0,0128	137%

Źródło: Dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Zgodnie z powyżej zamieszczonymi danymi we wszystkich analizowanych jednostkach nastąpił wzrost wartości wskaźnika: długość sieci/1 osobę korzystającą z sieci kanalizacyjnej, przy czym w Gminie Solina dynamika wzrostu była najniższa w analizowanym porównaniu choć nie odbiega znacząco od wartości charakteryzujących jednostki porównywalne.

Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w 2013 roku w Gminie Solina wyniósł 0,3, podczas gdy w gminach wiejskich kraju 0,4, a Podkarpacia 1,1.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 6 oczyszczalni ścieków. Charakterystykę lokalnych oczyszczalni ścieków w Gminie Solina przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Lokalizacja oczyszczalni	Rok budowy/rozbudowy/modernizacji	Przepustowość projektowa	Rodzaj oczyszczalni	Liczba mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnię
Polańczyk	1976/2000	900	Mechan-biolog.	940
Solina osiedle	1986	22,5	Mechan-biolog.	150
Solina	2006/2013	480	Mechan-biolog.	680
Solina G. Jawor	2011	50	Mechan-biolog.	60
Wołkowyja	2011	220	Mechan-biolog.	230
Myczkowce	2008	200	Mechan-biolog.	560

Źródło: Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku

Ścieki odprowadzone – ilość ogółem i na 1 mieszkańca korzystającego z sieci w latach 2009 i 2013, w Gminie Solina i w jednostkach porównywanych przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 47. Ilość ścieków na 1 mieszkańca korzystającego z sieci w latach 2009 i 2013, w gminie i w jednostkach porównywanych

Jednostka	Ogółem		Dynamika w latach (2009 r. = 100)
	2009	2013	2009-2013
	[dam^3/osoba]	[dam^3/osoba]	
Polska (obszar wiejski)	0,0111	0,0136	122%
woj. podkarpackie (obszar wiejski)	0,0136	0,0171	126%
Gmina Solina	0,0532	0,0887	167%

Źródło: Dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Oczyszczalnieścieków obsługują około 2620 mieszkańców gminy.

Zarządzanie systemem wodociągowo-kanalizacyjnym

Całość infrastruktury wodno-kanalizacyjnej jest zarządzana i utrzymywana w stanie ciągłości świadczenia usług dostawy wody i odbioru ścieków przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Polańczyku.

Podstawowym przedmiotem działania zakładu jest wykonywanie zadań w zakresie:

- dostawa i doprowadzanie wody,
- odprowadzanie, oczyszczanie i likwidacja ścieków,
- opróżnianie szamb,
- dostarczanie pary wodnej i gorącej wody,
- wywożenie śmieci i odpadów, utrzymywanie porządku i czystości w gminie.

Gminny Zakład Komunalny Sp z o.o. jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością działa w oparciu o przepisy Kodeksu Spółek Handlowych i świadczy powyższe usługi zgodnie z ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z póź. zm.) i Regulaminem dostarczania wody i odprowadzania ścieków, zatwierdzonym Uchwałą Nr XXXI/487/06 Rady Gminy Solina z dnia 03.02.2006 roku oraz zawartymi umowami na dostawę wody lub odprowadzenie ścieków.

Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Polańczyku nadzoruje i utrzymuje w ciągłej eksploatacji następujące sieci i urządzenia: gminne oczyszczalnie ścieków wraz z przyłączonymi do nich sieciami kanalizacyjnymi, ujęcia wody w Polańczyku i Solinie oraz sieci wodociągowe w miejscowościach Polańczyk, Myczków, Berezka, Solina, Bóbrka i Myczkowce.

GZK Sp. z o.o. dysponuje mieniem komunalnym przekazanym przez Gminę w dniu jego utworzenia. Ogólny zakres działania Zakładu określa akt założycielski spółki.

GZK Sp. z o.o. na bieżąco monitoruje i dokonuje pomiarów ilości pobranej wody, sprzedaży wody, odprowadzanych oczyszczonych ścieków do odbiorników jak i dokonuje zgodnie z przepisami prawa badań jakości dostarczanej wody i odprowadzanych ścieków.

Kanalizacja deszczowa

Na terenie Gminy Solina nie występuje sieć kanalizacji deszczowej.

5.5. Oczyszczanie gminy i gospodarka odpadami stałymi

Ilość odpadów komunalnych powstających w gminie (wg rodzajów) prezentuje poniżej zamieszczone zestawienie:

- odpady komunalne zmieszane: 1504,1 Mg,
- odpady komunalne zebrane selektywnie: 209,3Mg.

Wyszczególnienie			Ogółem
Odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku	**Razem:**	tony	209,3
	papier i tektura		0,5
	szkło		132,2
	tworzywa sztuczne		50,6

	metale		0,1
	odzież i tekstylia		0,0
	niebezpieczne		0,3
	wielkogabarytowe		15,8
	o kodach: 20 01 23, 20 01 35, 20 01 36		0,38
	biodegradowalne		0
Nielegalne wysypiska	istniejące – stan w dniu 31. XII	szt.	0
		m^2	0
	zlikwidowane	szt.	0
	odpady komunalne zebrane podczas likwidacji dzikich wysypisk	tony	0
Budynki mieszkalne objęte zbiórką odpadów komunalnych			**Ogółem**
Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych – stan w dniu 31. XII	zbiorniki bezodpływowe	szt.	202
	oczyszczalnie przydomowe		11
	stacje zlewne		4

Zgromadzone odpady zostały przekazane do następujących sortowni: Stacja Segregacji Odpadów Brzegi Dolne.

Ponadto w Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych na terenie Gminy Solina zebrano:

Nazwa i adres punktu	Kod zebranych odpadów komunalnych	Rodzaj zebranych odpadów komunalnych	Masa zebranych odpadów komunalnych [Mg]
Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych Oczyszczalnia Ścieków w Solinie 38-610 Polańczyk	20 01 21	Lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć	0
	20 01 23	Urządzenia zawierające freony	0
	20 01 27	Farby, kleje, lepiszcze i żywice zawierające substancje niebezpieczne	0
	20 01 29	Detergenty zawierające substancje niebezpieczne	0
	20 01 34	Baterie i akumulatory inne niż wymienione w 20 01 33	0
	20 01 80	Środki ochrony roślin inne niż wymienione w 20 01 19	0
	20 01 25	Oleje i tłuszcze jadalne	0

Rodzaj odebranych z obszaru gminy nieczystości ciekłych	Ilość odebranych z obszaru gminy nieczystości ciekłych [m^3]
Ścieki komunalne	2822,00
Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła [%]	**117,4%**

6. Potencjał przyrodniczy

6.1. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Charakterystyka fizyczno-geograficzna

Podział fizycznogeograficzny obszaru Gminy Solina przedstawia poniższa tabela.

Nazwa jednostki podziału regionalnego		Symbol dziesiętny
Makroregion	**REGION KARPACKI**	
Prowincja	KARPATY WSCHODNIE Z PODKARPACIEM WSCHODNIM	52
Podprowincja	ZEWNĘTRZNE KARPATY WSCHODNIE - BESKIDY WSCHODNIE	522
Makroregion	BESKIDY LESISTE	522.1
Mezoregion	GÓRY SANOCKO-TURCZAŃSKIE	522.11
	BIESZCZADÓW ZACHODNICH	522.12
Mikroregion	-	-

Źródło: Fizycznogeograficzna regionalizacja Polski wg Jerzego Kondrackiego

Rysunek5. Lokalizacja Soliny na tle podziału fizyczno-geograficznego województwa podkarpackiego na mezoregiony

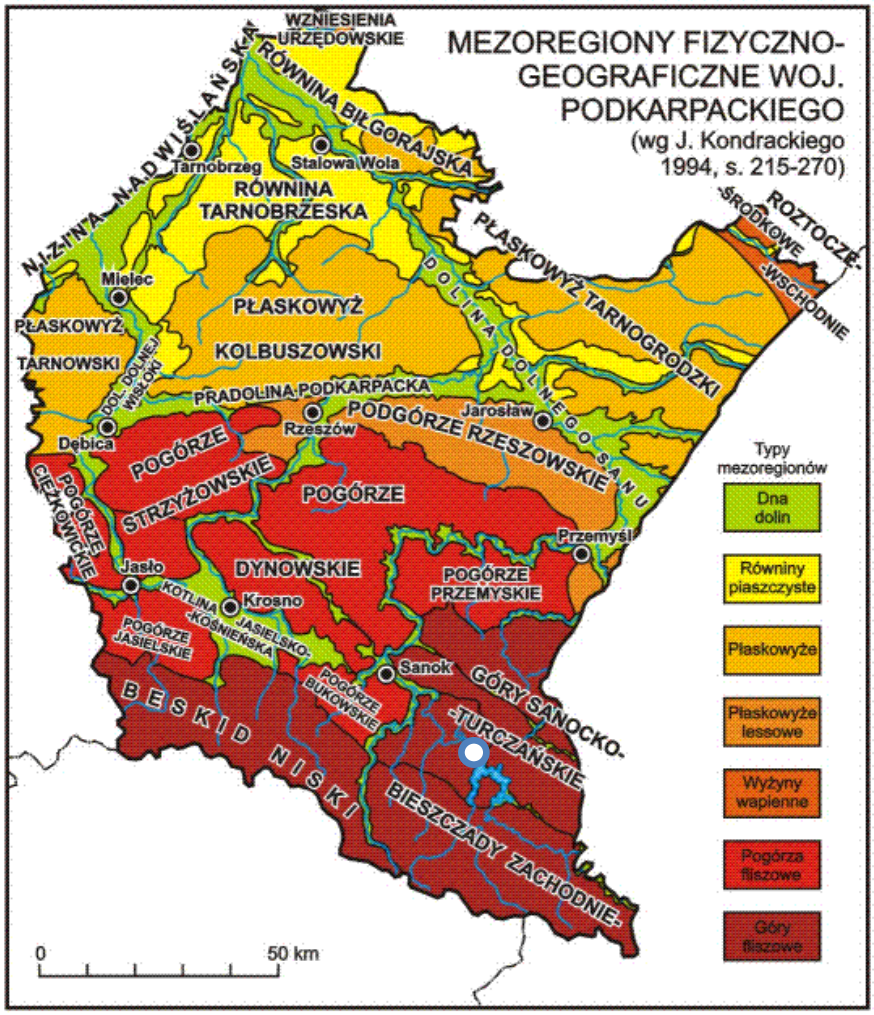

Źródło: http://www.wlad.com.pl/wojewodztwo_podkarpackie.htm

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski J. Kondrackiego Gmina Solina położona jest w podprowincji Zewnętrzne Karpaty Wschodnie – Beskidy Wschodnie (522), w obrębie naturalnej jednostki fizyczno-krajobrazowej, czyli makroregionu Beskidy Lesiste (522.1). Przez obszar gminy

przechodzi granica między dwoma mezoregionami fizyczno-geograficznymi. Północna część gminy Solina znajduje się w mezoregionie Gór Sanocko-Turczańskich (522.11), natomiast środkowa i południowa część tej gminy położona jest w mezoregionie Bieszczadów Zachodnich (522.12). Geomorfolodzy określają teren Bieszczadów Zachodnich mianem Bieszczadów Wysokich, natomiast dla Gór Sanocko-Turczańskich stosują nazwy Bieszczady Niskie i Wyżyna Wańkowej.

Rysunek 6. Gmina Solina na tle jednostek fizycznogeograficznych i obszarów chronionych

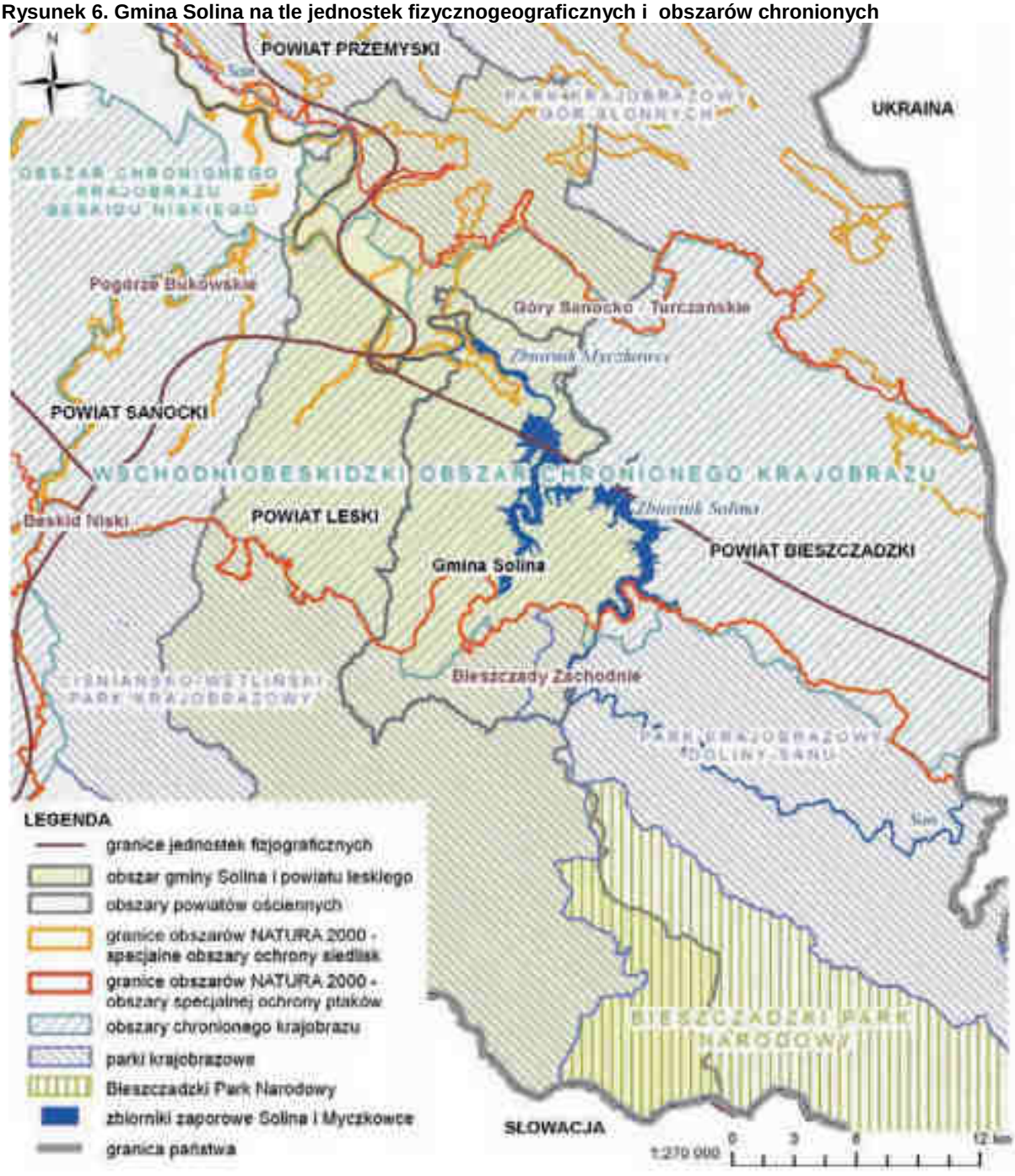

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Rzeźba terenu

Krajobraz Gminy Solina ma charakter typowo górski. Rzędne terenu w północnej części obszaru Gminy Solina i w dolinach potoków wynoszą ok. 300-500 m n.p.m. Grzbiety górskie mają tutaj regularny, równoległy układ. Wysokości grzbietów górskich wzrastają w kierunku południowo-wschodnim i na obszarze mezoregionu Bieszczadów Zachodnich dochodzą do 800 m n.p.m.

Bezpośrednio nad zbiornikami Solina i Myczkowce wznoszą się od północy szczyty: Michałowiec (464 m n.p.m.), Koziniec (521 m n.p.m.), Żukowiec (503 m n.p.m.), Jawor (741 m n.p.m.) i Stożek (696 m n.p.m.) Od wschodu zbiornikami Solina wznosi się szczyt Moklika (675 m n.p.m.). Na południe od zbiornika Solina wznoszą się szczyty: Hulskie (846 m n.p.m.), Szczob (753 m n.p.m.), Tołsta (748 m n.p.m.), Wysoki Horb (604 m n.p.m) i Kiczora (613 m n.p.m.) Na zachodzie zbiornika Solina i Myczkowce wznoszą się szczyty Czaków (588 m n.p.m.), Plisz (584 m n.p.m.), Wierchy (635 m n.p.m.), Sawin (516 m n.p.m.), Kiczera (595 m n.p.m.), Horbek (516 m n.p.m.), Berce (541 m n.p.m.), Berdo (577 m n.p.m.) i Grodzisko (560 m n.p.m.)

Polańczyk-Zdrój, który stanowi część Uzdrowiska Polańczyk, leży na wysokości 416-450 m n.p.m.

Klimat

Położenie geograficzne Gminy Solina jest czynnikiem, który kształtuje klimat tej gminy. Warunki klimatyczne zależą również od lokalnych czynników geograficznych: rzeźby terenu, rodzaju podłoża, szaty roślinnej i użytkowania gruntów.

Klimat północnej części Gminy Solina ma charakter podgórski, natomiast części południowej górski. Cechuje go znaczna ilość opadów (750-1000 mm rocznie) i duże zróżnicowanie średnich temperatur rocznych (4-7,5^{o}C). Najwięcej opadów przypada na okres od czerwca do sierpnia. Średnia liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi od 90 do 140 w górskich obszarach gminy. Charakterystycznym zjawiskiem są częste odwilże i szybkie topnienia śniegu. W dolinach górskich i kotlinach można zaobserwować znaczne odchylenia klimatyczne spowodowane występowaniem lokalnych mikroklimatów.

Specyficznym mikroklimatem charakteryzują się obszary w rejonie zbiorników zaporowych Solina i Myczkowce. Zbiorniki wodne przez magazynowanie ciepła w okresie letnim wpływają na podnoszenie średniej temperatury okresu zimowego i zmniejszanie się rocznych i dobowych amplitud temperatury.

Turystyczne walory klimatu Uzdrowiska Polańczyk są następujące:

1. średnie dzienne usłonecznienie rzeczywiste w lecie to 5,5-6 godzin,
2. średnie dzienne usłonecznienie rzeczywiste w zimie to 1,5-2 godzin,
3. średnia liczba dni z opadem całodziennym w lecie to około 6 dni,
4. średnia liczba dni z opadem całodziennym w zimie to około 15 dni,
5. średnia liczba dni z pokrywą śnieżną ≥ 10 cm to około 80 dni,
6. średnia liczba dni z pokrywą śnieżną ≥ 20 cm to około 60 dni.

Odczuwalność cieplna warunków pogodowych przez człowieka charakteryzowana jest poprzez średnią roczną liczbę niektórych charakterystycznych z tego punktu widzenia dni. Analiza temperatury powietrza, jego wilgotności oraz prędkości wiatru dla obszaru Gminy Solina jest następująca:

1. średnia liczba dni parnych w roku to 10-15,
2. wskaźnik ostrości klimatu okresu zimowego to 1,8 (zimy mało ostre),
3. średnia liczba dni gorących w roku to 20-30,
4. średnia liczba dni bardzo mroźnych w roku to 4-6,
5. częstość występowania warunków termicznych odczuwalnych jako ciepło w okresie wiosny to 25% i jesieni 20-25%,
6. częstość występowania warunków termicznych odczuwalnych jako komfort w okresie wiosny to 20-25 %, lata 15-20% i jesieni 20-25%,
7. średnia liczba dni z wiatrem silnym ≥ 8 m/s to 20-40.

Bodźce atmosferyczne należą do naturalnych czynników leczniczych (klimatoterapia), których stosowanie jest podstawą terapii uzdrowiskowej. Warunki bioklimatyczne dla obszaru Uzdrowiska Polańczyk są korzystne. Uzdrowisko leży w regionie bioklimatycznym o klimacie umiarkowanie bodźcowym, posiadającym cechy przejściowe między słabo i łagodnie bodźcowym klimatem nizin i wyżyn a silnie bodźcowym klimatem obszarów górskich i nadmorskich. Nieduża zmienność temperatury w ciągu dnia wywołuje powstanie umiarkowanych bodźców termicznych.

Lasy są naturalną osłoną przed wiatrem, a dzięki ukształtowaniu terenu panują tutaj dobre warunki wentylacyjne. Pogoda korzystna dla klimatoterapii najczęściej występuje w kwietniu i październiku. Najmniej korzystne dla człowieka warunki pogodowe obserwowane są w styczniu.

Gleby

Obszar Gminy Solina charakteryzuje zmienność glebowa, co ma związek ze zróżnicowaną rzeźbą terenu. Występują tutaj gleby wietrzeniowe o składzie granulometrycznym glin, pyłów i iłów. Na przeważającym obszarze wytworzyły się gleby brunatne gliniaste i bielicowe. Lokalnie, wzdłuż rzek i potoków, na terasach spotyka się gleby zaliczane do typu mady rzeczne. Znaczenie gospodarcze tych gleb jest znikome ze względu na niewielką ilość.

Gleby użytków rolnych na obszarze Gminy Solina, w zależności od wzniesienia nad poziom morza, nachylenia terenu i ekspozycji, zalicza się przede wszystkim do IV, V i VI klasy bonitacyjnej.

Na stokach wyżej położonych występują gleby o niskich walorach produkcyjnych. Według danych Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Rzeszowie zasobność gleb w składniki pokarmowe roślin kształtuje się podobnie jak w większości gleb górskich. Gleby na obszarze Gminy Solina charakteryzują się bardzo niską zasobnością w fosfor oraz niską zasobnością w rozpuszczalne formy potasu. Bez względu na przynależność do klasy bonitacyjnej i kompleksu glebowo-rolniczego, gleby te są glebami bardzo kwaśnymi o bardzo dużych potrzebach wapnowania.

Biorąc pod uwagę przydatność rolniczą gleb Gminy Solina znaczna część gruntów ornych zaliczona jest do kompleksów górskich, wśród których dominuje kompleks zbożowy górski oraz kompleks owsiano-pastewny.

Surowce mineralne

Z budową geologiczną wiąże się występowanie surowców mineralnych. W XIX w. w okolicach miejscowości Rajskie, po obu stronach rzeki San, a także w rejonie miejscowości Studenne, prowadzono wydobycie ropy naftowej. Udokumentowane geologicznie złoża ropy naftowej w miejscowości Rajskie były eksploatowane do 1997 r., później odwierty zostały zlikwidowane, a teren zrekultywowany. Z kolei eksploatację złóż piaskowców w miejscowości Bóbrka zakończono w 1991 r. Obecnie w Gminie Solina nie ma złóż surowców mineralnych do zagospodarowania. Po eksploatacji ropy naftowej w miejscowości Rajskie pozostały szyby wiertnicze.

Na obszarze Gminy Solina stwierdzono występowanie wód mineralnych o właściwościach leczniczych. W złożu Polańczyk wody mineralne występują w trzech horyzontach wodonośnych na różnych głębokościach. Pierwszą warstwę wodonośną na głębokości 312-594m stanowią wody wodorowęglanowo-sodowe o wydajności 0,7 m^3/h. Drugą warstwę wodonośną na głębokości 710-840m stanowią wody wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-jodkowe o wydajności 0,7 m^3/h. Kolejną, trzecią warstwę wodonośną na głębokości 1 050-1 144 m stanowią wody wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo- bromkowe o wydajności 0,5 m^3/h.

Wody mineralne eksploatowane są za pomocą dwóch odwiertów, dla których ustalone zasoby eksploatacyjne wynoszą 0,5 m^3/h (Polańczyk IG-1) i 0,3 m^3/h (Polańczyk IG-2).

Rysunek 7. Rozmieszczenie odwiertów wód mineralnych, odwiertów hydrogeologicznych i geologiczno-inżynierskich, odwiertów badawczych i granica terenu górniczego na obszarze Gminy Solina, na tle obszarów chronionych

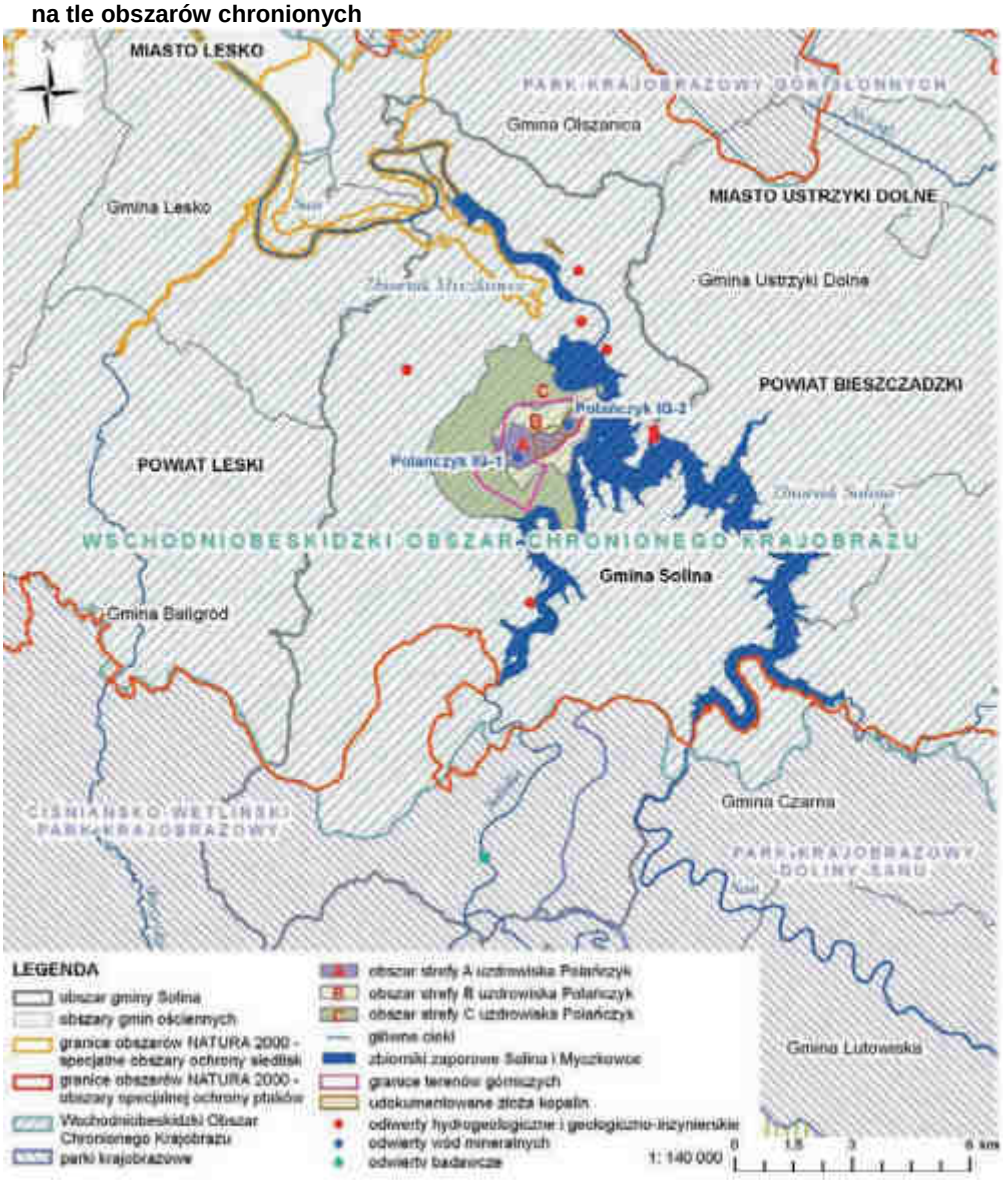

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Budowa geologiczna

Obszar gminy leży w całości w obrębie Karpat fliszowych, tektonicznie w jednostce zwanej Centralną Depresją Karpacką. Depresja ta wypełniona jest głównie przez najmłodsze osady fliszu karpackiego, tzw. „warstwy krośnieńskie". Są to naprzemianległe łupki i piaskowce o bardzo znacznej miąższości z przewagą tych pierwszych. Na osadach fliszowych spoczywają młodsze osady wieku czwartorzędowego. Są to mady rzeczne reprezentowane przez gliny różnego typu, zawierające w swej masie kamienie, otoczaki, rumosz wietrzeliny piaskowca. Flisz karpacki pod względem stratygraficznym obejmuje formacje od dolnej kredy po oligocen i tworzy go kilka serii zbudowanych z ułożonych na przemian piaskowców o różnej odporności oraz iłołupków i mułowców. Do pozostałych cech rzeźby Karpat fliszowych zaliczana jest piętrowość(związana z odpornością podłoża oraz etapami ewolucji) i kratowy układ sieci rzecznej przy jednoczesnym konsekwentnym układzie sieci dolin głównych rzek za wyjątkiem Sanu. Typowym i cechami osadów fliszowych jest ich miąższość do kilku kilometrów, charakterystyczna dla fliszu rytmiczna sedymentacja(wzajemne przekładanie się zespołów piaskowcowych piaskowców i zlepieńców) z ilastymi łupkami, mułowcami i innymi oraz zmienność facji i miąższości. Obszar gminy budują głównie warstwy krośnieńskie dolne wykształcone

w postaci piaskowców gruboławicowych raz piaskowców cienkoławicowych stopniowe z wkładkami łupków. Serię piaskowców dolno-krośnieńskich łączą najczęściej szare łupki margliste. W południowej części gminy warstwy krośnieńskie dolne reprezentowane są przez tzw. piaskowce otryckie. Budują one dużą synklinę biegnącą przez Besko - Mokre - Zahoczewie i dalej przechodzącą w złuskowany fałd Otrytu. Są to grubo-ławicowe piaskowce mikowe, wapniste, twarde, miejscami z wkładami łupków.[15]

Flora

70% powierzchni Gminy Solina zajmują lasy. Ich największe kompleksy znajdują się w południowej części terenów gminnych, na zboczach Lipowca, Kamienia, Tołstej, Durnej, Berda, Wysokiego Horbu, Kiczery i innych szczytów, wznoszących się na wysokość prawie 750 m n.p.m. Są to głównie lasy bukowo-jodłowe, z domieszką szarej olchy, modrzewia, jawora, grabu i osiki.[16]

Fauna

Obejmuje około 230 gatunków zwierząt kręgowych. Równie bogaty jest świat bezkręgowców. Rosnące tu lasy są wspaniałą ostoją dla zwierzyny. Żyją tu między innymi jelenie, sarny, dziki, wilki, żbiki, lisy, kuny, łasice, wiewiórki i zające. Lasy i łąki stały się też domem dla wielu gatunków ptaków. Występują tu nawet rzadkie okazy, takie jak orlik krzykliwy, orlik grubodzioby, bocian czarny, płochacz halny, siwarnik, orzeł przedni. Nierzadko można spotkać na słonecznych stokach żmiję, jaszczurkę czy węża eskulapa. W dolinach rzek występują zaskrońce, salamandry i traszki.

Wody podziemne

Gmina Solina położona jest w jednolitych częściach wód podziemnych Nr 158 i Nr 160.

[15] *Program Ochrony Środowiska na lata 2004-2015. Gmina Solina. 2004. s.10-11*
16 http://www.esolina.pl/index.php/pages/p/1

Rysunek 8. Gmina Solina na tle jednolitych części wód podziemnych Nr 158 i Nr 160 i obszarów chronionych

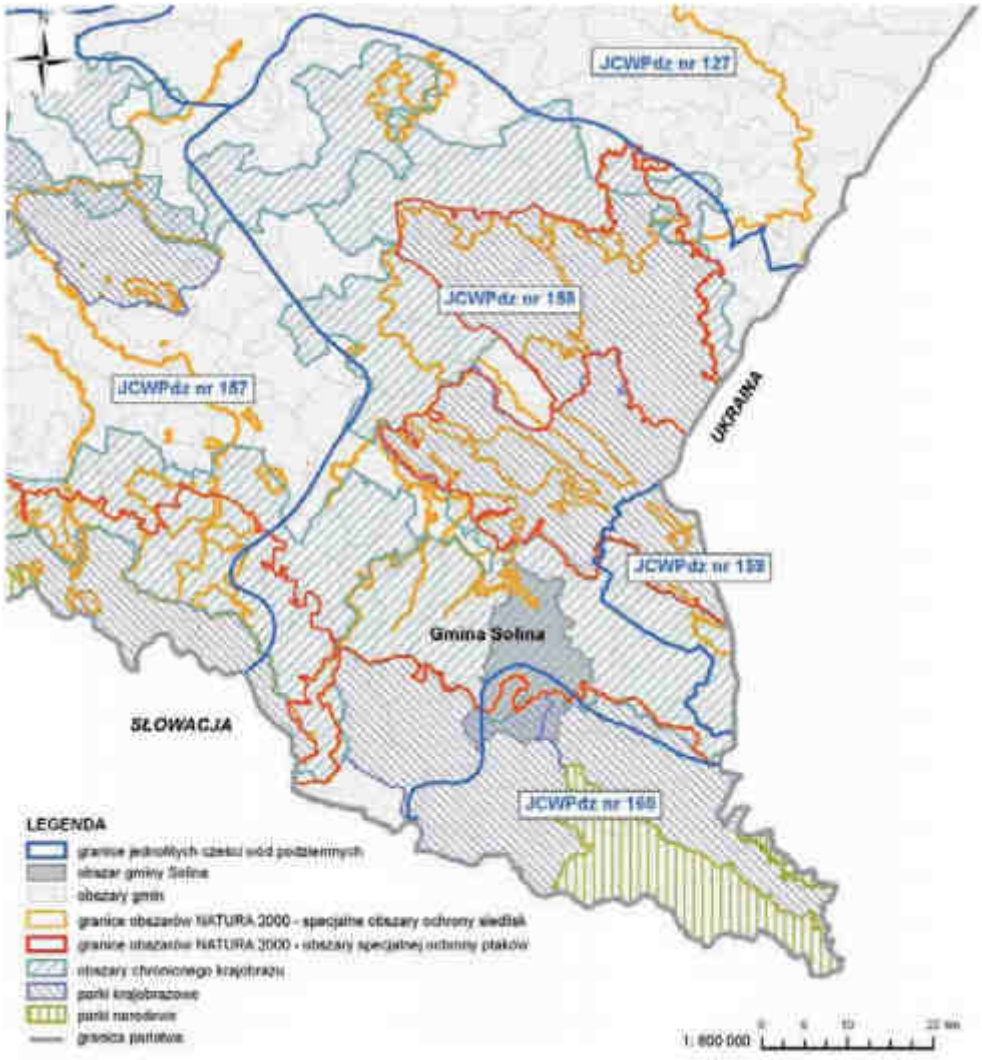

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Na obszarze Gminy Solina zwykłe wody podziemne występują tutaj w trzech horyzontach wodonośnych: czwartorzędowym, trzeciorzędowym i kredowym.

Wody czwartorzędowe mają charakter porowy i związane są z utworami akumulacji rzecznej. Jest to poziom przypowierzchniowy, pozostający w bezpośrednim kontakcie z powierzchnią, reagujący wprost na istniejące warunki hydrologiczne. Ujmowany jest za pomocą studni kopanych i studni wierconych i stanowi ważne źródło zaopatrzenia w wodę mieszkańców Gminy Solina.

Wody zbiornika trzeciorzędowego i kredowego występują w ośrodkach szczelinowych i szczelinowo-porowych. Utwory, w których znajdują się warstwy wodonośne, charakteryzują się dużą zmiennością warunków hydrogeologicznych na niewielkich przestrzeniach. Wody podziemne zasilane są głównie przez bezpośrednią infiltrację opadów atmosferycznych i infiltrację wód powierzchniowych.

Na obszarze Gminy Solina wody podziemne nie tworzą ciągłego poziomu wodonośnego, mogą się przemieszczać do różnych ośrodków o odmiennych cechach. Z tego powodu subregion Karpat Zewnętrznych jest jednocześnie obszarem współwystępowania i kontaktu wód zwykłych z mineralnymi, leczniczymi i termalnymi. W regionie istnieje udokumentowane złoże wód mineralnych Polańczyk o zasobach eksploatacyjnych 0,75 m^3/h.

W poniższej tabeli pokazano dane o zasobach eksploatacyjnych i dyspozycyjnych oraz wielkości wydobycia wód podziemnych (mineralnych) zaliczanych do kopalin ze złoża Polańczyk na tle danych dla województwa podkarpackiego.

Tabela 48. Zasoby i wydobycie wód mineralnych ze złoża Polańczyk i w województwie podkarpackim w 2012 roku

Nazwa złoża	Typ wody	Zasoby geologiczne bilansowe		Pobór (m³/rok)
		dyspozycyjne (m³/h)	eksploatacyjne (m³/h)	
Złoże Polańczyk (złoże objęte koncesją na eksploatację)	Lz	-	0,75	171,10
Województwo podkarpackie		44,80	102,15	38 952,10

Objaśnienia:
Lz - wody lecznicze zmineralizowane (mineralizacja >1 g/l)

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Wielkość wydobycia wód leczniczych ze złoża Polańczyk w 2012 r. wyniosła 171,10 m^3, czyli 0,4% łącznego wydobycia tego typu wód w województwie podkarpackim.

Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Solina położony jest w zlewni rzeki San, w prawostronnej części dorzecza górnej Wisły, w regionie wodnym Górnej Wisły. Wykaz cieków i zbiorników zaporowych, które znajdują się w granicach administracyjnych gminy Solina, zawiera poniższa tabela.

Tabela 49. Cieki i zbiorniki zaporowe w granicach administracyjnych Gminy Solina

Lp.	Nazwa cieku	Długość cieku (km)		Odbiornik (rząd)	Strona dopływu	Strefa ochrony uzdrowiskowej
		całkowita	w gminie Solina			
1	San	457,8	7,6	Wisła (I)	prawa	-
2	Dopływ spod góry Połoma	2,5	2,5	San (II)	lewa	-
3	Solinka	38,3	10,1	Zbiornik Solina	lewa	-
4	Wetlina	29,9	1,1	Solinka (III)	prawa	-
5	Korbania	3,2	3,2	Solinka (III)	lewa	-
6	Dopływ spod góry Połoma	2,5	2,5	Solinka (III)	prawa	-
7	Bukowiec (Bukowczański Potok)	4,7	4,7	Solinka (III)	lewa	-
8	Kamienny	3,4	3,4	Solinka (III)	lewa	-
9	Zbiornik Solina					B, C
10	Wołkowyjka	11,3	12,0	Zbiornik Solina	lewa	-
11	Tyskówka	4,0	4,0	Wołkowyjka (III)	prawa	-
12	Dopływ spod góry Lipowiec	1,8	1,8	Wołkowyjka (III)	lewa	-
13	Dopływ w Górzance	3,0	3,0	Wołkowyjka (III)	lewa	-
14	Rybnik	3,5	3,5	Wołkowyjka (III)	lewa	-
15	Głęboki Potok (Łobozew, Łobozewski)	9,2	1,7	San (II)	prawa	-
16	Dopływ spod Ustjanowej	4,4	1,5	Głęboki Potok (III)	prawa	-
17	Zbiornik Myczkowce					-
18	Zabrodzie (Myczkowski Potok, Wola)	9,7	9,7	Zbiornik Myczkowce	lewa	C
19	Wołczy	4,8	3,6	Zbiornik Myczkowce	prawa	-
20	Bereźnica	15,9	14,9	Zbiornik Myczkowce	lewa	-
21	Głęboki	3,7	3,7	Bereźnica (III)	lewa	-
22	Myczkowianka	2,8	2,8	San (II)	prawa	-
23	Olszanka	20,6	1,8	San (II)	prawa	-
24	Kiniański Potok	5,6	0,8	Olszanka (III)	lewa	-
25	Dopływ w Jabłonkach	2,5	0,5	Hoczewka (III)	prawa	-

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Sieć hydrograficzną obszaru Gminy Solina tworzą: rzeka San, rzeka Solinka z dopływami, zbiorniki zaporowe Solina i Myczkowce, potoki uchodzące do obu zbiorników i rzeka Olszanka. Południową część obszaru gminy Solina zajmuje fragment lewobrzeżnej zlewni górnego Sanu, zlewnia dolnego biegu Solinki i zlewnia Wołkowyjki. W zlewni Sanu położona jest miejscowość Rajskie. W zlewni Solinki położone są miejscowości Terka i Bukowiec. W zlewni Wołkowyjki położone są miejscowości: Wola Górzańska, Górzanka, Rybne i Wołkowyja. Niewielki, południowo-zachodni kraniec Gminy Solina należy do zlewni Hoczewki.

Zlewnię bezpośrednią zbiorników Solina i Myczkowce tworzą: zbiornik Solina z niewielkimi potokami uchodzącymi do zbiornika, San na odcinku cofkowym zbiornika Myczkowce, zbiornik Myczkowce i potoki Zabrodzie (zwany także Myczkowskim Potokiem lub Wola) i Wołczy. W zlewni zbiorników Solina i Myczkowce położone są miejscowości: Solina, Polańczyk, Myczków, Sakowczyk, Werlas, Zawóz i Bóbrka.

Zachodnią część Gminy Solina zajmuje zlewnia Bereźnicy, który uchodzi do zbiornika Myczkowce i fragment zlewni potoku Mistik, lewobrzeżnego dopływu Sanu. Leżą tutaj miejscowości Berezka, Wola Matiaszowa i Bereźnicka Wyżna. W północnej części Gminy Solina znajduje się fragment zlewni Sanu, zlewni Olszanki i zlewnia Myczkowianki z miejscowością Myczkowce.

Północno-wschodni kraniec Gminy Solina zajmuje niewielki fragment zlewni Głębokiego Potoku, który uchodzi do Sanu na odcinku cofkowym zbiornika Myczkowce. Cieki w zlewni górnego Sanu zasilane są przez opady atmosferyczne, wody roztopowe i w mniejszym stopniu przez wody podziemne. W zlewniach karpackich średnie roczne odpływy jednostkowe, które są zależne od wielkości opadów atmosferycznych i charakteru fizyczno-geograficznego zlewni, znacznie przewyższają wartość średnią dla Polski, wynoszącą 5,2 $l/s \cdot km^2$. Spływy jednostkowe w zlewni górnego Sanu (np. w przekroju wodowskazowym Solinka-Terka) wynoszą ponad 20 $l/s \cdot km^2$. Rzeki i potoki charakteryzują się dużą zmiennością średniego odpływu miesięcznego. Występują na nich kulminacje odpływów, związane przede wszystkim z roztopami wiosennymi i deszczami letnimi. Najmniejszy odpływ obserwuje się w miesiącach jesienno-zimowych.

Zbiornik zaporowy Solina powstał w wyniku przegrodzenia koryta rzeki San pomiędzy wzgórzem Horbek, a górą Jawor zaporą betonową typu ciężkiego. Maksymalna wysokość zapory wynosi 81,8 m, długość 664 m i szerokość w koronie 12 m. Zapora posiada 43 sekcje, w tym 4 sekcje z ujęciami wody do elektrowni i w części centralnej 3 sekcje przelewowe z dwoma upustami dennymi. U podstawy zapory znajduje się elektrownia o mocy 200 MW. Jest to jedna z największych w Polsce elektrowni szczytowo-pompowych pracujących na dopływie naturalnym.

Zbiornik Solina jest największym pod względem objętości zbiornikiem zaporowym w Polsce. Pojemność całkowita zbiornika wynosi 503,97 mln m^3. Powierzchnia zbiornika wynosi 21,05 km^2.

Podstawowym zadaniem zbiornika Solina jest gromadzenie wody dla celów energetycznych i przeciwpowodziowych, wyrównanie poziomu wody w Sanie poniżej zespołu zbiorników Solina i Myczkowce i zaopatrzenie w wodę przeznaczoną do spożycia.

Zbiornik zaporowy Myczkowce położony jest na Sanie poniżej zbiornika Solina. Ziemna zapora zbiornika łącznie z jazem ma długość 430 m i wysokość 17,5 m, przy czym maksymalna wysokość betonowego jazu sięga 30 m. Zbiornik Myczkowce jest zbiornikiem wyrównania dobowego interwencyjno-regulacyjnej pracy elektrowni wodnej w Solinie. Pojemność całkowita przy maksymalnym piętrzeniu wody wynosi 10,6 mln m^3, z czego 5,4 mln m^3 to pojemność użytkowa. Powierzchnia zbiornika wynosi 200 ha. Zbiornik ma charakter przepływowy, jest płytki, średnia głębokość wynosi 4,5 m. Przy niskich i średnich stanach wody ze zbiornika odprowadzane są sztolnią energetyczną w masywie góry Grodzisko do położonej poniżej zbiornika Myczkowce, w Zwierzyniu, elektrowni wodnej. Zakolem poniżej zapory płynie część wód Sanu nie skierowana do sztolni (przy podwyższonych stanach) i wody dopływów Sanu uchodzących na tym odcinku.

7.2. Stan środowiska

Obszary chronione w otoczeniu istniejące i planowane

Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku ustanowiła dziesięć form ochrony przyrody. Poza ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów są to parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Poniżej zamieszczony opis przedstawia charakterystykę istniejących na terenie Gminy Solina form ochrony przyrody.

- **parki krajobrazowe**

Ciśniańsko-Wetliński. Obejmuje swoim zasięgiem trzy gminy: Cisna, Baligród i Solina. Powstał w marcu 1992 r. Został wyodrębniony z większej jednostki, jaką jest Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu. Zajmuje obszar 46 000 ha. Jest położony pomiędzy rzeką Osławą, a zachodnią granicą Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Wchodzi w skład Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery "Karpaty Wschodnie". Na terenie parku dominuje buczyna karpacka, która tworzy duże zespoły leśne. Flora roślinna liczy około 940 gatunków roślin naczyniowych, z czego 170 gatunków to rośliny górskie. Faunę reprezentują wszystkie zwierzęta, ptaki i gady charakterystyczne dla terenów górskich.

Park Krajobrazowy Doliny Sanu obejmuje gminy Cisna i Solina. Utworzono go dla ochrony zlewni jednej z najpiękniejszych polskich rzek. Park obejmuje górny bieg Sanu od źródeł po Jezioro Solińskie. Położony jest na 33 480 ha. Jego głównym celem jest ochrona przed niepożądanymi przekształceniami unikatowych walorów przyrodniczych i naturalnego, bogatego w rozmaite formy geomorfologiczne krajobrazu tej części Bieszczadów. Park ten stanowi naturalną strefę ochronną dla Bieszczadzkiego Parku Narodowego od północy, oraz dla siedmiu istniejących rezerwatów przyrody: Tarnawa, Limitrz, Dźwiniacz, Łokieć, Zakole, Hulskie i Krywe, i dla ośmiu projektowanych. Funkcję otuliny dla parku pełni Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu.[17]

- **obszary objęte programem Natura 2000**

Bieszczady

Powierzchnia:111 519,44 ha
Kod obszaru:PLC180001
Opis: Obszar obejmuje Bieszczady Zachodnie, tworzące system równolegle ułożonych grzbietów, o przebiegu z północnego zachodu na południowy wschód, podzielonych szerokimi i głębokimi obniżeniami. Poziom wierzchowiny wznosi się na wysokość ponad 1000 m. Z niej wznoszą się szczyty, które najwyższą wysokość osiągają w masywie Tarnicy (1346 m n.p.m.), Halicza (1333 m n.p.m.) i Krzemienia (1335 m n.p.m.). W partiach wierzchołkowych występują ostro zakończone grzbiety skalne oraz łagodne skaliste wychodnie z murawami wysokogórskimi. Szczytowe partie gór (powyżej 1150 m n.p.m.) porośnięte są przez łąki połoninowe z łanami śmiałka darniowego Deschampsia caespitosa i borówczyskami. Poniżej występują zarośla olchy kosej Alnus viridis. W przedziale wysokości 700-1150 m n.p.m. znajdują się lasy reglowe z przewagą buczyny karpackiej. Jeszcze niżej, między 500 a 700 m n.p.m., wyróżnia się piętro dolin - dawniej użytkowanych rolniczo. Tereny rolnicze w dolinach, nie uprawiane od ponad 50 lat, podlegają naturalnej sukcesji. Zarastane są przede wszystkim przez olchę szarą, rozprzestrzeniającą się od strony potoków.

Dorzecze Górnego Sanu

Powierzchnia:1578.67 ha
Kod obszaru:PLH180021
Opis: Bieszczady Zachodnie - zaliczane są do Karpat Wschodnich, których zachodnią granicę wyznacza rzeka Osława, o średniej wysokości ok. 450 m n.p.m. Na tym terenie leżą: dolina Sanu od Myczkowiec do ujścia Osławy, omawiany odcinek Osławy, oraz pozostałe potoki. San jest największym karpackim dopływem Wisły. Rzeka ma 443 km długości i zlewnię o powierzchni ok.

[17] *http://www.starostwolesko.home.pl/euroregion/pl/ml8.html*

16900 km^2. Zlewnia Sanu zajmuje 68% powierzchni województwa podkarpackiego. W części górskiej i podgórskiej dorzecza obserwuje się częste i znaczne zmiany stanów wody. Dolny fragment koryta rzeki został zmieniony w XIX i XX wieku, gdy prowadzono tu prace hydrotechniczne. Natomiast w środkowym i górnym biegu rzeki pozostało wiele fragmentów z korytem zbliżonym do naturalnego. San jest jedynym dopływem Wisły mającym źródła w Karpatach Wschodnich. Oś główną obszaru stanowi rzeka San od zapory zbiornika Myczkowce do Sanoka. Dopełnieniem są dolne odcinki dużych dopływów Sanu: Hoczewki, Osławy z Tarniczką i Sanoczka. W obrębię ostoi spadek jednostkowy Sanu wynosi ok. 1,1 pr, a szerokość rzeki od 60 do 120 m. Znaczna część zlewni porośnięta jest lasami, a cześć terenów nadrzecznych wykorzystywana jest rolniczo. Dno rzeki jest kamieniste. W części bliższej zapory w Myczkowcach dno zbudowane jest z litych płyt piaskowca, a drobny materiał jest wypłukany. Miejscami w dolnej części pojawiają się odcinki piaszczysto - żwirowe. Wg typologii rzek San zaliczany jest do średnich rzek wyżynnych - wschodnich. Od ujścia Osławy koryto Sanu ma szerokość przekraczającą lokalnie 150 m. Rzeka jest dość płytka i rzadko przekracza 1 m, ale miejscami głębokość sięga kilku metry. Wzdłuż brzegu występują zadrzewienia, a czasem łąki i pastwiska dochodzą do brzegu. Potoki Hoczewka, Tarnawka, Sanoczek są typowymi potokami.

Ostoja Góry Słonne

Powierzchnia:46071.46
Kod obszaru:PLH180013
Opis: W obszarze stwierdzono występowanie 5 siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz 10 gatunków z II jej załącznika. Obszar ważny dla zachowania m.in. siedliska 9170 (grądy środkowoeuropejskie i subkontynentalne), a także 9130 i 9180. Bogata flora roślin naczyniowych, w tym wiele wschodniokarpackich gatunków, występujących tu na skraju zasięgu. Ważna ostoja fauny leśnej, w tym dużych drapieżników.[18]
Rezerwaty

Rezerwat	Miejscowość	Powierzchnia	Opis
"Koziniec"	**Myczkowce**	28,68 ha	Powstał w 2004 r. w Myczkowcach na płd. Stoku Kozińca (521 m) nad Jeziorem Myczkowieckim w gm. Solina. Ochroną objęto walory przyrodnicze i krajobrazowe tego miejsca ze stromym zalesionym zboczem Kozińca o dużym nachyleniu stoków przechodzących miejscami w urwiska skalne z licznymi wychodniami i odsłonięciami skalnymi piaskowców i łupków warstw krośnieńskich porośniętymi grądem z fragmentami jaworzyny, rzadkimi gatunkami roślin i płatami zbiorowisk kserotermicznych. Ochronie podlegają zespoły roślinne: grąd subkontynentalny, ciepłolubna buczyna, 25 faksonów roślin objętych ochroną gatunkową, liczna grupa gatunków górskich i rzadkich m.in. lepnica gajowa, znana głównie ze stanowisk w Pieninach o populacji liczącej ok. 150 osobników.
„Nad Jeziorem Myczkowieckim"	**Bereźnica Niżna, Myczkowce i Solina**	164,17 ha	Rezerwat obejmuje obszar wsi Bereźnica Niżna, Myczkowce i Solina celem ochrony jest zachowanie walorów krajobrazowych i przyrodniczych w masywie Berda wraz z oryginalnymi wychodniami skalnymi, porastającymi lasami, licznymi stanowiskami roślin chronionych i rzadkich w runie leśnym. Osobliwościami przyrodniczymi tego miejsca są drzewostany leśne z żyzną buczyną karpacką, jaworzyną górską i fragmentami grądu subkontynentalnego oraz rośliny chronione: wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, języcznik zwyczajny, lulecznica kraińska, tojad mołdawski, groszek wschodniokarpacki, obrazki alpejskie, czosnek niedźwiedzi itp.

[18] *http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles*

„Przełom Sanu pod Grodziskiem”	**Zwierzyń, Bereźnica Niżna i Średnia Wieś**	Brak danych ile w Gminie Solina, Ogółem: 100,24ha	Rezerwat położony jest na obszarze 3 wsi Zwierzyń, Bereźnica Niżna i Średnia Wieś i na terytoriach 3 gmin (Lesko, Solina, Olszanica) obejmuje swym zasięgiem malowniczy przełom Sanu pod Grodziskiem w Zwierzyniu wraz z doliną tej rzeki oraz wzgórzem Grodzisko z porastającymi je lasami z licznymi gatunkami roślin chronionych i rzadkich w runie, w tym część wód płynących Sanu. Ochronie podlegają tutaj siedliska leśne lasu mieszanego z grądem subkontynentalnym, żyzną buczyną karpacką, jaworzyną karpacką i jednym z niezwykle cennych stanowisk języcznika zwyczajnego. Jest to niezwykle malownicze miejsce w pobliżu którego znajduje się coraz bardziej popularne źródełko wody mineralnej w Zwierzyniu.
„Bobry w Uhercach” (obejmujący gminę Solina w m-ci Myczkowce)	**Uherce Mineralne, Solina**	Brak danych ile w Gminie Solina, Ogółem: 12,52ha	Faunistyczny rezerwat przyrody znajdujący się na obszarze wsi Uherce Mineralne, na terenie gmin Olszanica oraz Solina w województwie podkarpackim chroniący gatunek bobra europejskiego. Przez rezerwat przepływa potok Olszanka, w Kotlinie Uherczańskiej, którego otoczenie zamieszkują kolonie bobrów. Zwierzęta te prowadzą nocny tryb życia, więc za dnia można zobaczyć jedynie ślady ich działalności, w postaci tam, ściętych drzew. Drzewostan tworzą tutaj między innymi łęgi wierzbowo-topolowe.
„Sine Wiry”	**dawne wsie: Łuh, Zawój i Polanki**	Brak danych ile w Gminie Solina, Ogółem: 450,49ha	Rezerwat znajdujący się na terenach dawnych wsi Łuh, Zawój i Polanki. Na rezerwat ten przypada kilkukilometrowy odcinek rzeki Wetlina, oraz południowe stoki wzgórza Połoma (776m n.p.m.) porośnięte głównie lasem bukowo-jodłowym.

Źródło: http://www.esolina.pl/przejrzysta/och_sro/parki_rezerwaty.pdf

- **pomniki przyrody:**

Pomnik przyrody	Miejscowość
Skalna Ściana	Myczkowce
Skałki	Myczkowce
Sosna wejmutka (1 szt.)	Berezka
Dąb szypułkowy (3 szt.)	Berezka

Źródło: http://www.esolina.pl/przejrzysta/och_sro/parki_rezerwaty.pdf

Źródła zanieczyszczeń środowiska (powietrza, wód) w otoczeniu i możliwy wpływ na gminę:

Dane o stanie środowiska w Gminie Solina zaczerpnięto z opracowania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Jakość powietrza

Na obszarze Gminy Solina nie ma zlokalizowanej stacji monitoringu powietrza. Ocenę dla dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 sporządzono na podstawie wyników pracy wykonanej na zlecenie GIOŚ przez EKOMETRIA Sp. z o. o. pt. Aktualizacja prognoz pyłu PM10 i PM2,5 dla lat 2015,2020 na podstawie modelowania z wykorzystaniem wskaźników emisyjnych.

Na poniższych wykresach przedstawiono średnioroczne stężenia podstawowych zanieczyszczeń na obszarze Gminy Solina.

Wykres 12. Średnioroczne stężenia dwutlenku siarki na obszarze Gminy Solina

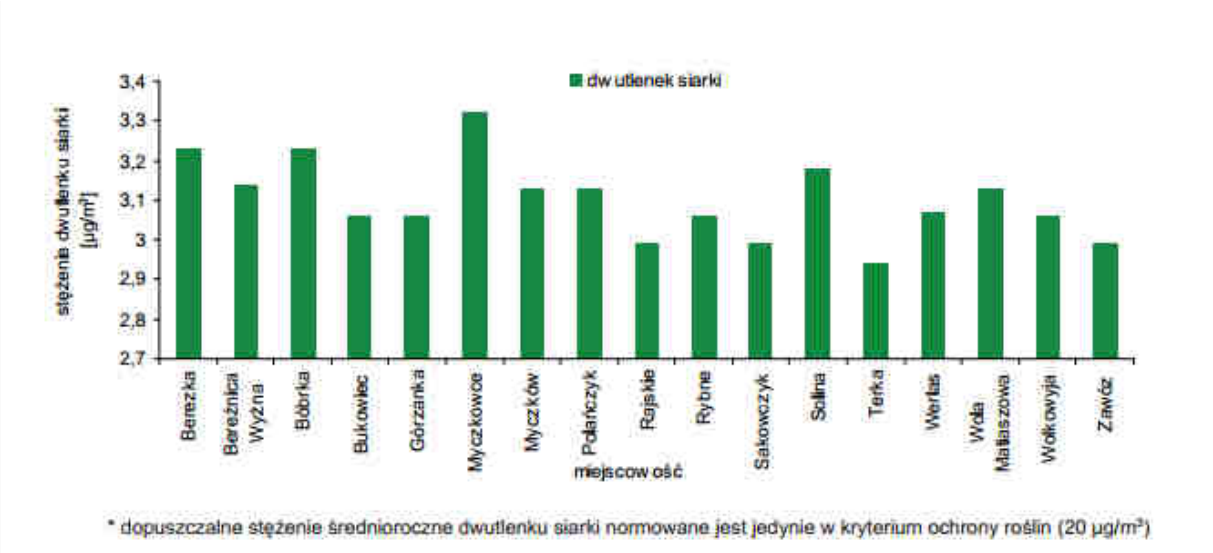

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Wykres 13. Średnioroczne stężenia dwutlenku azotu na obszarze Gminy Solina

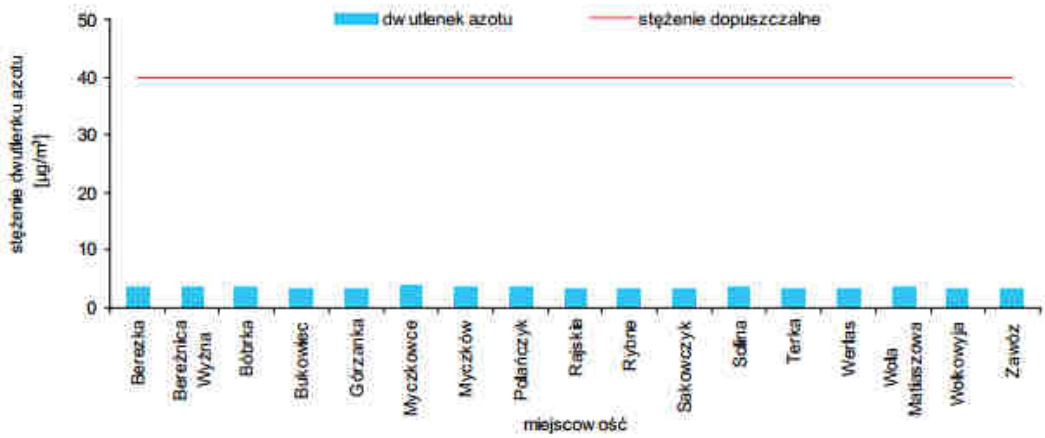

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Wykres 14. Średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM10 na obszarze Gminy Solina

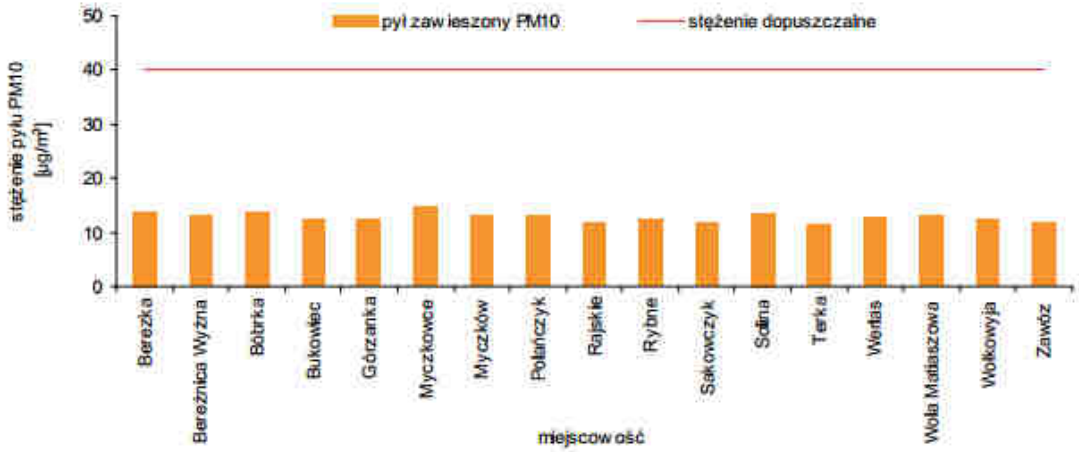

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Wykres 15. Średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 na obszarze Gminy Solina

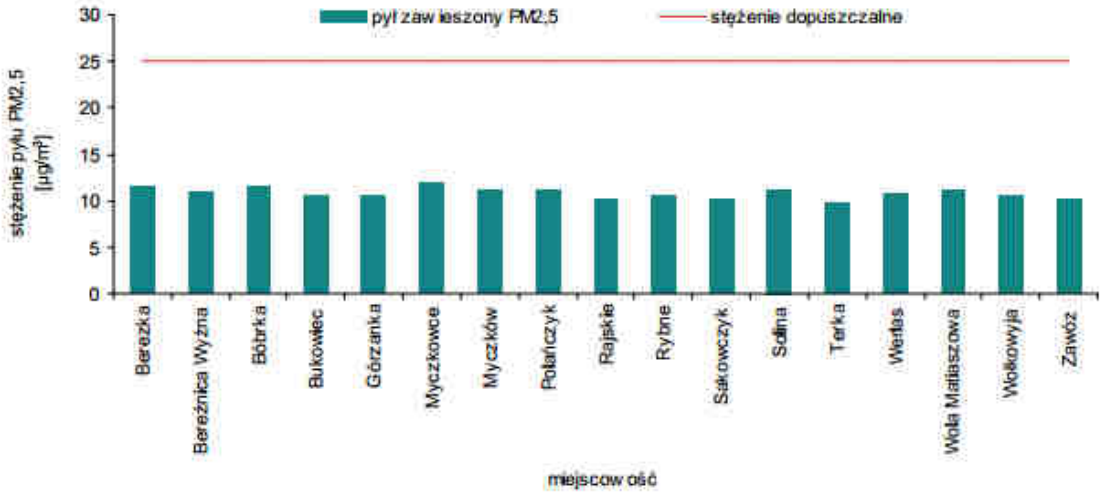

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Średnioroczne stężenia podstawowych zanieczyszczeń kształtowały się znacznie poniżej wartości kryterialnych określonych w rozporządzeniu w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (2012).

Jakość wód

Wody powierzchniowe

Gmina Solina położona jest w zlewniach jedenastu jednolitych części wód powierzchniowych. Zestawienie części wód powierzchniowych w Gminie Solina zawiera poniższa tabela.

Lp.	Nazwa jednolitej części wód	Kod jednolitej części wód	Typ	Naturalna lub silnie zmieniona jednolita część wód	Cieki (lub ich fragmenty) w zlewni jednolitej części wód na obszarze gminy Solina
1.	San od Wołosatego do zbiornika Solina	PLRW200014221199	14	naturalna	San, Dopływ spod Góry Poloma
2.	Solinka do Wetliny	PLRW2000122212699	12	naturalna	Solinka, Wetlina
3.	Solinka od Wetliny do ujścia	PLRW200014221299	14	naturalna	Solinka, Korbania, Dopływ spod góry Poloma, Bukowiec (Bukowczański Potok), Kamienny
4.	Mistik	PLRW200012221272	12	naturalna	-
5.	Wołkowyjka	PLRW200012221389	12	naturalna	Wołkowyjka, Tyskówka, Dopływ spod góry Lipowiec, Dopływ w Górzance, Rybnik
6.	Głęboki Potok	PLRW200012221529	12	naturalna	Głęboki Potok (Łobozew, Łobozewski), Dopływ spod Ustjanowej
7.	Bereżnica	PLRW2000122215569	12	naturalna	Bereżnicka, Głęboki
8.	Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach	PLRW20000221559	0	silnie zmieniona	Zbiornik Solina, zbiornik Myczkowce, Zabrodzie (Myczkowski Potok, Wola), Wołczy
9.	Olszanka	PLRW20001222169	12	silnie zmieniona	Olszanka, Kiniański Potok
10.	Hoczewka	PLRW200012221899	12	naturalna	Dopływ w Jabłonkach
11.	San od zbiornika Myczkowce do Tyrawki	PLRW200015223219	15	silnie zmieniona	San, Myczkowianka

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Rysunek 9. Rozmieszczenie punktów pomiarowo-kontrolnych monitoringu jakości wód powierzchniowych w Gminie Solina w latach 2010-2012, na tle obszarów chronionych

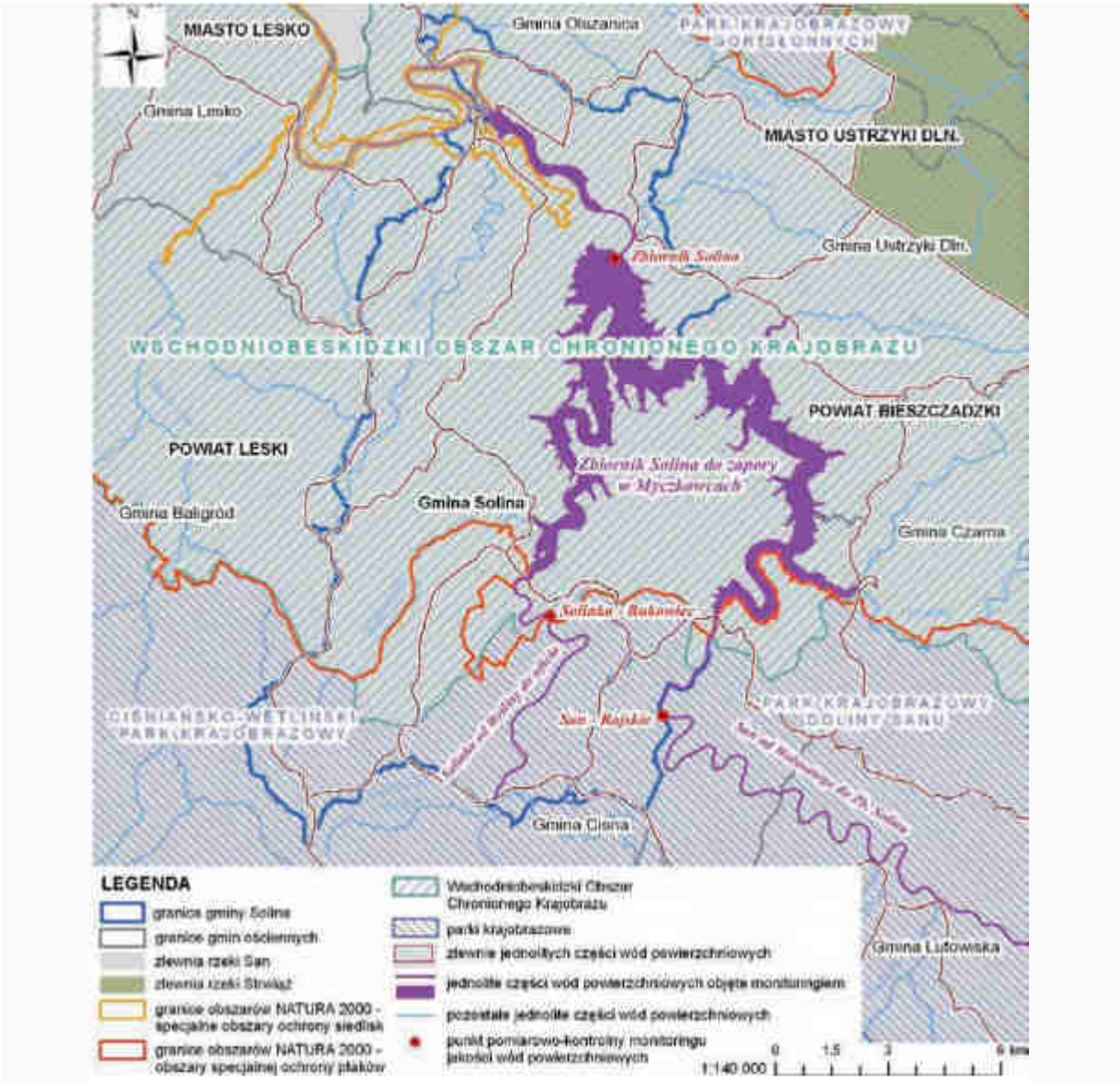

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Jednolite części wód powierzchniowych wyznaczone na podstawie kryteriów fizyczno-morfologicznych na obszarze Gminy Solina, zaliczone zostały do typu 12 - potok fliszowy, do typu 14 – mała rzeka fliszowa i do typu 15 – średnia rzeka wyżynna-wschodnia.

Zlewnia Sanu powyżej zbiornika Solina, położona na obszarze Gminy Solina, wyznaczona została przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej jako jednolita część wód powierzchniowych San od Wołosatego do zbiornika Solina o kodzie PLRW200014221199. Na podstawie oceny jej warunków hydromorfologicznych została zaliczona do naturalnych części wód.

Zlewnia dolnego biegu Solinki wyznaczona została jako naturalna jednolita część wód powierzchniowych Solinka od Wetliny do ujścia o kodzie PLRW200014221299.

Zlewnia Wołkowyjki wyznaczona została jako naturalna jednolita część wód powierzchniowych Wołkowyjka o kodzie PLRW200012221389.

Zlewnia Bereźnicy wyznaczona została jako naturalna jednolita część wód powierzchniowych Bereźnica o kodzie PLRW2000122215569.

Zbiorniki zaporowe Solina i Myczkowce i ich zlewnia bezpośrednia wyznaczone zostały jako silnie zmieniona jednolita część wód rzecznych Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach o kodzie PLRW20000221559.

Pozostałe naturalne jednolite części wód powierzchniowych: Solinka do Wetliny, Mistik, Głęboki Potok, Hoczewka i silnie zmienione jednolite części wód powierzchniowych: Olszanka, San od zbiornika Myczkowce do Tyrawki zajmują niewielką część powierzchni Gminy Solina.

Analiza presji i wpływu zanieczyszczeń antropogenicznych, wykonana przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej wykazała, że wszystkie jednolite części wód powierzchniowych występujące na obszarze Gminy Solina nie są zagrożone nieosiągnięciem dobrego stanu wód do 2015 r.

W latach 2010-2012 zostały wykonane badania jakości wód powierzchniowych w jednolitych częściach wód: San od Wołosatego do zbiornika Solina, Solinka od Wetliny do ujścia i Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach.

Jednolite części wód San od Wołosatego do zbiornika Solina i Solinka od Wetliny do ujścia są obszarami ochrony gatunków ryb (wody przeznaczone do bytowania ryb) i obszarami wrażliwymi na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. Jednolita część wód Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach także stanowi obszar chroniony, ponieważ wykorzystywana jest do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, przeznaczona jest do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych, i jest obszarem wrażliwym na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych.

Części wód San od Wołosatego do zbiornika Solina i Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach objęte zostały monitoringiem diagnostycznym i monitoringiem obszarów chronionych, natomiast w części wód Solinka od Wetliny do ujścia został zrealizowany monitoring operacyjny i monitoring obszarów chronionych.

W 2012 r. na podstawie uzyskanych wyników badań dokonano klasyfikacji stanu ekologicznego jednolitej części wód powierzchniowych Solinka od Wetliny do ujścia. Stan chemiczny wód nie był monitorowany. Dla jednolitej części wód San od Wołosatego do zbiornika Solina wykonano klasyfikację stanu ekologicznego, stanu chemicznego i ocenę stanu wód. Dla jednolitej części wód Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach wykonano klasyfikację potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i ocenę stanu wód. W ocenie stanu wszystkich monitorowanych jednolitych części wód zostały uwzględnione wymagania ustalone dla obszarów chronionych. Wyniki klasyfikacji i ocen zestawiono w poniższych tabelach.

Tabela 50. Wyniki klasyfikacji elementów jakości wód i ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w zlewni Sanu i Solinki na obszarze Gminy Solina w 2012 r.

	Nazwa i kod JCW:	San od Wołosatego do zbiornika Solina PLRW200014221199 (JCW naturalna)	Solinka od Wetliny do ujścia PLRW200014221299 (JCW naturalna)
	Nazwa i kod punktu pomiarowo-kontrolnego:	San - Rajskie PL01S1601_1905	Solinka – Bukowiec PL01S1601_1907
	Zlewnia / Dorzecze:	221.San / Wisła	
	Rok badań:	2010-2012	
I. Elementy biologiczne	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	I	I
	Makrofity (makrofitowy indeks rzeczny MIR)	II	-
	Makrobezkręgowce bentosowe (indeks MMI)	I	-
	Klasa elementów biologicznych	II	I
II. Elementy hydromorfologiczne	*Klasa elementów hydromorfologicznych*	I	I
III. Elementy fizykochemiczne	Wskaźniki charakteryzujące stan fizyczny	I	I
	Wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe	I	I
	Wskaźniki charakteryzujące zasolenie	I	I
	Wskaźniki charakteryzujące zakwaszenie	I	I
	Substancje biogenne	I	I
	Klasa elementów fizykochemicznych	I	I
	Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	II	-
	STAN EKOLOGICZNY	**DOBRY**	**BARDZO DOBRY**
Obszary ochrony siedlisk lub gatunków dla których stan wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie - obszary ochrony gatunków ryb (wody przeznaczone do bytowania ryb)	*Ocena*	spełnia wymagania	spełnia wymagania
Obszary chronione wrażliwe na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych	*Ocena*	spełnia wymagania	spełnia wymagania
	Ocena spełnienia wymagań określonych dla obszarów chronionych	**spełnia wymagania**	**spełnia wymagania**
	STAN EKOLOGICZNY przy uwzględnieniu wymagań określonych dla obszarów chronionych	**DOBRY**	**BARDZO DOBRY**
	STAN CHEMICZNY	**DOBRY**	-
	STAN	**DOBRY**	-

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Stan ekologiczny jednolitej części wód powierzchniowych San od Wołosatego do zbiornika Solina oceniony został jako dobry. Wymagania określone dla obszarów chronionych zostały spełnione.

Stan chemiczny wód został oceniony jako dobry. W rzece San stwierdzono podwyższone stężenia wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych. Występowanie tych substancji w wodach górnego Sanu jest zjawiskiem naturalnym i związane jest z występowaniem w zlewni Sanu złóż ropy naftowej, w tym z naturalnymi wypływami ropy naftowej na powierzchnię. Stan wód w jednolitej części wód San od Wołosatego do zbiornika Solina określony został jako dobry.

Stan ekologiczny jednolitej części wód powierzchniowych Solinka od Wetliny do ujścia oceniony został jako bardzo dobry. Wymagania ustalone dla obszarów chronionych zostały spełnione.

Tabela 51. Wyniki klasyfikacji elementów jakości wód i ocena stanu jednolitej części wód powierzchniowych Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach w 2012 r.

	Nazwa i kod JCW:	Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach PLRW20000221559 (JCW silnie zmieniona)
	Nazwa i kod punktu pomiarowo-kontrolnego:	Zbiornik Solina PL01S1601_1966
	Zlewnia / Dorzecze:	221.San / Wisła
	Rok badań:	2010-2012
I. Elementy biologiczne	Fitoplankton (wskaźnik fitoplanktonowy IFPL)	I
	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	I
	Klasa wskaźnika FLORA	I
	Wskaźnik MZB	I
	Klasa elementów biologicznych	I
II. Elementy hydromorfologiczne	*Klasa elementów hydromorfologicznych*	I
III. Elementy fizykochemiczne	Wskaźniki charakteryzujące stan fizyczny	I
	Wskaźniki charakteryzujące warunki tlenowe	I
	Wskaźniki charakteryzujące zasolenie	I
	Wskaźniki charakteryzujące zakwaszenie	I
	Substancje biogenne	I
	Klasa elementów fizykochemicznych	I
	Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	I
	POTENCJAŁ EKOLOGICZNY	**DOBRY I POWYŻEJ DOBREGO**
Obszary chronione będące jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę wykorzystywaną do spożycia	Kategoria jakości wód – wskaźniki fizykochemiczne	A1
	Kategoria jakości wód – wskaźniki bakteriologiczne	A2
	Ocena	spełnia wymagania
Obszary chronione będące jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych	*Ocena*	spełnia wymagania
Obszary chronione wrażliwe na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych	*Ocena*	spełnia wymagania
	Ocena spełnienia wymagań określonych dla obszarów chronionych	spełnia wymagania
	POTENCJAŁ EKOLOGICZNY przy uwzględnieniu wymagań określonych dla obszarów chronionych	**DOBRY I POWYŻEJ DOBREGO**
	STAN CHEMICZNY	**DOBRY**
	STAN	**DOBRY**

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Potencjał ekologiczny jednolitej części wód powierzchniowych Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach oceniony został jako dobry i powyżej dobrego. Wymagania określone dla obszarów chronionych zostały spełnione. W wodach zbiornika nie stwierdzono zjawiska eutrofizacji. W ocenie według kryterium ustalonym dla wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę pitną, część wód Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach zaliczona została do kategorii A2, która charakteryzuje wody dobrej jakości, wymagające typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego oraz dezynfekcji. Stan chemiczny wód został oceniony jako dobry. Stan wód w jednolitej części wód powierzchniowych Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach określony został jako dobry.

Wody podziemne

Północna i środkowa część Gminy Solina położona jest w jednolitej części wód podziemnych Nr 158, natomiast południowa część gminy (ok. 1/3 powierzchni gminy) w jednolitej części wód podziemnych Nr 160.

Na poniżej zamieszczonym rysunku pokazano rozmieszczenie punktów pomiarowych monitoringu jakości wód podziemnych w jednolitych częściach wód podziemnych Nr 158 i Nr 160 i klasyfikację stanu chemicznego wód podziemnych w punktach w 2012 r. na tle obszarów chronionych.

Rysunek 10. Rozmieszczenie punktów pomiarowych monitoringu jakości wód podziemnych w jednolitych częściach wód podziemnych Nr 158 i Nr 160 i klasyfikacja stanu chemicznego wód podziemnych w punktach w 2012 r., na tle obszarów chronionych

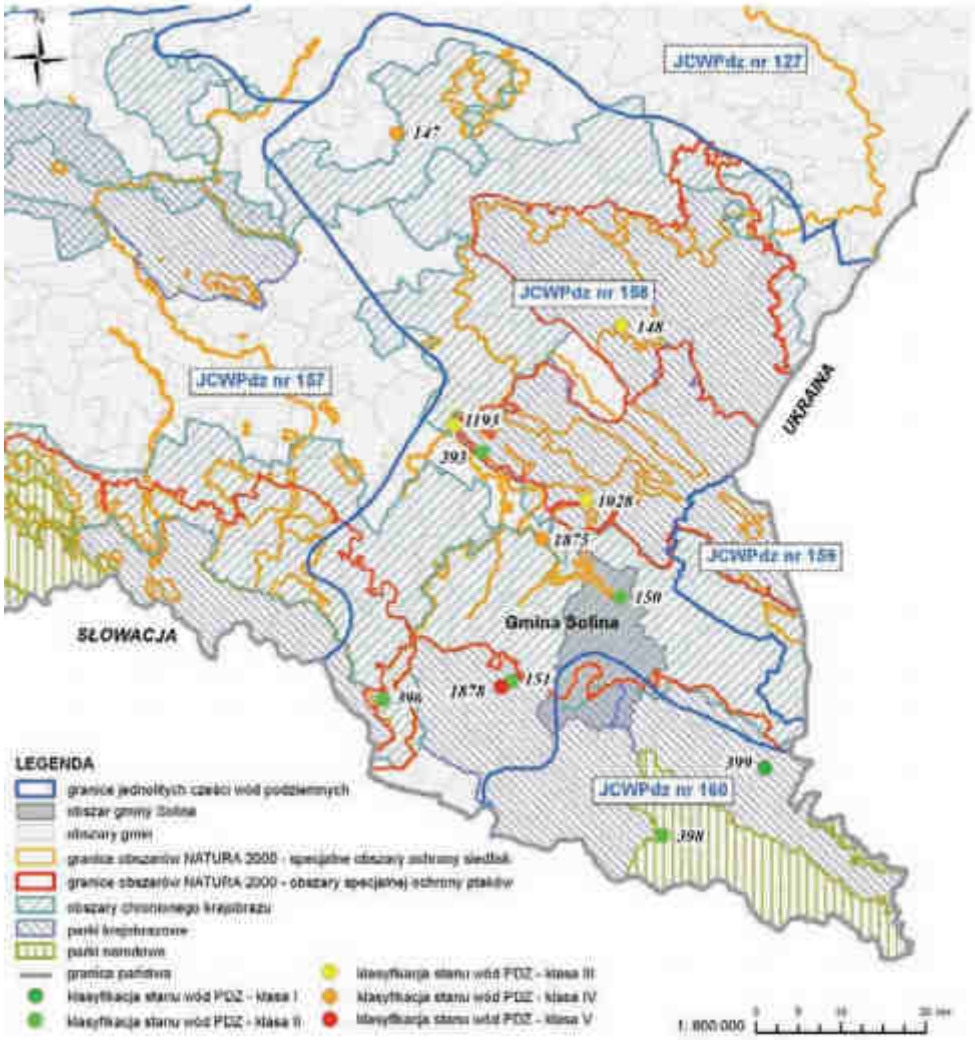

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Jednolite części wód podziemnych nr 158 i 160 nie posiadają statusu zagrożenia nieosiągnięcia dobrego stanu wód. Ocenę stanu dla jednolitych części wód podziemnych o Nr 158 wykonano na podstawie wyników oznaczeń wskaźników fizykochemicznych, uzyskanych w 2010 r. z 7 punktów pomiarowych: Makłuczka (147), Bystre (151), Sanok (393), Radoszyce (396), Bezmiechowa Górna (1028), Trepcza (1193), Rabe (1878), natomiast dla JCWPd o nr 160 z 2 punktów pomiarowych Wetlina (398), Dwerniczek (399). Ocena wykazała, że stan chemiczny i stan ilościowy jednolitych części wód podziemnych o Nr 158 i 160 jest dobry.

Państwowy Instytut Geologiczny w 2012 r. wykonał badania stanu chemicznego jednolitej części wód podziemnych Nr 158 w 10 punktach pomiarowych oraz w 2 punktach pomiarowych dla JCWPd o Nr 160.

W kolejnej tabeli pokazano charakterystykę punktów pomiarowych monitoringu diagnostycznego w obrębie jednolitych części wód podziemnych Nr 158 i 160 oraz klasyfikację jakości wody w punktach pomiarowych w 2012 r.

Wykonane badania wód podziemnych w punktach pomiarowych wykazały:

1. Dwerniczek – I klasę; wody bardzo dobrej jakości,
2. Solina, Bys tre, Sanok, Radoszyce, Wetlina - II klasę; wody dobrej jakości,
3. Bircza, Bezmiechowa Górna, Trepcza – III klasę; wody zadawalającej jakości,
4. Mokłuczka, Lesko – IV klasę; wody niezadawalającej jakości,

5. Rabe – V klasę; wody złej jakości.

Wskaźnikami decydującymi o IV klasie jakości wód były: stężenia jonu amonowego, wodorowęglany oraz bor, natomiast o V klasie zadecydowały stężenia arsenu i boru.

W granicach Gminy Solina zlokalizowany jest punkt pomiarowy Solina (150). Badania wód podziemnych w tym punkcie pomiarowym wykazały II klasę (wody dobrej jakości), a więc wody podziemne w tym punkcie pomiarowym charakteryzują się dobrym stanem chemicznym.

Tabela 52. Charakterystyka punktów pomiarowych monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego wód podziemnych i klasyfikacja wód w punktach pomiarowych na obszarach JCWPd Nr 158 i 160 w 2012 r.

Numer punktu pomiaro-wego	Miejscowość /gmina /województwo	Identyfikator UE	Współrzędne PUWG 1992 X/ PUWG 1992 Y	Straty-grafia	Charakter zwierciadła	Typ ośrodka	Użytkowanie terenu	Klasa jakości w punkcie w 2012 r.*
Punkty zlokalizowane Nr JCWPd - 158								
147	Mokłuczka /Błażowa /podkarpackie	PL01G158_001	723913,6161 231315,3041	PgPc	swobodne	porowo-szczelinowy	łąki i pastwiska	IV
148	Bircza /Bircza /podkarpackie	PL01G158_003	750367,3391 208488,8427	PgOl	napięte	porowo-szczelinowy	łąki i pastwiska	III
150	Solina /Solina /podkarpackie	PL01G158_002	750248,5966 176190,7018	Pg+Ng	źródło	porowo-szczelinowy	roślinność drzewiasta i krzewiasta	II
151	Bystre /Baligród /podkarpackie	PL01G158_009	737449,0288 166194,8992	PgOl	źródło	porowo-szczelinowy	lasy	II
393	Sanok (gm. miejska) /podkarpackie	PL01G158_005	733913,4092 193440,3219	PgOl	źródło	porowo-szczelinowy	lasy	II
396	Radoszyce /Komańcza /podkarpackie	PL01G158_008	722291,1868 164085,0109	PgOl	źródło	porowo-szczelinowy	roślinność drzewiasta i krzewiasta	II
1028	Bezmiechowa Górna/Lesko /podkarpackie	PL01G158_007	746277,4514 187714,5855	PgOl	Źródło	porowo-szczelinowy	zabudowa wiejska	III
1193	Trepcza /Sanok /podkarpackie	PL01G158_004	730667,7987 196692,2817	Q	swobodne	porowy	zabudowa wiejska	III
1875	Lesko /Lesko /podkarpackie	PL01G158_006	741077,7067 183141,5335	PgOl	swobodne	porowo-szczelinowy	zabudowa miejska luźna	IV
1878	Rabe /Baligród /podkarpackie	PL01G158_010	736266,0065 165613,9554	K1	swobodne	porowo-szczelinowy	lasy	V
Punkty zlokalizowane Nr JCWPd - 160								
398	Wetlina /Cisna /podkarpackie	PL01G160_001	755185,2141 147970,4998	PgOl	Źródło	porowo-szczelinowy	roślinność drzewiasta i krzewiasta	II
399	Dwerniczek /Lutowiska /podkarpackie	PL01G160_002	767353,3711 155917,3785	PgOl	Źródło	porowo-szczelinowy	roślinność drzewiasta i krzewiasta	I

Opis symboli stratygraficznych:
Q – piętro wodonośne czwartorzędowe; wody porowe w utworach akumulacji rzecznej (piaski, żwiry, otoczaki)
Pg , PgOl , Pg+Ng - piętro wodonośne paleogeńskie; wody szczelinowo-porowe w utworach piaskowcowo-łupkowych (fliszowych)
K1 – piętro wodonośne kredowe ; wody szczelinowo-porowe w utworach piaskowcowych.
* Klasyfikacja jakości wody w punkcie – według rozporządzenia w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (2008).

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Hałas i pola elektromagnetyczne

Ocena klimatu akustycznego

Pomiary hałasu komunikacyjnego na terenie Gminy Solina wykonane zostały w 2009 r. Pomiary wykonane zostały w miejscowości Polańczyk w dwóch punktach pomiarowo-kontrolnych. Pierwszy punkt pomiarowo-kontrolny umiejscowiony został przy ul. Zdrojowej w strefie A ochrony uzdrowiskowej. Jest to droga gminna o długości 2,3 km, przecinająca półwysep, prowadząca do

parkingu samochodowego na końcu półwyspu i zbiornika Solina. Drugi punkt pomiarowo-kontrolny umiejscowiony został przy ul. Bieszczadzkiej w strefie B ochrony uzdrowiskowej przy drodze wojewódzkiej nr 894. Otoczenie tego punktu pomiarowo-kontrolnego stanowią budynki mieszkalne, jednorodzinne z działalnością usługową.

Pomiary hałasu komunikacyjnego połączone z pomiarami natężenia ruchu drogowego wykonane zostały w miesiącu lipcu i grudniu. Największe natężenie ruchu wszystkich pojazdów (lekkich i ciężkich) zaobserwowano w okresie letnim: ul. Zdrojowa: 317 pojazdów na godzinę, ul. Bieszczadzka: 792 pojazdy na godzinę. W okresie zimowym liczba przejeżdżających pojazdów była znacznie mniejsza. W ciągu godziny na ul. Zdrojowej odnotowano 84 pojazdy, a na ul. Bieszczadzkiej 252 pojazdy.

Przeprowadzone badania wykazały w punkcie pomiarowo-kontrolnym przy ul. Zdrojowej przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu (wskaźniki L_{DWN} i L_N). Odnotowane przekroczenia związane są ze wzmożonym ruchem pojazdów w sezonie letnim. Jest to szczególnie niepokojące, gdyż dotyczy strefy A ochrony uzdrowiskowej w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów sanatoryjnych.

Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w miejscowości Polańczyk podano w poniższej tabeli.

Tabela 53. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w Polańczyku w 2009 r.; Gmina Solina

Nazwa ulicy	Długookresowy poziom dźwięku [dB]		Dopuszczalny poziom hałasu [dB]*		Wielkość przekroczenia	
					L_{DWN}	L_N
	L_{DWN}	L_N	L_{DWN}	L_N	dB	dB
ul. Zdrojowa (strefa A ochrony uzdrowiskowej)	63	56	50	45	13	11
ul. Bieszczadzka (strefa B ochrony uzdrowiskowej)	62	55	68	59	-	-

*Według norm obowiązujących w 2009 r.

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Ocena promieniowania elektromagnetycznego

Badania poziomów pól elektromagnetycznych na obszarze Gminy Solina wykonano w 2011 r. Punkt pomiarowy zlokalizowany został na obszarze miejscowości Solina poza strefami ochrony uzdrowiskowej. Na poniższym rysunku pokazano lokalizację punktu pomiarowego monitoringu pól elektromagnetycznych w Gminie Solina w 2011 r. na tle obszarów chronionych.

Zbadany poziom pola elektromagnetycznego w środowisku był niski, kształtował się poniżej 0,4 V/m, czyli poniżej progu czułości stosowanej sondy pomiarowej.

Rysunek 11. Położenie punktu pomiarowego monitoringu pól elektromagnetycznych w Gminie Solina w 2011 r., na tle obszarów chronionych

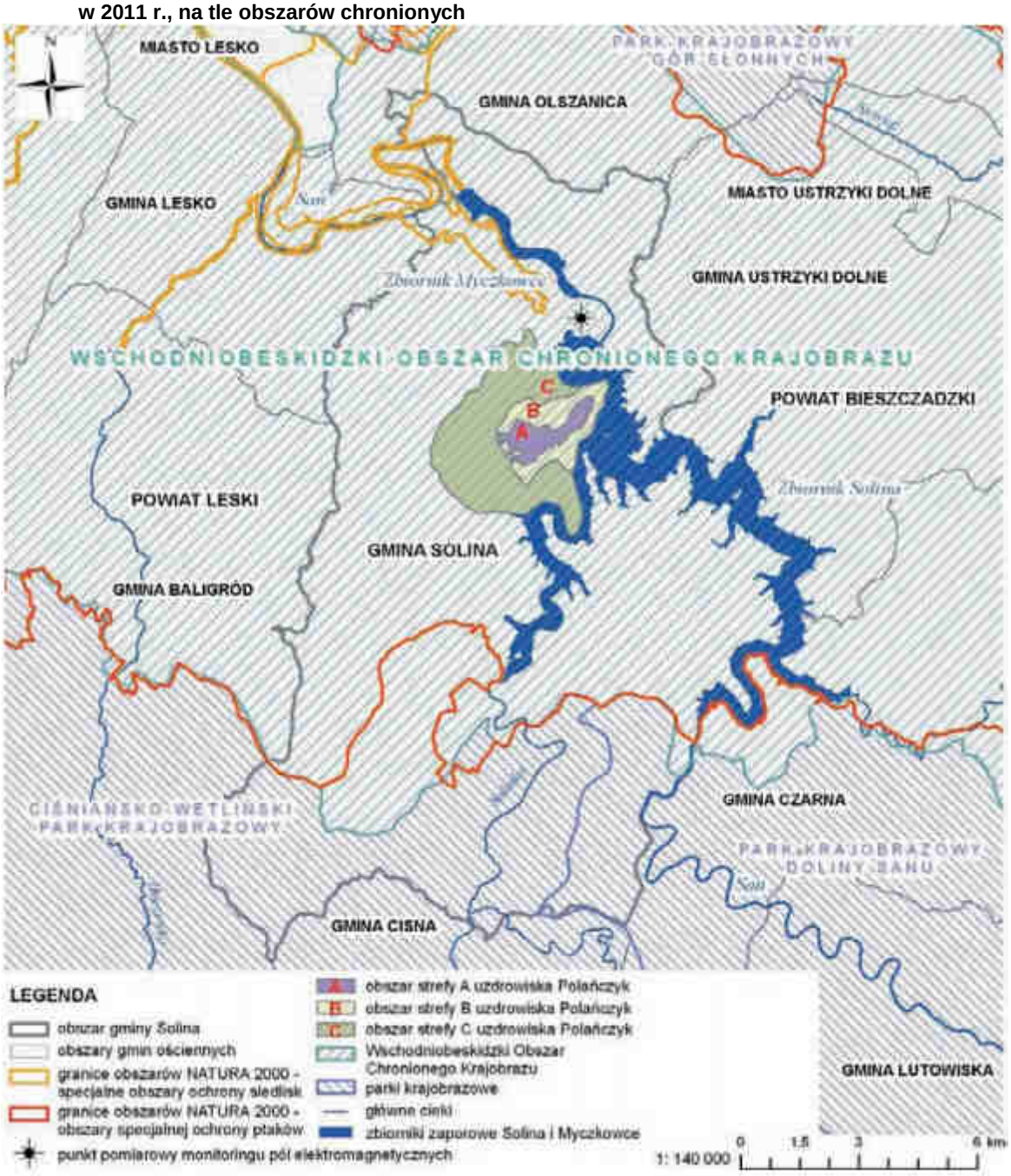

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

8. Potencjał kulturowy

Zachowane dziedzictwo materialne, duchowe i społeczne (intelektualne) Gminy Solina stanowi jej potencjał kulturowy, który znacząco wpływa na rozwój społeczny i gospodarczy lokalnego środowiska. Poniżej zamieszczony opis identyfikuje analizowany potencjał gminy w poszczególnych sferach.

6.2. Dziedzictwo materialne

W dziedzinie materialnej potencjał kulturowy Gminy Solina obejmuje:

- **zabudowania sakralne, dworskie oraz parki podworskie, tj.:**

Obiekt	Miejscowość	Czas budowy	Krótka charakterystyka obiektu	Zdjęcie obiektu
Zabudowania zespołów dworskich				
Ruiny spichlerza dworskiego	Myczkowce	I połowa XVIII w.	Kamienny spichlerz został zbudowany w I-szej poł. XVIII wieku. Był jedynym obiektem ocalałym po spaleniu przez UPA dworu i obiektów gospodarczych w tym gorzelni. Niestety kolejnej dewastacji pozostawionego bez opieki spichlerza dokonał miejscowy proboszcz, który rozbierając obiekt pozyskiwał surowiec na kościelne ogrodzenie. Obecnie ruiny spichlerza porastają małe drzewka i krzaki.	Źródło: http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/40113,myczkowce-ruiny-spichlerza-dworskiego.html

Cerkwie				
Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego	Berezka	1868 r.	Pierwotna, drewniana cerkiew powstała zapewne w XV wieku. W jej wnętrzu, na jednej z belek wyryta była data 1444r. Rozebrano ją w drugiej połowie XIX wieku, gdyż ze starości chyliła się ku upadkowi. Obecna, murowana, zbudowana została w 1868 roku. Prace renowacyjne przy ikonostasie prowadziła w 1914 roku Iwan Pawlikowski. Cerkiew odnowiono w 1920 roku. Po 1947 roku opuszczona. Około roku 1950 miała miejsce nieudana próba przejęcia świątyni przez Kościół rzymskokatolicki. W latach pięćdziesiątych blachę z dachu zerwali pracownicy PGR-u. Obecnie obiekt w ruinie – zachowane mury do wysokości gzymsu koronującego. Dzwonnica nie istnieje. W XIX wieku wisiały na niej dzwony z lat 1671 i 1697, oba z ruskimi napisami. Kaplica murowana wystawiona w XIX wieku na miejscu rozebranej cerkwi z XV w. W 1970 roku powiększona i od tego czasu użytkowana jako kościół rzymskokatolicki.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew-pw-Przemienienia-Panskiego_f_14_ido_2000
Cerkiew pw. św. Mikołaja Cudotwórcy	Bereźnica Wyżna	1830 lub 1839 r.	Cerkiew św. Mikołaja Cudotwórcy w Bereźnicy Wyżnej (obecnie kościół rzymskokatolicki pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, filia parafii w Górzance) – drewniana filialna cerkiew greckokatolicka, znajdująca się w Bereźnicy Wyżnej. Cerkiew zbudowana została w roku 1830 lub 1839 przez cieślę Jana Hnatkowskiego z fundacji Mikołaja Krajewskiego w miejscu wcześniejszej cerkwi parafialnej z roku 1515. Należała do parafii greckokatolickiej w Żernicy Wyżnej. Została odnowiona w roku 1902. W okresie wysiedleń w budynku stacjonowało wojsko. Po roku 1947 przejęta przez kościół rzymskokatolicki. W roku 1961 zamknięta przez Urząd do Spraw Wyznań w Rzeszowie. Ponownie miejscem kultu stała się w roku 1970. Cerkiew w Bereźnicy Wyżnej jest świątynią orientowaną, o konstrukcji zrębowej, pozornie dwudzielną, z babińcem niewyodrębnionym z bryły budowli. Od zachodu przedsionek o konstrukcji słupowej. Prostokątny babiniec i nawa jednakowej szerokości. Prezbiterium węższe, zbudowane na planie prostokąta. Od północy przylega do niego zakrystia. Nad babińcem, nawą i prezbiterium znajduje się czterospadowy, jednokalenicowy dach. Nad przedsionkiem i zakrystią dachy pulpitowe. We wnętrzu znajduje się duża część ikonostasu z ikonami z XIX wieku, który przesunięty został na tylną ścianę prezbiterium. Brak w nim kilku prazdników, skradzionych w latach 80.XX wieku. Do lat 70. XX wieku w cerkwi znajdował się fragment XVII wiecznego ikonostasu z poprzedniej cerkwi. Na ścianach i stropie polichromia figuralna. W zakrystii znajduje się przedwojenne tabernakulum. Przed cerkwią na jej osi znajduje się drewniana, dwukondygnacyjna, dzwonnica o konstrukcji słupowej, nakryta dachem namiotowym. Wzniesiona w roku 1830. Znajdujący się w niej dzwon pochodzi z roku 1868. Przy cerkwi użytkowany do dziś cmentarz cerkiewny, na którym znajdują się groby lokalnych właścicieli ziemskich.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew-pw-sw-Mikolaja-Cudotworcy_f_14_ido_2002

Cerkiew - pw. św. Paraskiewii	Myczków	1915 r.	Zbudowana w 1915, należała do parafii greckokatolickiej w Polańczyku. Po wojnie przejęta przez Kościół rzymskokatolicki. Obecnie rzymskokatolicki kościół parafialny pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy parafii w Myczkowie. .	 Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew---pw-sw-Paraskiewii_f_14_ido_2008
Cerkiew - pw. św. Męczennicy Paraskewii	Polańczyk	1909 r.	Cerkiew parafialna pod wezwaniem św. Męczennicy Paraskiewii. Poprzednia drewniana, według tradycji wzniesiona pod koniec XVIII w. Z fundacji cesarzowej Marii Teresy. Kolejna murowana, zbudowana w 1909 roku. Od 1948 roku użytkowana jako parafialny kościół rzymskokatolicki. Pierwszy łaciński proboszcz, ks. Franciszek Stopa, przeniósł tu z cerkwi w Łopience główny ołtarz wraz z cudowną ikona Matki Boskiej Łopieńskiej, ratując go od zagłady.	 Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew---pw-sw-Meczennicy-Paraskewii_f_14_ido_2010

Cerkiew - pw. św. Paraskewii	Górzanka	1835 r.	Cerkiew św. Paraskewy w Górzance (obecnie rzymskokatolicki kościół parafialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa) – drewniana greckokatolicka cerkiew, wzniesiona we wsi Górzanka. Budowę obecnej cerkwi w Górzance rozpoczęto w roku 1835 w miejsce wcześniejszej cerkwi z roku 1718. Wcześniej we wsi istniała jeszcze starsza cerkiew, o której wzmianki pochodzą już z roku 1599, a która spłonęła przed rokiem 1718. Fundatorem obecnej cerkwi był Feliks Giebułtowski, ówczesny właściciel wsi. Jej poświęcenia dokonano 10 września 1838 roku. W roku 1912 przeszła remont. W roku 1948 przejęta przez kościół rzymskokatolicki i użytkowana jako kościół filialny, a od roku1969 parafialny. Cerkiew w Górzance jest świątynią orientowaną, dwudzielną o konstrukcji zrębowej. Ściany oszalowane i wzmocnione lisicami. Do wybudowanego na planie kwadratu prezbiterium od północy przylega zakrystia. Nawa szersza. Od zachodu przedsionek o konstrukcji szkieletowej. Nad prezbiterium i nawą dachy kalenicowe, nad przedsionkiem dwuspadowy. Nad nawą wieżyczka z cebulatym hełmem, nad przedsionkiem wieżyczka czworoboczna z dachem namiotowym.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew---pw-sw-Paraskewii_f_14_ido_2012
Cerkiew	Łopienka		Data wzniesienia obecnej cerkwi nie jest pewna. Na pewno wzniesioną ją w miejscu wcześniejszej cerkwi drewnianej. Niektóre źródła podają, że powstała jeszcze w I połowie XVIII wieku. Według miejscowej tradycji w XVIII wieku wzniesiono jedynie murowaną kapliczkę, aby umieścić w niej ikonę Matki Boskiej, która w cudowny sposób pojawiła się na stojącej obok lipie, a cerkiew została dobudowana do kapliczki dopiero w I połowie XIX wieku. Pozostałością po kapliczce miałaby być niska absyda na wschodniej ścianie prezbiterium. Jest to rozwiązanie niespotykane w budownictwie sakralnym tego rejonu, co mogłoby potwierdzać miejscową tradycję. Za XIX wiecznym pochodzeniem przemawia też bryła budowli. Pewnym jest, że cerkiew obecna istniała już w roku 1829, a na podstawie planów katastralnych z roku 1852 ustalono, żew roku tym miała ona już obecny kształt. Na kilka lat przed II wojną światową dach cerkwi pokryto blachą. Od roku 1947 nie była użytkowana w celach religijnych. Ikona Matki Boskiej oraz ołtarz zostały w roku 1949 wywiezione do kościoła w Polańczyku. W roku 1954 z dachu zdjęto blachę. W latach 60. zawaliła się więźba dachowa. W okresie tym cerkiew służyła prowadzącym wypas góralom za zagrodę dla owiec, a płyty z cerkiewnej posadzki używane były w bacówkach jako miejsce na watrę. Dzieła zniszczenia dopełniała budowa nowej drogi, która podcinała wzgórze cerkiewne, powodując pękanie murów. W roku 1972 z inicjatywy powiatowego konserwatora zabytków Olgierda Łotoczko korona murów wzmocniona została betonową opaską. W roku 1983 Towarzystwo Opieki nad Zabytkami rozpoczęło działania mające na celu odbudowę świątyni. W roku 1992 zrekonstruowano więźbę dachową, w 1993 dach pokryto blachą, a w latach 1994-95 odtworzono drzwi i okna. W roku 2002 budynek został otynkowany z zewnątrz.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew---Lopienka_f_14_ido_2034

Cerkiew pw. św. Jerzego	Myczkowce	1910 – 1912 r.	Cerkiew murowana p.w. św. Jerzego w Myczkowcach, zbudowana w latach 1910-1912, konsekrowana w roku 1913. Do roku 1939 była to cerkiew greckokatolicka, dojazdowa (filialna), należąca do parafii obrządku wschodniego w Bóbrce. W czasie wojny wojska radzieckie zamieniły ją na kino, a po wojnie dla uratowania przed zburzeniem zamieniona na magazyn zbożowy miejscowej spółdzielni produkcyjnej. W roku 1956 zlikwidowano magazyn zbożowy a cerkiew odremontowano i od 1957 roku zaczęła służyć jako kościół dojazdowy parafii rzymskokatolickiej Uherce. Uroczystego poświęcenia kościoła dokonał dopiero w 1963 roku ksiądz biskup Stanisław Jakiel w czasie wizytacji kanonicznej w parafii Uherce. W roku 1973 kościół otrzymał polichromię, dzieło art. Andrzeja i Ireny Chojkowskich z Krakowa. Ksiądz biskup ordynariusz Ignacy Tokarczuk dekretem z dnia 18 czerwca 1979 roku ustanowił w Myczkowcach samodzielną placówkę duszpasterską. Dotychczasowy kościół filialny podniesiony został do rangi kościoła parafialnego. Obecnie kościół i parafia pod wezwaniem Matki Bożej Częstochowskiej.	 Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew-pw-sw-Jerzego_f_14_ido_2040
Cerkiew - Zabrodzie	Zabrodzie	1912 r.	Budowę cerkwi rozpoczęto w 1912 roku. Budowali ją wspólnym wysiłkiem wszyscy mieszkańcy wsi Zabrodzie zarówno wyznania rzymskokatolickiego jak i prawosławni. Po wybudowaniu świątyni także wspólnie z niej korzystali. Po zakończeniu II wojny światowej i Akcji „Wisła” cerkiew przeszła w ręce rzymskokatolickich wiernych. Na początku kościół był filią parafii w Polańczyku. Od 1975 roku opiekują się nim Pallotyni, którzy mają swoją siedzibę w Bóbrce. Do tej parafii należy poza cerkwią w Zabrodziu również ta znajdująca się Orelcu.	 Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Cerkiew---Zabrodzie_f_14_ido_2043
Kościoły				

Kościół parafialny	Myczków		Murowany kościół wzniesiono na przełomie XIX i XX wieku.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kosciol---pw-Najswietszego-Serca-Pana-Jezusa_f_14_ido_2009
Dzwonnice				
Dzwonnica - zespół cerkwi pw. św. Mikołaja Cudotwórcy	Bereźnica Wyżna	1830 r.	Drewniana dwukondygnacyjna dzwonnica o konstrukcji słupowej, nakryta dachem namiotowym, wzniesiona w roku 1830. Znajdujący się w niej dzwon pochodzi z roku 1868.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Dzwonnica---zespol-cerkwi-pw-sw-Mikolaja-Cudotworcy_f_14_ido_2003

Dzwonnica - zespół cerkwi pw. św. Paraskewii	Górzanka	Połowa XIX w.	Murowana dzwonnica wzniesiona w połowie XIX wieku.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Dzwonnica---zespol-cerkwi-pw-sw-Paraskewii_f_14_ido_2013
Dzwonnica - Wołkowyja	Wołkowyja	1850-1875 r.	Murowana dzwonnica cerkiewna wzniesiona w latach 1850-1875.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Dzwonnica---Wolkowyja_f_14_ido_2021

Dzwonnica - Bukowiec	Bukowiec	Brak danych	Dzwonnica parawanowa w Bukowcu.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Dzwonnica---Bukowiec_f_14_ido_2024
Dzwonnica - Terka	Terka	Brak danych	Murowana dzwonnica w Terce.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Dzwonnica---Terka_f_14_ido_2030

Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/, http://www.polskaniezwykla.pl, ilovebieszczady.pl

Kapliczki i kaplice

Zasób zabytków będących świadectwem prywatnej pobożności stanowią kapliczki budowane przez mieszkańców gminy. Wyszczególnić należy ciekawsze zachowane realizacje.

Obiekt	Miejscowość	Opis	Zdjęcie
Ruiny kaplicy	Zawóz	Ruiny kaplicy znajdują się na obecnym cmentarzu rzymskokatolickim. Brak informacji o dacie wzniesienia.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Ruiny-kaplicy---Zawoz_f_14_ido_1997
Ruiny kaplicy na Hryszu		Murowana kaplica na Hryszu została wzniesiona prawdopodobnie w XIX wieku. Obecnie pozostały po niej tylko ściany.	Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Ruiny-kaplicy-na-Hryszu---Zawoz_f_14_ido_1998

Kapliczka	Sakowczyk	Murowana kapliczka znajduje się po prawej stronie drogi prowadzącej do Zawozu. Brak informacji o dacie wzniesienia.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kapliczka---Sakowczyk_f_14_ido_1999
Kaplica	Bereżnica Wyżna	Murowana kaplica wzniesiona w 1908 roku. Znajduje się po lewej stronie drogi prowadzącej do Berezki.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kaplica---Bereznica-Wyzna_f_14_ido_2005
Kaplica pw. św. Grzegorza Męczennika	Wola Matiaszowa	Murowana kaplica greckokatolicka pw. św. Grzegorza Męczennika wzniesiona w 1908 roku. Obecnie pełni funkcję kościoła p.w. św. Józefa.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kaplica-pw-sw-Grzegorza-Meczennika_f_14_ido_2006

Kapliczka	Myczków	Murowana kapliczka wzniesiona prawdopodobnie w XIX wieku. Znajduje się po prawej stronie drogi prowadzącej z Leska do Polańczyka.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kapliczka---Myczkow_f_14_ido_2007
Kaplica cmentarna	Polańczyk	Murowana kaplica cmentarna wzniesiona w 1909 roku.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kaplica-cmentarna---Polanczyk_f_14_ido_2011
Kapliczka	Tyskowa	Murowana kapliczka w Tyskowej. Brak informacji o dacie wzniesienia.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kapliczka---Tyskowa_f_14_ido_2018

Kapliczka	Górzanka	Murowana kapliczka wzniesiona prawdopodobnie w 2 połowie XIX wieku. Znajduje się po lewej stronie drogi prowadzącej do Wołkowyji.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kapliczka---Gorzanka_f_14_ido_2020
Kapliczka	Sakowczyk	Murowana kapliczka znajduje się po prawej stronie drogi prowadzącej do Polańczyka.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kapliczka---Sakowczyk_f_14_ido_2027
Kapliczka	Polanki	Murowana kapliczka znajduje się po prawej stronie drogi do Terki. Brak informacji o dacie wzniesienia.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kapliczka---Polanki_f_14_ido_2033

Kapliczka	Bóbrka	Murowana kapliczka znajduje się po lewej stronie drogi prowadzącej do Myczkowiec.		Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/Kapliczka---Bobrka_f_14_ido_2041

Źródło: http://zabytki-podkarpacie.pl/zabytki-gmina-Solina_f_27_g_62

Budownictwo drewniane

Wykaz zabytków architektury zamyka się liczbą 24 obiektów z czego tylko 8 zostało wpisanych do Rejestru Zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ich wykaz prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 54. Zabytki zlokalizowane w Gminie Solina wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Obiekt	Miejscowość	Numer w wojewódzkim rej. zabytków	Numer w gminnym rej. zabytków	Datowanie
Cerkiew greko-kat., ob. Kościół rzym.-kat. p.w. Narodzenia Matki Boskiej	**Bereźnica Wyżna**	A-356/96z 14.05.1996	4040/20/05	1839
Dzwonnica			4040/44/05	1839
Cmentarz przykościelny			4040/8/05	b.d.
Cerkiew p.w. św. Paraskewii, ob. Kościółrzym.-kat., Wniebowstąpienia Pańskiego	**Górzanka**	A-789 z 29.04.1975	4040/16/05	1838
Dzwonnica			4040/43/05	XIX w.
Spichrz	**Myczkowce**	A-396 z 31.10.1972	4040/35/05	1 poł. XIX w.
Dzwonnica cerkiewna	**Terka**	A-150 z 9.05.2006	4040/30/05	XIX w.

Źródło: http://bip.wuozprzemysl.pl/index.php?id=230&id2=128

6.3. Dziedzictwo duchowe

16 października 2007 w ośrodku Caritas w Myczkowcach zostało otwarte Centrum Kultury Ekumenicznej. Na blisko hektarowej powierzchni zgromadzono tu 140 makiet cerkwi greckokatolickich, prawosłowanych oraz kościołów rzymskokatolickich z terenu południowo-wschodniej Polski, Słowacji oraz Ukrainy. Wszystkie miniatury wykonano w skali 1:25. Teren został podzielony na 10 niewielkich wzgórków, na których stanęły obiekty z poszczególnych regionów, pogrupowane tematycznie. Makiety otoczono miniaturową roślinnością, podobną do tej, która znajduje się przy poszczególnych świątyniach. Po kamieniach płyną potoki, szumi woda a z cerkiewek (bo tych jest najwięcej) rozbrzmiewają starocerkiewne śpiewy. W centrum parku umieszczono pomnik Jana Pawła II. Poszczególne sektory to Pogórzanie, Zamieszańcy, Łemkowie, Łemkowie słowaccy, Grupa Polsko-Ruska, Dolinianie, Teren mieszany, Bojkowie i Bojkowie ukraińscy.[19]

Cerkwie bieszczadzkie

Bieszczadzkie cerkwie powstawały już w czasach ruskich, kiedy to doszło do rozłamu chrześcijaństwa. Sieć parafii w regionie ustaliła się ostatecznie na początku XVII w., kiedy to powstały ostatnie górskie miejscowości - razem z istniejącymi wcześniej weszły one w obręb dekanatów Baligród, Bukowsko, Cisna, Lesko, Lutowiska, Łupków, Ustrzyki Dolne oraz, obejmujących częściowo tereny położone poza Bieszczadami, dekanatów Turka i Żukotyń. Przed II wojną światową prawie każda miejscowość miała własną świątynię - ich ilość w regionie przekraczała 150. Dewastacja większości cerkwi nastąpiła po wojnie, po fali wysiedleń ludności bojkowskiej i łemkowskiej. Niektóre z nich rozebrano, inne zamieniono na magazyny lub pomieszczania dla zwierząt. Ślady wielu z tych nieistniejących świątyń można odnaleźć do dziś. Cerkwiska łatwo rozpoznać po grupach starych drzew otaczających "puste" miejsce; w ich obrębie odnaleźć można zwykle pozostałości fundamentów, przycerkiewnego cmentarza lub otaczającego go kamiennego murku. Do dziś na terenie Bieszczad zachowało się we względnie dobrym stanie ok. 50 obiektów, część z nich pozostaje w kulcie greckokatolickim lub prawosławnym, inne pełnią funkcję kościołów rzymskokatolickich.

Cerkwie bieszczadzkie nie były (i nie są) takie same. Można wyróżnić ich kilka podstawowych typów architektonicznych: łemkowski, bojkowski, ukraiński narodowy i inne, z których każdy posiada dodatkowo własne warianty typologiczne. Poza świątyniami drewnianymi spotyka się też dosyć liczne i równie zróżnicowane cerkwie murowane. Choć poszczególne regiony i subregiony wypracowały własne typy budowli sakralnej, większość cerkwi, niezależnie od lokalizacji, tworzywa i czasu powstania, składa się z tych samych elementów: prezbiterium, przeznaczonej dla mężczyzn nawy,

[19] *http://www.esolina.pl/index.php/pages/p/62*

przedsionka, zwanego również babińcem, bowiem w nim gromadziły się kobiety. Nawę od prezbiterium w cerkwi oddziela ikonostas - ściana z zawieszonymi na niej ikonami. Znajduje się w nim dwoje lub troje drzwi. Przez centralne Carskie Wrota przechodzi wyłącznie kapłan. Boczne drzwi: północne i południowe noszą nazwę Wrót Diakońskich. Pełny ikonostas posiada pięć rzędów ikon. Każdy rząd ma ustalony układ ikon.[20]

Bojkowie i Łemkowie

Miejscowa, bieszczadzka ludność była rolnicza, zaś ludność wołoska - pasterska i właśnie z powiązania tych fal wykształciły się na terenie Bieszczadów dwie nowe grupy etnograficzne: Bojkowie i Łemkowie, przy czy zróżnicowanie to powstało w wyniku nawarstwień wpływów dawnej ludności rolniczej i późniejszej pasterskiej. Na Bojkowszczyźnie na rolnicze osadnictwo ruskie napływające z basenu Dniestru miały silny wpływ pasterskie migracje wołoskie, na Łemkowszczyźnie zaś elementy ruskie i wołoskie zmieszały się z istniejącym tam rolniczym osadnictwem polskim. Ludność łemkowska i bojkowska były wyznania greckokatolickiego. W połowie XIX w. zaznaczył się pewien ruch przechodzenia jej na prawosławie, dość silny w powiecie jasielskim i krośnieńskim, słaby w ziemi sanockiej. Ruch ten przybrał na sile w okresie międzywojennym. Granice terytorialne obu grup etnograficznych nigdy nie były ściśle określone i wyraźne, toteż naukowcy ustalali je różnie, biorąc za punkt wyjścia rozmaite kryteria. Na ogół przyjął się pogląd ustalający granicę między Łemkowszczyzną, a Bojkowszczyzną mniej więcej od wsi Solinka (która była łemkowska) na północ przez pasmo Wołosania i Chryszczatej, aż do wsi Turzańsk i Rzepedzi, również jeszcze łemkowskich, skąd skręcała na zachód.[21]

We wsi Myczków położonej przy małej obwodnicy bieszczadzkiej, w murowanym budynku nieopodal kościoła mieści się Muzeum Kultury Bojków. Bojkowie to grupa etniczna mieszanego pochodzenia (ruskiego i wołoskiego), która zamieszkiwała Karpaty Wschodnie. W większości zostali wysiedleni w latach 1945-47 na teren dzisiejszej Ukrainy, a resztę w ramach akcji "Wisła" rozproszono po terenie Polski, głównie na zachodzie. Zebrane eksponaty pochodzą z Myczkowa i okolicznych miejscowości między innymi z: Polańczyka, Berezki, Woli Matiszowej, Wołkowyi, Terki, Bukowca, Bereźnicy Wyżnej oraz Soliny. W zbiorach muzeum znajdują się także oryginalne ludowe stroje bojkowskie oraz stroje polskiej szlachty.[22]

Żydzi

Żydzi zamieszkiwali Bieszczady od wieków. Społeczności żydowskie istniały niemal w każdej wsi i miasteczku, stanowiąc znaczny procent ogółu mieszkańców. Zajmowali się głównie handlem (w tym obnośnym), prowadzeniem karczm, zajazdów a także szeroko rozumianym przemysłem i rzemiosłem. Największymi skupiskami ludności żydowskiej było Lesko, Ustrzyki Dolne, Baligród, Cisna, Lutowiska i Wola Michowa. Po II wojnie światowej społeczność ta przestała istnieć. Zachowała się tylko jedna synagoga - w Lesku - która pełni obecnie funkcję galerii oraz kilka cmentarzy. Kirkuty do niedawna były w bardzo złym stanie. W pierwszych latach XXI w. niektóre z nich doczekały się remontów oraz konserwacji.[23]

6.4. Dziedzictwo społeczne

Gmina Solina ma swój wkład w dorobek krajowej kultury. Świadczyć mogą o tym tak wybitne postacie w swych dziedzinach jak np.:

Imię i nazwisko	Działalność
Sztuka	
Grażyna Kaznowska-Chrapko	Pracownia malarstwa
Henryk Gągorowski	Pracownia rzeźbiarstwa
Andrzej Kusz	Pracownia Bibułkarstwa
Stanisława Podkalicka	Pracownia sztuki użytkowej
Jan Joniak	Fotografia Bieszczad

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

20 http://poznajpolske.onet.pl/podkarpackie/bieszczady-cerkwie-slady-dawnych-kultur-i-religii/86fmt
21 http://www.twojebieszczady.net/ludnosc_losy.php
22 http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/40144,myczkow-muzeum-kultury-bojkow.html
23http://www.twojebieszczady.net/cmentarze_zydowskie.php

6.5. Instytucje kultury

Organizatorem życia kulturalnego w gminie jest **Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku** usytuowany w budynku przy ul. Bieszczadzkiej 18.

Do głównych zadań Ośrodka należy realizacja zadań polityki kulturalno- sportowo-turystycznej , w tym:

- upowszechnianie kultury,
- rozwój sportu,
- promocja gminy.

Zasoby ludzkie GOKSiT-u tworzą:

- Dyrektor GOKSiT – Krzysztof Pecka,
- Główny Księgowy – Marzena Markuc,
- Instruktor ds. sportu, promocji i turystyki – Ireneusz Łukacz,
- Instruktor ds. kultury – Mariusz Wachta,
- Opiekun ekspozycji – Stanisław Drozd,
- Pracownik gospodarczy – Zenon Domański.

Gminna Biblioteka Publiczna (GBP) w Solinie

	2013
Biblioteki i filie	5
Czytelnicy w bibliotekach publicznych	615
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	14

Źródło: http://rzeszow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podkarpackie/portrety_gmin/leski/solina.pdf

Gminna Biblioteka Publiczna działa na podstawie Statutu (Uchwała nr XV/252/2000 Rady Gminy w Solinie z dnia 25 X 2000 roku w sprawie przekształcenia Gminnego Ośrodka Kultury w Polańczyku w komunalną instytucję kultury pn. Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku

Do szczegółowego zakresu działania Biblioteki należy:
- popularyzacja książki i czytelnictwa.

Organizacje pozarządowe

Na terenie Gminy Solina działa 2organizacje pozarządowe (stan na 22.07.2015r.), a są to:

- Towarzystwo Przyjaciół Polańczyka w Polańczyku,
- Rajska Dolina w Rajskim.

Zespoły artystyczne

- Zespół „Muzyki” z Myczkowa,
- Kapela „Siwy Jan”.

7. Potencjał turystyczny

Potencjał turystyczny Gminy Solina tworzą jej walory przyrodnicze, infrastruktura turystyczna (baza noclegowa, obiekty kultury, szlaki turystyczne, baza gastronomiczna, punkty handlowe) oraz dostępność komunikacyjna.

Bieszczady, w których zlokalizowana jest analizowana Gmina Solina, to jeden z najpiękniejszych regionów w Polsce. Bieszczady są miejscem szczególnym, uznane zostały za „europejską oazę wtórnie zdziczałej przyrody" o wysokiej atrakcyjności kulturowej. W okresie międzywojennym Bieszczady były jednym z najbardziej zróżnicowanych pod względem narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym w Polsce.

Walory przyrodnicze

Gmina Solina uważana jest ze względu na walory krajobrazowe i przyrodnicze, za jeden z najpiękniejszych zakątków Polski. Otoczona pasmami gór i lasów, unoszących się ponad terenami Zalewów: Solińskiego i Myczkowieckiego, zapewnia wspaniałe warunki do wypoczynku o każdej porze roku. Ze względu na unikalne cechy walory krajobrazowe i przyrodnicze zostały w części objęty ochroną poprzez następujące formy:

- **parki krajobrazowe:**

  Ciśniańsko-Wetliński,
  Park Krajobrazowy Doliny Sanu;

- **obszary objęte programem Natura 2000:**

  Bieszczady,
  Dorzecze Górnego Sanu,
  Ostoja Góry Słonne;

- **rezerwaty:**

  „Koziniec",
  „Nad Jeziorem Myczkowieckim",
  „Przełom Sanu pod Grodziskiem",
  „Bobry w Uhercach"(obejmujący gminę Solina w m-ci Myczkowce)
  „Sine Wiry";

- **pomniki przyrody.**

Walory antropogeniczne (kulturowe)

Dziedzictwo kulturowe jest ściśle powiązane z aktywnością turystyczną, przyciąga bowiem coraz liczniejsze rzesze turystów (współcześnie obserwuje się fascynację obiektami historycznymi i podążanie śladami dziedzictwa kulturowego), a sama turystyka często skupia się na dziedzictwie kulturowym jako swoim produkcie.

Według opracowania Małgorzaty Durydiwki pt.: „Dziedzictwo kulturowe jako czynnik rozwoju funkcji turystycznej – na przykładzie gmin bieszczadzkich", Gmina Solina należy do grupy gmin bieszczadzkich o wysokiej atrakcyjności kulturowej.

Rysunek 12. Atrakcyjność kulturowa gmin bieszczadzkich

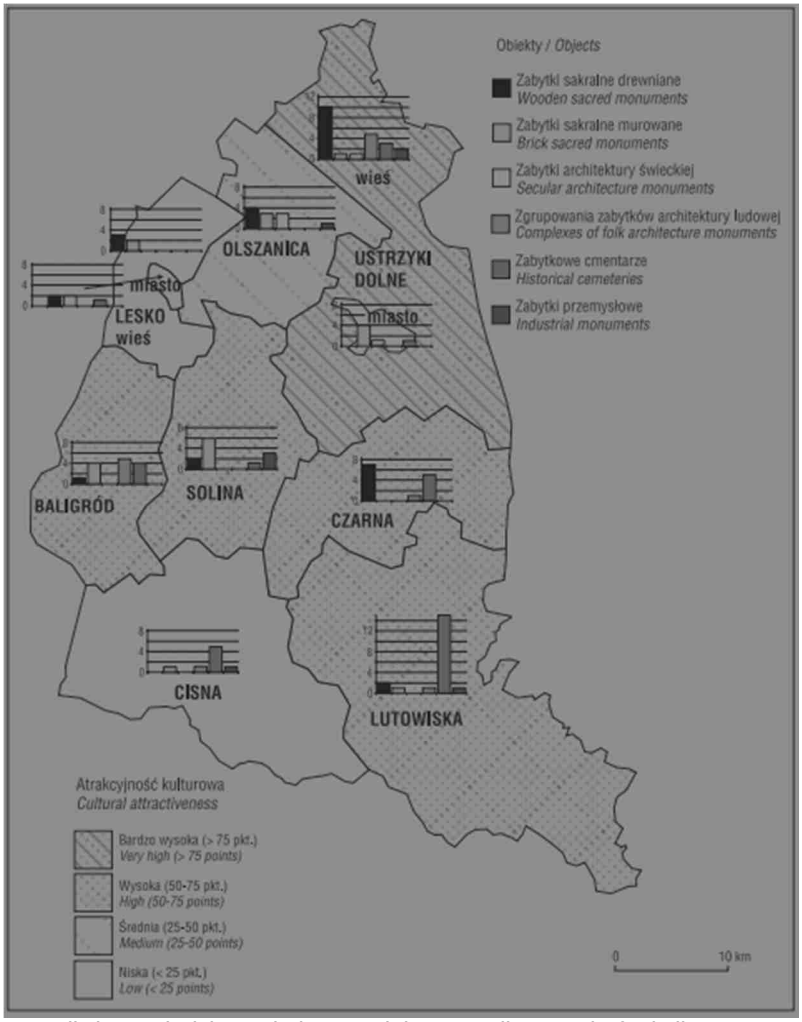

Źródło: Małgorzata Durydiwka: Dziedzictwo kulturowe jako czynnik rozwoju funkcji turystycznej – na przykładzie gmin bieszczadzkich, Instytut kultury Instytut Geografii i gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków 2011, s. 48

Elementami dziedzictwa kulturowego, które w największym stopniu wpływają na stopień atrakcyjności, Gminy Solina i są celem ruchu turystycznego są obiekty architektury sakralnej, tj.:

- Cerkiew w Górzance,
- Cerkiew w Berezce,
- Cerkiew w Bereżnicy Wyżnej,
- Cerkiew w Łopience,
- Cerkiew w Myczkowie,
- Cerkiew w Myczkowcach,
- Cerkiew w Zabrodziu,
- Kościół parafialny w Myczkowie,
- Sanktuarium Matki Bożej Pięknej Miłości w Polańczyku,
- Centrum Kultury Ekumenicznej Myczkowcach,
- Żywa Księga Biblii - ogród biblijny w Myczkowcach.

Atrakcje turystyczne

Główne atrakcje turystyczne Gminy Solina to zapory wodne w Solinie i Myczkowcach, a także rejsy statkami spacerowymi po Zalewie Solińskim, przystanie wodne i wypożyczalnie sprzętu pływającego, plaże, strzeżone przez ratowników wodnych kąpieliska. Na terenie gminy jest 15 ścieżek spacerowych i 3 ścieżki rowerowe, w tym szlak rowerowy „Szlak Nadsańskich Umocnień" od Soliny do Przemyśla, wypożyczalnie rowerów górskich, możliwość uprawiania turystyki konnej i prowadzenia zajęć z hipoterapii. Najbliższe wyciągi narciarskie znajdują się w Weremieniu w odległości 16 km

i w Ustrzykach Dolnych w odległości 22 km. W Polańczyku znajduje się sanktuarium ze słynącą łaskami ikoną Matki Bożej Pięknej Miłości, pochodzącą z Łopienki. W Myczkowie i Myczkowcach podziwiać można zabytkowe kościoły, w Górzance i Bereżnicy Wyżnej piękne cerkwie, użytkowane obecnie przez kościół rzymsko-katolicki. W Berezce znajdziemy ruiny cerkwi, w Wołkowyi i Terce parawanowe dzwonnice, a w Myczkowcach ruiny spichlerza dworskiego. W Zwierzyniu, na pograniczu z sąsiednią Gminą znajduje się grota i „cudowne źródełko", cieszące się dużym zainteresowaniem także wśród turystów. Na uwagę zasługuje Centrum Kultury Ekumenicznej (120 miniatur świątyń karpackich z Polski, Słowacji i Ukrainy), Ogród Biblijny i mini-zoo w Myczkowcach. W Bóbrce, Solinie i Polańczyku istnieją także galerie i pracownie rękodzieła artystycznego.[24]

Jeziora Solińskie i Myczkowieckie

Już w okresie międzywojennym San był wskazywany jako rzeka o bardzo dużym potencjale energetycznym. Tereny w widłach Sanu i Solinki nadawały się idealnie, ponieważ nie były gęsto zaludnione, ani nie było tam mocno rozbudowanej infrastruktury drogowej[25]. Co więcej, w ramach akcji „Wisła" w roku 1947 przesiedlono ludność pochodzenia Ukraińskiego i Rusińskiego, i tereny te stały się jeszcze bardziej dzikie[26].W 1920 roku profesor Karol Pomianowski z Politechniki Lwowskiej opracował pierwszy projekt budowy zapory spiętrzającej wody Sanu i Solinki. Rok później rozpoczęto budowę zapory w Myczkowcach, jednak inwestycja ta nie została zrealizowana, ponieważ spółka „Elektrosan" zbankrutowała. Zdołano jednak wybudować sztolnie pod górą Grodzisko i elementy fundamentów[27].

W 1934 roku w lipcu doszło do dużej powodzi na Podkarpaciu i przypomniano sobie o projektach profesora Pomianowskiego. W 1937 roku zatwierdzono lokalizację zapory w Solinie i przystąpiono do prac geologicznych. Jednak w czasie II wojny światowej, dokumentacja ta zaginęła i w 1952 roku ponownie opracowano koncepcje wykorzystania energetycznych zasobów Sanu. Proponowano wybudowanie 17 stopni wodnych wraz z elektrowniami, na całej długości rzeki, co spowodowałoby, że San nie stanowiłby zupełnie zagrożenia powodziowego. Miały powstać między innymi w Smolniku, Wołosiance, Rajskim i Niewistce[28], ale ostatecznie do dziś powstały tylko te w Solinie i Myczkowcach. W 1953 roku wznowiono prace geologiczne, a trzy lata później rozpoczęto budowę zapory i hydroelektrowni w Myczkowcach, na bazie robót jakie wykonano przed II wojną światową. Komitet Ekonomiczny i Rada Ministrów w 1960 roku zatwierdziła i uznała budowę elektrowni i zapory w Solinie, jako działanie priorytetowe dla gospodarki narodowej. Oddanie do użytku zapory i hydroelektrowni w Myczkowcach nastąpiło rok później. W tym samym roku rozpoczęto budowę w Solinie, a w 1968 roku oddano ją do użytku. Modernizacja obu obiektów, w Myczkowcach i Solinie miała miejsce w latach 1999 – 2003[29].

Wody jeziora Solińskiego pochłonęły kilka wsi: Solinę, wraz przysiółkami Zadział i Podkaliszcze, Teleśnica Sanna wraz z przysiółkiem Łęg, Horodek, Chrewt, oraz części wsi Zawóz, Wołkowyja, Sokole i Rajskie. Około trzy tysiące osób musiało zostać przeniesionych. Trzeba było rozebrać kilkaset domów i drugie tyle budynków gospodarczych, kościół, cerkwie i sklepy. Cerkiew z Soliny stoi dziś w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, ale kościół w Wołkowyi został wysadzony w powietrze, tak samo jak cerkwie z Chrewtu i Teleśnicy Sannej. W Sokolem nie zachował się murowany pałacyk[30]. Przeniesione zostały także cmentarze z Soliny, Teleśnicy, Sokolego, Wołkowyi i Chrewtu.

Niewątpliwie zapory w Solinie i Myczkowcach są olbrzymią atrakcją turystyczną Gminy Solina, chętnie odwiedzaną przez turystów o każdej porze roku. Od kilku lat istnieje możliwość zwiedzania wnętrza zapory. W programie zwiedzania jest seans filmowy o źródłach energii odnawialnej, prezentacja gablot z archiwalnymi zdjęciami z poszczególnych etapów budowy zapory oraz spacer po hali maszyn i hali produkcji energii elektrycznej, a także galerii nr 1, znajdującej się 5 metrów poniżej poziomu dna jeziora Solińskiego i galerii nr 2, w której można zobaczyć jedną z 28 dylatacji, czyli tzw. fug oszczędnościowych[31]. Poniżej przedstawiono parametry techniczne obu obiektów.

24 http://solina.klasterzit.pl/pl/o-podmiocie/189-gmina-solina
25I. Wieczeńska. Łączę pasję z zawodem. Wywiad z Henrykiem Nicponiem [w:] Bieszczady nr 5(10) 2010, s. 8
26E. Prus. Operacja „Wisła". Nortom, Wrocław 2002 s. 68.
27Na dnie Jeziora Solińskiego. 2010. http://www.wodniacy.pl/news/na-dnie-jeziora-solinskiego,43.html;
28K. Potaczała. Jak się żyło w Solinie przed budową zapory. 2010. http://www.nowiny24.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20100711/BIESZCZADY06/472822186; ; K. Potaczała, Bieszczady w PRL-u. Bosz, Olszanica 2013, s. 103.
29H. Nicpoń. Tajemnice Soliny. 2010 Rzeszów: Podkarpacki Instytut Książki i Marketingu. s.160-161
30 K. Potaczała. Jak się żyło w Solinie przed budową zapory…op.cit
31 Zwiedzanie zapory. http://solina.pl/zwiedzanie-zapory/program-zwiedzania/

Parametry techniczne zapór wodnych w Solinie i Myczkowcach

Wskaźnik	Zapora wodna	
	Solina	**Myczkowce**
Typ	ciężka, betonowa z poszerzonymi fugami dylatacyjnymi	ziemna z ilastym jądrem; przelewowa
Maksymalna wysokość	81,1 m	17,5 m
Długość	664,8 m	450 m
Szerokość korony	8,8 m	9 m
Kubatura	760 000 m^3	216 000 m^3
Przekrój poprzeczny	kształt zbliżony do trójkąta	kształt zbliżony do trójkąta
Podłoże	skała	grunt, skała
	Elektrownia wodna	
Moc instalowana	200 MW	8,3 MW
Typ	szczytowo-pompowa	przepływowo-wyrównawcza

Źródło: opracowanie własne na podstawie: H. Nicpoń. Tajemnice Soliny…op.cit s.162-163; http://solina.pl/firma/zapora/;

Obie elektrownie, w skali roku, są w stanie wyprodukować ilość energii wystarczającą dla miasta wielkości Sanoka na cały rok, lub na kwartał dla miasta wielkości Lublina[32].

Zespół Elektrowni Wodnych Solina-Myczkowce w Solinie

W skład tego zespołu wchodzą:

- zbiornik górny – Jezioro Solińskie;
- Elektrownia Wodna Solina – szczytowo-pompowa z 4 turbozespołami o mocy zainstalowanej 200 MW i produkcji rocznej 12 GWh (2 turbiny rewersyjne pompujące wodę z jeziora Myczkowieckiego do Solińskiego);
- Zbiornik dolny – Jezioro Myczkowieckie;
- Elektrownia Wodna Myczkowce – przepływowo-wyrównawcza z 2 turbozespołami o łącznej mocy zainstalowanej 8,3 MW.

Obie elektrownie wodne są ze sobą powiązane gospodarką wodną. Pojemność zbiornika w Myczkowcach pozwala na pracę elektrowni Solina z pełną mocą w ciągu 5-6 godzin. Elektrownia Solina pełni rolę elektrowni szczytowo-pompowej, której zadaniem jest wyrównanie mocy w systemie elektroenergetycznym kraju. W okresie zwiększonego zapotrzebowania na prąd, elektrownia produkuje energię, a w okresach nadmiaru mocy zużywa jej nadwyżki na transportowanie wody do zbiornika położonego wyżej. W nocy woda ze zbiornika Myczkowieckiego zostaje przepompowywana z powrotem na górę do zbiornika Solińskiego. Do głównych zadań zespołu zbiorników Solina-Myczkowce należy:

- podwyższanie przepływów minimalnych na Sanie;
- utrzymanie życia biologicznego w rzekach;
- redukcja fali powodziowej;
- energetyczne wykorzystanie odcinka górnego Sanu;
- stworzenie warunków turystyczno-rekreacyjnych[33].

Decyzje dotyczące wielkości i tempa formowania rezerwy powodziowej podejmuje Prezes ZEW Solina-Myczkowce, kierując się ocenami, które wynikają z analizy aktualnej sytuacji w zlewniach i spodziewanego rozwoju sytuacji.

Powstanie zbiorników retencyjnych w Solinie i w Myczkowcach na zawsze zmieniło krajobraz terenu Gminy Solina. Zbiorniki zaporowe zdecydowanie różnią się od naturalnych akwenów. Cechy typowe dla jezior retencyjnych to:

- misa zbiornika jest najgłębsza przy tamie, a najpłytsza przy dopływach;

32 M. Prorok, W. Stebnicki. Czy „Bieszczadzkie Morze" stanie się „Bieszczadzkim Szambem?" 2010. http://www.archiwum.naszepołoniny.pl/articles.php?id=1089;
33 http://solina.pl/firma/dzialalnosc/;

- stosunek powierzchni zlewni jest dużo większy od powierzchni jeziora;
- krótszy w przeciwieństwie do zbiornika naturalnego, czas retencji wody;
- częste i czasem dość znaczne wahania poziomu wody, a w związku z odsłanianiem niekiedy dużych powierzchni dna, niemożliwy jest rozwój wysokiej roślinności wodnej;
- niewielka ilość substancji organicznych w osadach dennych[34];
- konieczność sztucznego zarybiania zbiorników (ze względu na brak przepławek dla ryb, jak w przypadku obu zbiorników w gminie Solina)[35].

Skomplikowana linia brzegowa oraz położenie pośród lasów, sprawiają, że są to idealne miejsca wypoczynku dla wszystkich, którzy lubią sporty wodne, ale Gmina Solina może być także miejscem będącym doskonałą bazą wypadową w wyższe partie Bieszczadów[36]. W tabeli poniżej przedstawiono charakterystykę zbiorników wodnych w Gminie Solina.

Charakterystyka jezior Solińskiego i Myczkowieckiego

Wskaźnik	Jezioro Solińskie	Jezioro Myczkowieckie
Rok napełnienia	1968	1961
Powierzchnia	od 20 do 22 km^2	2 km^2
Średnia głębokość	25 m	5 m
Maksymalna głębokość (przy tamie)	60 m	15 m
Długość linii brzegowej	średnio 160 km	-
Długość zalewu	wzdłuż Sanu: 26 km wzdłuż Solinki: 14 km	6 km
Pojemność całkowita	503,97 mln m^3	10,9 mln m^3
Pojemność użytkowa	275,7 mln m^3	5,4 mln m^3
Rezerwa powodziowa	50 mln m^3	-
Wysokość poziomu lustra wody (normalna)	420 m n.p.m.	362,5 m n.p.m.
Wysokość poziomu lustra wody (maksymalna)	421,5 m n.p.m.	-
Wysokość poziomu lustra wody (minimalna)	401,5 m n.p.m.	-
Wahania stanu wody	dzienne: do 1 m roczne: do 19 m	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Motak. Bieszczady. Pascal, Bielsko Biała 2001. s. 59-61 H. Nicpoń. Tajemnice Soliny…op.cit s.162-163;

Infrastruktura turystyczna

Potencjał turystyczny najczęściej mierzony jest poprzez liczbę turystycznych obiektów noclegowych, miejsc noclegowych oferowanych turystom, a jego wykorzystanie m.in. poprzez liczbę korzystających, liczbę udzielonych noclegów, średnią długość pobytu turystów w obiektach.

Obiekty oraz urządzenia turystyczne, które mają na celu służenie przyjeżdżającym do Gminy Solina turystom - zaspokajaniu ich potrzeb związanych z bierną oraz aktywną turystyką, tzw. infrastrukturę turystyczną tworzą:

- **baza noclegowa (dane na koniec 2013 r.)**

Wskaźnik	Obiekty hotelowe	Inne obiekty noclegowe - razem
Obiekty ogółem	9	57
Pokoje	222	-
Miejsca noclegowe	489	4154
Noclegi udzielone rezydentom (Polakom)	50475	432244
Noclegi udzielone turystom zagranicznym	480	765

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych;
http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=706169&p_token=0.22452907187972992

34 T.M. Traczewska, Problemy ekologiczne zbiorników retencyjnych w aspekcie ich wielofunkcyjności. 2012. http://www.donnees.centre.developpement-durable.gouv.fr/symposium/ expose/ST1-5_pol.pdf;
35 M. Motak. Bieszczady. Pascal, Bielsko Biała 2001. s. 62
36 P. Luboński. Bieszczady. Przewodnik. Bosz, Olszanica 2009. s. 7

- **baza gastronomiczna:**

Bazę gastronomiczna na terenie Gminy Solina stanowi 110 placówek (na podstawie raportu wygenerowanego z CEIDG, PKD 5610A Restauracje i inne stałe placówki gastronomiczne).

- **obiekty sportowe i rekreacyjne:**

– korty tenisowe w Polańczyku;
– wypożyczalnie sprzętu wodnego;
– Ośrodek Krośnieńskiego Okręgowego Związku Żeglarskiego;
– boiska sportowe w Wołkowyi, Polańczyku, Górzance, Berezce i Myczkowcach;
– amfiteatr w Polańczyku;
– basen kryty - Hotel Karino – Berezka 30b;
– basen kryty - Ośrodek Wypoczynkowy Bieszczady – Myczkowce;
– basen kryty - Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Jawor" – Polańczyk, ul. Zdrojowa 21;
– basen kryty - Sanatorium Uzdrowiskowe Solinka – ul. Zdrojowa 16;
– basen kryty - WZW Jawor Wojskowy Zespół Wypoczynkowy – Solina;
– basen kryty - Hotel Solina SPA – Myczkowce.

- **obiekty SPA:**

– **Solinianka Villas & SPA** – Solina 1a

Oferta: masaże tradycyjne, klasyczne, polinezyjskie, aromaterapeutyczne, masaże z elementami ajurwedy, zabiegi kosmetyczne, sauny, jacuzzi, kapsuła SPA.

– **Hotel Solina SPA** – Myczkowce

Oferta: masaże z elementami ajurwedy, masaże klasyczne, aromaterapeutyczny, bańką chińską, gorącymi kamieniami, kapsuła SPA, sauna, zabiegi na twarz i na ciało.

– **Dom Wypoczynkowy Atrium** - Polańczyk, ul. Zdrojowa 28

Oferta: zabiegi kosmetyczne na twarz i ciało, kinezyterapia indywidualna i grupowa, hydroterapia (kąpiel solankowa, siarkowa, borowinowa, kąpiel wirowa, kończyn dolnych i górnych, hydromasaż), elektroterapia, magnetoterapia, światłolecznictwo, ultradźwięki, laseroterapia, peloidoterapia, inhalacje, krioterapia, tężnia solankowa, masaż klasyczny, leczenie dietetyczne, psychoterapia, krenoterapia, edukacja zdrowotna.

– **Ośrodek Leczniczo-Wypoczynkowy Dedal** - Polańczyk, ul. Zdrojowa 23

Oferta: balneoterapia: okłady borowinowe, kąpiele siarkowe, kąpiele solankowe, kąpiele borowinowe, kąpiele perełkowe, kąpiele kwasowęglowe, kąpiel wirowa kończyn górnych i dolnych, hydromasaż, masaż podwodny, bicze szkockie, inhalacje, tężnia solankowa; fizykoterapia: elektroterapia, laseroterapia, magnetoterapia, światłolecznictwo, ultradźwięki, krioterapia; kinezyterapia: indywidualna, grupowa, nordic walking, gimnastyka w terenie, siłownia; SPA: masaże klasyczne, gorącymi kamieniami, pałeczkami bambusowymi, limfatyczne, relaksacyjne, sportowe, sauna, zabiegi kosmetyczne, stoły i łóżka masujące.

– **Sanatorium Uzdrowiskowe Solinka** - Polańczyk, ul. Zdrojowa 16

Oferta: fizykoterapia: elektroterapia, laseroterapia, magnetoterapia, światłolecznictwo, ultradźwięki, krioterapia; balneoterapia: okłady borowinowe, kąpiele siarkowe, kąpiele solankowe, kąpiele borowinowe, kąpiele perełkowe, kąpiele kwasowęglowe, kąpiel wirowa kończyn górnych i dolnych, hydromasaż, masaż podwodny, bicze szkockie, inhalacje; kinezyterapia: indywidualna, grupowa; kriokomora.

– **Sanatorium Uzdrowiskowe Plon** - Polańczyk, ul. Zdrojowa 32

Oferta: siłownia, sauna, fizykoterapia: elektroterapia, laseroterapia, magnetoterapia, światłolecznictwo, ultradźwięki; masaże; balneoterapia: okłady borowinowe, kąpiele siarkowe, kąpiele solankowe, kąpiele borowinowe, kąpiele perełkowe, kąpiele kwasowęglowe, kąpiel wirowa kończyn górnych i dolnych, hydromasaż, masaż podwodny, bicze szkockie, inhalacje; kinezyterapia: indywidualna, grupowa.

– **Pensjonat Karino** – Berezka 30b

Oferta: masaże tradycyjne, klasyczne, polinezyjskie, aromaterapeutyczne, masaże z elementami ajurwedy, zabiegi kosmetyczne, sauny, jacuzzi, basen kryty.

- **ścieżki spacerowe:**

– **Bieszczadzkie Centrum Nordic Walking**

Z inicjatywy Ośrodka Wypoczynkowo - Rehabilitacyjnego "Caritas" w Myczkowcach i Stowarzyszenia Przewodników Turystycznych "Karpaty" w Sanoku przy wsparciu gmin Solina i Olszanica oraz Nadleśnictw Lesko i Ustrzyki Dolne latem 2011 r. w otoczeniu Jeziora Myczkowieckiego wytyczono 18 tras spacerowych Bieszczadzkiego Centrum Nordic Walking. Powstały one w oparciu o istniejącą już w terenie, a zwłaszcza w ekomuzeum "W Krainie Bobrów" oraz w otoczeniu Bóbrki sieć szlaków spacerowych i ścieżek przyrodniczych.

– **Zielone Wzgórza nad Soliną**, czas przejścia ok. 5 godzin, kolor znaków: czerwony

Trasa niezbyt trudna, ale dość długa. Istnieje możliwość przejścia jednego z odcinków w dowolnym kierunku, a następnie powrót autobusem PKS (w sezonie letnim liczne kursy dodatkowe). Liczne potoki na trasie pokonujemy w bród, stąd konieczność odpowiedniego stroju turystycznego, zwłaszcza obuwia. Początek i koniec ścieżki znajduje się opodal przystanku PKS Polańczyk Uzdrowisko.

– **Niebieska Łezka,** czas przejścia ok. 5 godzin, kolor znaków: niebieski

Trasa niezbyt trudna, ale dość długa. Wiedzie dookoła Jeziora Myczkowskiego (nazwa trasy nawiązuje do jego kształtu). Istnieje możliwość przejścia w dowolnym kierunku, lub jednego odcinka ścieżki, a następnie powrót autobusem PKS. Początek, a zarazem koniec ścieżki znajduje się obok przystanku PKS w centrum Soliny.

– **Cypel Polańczyka,** czas przejścia ok. 2 godzin, kolor znaków: zielony

Trasa łatwa, możliwa do przejścia w dowolnym kierunku i w odcinkach. Uwaga! Po opadach, niektóre odcinki mogą być śliskie i błotniste. Początek i koniec ścieżki znajduje się opodal przystanku PKS Polańczyk Uzdrowisko. Możemy tu podziwiać wspaniały widok majestatycznie opadającej stromymi, leśnymi stokami do jeziora, góry Jawor (741 m n.p.m.) oraz położony u jej stóp ośrodek WZW „Jawor". Doskonale widoczna jest korona zapory w Solinie i znajdująca się opodal przystań statków spacerowych. Znaki ścieżki doprowadzają nas do zabudowań Bazy Centralnej WOPR. W okresie wakacji funkcjonuje tu strzeżone kąpielisko. Stąd nasza ścieżka prowadzi lasem wzdłuż wąskiej i długiej zatoki jeziora zwanej Fiordem Nelsona. Szczególnie urokliwe jest tu na przełomie września i października, gdy w lustrze wody odbijają się okoliczne wzgórza, mieniąc się całą gamą barw jesiennych lasów.

– **Perła Polańczyka**, czas przejścia ok. 2 godzin, kolor znaków: żółty

Trasa łatwa, bardzo widokowa, możliwa do przejścia w dowolnym kierunku i w odcinkach. Początek i koniec ścieżki znajduje się opodal przystanku PKS Polańczyk Uzdrowisko.

– **Łącznik**, czas przejścia ok. 30 min, kolor znaków: niebieski Polańczyk – Myczków,
– **Kiczora**, czas przejścia ok. 3 godzin, kolor znaków: niebieski Bukowiec – Zawóz,
– **Korbania**, czas przejścia ok. 5 godzin, kolor znaków: czerwony Bukowiec,
– **Czaków**, czas przejścia ok. 1 godziny, kolor znaków: żółty Bukowiec – Górzanka (łącznik),
– **Horodek**, czas przejścia ok. 5 godzin, kolor znaków: czerwony Zawóz szkoła – Horodek – Werlas – Zawóz,
– **Wisina**, czas przejścia ok. 2,5 godziny, kolor znaków: niebieski Berezka,
– **Kiczera**, czas przejścia ok. 3 godzin, kolor znaków: zielony Berezka,
– **Pasieki**, czas przejścia ok. 1 godzina, kolor znaków: żółty Berezka (łącznik z ścieżką czerwoną),
– **Kamieniec**, czas przejścia ok. 3 godzin, kolor znaków: czerwony Berezka,
– **Rancho**, czas przejścia ok. 1 godzina, kolor znaków: żółty Wołkowyja.

- **trasy spacerowe wokół jeziora Myczkowieckiego:**

– Do rezerwatu krajobrazowego „Przełom Sanu pod Zwierzyniem";

- Do rezerwatu krajobrazowego „Koziniec";
- Nad Jeziorem Myczkowieckim do Soliny;
- Wokół Myczkowieckich Skałek;
- Wokół Bóbrki przez Kozieniec – Rubeń i Bazyle.

- **ścieżka rowerowa:**

- „Polańczyk – Wołkowyja – Górzanka - Bereżnica Wyżna - Wola Matiaszowa – Berezka – Myczków - Polańczyk".

Początek trasy to skrzyżowanie dróg Polańczyk - Polańczyk Zdrój.

- **muzea i galerie:**

- **Muzeum Kultury Bojków** – Myczków 46

Jego twórcą jest emerytowany nauczyciel Stanisław Drozda, który od wielu lat gromadził lokalne pamiątki. Udało mu się zrekonstruować oryginalne krosna, a niektórych eksponatów może mu pozazdrościć nawet Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Muzeum usytuowane jest niedaleko kościoła.

- **Ekomuzeum „W krainie bobrów"**

Ekomuzeum „W krainie bobrów" to otwarte muzeum bez murów, którego obiekty (eksponaty) rozproszone są na terenie Kotliny Uherczańskiej obejmującej miejscowości: Uherce Mineralne, Orelec, Zwierzyń i Myczkowce. Owe obiekty tworzą żywą kolekcję, obrazującą wartości przyrodnicze i kulturowe regionu oraz dorobek jego mieszkańców. Ekomuzeum obejmuje swoim zasięgiem sieć szlaków spacerowych i ścieżek przyrodniczych, poprzez to daje wszechstronną prezentację różnorodnych obiektów miejsc, tradycji, historii i legend, składających się na dziedzictwo ludzi i charakter miejsca. Przyroda, kultura i historia są prezentowane wspólnie, w miejscu ich pierwotnego występowania.

- **Elektrownia wodna Solina - PGE Energia Odnawialna S.A. Oddział ZEW Solina-Myczkowce w Solinie**

W programie zwiedzania:
Film o źródłach energii odnawialnej, prezentacja gablot o odnawialnych źródłach energii oraz zwiedzanie wnętrza zapory. Trasa wycieczki prowadzi poprzez halę produkcyjną elektrowni, halę maszyn, galerię nr 1 i nr 2. Będąc w Galerii nr 1 zwiedzający znajdują się 5 metrów poniżej poziomu dna jeziora solińskiego. W miejscu tym odwiedzający poznają zasady wznoszenia poszczególnych sekcji, instalacji urządzeń kontrolno-pomiarowych zapory oraz sposoby uszczelniania podłoża. Następnym etapem wycieczki jest galeria nr 2. Tu można zobaczyć kolejną ciekawostkę zapory solińskiej, jaką jest jedna z 28 szczelin pomiędzy najwyższymi sekcjami zapory tzw. „fuga oszczędnościowa".

- **Galeria sztuki Legraż** – Leon Chrabko, Bóbrka;
- **Galeria Rzeźb Przydrożnych, Pracownia bibułkarska i Pracownia garncarska** - Andrzej Kusz, Bóbrka;
- **Pracownia sztuki użytkowej** - Stanisława Podkalicka, Bóbrka;
- **Pracownia rzeźby w drewnie** - Henryk Gągorowski, Bóbrka;
- **Mini Galeria Koła Gospodyń Wiejskich** - Pod Jesionami – Zwierzyń 53.

Żeglarstwo w Gminie Solina
Sezon żeglarski na Zalewie Solińskim trwa od maja do listopada, przy czym najlepsze żeglowanie ze względu na wiatr jest w maju i czerwcu oraz we wrześniu i październiku. Wówczas wiatr osiąga prędkość 5-7 m/s, zaś w porywach 15-17m/s. W lipcu i sierpniu natomiast 3-4 m/s. Najkorzystniej żegluje się w godzinach 10-18. Najwyższe fale osiągają 50-70 cm. Wiosną i jesienią występują liczne zamglenia.

Charakterystyczną cechą jeziora, związaną z jego śródgórskim położeniem, jest duża zmienność wiatru. Zbiornik ma bardzo rozwiniętą linię brzegową (ok. 160 km przy średnim stanie wody), z licznie występującymi zatoczkami – ujściami strumieni. Większość nadających się do cumowania miejsc jest

błotnista (ze względu na wahania lustra wody) lub kamienista.[37]Największym ośrodkiem żeglarskim nad Jeziorem Solińskim jest Polańczyk. Znajdują się tutaj liczne przystanie, kluby żeglarskie, piaszczyste plaże wraz z wyznaczonymi kąpieliskami oraz liczne knajpki i tawerny.

Co roku na jeziorze Solińskim organizowanych jest ponad 30 imprez żeglarskich, między innymi:
- Puchar Jachtów Kabinowych,
- Puchar Polski w klasie „Delphia 24”,
- Regaty Samotników o Puchar Kapitana Henryka Jaskuły,
- Regaty o Puchar Marszałka Województwa Podkarpackiego,
- Regaty o Puchar Wójta Gminy Solina,
- Regaty o Puchar Prezydenta Miasta Rzeszowa,
- Regaty o Puchar Prezesa Zespołu Elektrowni wodnych Solina- Myczkowce.

Rejsy statkami wycieczkowymi po Jezierze Solińskim

Statek Bryza, Polańczyk
Organizacja rejsów po zalewie solińskim 50 minutowe lub dłuższe po uzgodnieniu z armatorem[38].

Statek Tramp, Polańczyk
Rejsy statkiem odbywają się co godzinę od godz. 9 do 18. Podczas rejsu godzinnego (pełne 60 minut) statek płynie obok Wyspy Zajęczej, w kierunku zapory wodnej w Solinie, przepływa obok WZW "JAWOR", Martwego Lasu i opływa Wyspę Skalistą. Podczas rejsu dwugodzinnego statek płynie dodatkowo obok zatoki Victoriniego, Drzewa Wisielca i wpływa do Zatoki Czarnego. Na życzenie grup wycieczkowych trasy mogą być zmieniane i wydłużane. Możliwe jest również wynajęcie statku przez osoby indywidualne na dowolny okres i program (ogniska, grzybobranie, ślubowanie harcerskie, podróże poślubne itp.)[39]

Biała Flota, Solina
Podstawową działalnością ośrodka są rejsy spacerowe po Jeziorze Solińskim, jak również wypożyczalnia sprzętu wodnego. Do dyspozycji ośrodek posiada trzy statki spacerowe "Żubr", "Bieszczady", "Dariusz" oraz żaglowiec "Perła Soliny"[40].

Statek Komandor, WZW Jawor
Rejs na "koniec świata" czyli Doliną Sanu trwa 1 godz.15min. Podczas rejsu statek płynie koło Martwego Lasu, Zatoki Teleśnickiej, wyspy Skalistej, półwyspu Brossa, zatoki Wiktoryniego i dopływa do Juliusza I- pustelnika. Rejs "Doliną Solinki" trwa 1 godzinę, trasa prowadzi koło wyspy Zająca, zapory wodnej w Solinie, Polańczyka, wyspy Energetyka i wraca na WZW "Jawor". Organizowane są również rejsy z 2-godzinnym pobytem w Solinie (zwiedzanie zapory) oraz rejsy z 2-godzinnym pobytem w Polańczyku (zwiedzanie Polańczyka). Na życzenie klientów organizowane są nietypowe rejsy połączone z ogniskiem, nastrojową muzyką a także wizytą u bieszczadzkich zakapiorów[41].

Wędkarstwo
Wody obu bieszczadzkich zalewów zalicza się do wód nizinnych i mają one I klasę czystości. Wędkować można całą dobę, zarówno z brzegu jak i z łodzi z uwzględnieniem limitów i okresów ochronnych.
Gatunki występujące: sandacz, szczupak, sum, okoń, pstrąg, troć wędrowna, lipień, leszcz, płoć, kleń, ukleja, karp i inne.
Zezwolenia na wędkowanie można nabyć:

1. W punktach sprzedaży pozwoleń okresowych.
2. W Okręgu PZW Krosno.
3. Wpłacając na konto Okręgu.

37http://www.tawernaskipperow.pl/jezioro-solinskie,749,lokalizacja.html
38http://www.bryza.bieszczady.pl/index.php?action=rejsy
39http://www.bieszczady.net.pl/tramp/rejsy.html
40http://www.bialaflota-solina.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=34
41http://www.rejsysolina.pl/rejsy_statkiem_komandor.html

Na terenie Gminy Solina zlokalizowane jest łowisko specjalne-ochronne San Zwierzyń – Hoczewka. Łowisko obejmuje odcinek rzeki San od 50 m poniżej zapory wodnej w Myczkowcach do ujścia rzeki Hoczewka z wyłączeniem strefy wylotu wody z turbin w Zwierzyniu. Na odcinku rzeki San od 50 m poniżej zapory wodnej w Myczkowcach do strefy wylotu wody z turbin w Zwierzyniu wędkowanie jest dozwolone od 15 maja do 15 października. Sąsiaduje ono z rezerwatami "Przełom Sanu pod Grodziskiem" i "Grąd w Średniej Wsi". Łowisko obejmuje odcinek rzeki San od ujścia rzeki Olszanki do ujścia rzeki Hoczewka z wyłączeniem strefy wylotu wody z turbin w Zwierzyniu. Jego administratorem jest Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego w Krośnie. Utworzone zostało w 2004 roku, aby chronić stada gotowych do rozrodu ryb, tzw. tarlaków. Chroni się tu pstrąga potokowego, lipienia i głowacicę. Dopuszcza się tu jedynie połowy przez ograniczoną liczbę wędkarzy. Miejsce to jest magnesem dla coraz prężniej rozwijającej się gałęzi turystyki jaką jest wędkarstwo muchowe w Bieszczadach[42]. Na łowisku obowiązuje całkowity zakaz zabierania ryb łososiowatych i lipieni[43].

Charakterystyka ruchu turystycznego w gminie

Ruch turystyczny to zjawisko społeczne polegające nadobrowolnym, przestrzennym przemieszczaniu się ludzi na obszary i do miejscowości turystycznych.[44]Poniżej rozpatrywano ruch turystyczny przyjazdowy, obejmujący osoby przyjeżdżające do Gminy Solina.

Ruch turystyczny (turyści krajowi) w Gminie Solina w latach 2009 – 2013

Ruch turystyczny	Polacy korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania[45]				
	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Solina	67 306	70 833	75 662	77 476	84 847
Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	720 667	695 274	699 026	764327	246 555
Polska (gminy wiejskie)	8281 648	8040 009	7627 251	8463941	3 467 343

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Polacy korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w Gminie Solina w roku 2013 stanowili 34,4% turystów odwiedzających gminy wiejskie województwa podkarpackiego i 2,4% odwiedzających gminy wiejskie w kraju. Zaś turyści zagraniczni stanowili odpowiednio 1,7% i 0,1%.

Ruch turystyczny (turyści zagraniczni) w Gminie Solina w latach 2009–2013

Ruch turystyczny	Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania				
	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Solina	519	443	454	451	326
Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	7 945	8 766	10 314	14 549	18 130
Polska (gminy wiejskie)	331 336	288 070	289 019	337071	365 687

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

8. Potencjał instytucjonalny

8.1. Władze i administracja i ich zasoby

Gmina Solina jest jednostką samorządu terytorialnego powołaną do organizacji życia publicznego na swoim terytorium. Status samorządu gminnego reguluje w Polsce ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, (Dz.U. z 1990 r. Nr 16, poz. 95) obowiązująca od 27 maja1990 roku, na podstawie której gmina posiada osobowość prawną.

Podstawę prawną funkcjonowania Wnioskodawcy stanowią też:

42 http://www.twojebieszczady.net/rozmaitosci/wedkarstwo.php

43 http://www.pzw.org.pl/san/wiadomosci/105513/60/regulamin_lowiska_specjalnegoochronnego_san_zwierzyn__hoczewka__

[44]A. Kornak, Ekonomika turystyki, PWN, Warszawa 1985, s. 47.

[45]Korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania to osoby, które korzystają z usług noclegowych w takich obiektach jak: hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe, domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, ośrodki wypoczynku sobotnio-niedzielnego oraz świątecznego, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola. biwakowe, pokoje gościnne, kwatery agroturystyczne oraz pozostałe obiekty niesklasyfikowane.

- Konstytucja RP – rozdział VII Samorząd Terytorialny,
- Ustawa z 24 lipca 1998r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa[46],
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych[47].

Organami Gminy są Rada Gminy i Wójt Gminy Solina. Rada Gminy jest organem stanowiącym i kontrolnym gminy rozstrzygającym we wszystkich sprawach istotnych dla gminy, z wyjątkiem spraw rozstrzyganych w drodze referendum lokalnego. Rada składa się z 15 radnych wybranych przez mieszkańców gminy, w wyborach powszechnych. Rada rozpatruje na sesjach i rozstrzyga w drodze uchwał wszelkie sprawy należące do jej właściwości. W celu wykonywania swoich zadań Rada powołuje stałe i doraźne komisje, określa ich skład osobowy i przedmiot działania. Rada powołuje następujące komisje:

- Komisja Oświaty, Zdrowia, Uzdrowiska i Spraw Socjalnych,
- Komisja Rewizyjna,
- Komisja Budżetu, Zagospodarowania Przestrzennego, Rozwoju Gminy i Inwentaryzacyjna,
- Komisja Kultury, Turystyki, Sportu i Promocji Gminy,
- Komisja Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa.

Organem wykonawczym Gminy jest Wójt. Do wyłącznych kompetencji Wójta należy:

- Kierowanie bieżącymi sprawami Gminy i reprezentowanie jej na zewnątrz.
- Przygotowywanie projektów uchwał Rady Gminy.
- Określanie sposobu wykonywania uchwał Rady Gminy i ich wykonywanie.
- Ogłaszanie uchwał Rady Gminy, w tym uchwały budżetowej i sprawozdania z jej wykonania w trybie przewidzianym dla aktów prawa miejscowego, a także przedkładanie uchwał Wojewodzie oraz Regionalnej Izbie Obrachunkowej.
- Informowanie mieszkańców Gminy o założeniach projektu budżetu, kierunkach polityki społecznej i gospodarczej oraz wykorzystaniu środków budżetowych.
- Przedkładanie na Sesje Rady Gminy informacji z wykonania uchwał Rady.
- Załatwianie wniosków posłów i senatorów oraz interpelacji radnych.
- Wydawanie decyzji w indywidualnych sprawach z zakresu działania administracji publicznej.
- Gospodarowanie mieniem komunalnym oraz składanie oświadczeń woli w imieniu Gminy w zakresie zarządu mieniem.
- Wykorzystanie mienia gminnego zgodnie z przeznaczeniem oraz składanie w tych sprawach wniosków i propozycji Radzie Gminy.
- Ustalanie Regulaminu pracy Urzędu.
- Gospodarowanie funduszem płac oraz innymi funduszami Urzędu.
- Wykonywanie uprawnień zwierzchnika służbowego w stosunku do pracowników Urzędu oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych.
- Uczestniczenie w pracach związków i porozumień międzygminnych oraz wykonywanie zadań wynikających z tych porozumień.
- Wykonywanie zadań terenowego szefa obrony cywilnej.
- Opracowanie planu operacyjnego ochrony przed powodzią oraz ogłaszanie i odwoływanie pogotowia i alarmu przeciwpowodziowego.
- Zarządzanie ewakuacji z obszarów bezpośrednio zagrożonych w przypadku konieczności usunięcia bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia ludzi lub dla mienia.
- Reprezentowanie Gminy w postępowaniu sądowym i administracyjnym, a także przed Trybunałem Konstytucyjnym i organami administracji rządowej.
- Podejmowanie i inicjowanie działań w sprawach publicznych o znaczeniu lokalnym nie zastrzeżonych na rzecz innych podmiotów.
- Wydawanie przepisów porządkowych, w formie zarządzenia, w przypadku nie cierpiącym zwłoki.
- Wykonywanie innych zadań zastrzeżonych przepisami prawa i uchwałami Rady Gminy do kompetencji Wójta.

[46]Dz. U. z 1998 r. Nr 96, poz. 603 z późn. zm.
[47] Dz. U. Nr 155 poz. 1014 z późn. zm.

Dla zapewnienia właściwego funkcjonowania Urzędu i należytej obsługi obywateli ustanowiono następującą strukturę organizacyjną:

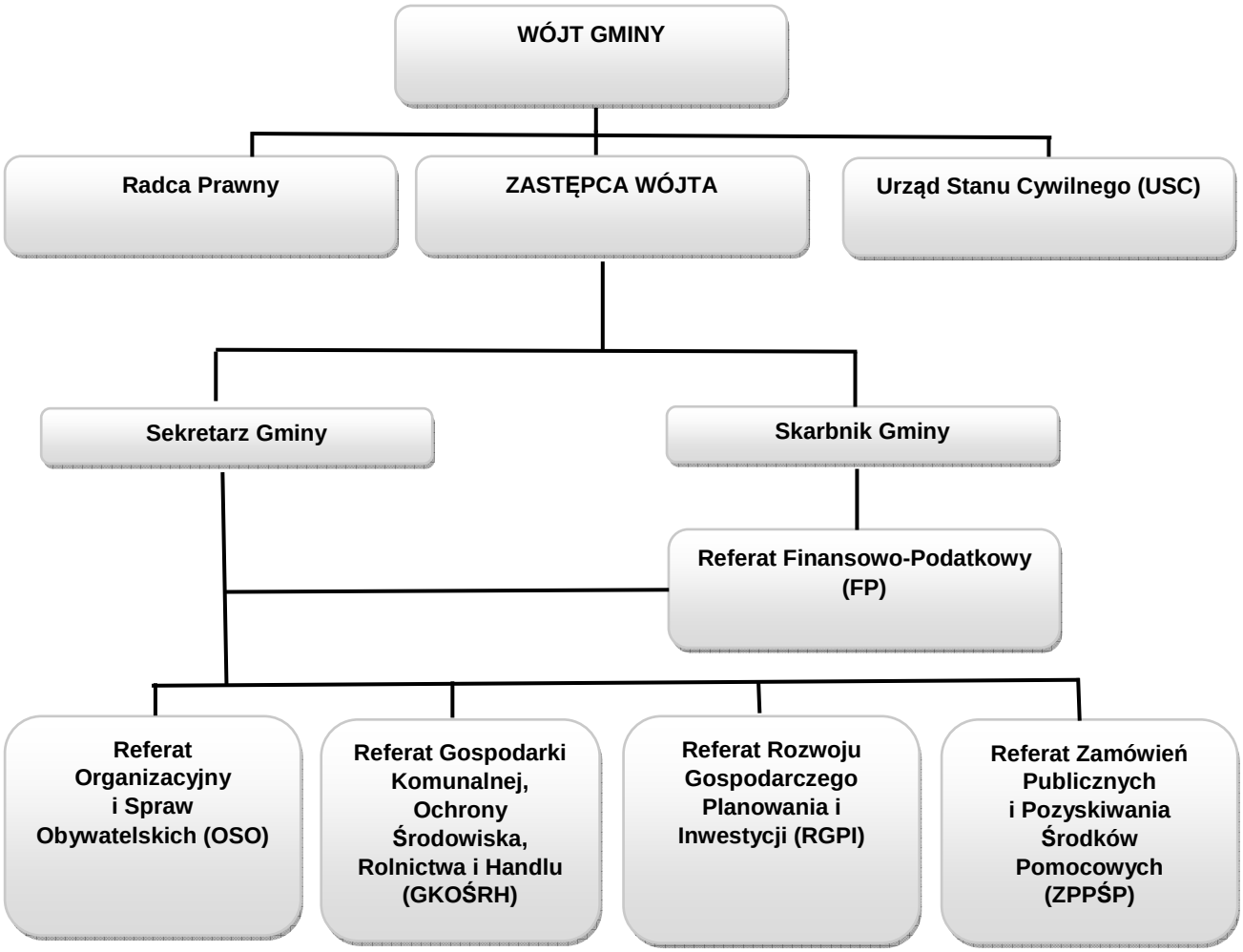

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Liczba pracowników Urzędu Gminy Solina na dzień 31.12.2014 r. wynosiła **42 osoby**. Struktura wykształcenia pracowników Urzędu jest następująca:

Wyszczególnianie stanowisk pracy	Wykształcenie wyższe	Wykształcenie średnie	Wykształcenie zasadnicze zawodowe	Wykształcenie podstawowe
Przedstawiciele władz publicznych	**4**	**0**	**0**	**0**
Kierownicy referatów	**4**	**1**	**0**	**0**
Inspektorzy	**8**	**8**	**0**	**0**
Referenci	**2**	**2**	**0**	**0**
Pracownicy gospodarczy	**0**	**2**	**9**	**0**
Razem	**18**	**13**	**9**	**2**

Pracownicy Urzędu Gminy są zobowiązani do podnoszenia swoich kompetencji poprzez wszelakie kursy i szkolenia poprawiające kwalifikacje urzędników. Pracownicy Urzędu Gminy uczestniczą w obowiązkowych szkoleniach dotyczących m.in. zakresu KPA, instrukcji kancelaryjnej oraz etyki. Dodatkowo wielu z nich indywidualnie podejmuje studia zarówno licencjackie, magisterskie jak i podyplomowe.

Budynek Urzędu Gminy Solina w Polańczyku o powierzchni użytkowej 1 292 m^2 jest odpowiedni do potrzeb, funkcjonalne i właściwie wyposażony.

e-Urząd

Obecne potrzeby w zakresie elektronicznych form kontaktu z urzędami są prawdopodobnie wynikiem przyzwyczajania się i stopniowej akceptacji elektronicznego kontaktu w sprawach urzędowych. Wraz z wchodzeniem w dorosłość nowych pokoleń, dla których Internet jest naturalnym środowiskiem komunikowania się, proces ten będzie przyspieszał. Istnieje oczywiście możliwość wpływania na tempo procesu akceptacji poprzez odpowiednie kampanie informacyjne i promocyjne.

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje zakres spraw urzędowych możliwych do załatwienia przez Internet na stronach Urzędu Gminy Solina.

Zakres spraw urzędowych możliwych do załatwienia przez Internet

Zakres spraw urzędowych możliwych do załatwienia przez Internet w Gminie Solinie	
1.	Korespondencja za pośrednictwem e-PUAP (pisma ogólne, wnioski)

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Urząd Gminy czerpie informacje na temat oceny sprawności i kompetencji obsługi interesantów głównie z wyników ankiet, które są przeprowadzane wśród mieszkańców. Również podziękowania i oczekiwania interesantów kierowane bezpośrednio do pracowników, kierowników referatów czy wójta mogą stanowić źródło informacji na temat funkcjonowania Urzędu. Ponadto sam Urząd wykonuje liczne analizy pod kątem ilości załatwionych spraw i przyjmowanych wniosków, co pozwala na stworzenie statystyki wprowadzenie ewentualnych zmian w zakresie funkcjonowania Urzędu w celu poprawy wyników statystycznych. Każda uwaga, spostrzeżenie, jest analizowana i o ile to możliwe Urząd stara się uwzględniać to w pracy.

Wyniki przeprowadzonego na przełomie lutego i marca 2015 roku badania ankietowego dotyczące poziomu satysfakcji klienta przeprowadzonego w Urzędzie Gminy Solina z/s w Polańczyku zaprezentowano poniżej.

Wyniki badania pokazują na ogólny niski poziom zadowolenia klientów ze sposobu załatwienia sprawy, średnia ocen podczas badania ankietowego wyniosła 3,73. Respondenci w 83% byli klientami indywidualnymi. Zdecydowana większość respondentów, będąc w Urzędzie miała kontakt głównie z pracownikami działu podatkowego, ewidencji ludności i dowodów osobistych, ochrony środowiska oraz ewidencji działalności gospodarczej. Pozwala to przypuszczać, że ocena poziomu satysfakcji klienta w analizowanym badaniu dotyczyła głównie tych pracowników.

Badani niejednokrotnie oceniali kwestię czy funkcjonowanie Urzędu Gminy Solina jest porównywalne z funkcjonowaniem innych urzędów. Niemal 30% badanych było zdania, że Urząd Gminy Solina w porównaniu do innych urzędów funkcjonuje tak samo, jak inne urzędy. Ponad 15% badanych uważało, że funkcjonuje lepiej. Blisko 28% badanych nie miało zadania. Natomiast ponad 24% odpowiedziało, że Urząd Gminy Solina funkcjonuje gorzej niż inne urzędy, a pozostali nie udzielili odpowiedzi. Z przeprowadzonych badań wynika, że większy jest odsetek klientów oceniających negatywnie, niż pozytywnie funkcjonowanie urzędu. Pokazuje to, że jest jeszcze wiele do zrobienia w obszarze obsługi klienta tak, aby sytuacji w których klient czuje się niezrozumiany bądź potraktowany niewłaściwie było jak najmniej.

8.2. Inne podmioty instytucjonalne działające w gminie

Jednostkami budżetowymi działającymi w Gminie Solina są:

- Gminny Zakład Komunalny sp. z o.o.,
- Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki,
- Zespół Szkół im. Józefa Blizińskiego w Bóbrce,
- Zespół Szkół w Wołkowyi - Szkoła Filialna w Bukowcu,
- Zespół Szkół Im. księdza Jana Siuzdaka w Wołkowyi,
- Zespół Szkół im. księdza Franciszka Stopy w Myczkowie,
- Szkoła Podstawowa w Myczkowcach,
- Szkoła Podstawowa w Berezce,
- Gminny Zespół Ekonomiczno – Administracyjny Szkół w Solinie z/s w Polańczyku,

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Solinie z/s w Polańczyku.
- Szkoła Podstawowa w Zawozie.

8.3. Inne działania prorozwojowe i ich skuteczność

Dokumenty strategiczne tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego definiują wizję przyszłości, pozwalają określić cele na nadchodzące lata oraz zaplanować działania podejmowane dla ich osiągnięcia. Posiadanie dobrze opracowanej strategii oraz towarzyszących jej planów rozwoju staje się niezbędnym warunkiem ubiegania się o środki dostępne w ramach funduszy europejskich. Wnikliwie opracowana i konsekwentnie wdrażana strategia rozwoju stanowią jeden z elementów przyciągających inwestorów, dla których stabilna wizja rozwoju miejsca, w którym działają lub zamierzają działać jest bardzo istotnym czynnikiem w planowaniu inwestycji. Poniższe zestawienie prezentuje dokumenty strategiczne obowiązujące w Gminy Solina.

Dokumenty strategiczne Gminy Solina:

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Uzdrowisko Polańczyk,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy Solina,
- Plan Rozwoju Lokalnego.

8.4. Współpraca regionalna i międzynarodowa

SŁOWACJA:

- Związek Miejscowości Mikroregionu Stráže - SOMS z siedzibą Fintice, umowa z dnia 20 czerwca 2006r.
- Miasto Bardejow – umowa z dnia 17 lipca 2003r.
- Miasto Mała Domasa – umowa z dnia 16 lipca 2012r.

UKRAINA:

- Miasto Stary Sambor Region Starosamborski – umowa z dnia 27.06.2008r.
- Torczinowiecka Wiejska Rada Starosamborskiego Rejonu – umowa z dnia 07.05.2004r.
- Miasto Schidnica – umowa z dnia 12.12.2008r. Realizacja wspólnego projektu pod nazwą „Polańczyk i Schidnica – wykorzystajmy razem nasz potencjał turystyczny i kulturowy dla poprawy konkurencyjności Bieszczadów" w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013.
  W ramach projektu wybudowane zostały amfiteatry w Polańczyku i Schidnicy. Na tych obiektach odbywają się liczne imprezy i festyny, które wskazują na wspólne dziedzictwo kulturowe obszarów pogranicza. Projekt trwał 4 lata a jego budżet opiewał na ponad 4 mln zł.

NIEMCY:

- Urząd Oberspereewald z/s w Straupitz – umowa z dnia 03.01.2008r.

9. Gospodarka i struktura gospodarki

9.1. Struktura podmiotowa i potencjał gospodarki

W Gminie Solina działalność prowadzi 684 podmioty gospodarcze (dane GUS według stanu na koniec 2013 roku), z czego blisko 97% swoją działalność prowadzi w sektorze prywatnym. Charakterystykę podmiotów gospodarki narodowej według sektorów własności i rodzajów charakteryzuje poniższa tabela.

Tabela 55. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własności i rodzajów

Jednostka terytorialna	Sektor własności	Rodzaje	Rok	Wartość
Gmina Solina	Sektor publiczny	**Ogółem**	2013	**22**
		Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego		18
		Spółki handlowe		2
	Sektor prywatny	**Ogółem**		**662**
		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą		587
		Spółki handlowe		11
		Spółdzielnie		1
		Fundacje		3
		Stowarzyszenia i organizacje społeczne		20

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W strukturze podmiotów gospodarczych według rodzaju prowadzonej działalności przeważają podmioty prowadzące pozostałą działalność (545). 72 podmioty działa w zakresie przemysłu i budownictwa, a 67 w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie.

Wskaźnik liczebności firm (dotyczy osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą) na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Solina ma wartość wyższą od notowanej w jednostkach porównywalnych. Liczba jednostek nowo zarejestrowanych na 10 000 ludności w Gminie Solina jest znacznie wyższa niż w kraju i w województwie podkarpackim.

Tabela 56.Podmioty gospodarcze: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności. *(stan na koniec 2013 r.)*

Jednostka terytorialna	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności.
Gmina Solina	16,8	153
Woj. Podkarpackie – (gminy wiejskie)	7,2	57
Polska – (gminy wiejskie)	9,1	72

Źródło: GUS, Bank danych lokalnych

Tabela 57. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości (*stan na koniec 2013 r.)*

Jednostka terytorialna	Według klas wielkości - o liczbie pracujących					
	Ogółem	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
Gmina Solina	**684**	675	8	1	0	0

Źródło: GUS, Bank danych lokalnych

W strukturze podmiotów gospodarczych według klas wielkości w Gminie Solina dominują mikroprzedsiębiorstwa i stanowią one ponad 98%, następnie przedsiębiorstwa małe ponad 1%.

9.2. Struktura rodzajowa gospodarki

Do najczęściej stosowanych mierników struktury rodzajowej gospodarki należy struktura zatrudnienia, która według dostępnych danych GUS w województwie podkarpackim, do którego administracyjnie należy Gmina Solina w latach 2007-2011 prezentowała się następująco.

Tabela 58. Pracujący według sekcji PKD w latach 2007-2011 na Podkarpaciu

Sekcja wg PKD	ROK				
	2007	2008	2009	2010	2011
Ogółem (tyś osób)	844	896	880	837	832
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo (tyś osób)	210	206	204	189	174
Przemysł i budownictwo (tyś osób)	240	249	243	239	252
Usługi (tyś osób)	395	440	433	409	407

Źródło: GUS, Bank danych lokalnych

Tabela 59. Pracujący według sektorów ekonomicznych w latach 2007-2011 na Podkarpaciu

Sektor przemysłowy	ROK				
	2007	2008	2009	2010	2011
Ogółem w tyś osób	825	873	887	835	824
Sektor rolniczy w tyś osób	210	199	200	187	179
Sektor przemysłowy w tyś osób	229	250	250	238	251
Sektor usługowy w tyś osób	386	424	437	409	394

Źródło: GUS, Bank danych lokalnych

Specyfiką Gminy Solina jest duża liczba podmiotów zatrudniających do 9 osób (mikroprzedsiębiorstw), 8 podmiotów zatrudnia od 10 do 49 osób. Na terenie Gminy Solina jest 1 podmiot gospodarczy zatrudniający powyżej 50 osób.

Poniżej zaprezentowane dane przedstawiają dynamikę podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Solina w latach 2007-2011według sekcji PKD 2004 i PKD 2007 oraz w roku 2012 (na tle jednostek porównywalnych).

Tabela 60. Podmioty wg sekcji PKD 2004 i PKD 2007

Sekcje PKD	PKD 2004			Sekcje PKD	PKD 2007		
	ROK				ROK		
	2007	2008	2009		2009	2010	2011
A	63	62	60	A	59	64	60
B	0	0	0	B	0	0	0
C	0	0	0	C	23	23	20
D	22	23	23	D	1	1	1
E	2	2	2	E	1	2	2
F	26	31	31	F	31	36	39
G	113	113	113	G	112	117	127
H	127	136	152	H	17	18	19
I	19	20	21	I	152	177	203
J	6	5	5	J	3	3	4
K	29	30	32	K	5	5	6
L	11	11	11	L	1	2	2
M	14	14	14	M	18	16	18
N	13	14	16	N	17	17	16
O	33	39	43	O	11	11	11
P	0	0	0	P	15	15	16
Q	0	0	0	Q	14	13	14
ogółem	**478**	**500**	**523**	R	14	13	12
				S i T	29	34	39
				U	0	0	0
				ogółem	**523**	**567**	**609**

Źródło: dane GUS , Bank Danych Lokalnych

Tabela 61. Liczba podmiotów gospodarczych według sekcji w 2012 i 2013 roku

Podmioty gospodarcze według sekcji	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S i T	U
2012 rok																				
Gmina Solina	61	0	24	1	3	39	118	22	229	5	5	2	19	16	11	14	14	13	10	0
Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	2 184	111	5 920	44	195	8 110	12 866	3 894	1 457	704	1 087	335	2 323	733	1 074	2 174	1 632	1 241	3 341	0
Polska (gminy wiejskie)	46 315	1 318	83 792	1 073	3 634	121 227	201 624	52 345	25 303	10 908	17 597	12 999	40 596	15 928	13 644	26 784	27 313	14 447	44 329	1
2013 rok																				
Gmina Solina	67	0	24	1	2	45	119	29	247	5	5	2	23	24	11	14	13	15	10	0
Województwo podkarpackie (gminy wiejskie)	2 198	115	6 150	58	204	8 509	13 025	3 973	1 514	763	1 086	348	2 502	893	1 078	2 230	1 732	1 278	3 514	0
Polska (gminy wiejskie)	45 913	1 393	86 413	1 413	3 916	12 5991	206 648	53 429	25 948	12 047	18 092	13 669	44 140	18 198	13 696	27 756	29 270	15 024	46 760	1

Źródło: dane GUS , Bank Danych Lokalnych

9.3. Informacje o wybranych sekcjach i segmentach gospodarki

Gospodarka Gminy Solina opiera się głównie na działalności turystycznej, uzdrowiskowej i rolnictwie. Niewielka działalność przemysłowa to przede wszystkim wydobycie wód mineralnych, zakłady usługowo-handlowe i zakłady przemysłu drzewnego.

Pod względem ilości podmiotów gospodarczych Gmina Solina zajmowała w 2012 r. drugie miejsce w powiecie leskim (po gminie miejsko-wiejskiej Lesko). Prawie 25% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w powiecie leskim prowadzi działalność na terenie Gminy Solina.

Na obszarze Gminy Solina najwięcej jest podmiotów, które świadczą usługi w zakresie zakwaterowania i wyżywienia (około 36,1% ogółu podmiotów), jest związanych z handlem detalicznym i hurtowym (około 18,6%) i jest związanych z rolnictwem, leśnictwem i łowiectwem (około 9,6%). Następne są podmioty, których działalność związana jest z budownictwem i innymi usługami (przetwórstwem przemysłowym, transportem i gospodarką magazynową, edukacją).

Podmioty sektora prywatnego są w przeważającej większości małe, zatrudniające kilka osób. Większość z nich, przede wszystkim z branży turystycznej, gastronomicznej i handlowej, prowadzi działalność tylko w sezonie letnim (od maja do września) i skupia się w miejscowościach o dużej presji turystycznej: Myczkowce, Bóbrka, Solina, Polańczyk, Wołkowyja, Bukowiec, Terka, Zawóz, Werlas i Rajskie.

W poniższej tabeli zestawiono liczbę podmiotów w rejestrze REGON w wybranych, najliczniej reprezentowanych sekcjach wg Polskiej Klasyfikacji Działalności dla Gminy Solina.

Sekcja wg Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007	Liczba podmiotów
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	229
Handel hurtowy i detaliczny	118
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo	61
Budownictwo	39
Przetwórstwo przemysłowe	24
Transport i gospodarka magazynowa	22
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	19
Edukacja	14

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

9.3.1. Działalność produkcyjna

Bogactwem i ozdobą krajobrazu Gminy Solina są lasy. Zajmują one powierzchnię 10 290,0 ha, co stanowi około 55,7% obszaru całej Gminy Solina.

Tabela 62. Dane o gospodarce leśnej Gminy Solina i w powiecie leskim w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Solina	Powiat leski
Powierzchnia lasów ogółem (ha)	10 424,5	56 782,1
Lasy publiczne ogółem (ha)	9 693,3	54 542,7
Lasy publiczne Skarbu Państwa (ha)	9 320,3	52 339,2
Lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych (ha)	9 320,3	46 541,0
Lasy publiczne Skarbu Państwa – parki narodowe (ha)	-	5 592,9
Lasy publiczne gminne (ha)	373,0	2 203,5
Lasy prywatne (ha)	596,9	2 239,4
Lesistość (%)	55,8	68,0

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Wskaźnik lesistości dla powiatu leskiego wynosi około 68%, dla województwa podkarpackiego około 37,8%, zaś dla Polski około 29,3%. Znaczną powierzchnię (około 91%) stanowią lasy będące własnością Skarbu Państwa. Pozostałe to lasy gminne i prywatne. Nadzór nad lasami państwowymi na terenie Gminy Solina sprawuje Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie (nadleśnictwa: Lesko, Baligród, Wetlina).

Na obszarze Gminy Solina występują przede wszystkim siedliska lasu górskiego, rzadziej lasu wyżynnego i lasu łęgowego. W składzie gatunkowym dominują: buk, jodła, sosna i olsza szara, a uzupełniają je świerk, jawor, jesion, grab, modrzew. Lasy będące w administracji Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie w całości zaliczone są do lasów ochronnych, podlegających ochronie ze względu na spełniane funkcje.

W gminie funkcjonuje kilkanaście firm zajmujących się wyróbką drewna oraz gospodarką leśną. W sekcji przetwórstwo przemysłowe działa 3,5% ogółu podmiotów gospodarczych.

9.3.2. Działalność budowlana

Działalność budowlana obejmuje szeroki wachlarz usług, m.in.:

- Usługi w zakresie wykonywania robót budowlanych (malowanie, wykładanie podłóg i ścian),
- Usługi w zakresie przygotowania terenu pod budowę (roboty ziemne, wykonywanie wkopów, rozbiórka i burzenie obiektów budowlanych),
- Usługi w zakresie wykonywania budynków i budowli (wykonywanie konstrukcji i pokryć dachowych, wykonywanie specjalistycznych robót budowlanych, budownictwo ogólne i inżynieria lądowa, wykonywanie robót budowlanych drogowych, budowa obiektów inżynierii wodnej wykonywanie pozostałych robót ogólnobudowlanych w zakresie obiektów inżynierskich),
- Usługi w zakresie wykonywania instalacji budowlanych (wykonywanie instalacji elektrycznych, wykonywanie robót budowlanych izolacyjnych, wykonywanie instalacji cieplnych, wodnych, wentylacyjnych i gazowych, wykonywanie instalacji centralnego ogrzewania i wentylacyjnych, wykonywanie instalacji wodno-kanalizacyjnych).

W sekcji budowlanej (F: Obiekty budowlane i roboty budowlane) według danych GUS na koniec 2013 roku działało45 podmiotów gospodarczych. W chwili obecnej w Gminie Solina dość liczną grupę stanowią podmioty gospodarcze z branży budowlanej – roboty budowlane specjalistyczne (28 podmiotów gospodarczych).

9.3.3. Rolnictwo

Na przestrzeni ostatnich lat proces zmniejszenia się liczby ludności zamieszkującej obszary wiejskie i utrzymującej się z rolnictwa znacznie przyspieszył. Ludność wiejska utrzymuje się głównie z pracy najemnej, z rent i emerytur, czy turystyki wiejskiej, ostatnio bardzo popularnej. Zwiększa się też znaczenie terenów wiejskich jako miejsca zamieszkania ludności pracującej w miastach. A podejmowanie działalności pozarolniczej wspierane jest ze środków publicznych w ramach programów współfinansowanych przez UE.

W analizowanej Gminie Solina zgodnie z zamieszczonym poniżej wykresem rolnictwo jest jednym ze źródeł utrzymania dla 36% gospodarstw domowych (dane Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku), podczas gdy w 2002 roku było ich 7%. Wbrew powszechnie panującym na obszarach wiejskich trendom w Gminie Solina da się zauważyć wzrost udziału gospodarstw ze źródłem utrzymania z rolnictwa w ogóle gospodarstw rolnych w gminie (działalność rolnicza od 2004 roku wspierana jest w ramach programów współfinansowanych przez UE).

Wykres 16. Struktura gospodarstw według źródła dochodów

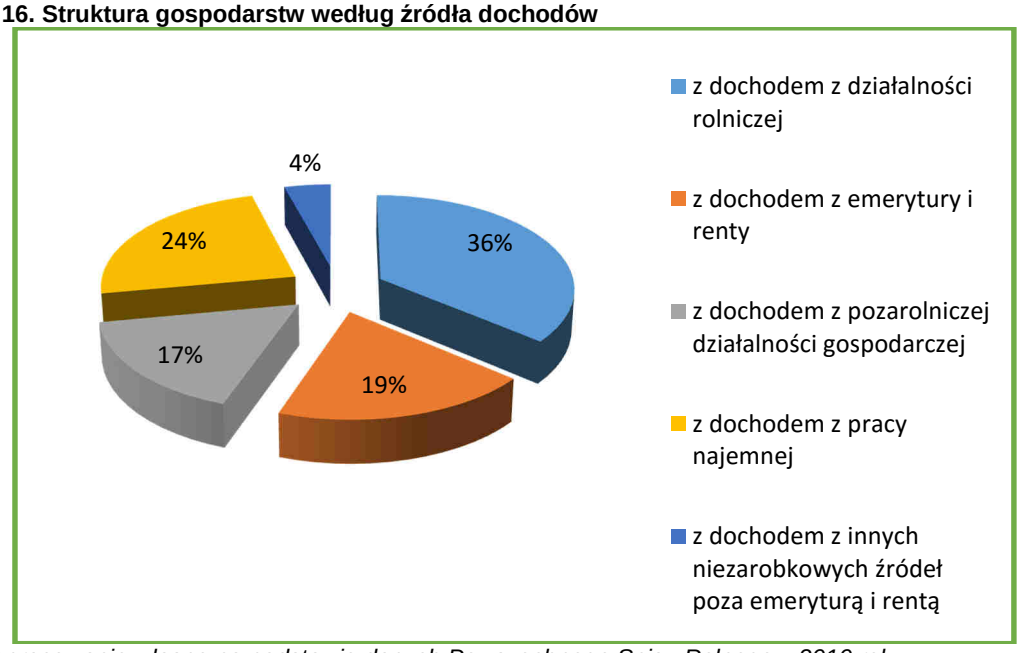

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku

Poniżej zamieszczony opis przedstawia charakterystykę warunków do prowadzenia działalności rolniczej w Gminie Solina oraz samą prowadzoną na analizowanym obszarze działalność rolniczą.

Warunki glebowe

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje charakterystykę gleb występujących w poszczególnych miejscowościach gminy.

Tabela 63. Powierzchnia użytków rolnych w Gminie Solina z podziałem na klasy gleboznawcze

Miejscowość / Klasa gleboznawcza	Użytki rolne – powierzchnia w ha													
	Grunty orne								Pastwiska					
	RII	RIIIa	RIIIb	RIVa	RIVb	RV	RVI	Razem	PsII	PsIII	PsIV	PsV	PsVI	Razem
BEREZKA	-	0,3113	7,6564	43,0326	105,6622	83,5844	13,3062	253,5531	-	3,5590	91,2470	67,7274	5,5809	168,1143
BEREZNICA	-	-	1,6700	51,8657	91,1657	16,4926	0,1860	161,3803	-	1,6040	82,7675	35,2909	4,7356	124,3980
BÓBRKA	-	0,6271	1,0310	40,9715	56,0725	40,5937	0,8918	140,1876	-	-	54,8431	79,1128	11,3122	145,2681
BUKOWIEC	-	-	4,6218	30,9022	58,0241	100,6296	14,7135	208,8912	-	2,2027	61,8767	39,3672	18,5672	122,0138
GÓRZANKA	-	-	-	40,7259	63,9157	55,5187	7,5500	167,7103	-	1,9441	142,1503	67,3968	20,4358	231,9270
MYCZKÓW	-	0,2200	7,7178	79,9820	102,8646	76,7953	8,1065	275,6862	-	5,7834	62,7776	54,6466	17,7837	140,9913
MYCZKOWCE	-	57,4535	5,4838	75,3243	31,9117	23,1114	0,0314	193,3161	-	-	37,8249	20,0225	2,1066	59,9540
POLAŃCZYK	-	0,1418	7,1005	44,8890	58,0374	17,3155	3,3109	130,7951	-	1,0276	28,2447	25,0447	10,6738	64,9908
RAJSKIE	-	6,9726	1,3600	3,1170	11,8311	2,5253	0,3800	26,1860	-	8,0762	99,7348	42,1408	16,1455	166,0973
RYBNE	-	-	0,0823	13,6402	36,8490	66,7743	1,1600	118,5058	-	0,1800	23,6572	23,0365	4,9153	51,7890
TERKA	-	-	6,0619	56,1964	45,4214	20,6695	5,2813	133,6305	-	26,0532	255,9181	74,6164	27,4122	383,9999
WERLAS	-	-	0,1713	0,3200	21,3314	38,8156	9,6882	70,3265	-	9,4200	150,6297	17,2689	0,9922	178,3108
WOLA MATIASZOWA	-	-	-	37,9458	59,9836	9,6851	-	107,6145	-	11,6474	58,1974	13,6929	0,5900	84,1277
WOŁKOWYJA	-	-	0,6939	20,2363	67,4012	56,6757	3,0965	148,1036	-	-	75,1123	43,7895	12,0056	130,9074
ZAWÓZ	-	-	-	22,6021	41,2204	44,6545	17,2667	125,7437	-	4,7323	40,1613	45,0307	15,3006	105,2249
SOLINA	-	0,6695	-	3,1748	20,3389	32,2409	1,7442	58,1683	-	1,6988	34,6147	47,0703	13,2446	96,6284

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Wykres 17. Struktura użytków rolnych w Gminie Solina

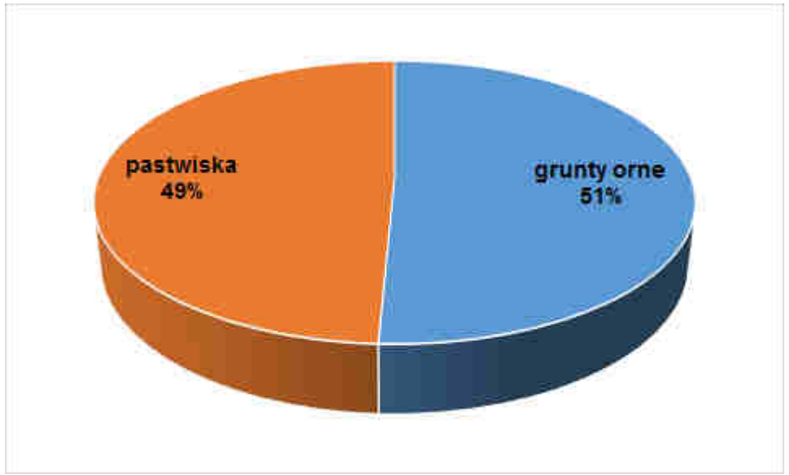

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

W strukturze użytków rolnych w Gminie Solina występują tylko grunty orne i pastwiska i stanowią one odpowiednio 51% i 49%.

Na terenie Gminy Solina w 2010 roku działalność rolniczą prowadziło 749gospodarstw (wszystkie to gospodarstwa indywidualne), spośród 841 gospodarstw rolnych ogółem. W strukturze gospodarstw według powierzchni przeważają gospodarstwa o areale od 1 do 5ha (blisko 57%), prawie 20% stanowią gospodarstwa o powierzchni do 1 ha. Pozostałe gospodarstwa mieszczą się w przedziale od 5 do 10 ha (18,19%) oraz od 10 do 15ha (blisko 3%). Na terenie Gminy Solina jest też 2,5%gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 15 ha.

Tabela 64. Udział gospodarstw rolnych według powierzchni w 2010 roku (%)

Gospodarstwa rolne według powierzchni (udział %)	do 1 ha	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Gmina Solina	19,62%	56,84%	18,19%	2,85%	2,50%
Polska	31,39%	37,84%	15,44%	6,69%	8,64%
województwo podkarpackie	44,56%	45,54%	7,42%	1,24%	1,24%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku

Wykres 18. Gospodarstwa rolne według powierzchni (udział %) w roku 2010

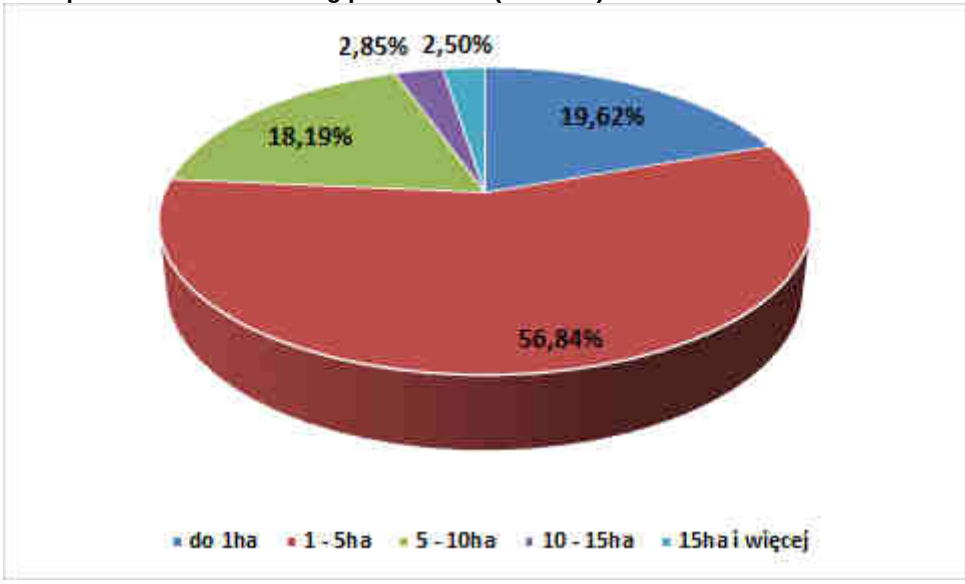

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku

W strukturze gospodarstw rolnych według pogłowia zwierząt gospodarskich na terenie Gminy Solina przeważają gospodarstwa hodujące drób, w następnej kolejności bydło, trzodę chlewną i konie.

Tabela 65. Gospodarstwa rolne według pogłowia zwierząt gospodarskich w 2010 roku

Liczba gospodarstw według pogłowia zwierząt gospodarskich	bydło	trzoda chlewna	konie	drób
Gmina Solina	153	62	33	372
województwo podkarpackie	41 706	33 239	10 285	109 662
Polska	525 472	397 676	101 256	788 968

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku

Znaczna część gospodarstw specjalizuje się w produkcji wielokierunkowej, obejmującej wartość produkcji roślinnej, zwierzęcej, łącznie z produktami zużytymi na pasze we własnym gospodarstwie oraz produktami nierolniczymi pozyskiwanymi także w niektórych gospodarstwach.

Tabela 66. Gospodarstwa rolne według zasiewów wybranych upraw w 2010 roku

Liczba gospodarstw według zasiewów wybranych upraw	zboża	ziemniaki	uprawy przemysłowe	warzywa gruntowe
Gmina Solina	241	353	0	44
Województwo podkarpackie	126 721	120 777	8 264	17 882
Polska	1 296 681	747 749	134 430	110 210

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku

9.3.4. Turystyka i gastronomia

Turystkę postrzega się głównie jako dziedzinę gospodarki stwarzającą nowe miejsca pracy i przenoszącą popyt z regionów bogatszych do uboższych. Rozwój turystyki zajmuje czołową pozycję w programach aktywizacji społeczności lokalnych. W krajach o wysokim poziomie życia społecznego turystyka jest uważana za czwarty, po pracy, mieszkaniu i samochodzie miernik jakości życia. Zmiany stylu życia i charakteru konsumpcji społeczeństwa wpływają na obecny kształt i funkcjonowanie rynku turystycznego. Będą one nadawać ton i kierunek zmian w przyszłości. Turystyka stanowi dziedzinę aktywności bardzo mocno powiązaną z wszelkimi tendencjami w zakresie potrzeb, motywacji i uzgodnień. Znaczącą rolę w rozwoju turystyki odgrywają lokalne społeczności, które stanowią pierwsze ogniwo procesu kształtowania rzeczywistości ekonomicznej i społecznej. Inicjatywa wynikająca z chęci poprawy warunków życia i oczekiwane bodźce ekonomiczne sprawiają, że turystyka w Gminie Solina stanowi czynnik mobilizujący i aktywizujący dla mieszkańców w sferze zawodowej.

Tereny wiejskie, do jakich należy Gmina Solina to doskonałe miejsce do rozwoju oferty wypoczynku, opartego na walorach środowiska i aktywności rekreacyjnej, o której atrakcyjności decyduje możliwość poznania walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych miejsca/regionu oraz interaktywne metody prezentacji lokalnych zwyczajów, sposobów gospodarowania, tradycyjnej wytwórczości, itp.

Wśród wielu czynników mających wpływ na wybór wypoczynku na wsi znajdują się:

- gościnność;
- cisza i spokój;
- zadowalający komfort mieszkania;
- bliski kontakt z przyrodą;
- relatywnie niższe niż w ośrodkach miejskich i centrach turystycznych ceny;
- malowniczy, najczęściej niezepsuty zabudową krajobraz;
- możliwość skorzystania z wycieczek pieszych i rowerowych.

Obecnie w turystyce obserwuje się ogólne trendy, które można zawrzeć w stwierdzeniu, że turyści poszukują aktywnych form wypoczynku, które umożliwiają wyciszenie się, a jednocześnie wymagają wysiłku fizycznego.

Turystyka wiejska to nie tylko wypoczynek, ale również wartości edukacyjne i poznawcze. Czynnik ekonomiczny sprawia, iż jest ona niezwykle atrakcyjna dla społeczności lokalnych, dając możliwość zwiększenia dochodów gospodarstw rolniczych oraz tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o rozwój usług około turystycznych. Turystom można organizować wypoczynek pobytowy oraz objazdowy, co zwiększa liczbę potencjalnych gości mających możliwość wyboru formy urlopu, ale także ilość osób potrzebnych do ich obsłużenia.

Charakterystyczną cechą **województwa podkarpackiego** jest zdecydowana przewaga terenów wiejskich, których mieszkańcy usilnie poszukują źródeł dochodów poza rolnictwem lub rolnictwo stanowi dla nich jedynie dodatek do podstawowej formy zatrudnienia. Objawia się to również w rozdrobnieniu gospodarstw, z których 24% nie prowadziło żadnej produkcji rolniczej, a 32% produkuje wyłącznie na potrzeby własne. W gospodarstwach tych drzemie potencjał na rzecz rozwoju funkcji turystycznej. Zróżnicowanie gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa podkarpackiego pod względem geograficznym, gospodarczym, społecznym i historycznym decyduje o tym, że funkcje gospodarcze gmin są wielorakie i zmieniają się na przestrzeni lat. Dominują tu gminy o funkcji rolniczej z dodatkowymi funkcjami pozarolniczymi, ale są również jednostki z przewagą leśnictwa, mało jest natomiast gmin w przewagą funkcji pozarolniczych. W dokumencie pod tytułem „Uwarunkowania rozwoju funkcji turystycznej na terenie gmin wiejskich województwa podkarpackiego" dokonano oceny atrakcyjności turystycznej gmin województwa podkarpackiego za pomocą **wskaźnika potencjału turystycznego**, który obejmuje atrakcyjność turystyczną oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze. Elementy, na podstawie których został on obliczony, wskazują jednoznacznie, że gminy wiejskie województwa podkarpackiego są zróżnicowane. W rankingach na najwyższych pozycjach uplasowało się osiem tych samych gmin.

Pierwsze gminy wg wielkości wskaźnika atrakcyjności turystycznej		Pierwsze gminy wg wielkości wskaźnika uwarunkowań społeczno-gospodarczych	
1	Dukla	1	Lutowiska
2	Lesko	2	Solina
3	Lutowiska	3	Lesko
4	Solina	4	Cisna
5	Cisna	5	Dukla
6	Komańcza	6	Baligród
7	Horyniec-Zdrój	7	Horyniec-Zdrój
8	Baligród	8	Miejsce Piastowe
9	Rymanów	9	Ustrzyki Dolne
10	Olszanica	10	Komańcza

Ranking pozwala domniemywać, na których obszarach turystyka jako dziedzina gospodarki ma większe lub mniejsze możliwości rozwoju. Nie należy bowiem zapominać, iż turystyka nie może rozwijać się w każdym miejscu oraz że nie zawsze stanowi ona pożądany kierunek rozwoju. Gminy o słabym potencjale turystycznym nie powinny opierać rozwoju swojego terenu jedynie na turystyce zwłaszcza w przypadku braku szczegółowej analizy posiadanych możliwości rozwoju tej gałęzi gospodarki lokalnej.

Gmina Solina posiada wysokie wartości analizowanych wskaźników, które pozwoliły jej na zajęcie 4 miejsca pod względem atrakcyjności turystycznej oraz 2 pod względem uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Poniżej zamieszczona mapa prezentuje rozmieszczenie przestrzenne gmin województwa podkarpackiego według wskaźnika potencjału turystycznego.

Rysunek 13. Rozmieszczenie przestrzenne gmin województwa podkarpackiego według wskaźnika potencjału turystycznego

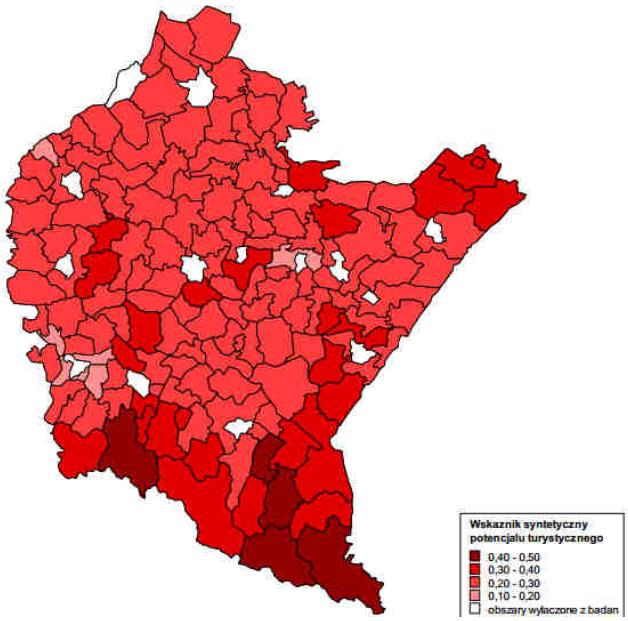

Źródło: http://www.wne.sggw.pl/wp-content/uploads/AGorecka_autoreferat.pdf

Wskaźnik atrakcyjności turystycznej jest najważniejszym czynnikiem kształtującym wielkość funkcji turystycznej w regionach. Pełni również znaczącą rolę w podziale obszarów wiejskich Podkarpacia, którego dwie podstawowe grupy to: gminy posiadające wysokie walory turystyczne oraz gminy o miernych walorach turystycznych. Na podstawie wyznaczonego modelu drzewa regresji można stwierdzić, że brak walorów turystycznych nie jest przesłanką do zaprzestania działań na rzecz rozwoju funkcji turystycznej w gminach. Zwrócić należy uwagę na czynnik, który równie znacząco determinuje jej rozwój tj. struktura demograficzna – tak bardzo istotna z punktu widzenia rozwoju lokalnego w ogóle. Z drugiej strony, występowanie cennych i unikalnych walorów przyrodniczych w gminach nie jest równoznaczne z tym, że tereny te mają gwarantowaną szansę na rozwój funkcji turystycznej.

Bez dodatkowych elementów wspomagających, takich jak rozwinięta infrastruktura techniczna, niezmiernie istotna z punktu widzenia mieszkańców regionu i inwestorów oraz występowanie walorów antropogenicznych, będących dodatkową zachętą dla turystów, funkcja turystyczna również nie będzie się rozwijała w sposób optymalny.

Potencjał turystyczny Gminy Solina został przedstawiony w rozdziale 9niniejszej strategii.

W Gminie Solina w branży turystycznej (sekcja I: Usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne) działa 247 podmiotów gospodarczych.

9.3.5. Pozostałe usługi

W Gminie Solina znajdują się następujące sklepy samoobsługowe:

- Delikatesy Centrum w Polańczyku,
- Sklep Spożywczy „Orzech” w Bukowcu,
- Sklep spożywczo – przemysłowy w Myczkowie,
- Sklep spożywczo – przemysłowy w Berezce,
- Sklep spożywczy ABC w Polańczyku.

Szpitale

Na terenie Gminy Solina nie ma zlokalizowanych szpitali. Tutejsi mieszkańcy w zakresie stacjonarnej opieki zdrowotnej, korzystają przede wszystkim z usług szpitala w Lesku (17 km od Polańczyka).

Przychodnie

Świadczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dla mieszkańców Gminy Solina realizowane są przez 4 przychodnie:

- Polańczyk,
- Solina,
- Myczków,
- Wołkowyja.

Apteki

- Polańczyk, ul. Zdrojowa 4,
- Polańczyk, Omega, ul. Zdrojowa.

9.3.6. Usługi otoczenia biznesu

W Gminie Solina znajdują się następujące placówki bankowe:

- Podkarpacki Bank Spółdzielczy Oddział w Lesku, filia Polańczyk, ul. Wiejska 2, Polańczyk.

10. Potencjał materialno-finansowy gminy

10.1. Majątek komunalny

10.1.1. Nieruchomości budynkowe i inne komunalne obiekty/urządzenia

Ustawową definicję mienia komunalnego zawiera art. 43 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 roku Nr 142, poz. 1591 - z późniejszymi zmianami). Zgodnie z tym przepisem mieniem komunalnym jest własność i inne prawa majątkowe, należące do poszczególnych gmin i ich związków oraz mienie innych gminnych osób prawnych, w tym przedsiębiorstw. W skład mienia komunalnego wchodzą zatem wyłącznie prawa majątkowe, nie wchodzą natomiast prawa niemajątkowe, w stosunku zarówno do dóbr materialnych, jak i niematerialnych. Oprócz własności gminie i innym gminnym osobom prawnym mogą przysługiwać inne prawa majątkowe, np. użytkowanie wieczyste, ograniczone prawa rzeczowe, wierzytelności itp. Mienie komunalne to także środki finansowe, które mogą pochodzić z różnych źródeł. Generalnie można stwierdzić, że mienie komunalne obejmuje aktywa.

Poniżej zamieszczono wykaz mienia komunalnego Gminy Solina według stanu na dzień 31.12.2014r.

Wyszczególnienie	Wartość brutto w PLN
Budynki	
Około 100 budynków, w tym o największej wartości: Świetlica Polańczyk, Korty tenisowe – Polańczyk, Estrada z zapleczem socjalnym – Wołkowyja, Budynki przemysłowe byłej Hydrobudowy, Przedszkole Myczków, Budynek Świetlicy w Bóbrce itp.	**17 368 373,96 zł**
Budowle	
Około 600 budowli, w tym o największej wartości: sieci kanalizacyjne oraz wodociągowe, oczyszczalnie ścieków oraz przepompownie, drogi itp.	**55 933 305,47 zł**

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

W Gminie Solina jest 14 mieszkań komunalnych będących w złym stanie technicznym. Ich łączna powierzchnia użytkowa wynosi 690 m^2 oraz 1 mieszkanie socjalne o powierzchni 32 m^2. W zasobach komunalnych brak jest pustostanów.

W Gminie Solina jest 9 lokali użytkowych o łącznej powierzchni 2500 m^2, będących w złym stanie technicznym.

W latach 2013 i 2014 nie sprzedano żadnego z mieszkań.

10.1.2. Grunty komunalne

Powierzchnia gruntów komunalnych

Gminny zasób nieruchomości tworzą nieruchomości, które stanowią przedmiot własności gminy i nie zostały oddane w użytkowanie wieczyste. Zasób nieruchomości umożliwia skuteczną realizację polityki przestrzennej i inwestycyjnej gminy. Powierzchnia nieruchomości stanowiących własność Gminy Solina i nie oddanych w użytkowanie wieczyste wynosi 943,225ha, a grunty oddane w dzierżawę: 37,49775 ha. Szczegółowe zestawienie powierzchni stanowiących zasób Gminy Solina.

Obręb	Sposób użytkowania w ha						
	Grunty zabudowane	Drogi	Grunty rolne	Lasy	Grunty rolne zakrzaczone	Grunty pod zabudowę	Grunty różne
Berezka	0,8032	16,4350	4,4920	14,8200	0,7706	0,0000	0,1616
Bereżnica	0,1420	12,5998	2,5098	3,2000	0,4105	0,0000	0,2244
Bóbrka	1,3923	15,7619	9,3995	33,0677	64,2686	0,0000	0,0000
Bukowiec	1,4644	16,0918	1,1687	2,9471	5,6660	0,0000	0,7544
Górzanka	1,1300	12,5913	3,6411	42,7800	0,8098	0,0000	2,6900
Myczków	2,0143	13,0622	10,6049	0,7180	1,4457	0,0000	0,0000
Myczkowce	1,3060	15,5924	11,6525	66,5200	35,8100	0,0000	0,0000
Polańczyk	11,7227	13,1727	3,7272	28,7568	8,5665	0,0000	0,0000
Rajskie	1,1700	7,0779	2,3414	0,00	17,1449	0,0000	0,2900

Rybne	0,0000	9,2572	1,7999	49,3800	0,2490	0,0000	0,3200
Terka	0,1783	15,1955	40,9518	36,7071	25,8158	0,0000	0,0566
Werlas	0,0359	7,0873	0,5427	0,1700	0,2431	0,0000	0,2000
Mola Matiaszowa	0,0000	12,2749	1,4064	0,6800	0,6600	0,0000	0,1300
Wołkowyja	4,6768	11,7002	3,3281	0,0805	2,5746	0,0000	0,7290
Solina	4,1151	16,5206	14,7309	70,54	29,8466	0,0000	4,6323
Zawóz	0,7776	20,5854	1,1721	22,8144	5,1717	0,0500	0,9480
Razem	**30,9286**	**215,0061**	**113,4690**	**373,1816**	**199,4534**	**0,0500**	**11,1363**

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Formy udostępniania nieruchomości zasobu Gminy Solina w 2014 roku.

Dzierżawa gruntów (w ha)	37,49775
Najem lokali użytkowych (w szt.)	-
Najem lokali mieszkalnych (w szt.)	-
Użyczenie (w szt.)	-
Trwały zarząd (w ha)	**-**

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Zbycie nieruchomości z zasobu Gminy Solina w 2014 roku (według prognozy).

Sprzedaż nieruchomości rolnych i leśnych (ha)	-
Sprzedaż nieruchomości budowlanych (ha)	-
Sprzedaż budynków (szt.)	**-**

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Dochody z gospodarki nieruchomościami w 2014 roku.

Sprzedaż nieruchomości	120884,01
Dochody z dzierżawy i najmu	447315,76
Razem	568199,77

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

10.1.3. Potencjał podmiotów z udziałem własności komunalnej

Gminny Zakład Komunalny Sp z o.o. jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością działa w oparciu o przepisy Kodeksu Spółek Handlowych i świadczy powyższe usługi zgodnie z ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z póź. zm.) i Regulaminem dostarczania wody i odprowadzania ścieków, zatwierdzonym Uchwałą Nr XXXI/487/06 Rady Gminy Solina z dnia 03.02.2006 roku oraz zawartymi umowami na dostawę wody lub odprowadzenie ścieków.

10.1.4. Ewentualne inne składniki majatku komunalnego

Nie dotyczy.

10.2. Budżet i inwestycje gminy

10.2.1. Dochody budżetu gminy

W dużym stopniu odbiciem poziomu rozwoju gospodarczego gminy jest jej budżet – dochody własne, w tym wpływy podatkowe. Budżet Gminy Solina ilustrują poniższe tabele.

Tabela 67. Dochody budżetu gminy wg rodzajów

Wyszczególnienie	w tys. zł		
	2012	2013	2014
OGÓŁEM	26147	23623	27772
Dochody własne	22532	22685	22720
w tym:			
Podatek od nieruchomości	9732	10099	1017
Podatek od środków transportowych	29	28	33
Podatek rolny i leśny	394	403	369
Opłata skarbowa	29	24	24
Wpływy ze sprzedaży mienia komunalnego	621	46	121
Wpływy z usług	289	257	289
Dochody z dzierżawy i leasingu	375	394	437
Inne dochody własne	2566	2894	2509
Udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	1613	1657	1956
od osób prawnych	159	65	261
od osób fizycznych	1454	1592	1695
Dotacje celowe z budżetu państwa	2628	2643	2736
Na zadania gminy: zlecone	1726	1631	1687
powierzone	-	/-	-
własne	902	1012	1049
Subwencje ogólne z budżetu państwa	4256	4241	4139
Dofinansowanie zadań własnych ze źródeł pozabudżetowych	-	-	-

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

O możliwościach rozwojowych danej jednostki terytorialnej w dużej mierze stanowi udział dochodów własnych w dochodach ogółem.

10.2.2. Wydatki budżetu gminy

Poniżej zamieszczone tabele prezentują wydatki budżetu Gminy Solina w latach 2012–2014.

Tabela 68. Wydatki budżetu gminy

Wyszczególnienie	w tys. zł		
	2012	2013	2014
OGÓŁEM	39244	37633	43709
w tym: **Dotacje**	1614	1785	1572
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	3998	3164	3803
Wydatki bieżące jednostek budżetowych	12528	13085	14443

w tym: Wynagrodzenia oraz składki na ubezp. społ. i f. pracy	8156	8495	9122
Zakup materiałów i usług	3557	3835	4550
w tym: energia	815	755	771
Rozliczenia z bankami	-	-	-
Wydatki majątkowe	7468	7033	8321
W tym inwestycyjne	6818	6283	7785
w tym: na budynki i budowle	6818	6283	7785

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Tabela 69. Wydatki budżetu gminy wg rodzajów

WYSZCZEGÓLNIENIE	zł		
	2012	2013	2014
OGÓŁEM	**24757587,41**	**25502325,90**	**27479122,56**
w tym: Dotacje na finansowanie zadań gospodarczych	-	-	-
Rolnictwo	48053,39	64068,39	73814,81
Transport	2039663,46	1683402,77	1305214,49
Gospodarka komunalna	4386490,35	4207171,84	5091386,76
Gospodarka mieszkaniowa oraz niematerialne usługi komunalne	1450223,51	1234694,96	1252755,84
Oświata i wychowanie	6962223,25	7385586,06	8511269,46
Kultura i sztuka	842221,51	1015143,15	2225525,48
Ochrona zdrowia	897660,79	410898,58	308768,57
Opieka społeczna	2590267,02	2429372,00	2454808,29
Kultura fizyczna i sport	158735,91	96126,97	526503,82
Turystyka i wypoczynek	192482,54	526908,74	383318,93
Administracja samorządowa	3019690,31	2820758,22	2917188,08
Leśnictwo	84745,55	88647,12	94384,92
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	862556,67	1261195,12	992061,78
Działalność usługowa	405985,99	443492,43	170365,57
Informatyka	764,32	301500,00	69081,56
Urzędy naczelnych organów	949,69	953,19	60946,70
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	252526,74	189052,82	168770,79
Dochody od osób prawnych	-	-	-
Obsługa długu publicznego	113105,21	128376,00	183188,21
Różne rozliczenia	307770,00	882551,00	540691,00
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	-	-	-
Edukacyjna opieka wychowawcza	141471,20	332426,54	149077,50

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Tabela 70. Wydatki budżetu gminy wg rodzajów - struktura % w ogółu wydatków

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
OGÓŁEM	**100,00**	**100,00**	**100,00**
Rolnictwo	0,20	0,26	0,27
Transport	8,23	6,60	4,75
Gospodarka komunalna	17,72	16,50	18,51
Gospodarka mieszkaniowa oraz niematerialne usługi komunalne	5,84	4,83	4,56
Oświata i wychowanie	28,11	28,95	30,97
Kultura i sztuka	3,41	3,98	8,10

Ochrona zdrowia	3,63	1,62	1,13
Opieka społeczna	10,45	9,53	8,93
Kultura fizyczna i sport	0,65	0,38	1,92
Turystyka i wypoczynek	0,76	2,06	1,40
Administracja samorządowa	12,20	11,05	10,62
Leśnictwo	0,35	0,35	0,35
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	3,48	4,94	3,61
Działalność usługowa	1,64	1,74	0,62
Informatyka	0,01	1,17	0,26
Urzędy naczelnych organów	0,01	0,01	0,23
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,02	0,75	0,61
Dochody od osób prawnych	-	-	-
Obsługa długu publicznego	0,46	0,51	0,65
Różne rozliczenia	1,25	3,46	1,97
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	-	-	-
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,58	1,31	0,54

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

10.2.3. Inwestycje gminne

Realizowane w ostatnim 7-leciu przez Gminę Solina zadania inwestycyjne wpisywały się w cele strategiczne określone w dokumencie pod nazwą: „Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Solina". Zadania te - zarówno jednoroczne jak i wieloletnie - umieszczane były w budżecie gminy, zatwierdzanym przez Radnych Rady Gminy.

Najważniejszym źródłem dotacji do realizowanych wówczas inwestycji były środki Unii Europejskiej, pochodzące m.in. z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i budżetu państwa. W latach 2007-2013 Gmina Solina zrealizowała ze środków UE oraz krajowych 27 projektów inwestycyjnych o łącznej wartości **31 338 964,50** zł, pozyskując dofinansowanie w formie dotacji w kwocie **16 402 032,78** były to:

L.p.	Nazwa zadania	Program	Koszty inwestycji	Dofinansowanie
1.	Budowa kanalizacji i oczyszczalni ścieków w Myczkowcach. Okres realizacji 2007-2008 r.	Europejski Funduszu Rozwoju Regionalnego Działanie 1.2 – Infrastruktura Ochrony Środowiska	4 200 000,00 zł	**1 799 548,23 zł**
2.	Poprawa zdolności komunikacyjnej Uzdrowiska Polańczyk poprzez przebudowę drogi gminnej nr 118408R, ul. Zdrojowej w Polańczyku od km 0+022 do km 2+338 o łącznej długości 2,316 km. Okres realizacji 2009 r.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013, Działanie 2.1 Infrastruktura komunikacyjna	2 127 683,73 zł	**1 456 517,18 zł**
3.	Rozbudowa z przebudową budynku istniejącego schroniska młodzieżowego - świetlicy wiejskiej o salę konferencyjną wraz z budową ogrodzenia i placu zabaw w m-ci Górzanka. Okres realizacji 2009 – 2010 r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Odnowa i Rozwój Wsi	638 575,18 zł	**261 711,00 zł**
4.	Zakup fabrycznie nowego samochodu ratowniczo-gaśniczego. Okres realizacji 2010 r.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013. Działanie 4.4	605 000 zł	**514 250,00 zł**

5.	Poprawa infrastruktury technicznej związanej z budowa oczyszczalni ścieków dla miejscowości Wołkowyja, Rybne, Górzanka, Wola Górzańska oraz budowa części kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Wołkowyja. Okres realizacji 2010 – 2012 r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	5 178 525,47 zł	**2 016 335,00 zł**
6.	Rozbudowa z przebudową świetlicy wiejskiej w Bóbrce etap II. Okres realizacji 2010 r.	LEADER	352 172,52 zł	**216 499,00 zł**
7.	Przebudowa drogi gminnej Nr 118411R, ul. Równa w Polańczyku. Okres realizacji 2011 r.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013. Działanie 2.1 Infrastruktura komunikacyjna	1 116 138,94zł	**669 461,05 zł**
8.	Przebudowa budynku byłego przedszkola dla potrzeb utworzenia gminnego muzeum kultury duchowej i materialnej Bojków w Myczkowie. Okres realizacji 2011 r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Odnowa i Rozwój Wsi	437 532,85 zł	**240 882,00 zł**
9.	Utworzenie Gminnego Muzeum Kultury Materialnej i Duchowej Bojków w Myczkowie wraz z remontem placu zabaw dla dzieci. Okres realizacji 2012-2013 r.	Program Operacyjny Ryby „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” LGR Starzawa	102 676,42 zł	**81 114,38 zł**
10.	Rozwój infrastruktury zaopatrzenia w wodę na terenie Gminy Solina. Okres realizacji 2012 r.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2007-2013. Działanie 4.1 Infrastruktura ochrony środowiska	3 123 274,95 zł	**1 648 589,51 zł**
11.	Promocja korzystnych warunków inwestowania w Gminie Solina – szansą na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Bieszczadów i Podkarpacia. Okres realizacji 2012 **r**.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013. Działanie 1.4 Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu	205 997,94 zł	**123 589,76 zł**
12.	Utworzenie systemu zbiórki i segregacji oraz miejsc składowania odpadów komunalnych na terenie Gminy Solina. Okres realizacji 2012 r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	302 014,20 zł	**173 449,00 zł**
13.	Budowa placu zabaw w miejscowości Terka Okres realizacji 2013 r.	Podkarpacki Program Odnowy Wsi na lata 2011 - 2016	23 333,10 zł	**10 000,00 zł**
14.	Remont małej infrastruktury turystycznej wraz z drogami dojazdowymi do miejsc objętych inwestycją w miejscowości Wołkowyja. Okres realizacji 2013 r.	Program Operacyjny Ryby „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” LGR Starzawa	302 436,96 zł	**209 001,15 zł**
15.	Indywidualizacja nauczania w klasach I – III SP w Gminie Solina. Okres realizacji 2012-2013 r.	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	179 999,70 zł	**179 999,70 zł**
16.	Rozwój infrastruktury zaopatrzenia w wodę na terenie Gminy Solina Okres realizacji 2013-2014 r.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2007-2013. Działanie 4.1 Infrastruktura ochrony środowiska	1 987 295,34 zł	**1 051 994,75 zł**
17.	Budowa kanalizacji sanitarnej dla m-ci Wołkowyja, Rybne, Górzanka i Wola Górzańska oraz stacji zlewnej ścieków dowożonych. Okres realizacji 2011-2014 r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności	5 252 450,08 zł	**1 994 654,00 zł**

		wiejskiej		
18.	Zagospodarowanie centrum wsi Solina i Zawóz Okres realizacji 2013-2014 r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Odnowa i Rozwój Wsi	495 927,85 zł	**197 637,00 zł**
19.	Przedszkole w Szkole. Okres realizacji 2013-2014 r.	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	757 417,05 zł	**757 417,05 zł**
20.	Zakup estrady mobilnej do świetlicy wiejskiej w Polańczyku Okres realizacji 2014 r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Odnowa i Rozwój Wsi	110 700,00 zł	**90 000,00 zł**
21.	Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Polańczyku. Okres realizacji 2014 – 2015r.	Program Rozwoju Obszarów Wiejski na lata 2007 – 2013 w ramach działania Odnowa i Rozwój Wsi	116 285,00 zł	**75 632,00 zł**
22.	Czas na aktywność w Gmina Solina Okres realizacji 2013-2015 r.	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	222 415,00 zł	**199 061,42 zł**
23.	Technologie cyfrowe jako systemy narzędziowe wspomagające realizację programów rozwojowych oraz podnoszące jakość i atrakcyjność oferty edukacyjnej szkół podkarpacia Okres realizacji 2013-2015 r.	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	67 003,00 zł	**43 458,00 zł**
24.	Polańczyk i Schidnica - wykorzystajmy razem nasz potencjał turystyczny i kulturowy dla poprawy konkurencyjności Bieszczadów. Okres realizacji 2012-2015 r.	Program Współpracy Transgranicznej Polska- Białoruś - Ukraina 2007 – 2013	1 553 196,22 zł	**1 397 876,60 zł**
25.	PSeAP – Podkarpacki System e-Administracji Publicznej. Okres realizacji 2010–2014 r.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Działania 3.1 Społeczeństwo informacyjne	449 113,00 zł	**371 555,00 zł**

Gmina Solina pozyskała również środki krajowe, dostępne w ramach programów celowych, takich jak:

L.p.	Nazwa zadania	Program	Koszty inwestycji	Dofinansowanie
26	Remont drogi gminnej publicznej Nr 118406R w miejscowości Solina i Łobozew Dolny” Okres realizacji 2010 r.	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008-2011	500 800,00 zł	250 400,00 zł
27	Budowa szkolnych placów zabaw w m-ci: Myczkowce, Zawóz, Bóbrka, Myczków, Berezka, Wołkowyja Okres realizacji 2010 r.	Rządowy Program „RADOSNA SZKOŁA”	931 000,00 zł	371 400,00 zł

II. DIAGNOZA JAKOŚCIOWA

Wprowadzenie

Prace nad strategią były prowadzone przez **Zespół Zadaniowy do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025** powołany Zarządzeniem wewnętrznym nr 0050/62/II/15 Wójta Gminy Solina z dnia 05.05.2015r., do którego zostało zaproszonych ponad 50 osób reprezentujących partnerów społeczno-gospodarczych Gminy. Praca była realizowana w ramach 3 podzespołach tematycznych:

Podzespół	Zakres
Podzespół I – do spraw społecznych	Zaspokojenie potrzeb mieszkańców

Podzespół II - do spraw zasobów i potencjałów Gminy	Infrastruktura techniczna, potencjał i ład przestrzenny, potencjał ekologiczny, potencjał ludzki, potencjał kulturowy
Podzespół III - do spraw gospodarczych i promocji Gminy	Gospodarka i promocja Gminy

Dokument został opracowany na podstawie wyników prac Zespołu Zadaniowego ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 w składzie:

Przedstawiciele Urzędu Gminy:

IMIĘ I NAZWISKO	STANOWISKO
Adam Orłowski	Kierownik Referatu
Alicja Smoleń	Podinspektor
Anna Orłowska	Kierownik Referatu
Barbara Brzezińska – Warchoł	Sekretarz
Bogusława Tkacz–Matuszewska	Inspektor
Grażyna Lorenc	Kierownik GOPS
Helena Fałek	Dyrektor GZEAS
Henryk Płosaj	Podinspektor
Ireneusz Łukacz	Instruktor
Iwona Rogala	Skarbnik
Jolanta Grzybowska	Kierownik USC
Katarzyna Zielińska-Onyszko	Z-ca Wójta
Krystyna Głuszko-Rakoczy	Podinspektor
Lidia Hryniak	Pracownik socjalny
Mariusz Piątkowski	Inspektor
Michał Pańczyk	Podinspektor
Piotr Mickoś	Podinspektor
Robert Gaweł	Podinspektor
Tomasz Mądry	Inspektor
Władysław Pach	Inspektor

Ponadto w opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 udział wzięli:

IMIĘ i NAZWISKO	INSTYTUCJA
Adam Radwański	Towarzystwo Przyjaciół Polańczyka
Alfred Gerlach	Sołtys Bereźnica
Alina Olejko	Sołtys Berezka
Alina Piotrowska-Michalska	Radna Gminy Solina
Andrzej Kardasz	P.W.W. „Polkard”
Barbara Gaweł-Łyda	SP Berezka
Daniel Wojtas	OW „Skalny”
Edward Rafalski	Sołtys Myczków
Grażyna Lorenc	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Solina
Halina Mrzygłód	Sołtys Wołkowyja
Henryk Barański	Sołtys Bóbrka
Henryk Rafalski	Radny Gminy Solina
Ireneusz Łukacz	Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Turystyki
Jan Mazurek	Sanatorium Uzdrowiskowe „Plon”
Janusz Krupa	Radny Gminy Solina
Józef Wacławski	Radny Gminy Solina
Katarzyna Duda-Bielecka	Sołtys Rajskie
Krystyna Mucha	Sołtys Myczkowce
Lidia Hryniak	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Solina
Łukasz Dytkowski	Radny Gminy Solina
Marcin Sołtys	OW „Skalny”

Marek Szelągiewicz	Radny Gminy Solina
Maria Hryniak	Sołtys Bukowiec
Robert Biel	Korona
Szczepan Pączek	Radny Gminy Solina
Witold Orłowski	Zespół Szkół im. ks. J. Siuzdaka w Wołkowyi

Konsultanci konsorcjum Res Management s.c. (Brzozów):

1. Paweł Mentelski — Konsultant i moderator, prace redakcyjne
2. Tomasz Bartnicki — Konsultant i moderator, prace redakcyjne
3. Maciej Jednakiewicz — Konsultant

Zapisy zawarte w ocenie problemów i analizie SWOT są odzwierciedleniem sposobu widzenia aktualnej sytuacji przez członków Zespołu Zadaniowego ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy Solina oraz wynikają z analizy dokumentu Diagnoza ilościowa do Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025. Analiza ta ma charakter prospektywny. Oznacza to, iż szczególne znaczenie mają te czynniki (problemy), które będą wpływały na sytuację w przyszłości.

W trakcie prac warsztatowych ich uczestnicy zidentyfikowali problemy w następujących zakresach:

- zaspokojenia potrzeb mieszkańców gminy;
- infrastruktury technicznej, ładu przestrzennego, potencjału ekologicznego, potencjału ludzkiego i potencjału kulturowego gminy;
- w sferze gospodarczej i promocji gminy.

Problem jest tu rozumiany, jako nieakceptowana sytuacja odnosząca się do podmiotu strategii, uniemożliwiająca utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów/rezultatów. Problem, to także nieakceptowany skutek oddziaływania wewnętrznych lub zewnętrznych czynników rozwojowych.

W rozdziale II przedstawione są problemy określone w zespołach roboczych dla każdego z zakresów.

Świadomość i rozumienie sytuacji przedstawionej w ocenie problemów i analizie SWOT stanowiły punkt odniesienia do ustalania celów i zadań realizacyjnych oraz miały decydujący wpływ na kształt strategii.

Przedstawiona w rozdziałach II i III analiza stanu Gminy Solina ma charakter oceny jakościowej, natomiast opis faktograficzny stanu gminy został zaprezentowany w dokumencie „Diagnoza ilościowa do Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025”.

Istotnym uzupełnieniem analizy problemów i analizy SWOT dokonanej przez Zespół Zadaniowy jest ocena sytuacji Gminy dokonana w badaniach ankietowych skierowanych do mieszkańców Gminy. Raport z wynikami badań przeprowadzonych wśród mieszkańców Gminy w okresie od 7 maja do 28 maja 2015r. jest załącznikiem do niniejszej Diagnozy jakościowej.

1. Analiza problemów gminy

1.1. Problemy w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców

1.1.1. Zabezpieczenie materialne

Pojęcie zabezpieczenia materialnego zawiera w sobie m.in. następujące elementy: źródła i poziom dochodów, struktura dochodów, możliwość aktywności zawodowej (możliwość zachowania, odtwarzania i powiększania dochodów), poziom satysfakcji materialnej.

W zakresie **zabezpieczenia materialnego** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- niski poziom dochodów;
- utrata aspiracji zawodowych i przedsiębiorczych mieszkańców;
- emigracja zarobkowa ludzi z dużym potencjałem;
- niska świadomość i obawa przed ryzkiem podejmowania działalności gospodarczej;
- mała liczba miejsc pracy na terenie gminy.

1.1.2. Schronienie

Pojęcie schronienia zawiera w sobie m.in. następujące elementy: mieszkalnictwo, możliwość samodzielnego zamieszkiwania, standard mieszkań, typ budynków mieszkalnych, skala ewentualnej bezdomności.

W zakresie **schronienia** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- brak mieszkań socjalnych, mieszkań chronionych i kryzysowych;
- ograniczona dostępność komunalnej sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w części miejscowości na terenie gminy;
- zły stan techniczny oraz wysoka energochłonność komunalnych obiektów mieszkaniowych.

1.1.3. Bezpieczeństwo zycia, zdrowia i mienia

Pojęcie bezpieczeństwa życia, zdrowia i mienia zawiera w sobie następujące elementy: zagrożenia przestępczością, zagrożenia spokoju publicznego, zagrożenia związane z ruchem komunikacyjnym, zagrożenia zdarzeniami losowymi.

W zakresie **bezpieczeństwa życia, zdrowia i mienia** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- wzrastające zagrożenie wandalizmem i przestępczością oraz zakłócanie spokoju publicznego w sezonie letnim;
- wzrastające zagrożenie związane z ruchem komunikacyjnym w sezonie letnim;
- wzrastające zagrożenie związane z ruchem na jeziorze (ruch motorowy i żaglowy) w sezonie letnim;
- zagrożenie zdrowia i życia dla osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim;
- wysokie zagrożenie lokalnymi podtopieniami w okresach intensywnych opadów.

1.1.4. Ochrona zdrowia i życia

Pojęcie ochrona zdrowia i życia zawiera w sobie m.in. następujące elementy: przeciętna długość trwania życia, umieralność niemowląt, zachorowalność, w tym na choroby przewlekłe, choroby cywilizacyjne, zagrożenia zdrowia i życia wynikające z zachowań patologicznych, udział niepełnosprawnych, dostęp do otwartego i zamkniętego lecznictwa, styl życia, skala ewentualnego niedożywienia, dostęp do wysokiej jakości żywności i wody pitnej.

W zakresie **ochrona zdrowia i życia** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- bariery architektoniczne w budynkach użyteczności publicznej;
- zwiększająca się liczba dzieci z wadami postawy;
- ograniczona dostępność usług stomatologicznych, szczególnie dla dzieci i młodzieży;
- złe nawyki żywieniowe wśród dzieci i młodzieży;
- konieczność prowadzenia dożywiania dzieci i młodzieży w szkołach;

- nieznana jakość wody używanej w celach konsumpcyjnych z części ujęć prywatnych;
- ograniczone możliwości zakupu lokalnych/ekologicznych produktów żywnościowych;
- wzrastająca liczba osób nadużywających alkoholu.

1.1.5. Opieka

Pojęcie opieki zawiera w sobie m.in. następujące elementy: opieka nad: dziećmi, niepełnosprawnymi, osobami starszymi i osobami niedostosowanymi społecznie.

W zakresie **opieki** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- występujące zjawisko przemocy w rodzinie;
- nierozwiązany problem pomocy rodzinom z osobami niepełnosprawnymi;
- brak oferty spędzania czasu dla seniorów;
- niewystarczająca oferta spędzania czasu dla dzieci w okresie wakacyjnym;
- ograniczona dostępność zorganizowanej opieki nad dziećmi w okresach wolnych od nauki;
- niewystarczająca liczba miejsc dla dzieci wymagających opieki przedszkolnej;
- ograniczony (ze względów finansowych) dostęp do usług opiekuńczych dla osób wymagających opieki.

1.1.6. Rozwój ludzi

Pojęcie rozwoju ludzi zawiera w sobie m.in. następujące elementy: długość kształcenia szkolnego, jakość kształcenia, poziom wykształcenia mieszkańców, czas poświęcony rozwojowi fizycznemu, poziom rozwoju fizycznego, czas na rozwój emocjonalny i duchowy.

W zakresie **rozwoju ludzi** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- niska aktywność fizyczna mieszkańców;
- niedostateczna ilość zajęć pozalekcyjnych w szkołach;
- braki w wyposażeniu szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne;
- niezadowalające warunki przebywania/nauczania w szkołach;
- ograniczone możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli;
- niewystarczające przygotowanie młodzieży gimnazjalnej do wyboru zawodu.

1.1.7. Kultura, sport, rekreacja, wypoczynek, przyjemności

Pojęcie kultury, sportu, rekreacji, wypoczynku, przyjemności zawiera w sobie następujące elementy: ilość czasu wolnego, dostęp do różnorodnych form rekreacji i wypoczynku, jakość (poziom rekreacji i wypoczynku), poziom biernego uczestnictwa w kulturze, poziom uczestnictwa czynnego w kulturze, dostęp do różnorodnej oferty kulturalnej, możliwość oddziaływania na otoczenie materialne i społeczne.

W zakresie **kultury, sportu, rekreacji, wypoczynku, przyjemności** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- mała różnorodność oferty uprawiania sportów;
- bardzo słaby dostęp do różnych form rekreacji;
- niewystarczająca oferta imprez sportowo-rekreacyjnych;
- brak cyklicznej, dużej imprezy sportowej kojarzonej z Gminą;
- niski poziom zachowania tradycji lokalnych;
- ograniczony dostęp do różnorodnej oferty kulturalnej;
- brak cyklicznej, dużej imprezy kulturalnej kojarzonej z Gminą;
- niski poziom czynnego uczestnictwa w kulturze (postawy roszczeniowe).

1.1.8. Kontakty społeczne, więź grupowa, tożsamość z gminą

Pojęcie kontaktów społecznych, więzi grupowej, tożsamości z gminą zawiera w sobie m.in. następujące elementy: swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych, stopień integracji społeczności lokalnych, poczucie tożsamości z gminą, stopień zorganizowania społeczności lokalnych, możliwość aktywności pozazawodowej, uczestnictwo w zarządzaniu miastem, tolerancyjność, ofiarność, lojalność grupowa, wartości moralne, poziom satysfakcji niematerialnej.

W zakresie **kontaktów społecznych, więzi grupowej, tożsamości z gminą** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- bardzo słaby stopień integracji społeczności lokalnych;
- słabe poczucie tożsamości z gminą;
- niska aktywność społeczna mieszkańców;
- roszczeniowe postawy mieszkańców – bardzo słabe uczestnictwo w zarządzaniu gminą;
- słaba promocja aktywnych postaw prospołecznych.

1.1.9. Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych

Pojęcie swobody i łatwości kontaktów przestrzennych zawiera w sobie następujące elementy: różnorodność, niezawodność i wygoda w nawiązywaniu kontaktów, koszt kontaktów oraz czas zużywany na realizowanie kontaktów.

W zakresie **swobody i łatwości kontaktów przestrzennych** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- marginalizacja cyfrowa wielu miejscowości gminy;
- bardzo ograniczona dostępność usług transportu publicznego.

1.1.10. Potrzeby konsumenckie

Pojęcie potrzeby konsumenckie zawiera w sobie takie elementy: liczba i jakość obiektów handlowych i usługowych.

W zakresie **potrzeb konsumenckich** zostały zdiagnozowane następujące problemy:

- nie zdiagnozowano problemów

1.2. Problemy w zakresie potencjałów i zasobów gminy

1.2.1. Zasoby techniczne

W skład zasobów technicznych w gminie wchodzą budynki i budowle, infrastruktura techniczna, infrastruktura społeczna, systemy zabezpieczeń przed: powodzią, ogniem i skażeniem oraz systemy eksploatacji i odnowy zasobów technicznych.

W zakresie **zasobów technicznych** zdiagnozowano następujące problemy:

- bardzo zły stan techniczny i wysoka energochłonność oraz niska funkcjonalność obiektów świetlic wiejskich;
- zły stan techniczny i wysoka energochłonność obiektów oświatowych i innych budynków komunalnych;
- bariery architektoniczne w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych;
- bardzo mała liczba miejsc parkingowych i postojowych oraz ich zły stan techniczny;
- niewystarczająca liczba miejsc odpoczynku podróżujących przy drogach przebiegających przez gminę;
- ograniczona dostępność komunikacyjna gminy (zły stan techniczny wojewódzkiej infrastruktury drogowej – dw. 894; duża kolizyjność ruchu na skrzyżowaniu w Polańczyku np. brak ronda);
- parametry techniczne i stan techniczny dróg gminnych i powiatowych oraz obiektów mostowych nie dostosowane do potrzeb użytkowników i aktualnego natężenia ruchu;
- bardzo mała ilość chodników dla pieszych oraz brak ścieżek rowerowych w ciągach dróg gminnych i powiatowych;
- niedostatecznie rozwinięta sieć oświetlenia ulicznego oraz wysoka energochłonność istniejącej sieci;
- niezagospodarowane i niszczejące budynki komunalne;
- niewydolna i przestarzała technologicznie oczyszczalnia ścieków w Polańczyku;
- niewystarczająca przepustowość oczyszczalni ścieków w Wołkowyi;
- brak sieci kanalizacji sanitarnej w części miejscowości;
- brak kanalizacji deszczowej;
- brak komunalnej sieci wodociągowej oraz ujęć wody w części miejscowości;
- przestarzałe odcinki istniejącej sieci wodociągowej;
- brak sieci gazowej w dużej części gminy;
- zły stan utrzymania cieków wodnych (rzek i potoków) powodujący lokalne podtopienia;
- zły stan techniczny przepustów – promień przepływu wody niedostosowany do potrzeb;
- niedostateczna liczba miejsc poboru wody do celów p.poż.;
- niewystarczające wyposażenie jednostek OSP w sprzęt (w tym wozy bojowe);
- obiekty remiz OSP niedostosowane do potrzeb;
- brak alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych (np. rowery);
- konieczność ograniczenia ruchu samochodowego w miejscowościach o dużym natężeniu ruchu pieszego;
- przestarzała, energochłonna sieć ciepłownicza wraz z kotłownią w Polańczyku i Solinie;
- brak infrastruktury zdrojowej – brak ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej;
- brak całorocznego kompleksu sportów wodnych i rekreacji;
- słaba dostępność i parametry Internetu.

1.2.2. Potencjał i ład przestrzenny

W ramach potencjału i ładu przestrzennego pod uwagę brana jest dostępność terenów i stan zagospodarowania przestrzennego.

W zakresie **potencjału i ładu przestrzennego** zdiagnozowano następujące problemy:

- brak jednolitego wzorca architektonicznego dla obiektów małej architektury oraz obiektów turystycznych – chaos architektoniczny;
- brak bezkolizyjnego rozwiązania komunikacyjnego pomiędzy dwoma częściami Polańczyka (Zdrój – Patelnia);

- nieczytelne oznakowanie ulic;
- niewystarczające oznakowanie obiektów i miejsc atrakcyjnych turystycznie;
- niedostateczne zagospodarowanie przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji dla mieszkańców i gości;
- nieuregulowana planistycznie kwestia części terenów inwestycyjnych – ograniczone możliwości ich uzbrojenia;
- postępujące rozproszenie zabudowy;
- brak możliwości odpowiedniego zagospodarowania/wyeksponowania szczególnie cennych dla regionu terenów;
- degradacja krajobrazu – chaotyczne i nadmierne instalowanie reklam;
- ograniczona dostępność jezior Solińskiego i Myczkowieckiego – utrudnianie dostępu przez dzierżawców, nielegalne grodzenie terenów nadbrzeżnych;
- brak zaangażowania części mieszkańców w dbaniu o estetykę otoczenie.

1.2.3. Potencjał kulturowy

Potencjał kulturowy jest tu rozumiany jako obiekty zabytkowe, przedmioty kultury materialnej, tradycje, zwyczaje, zdolność do jego zachowania, upowszechniania i udostępniania.

W zakresie **potencjału kulturowego** zdiagnozowano następujące problemy:

- zły stan techniczny większości obiektów zabytkowych;
- niepełna/nieaktualna ewidencja gminnego zasobu obiektów zabytkowych;
- niewykorzystane/niedostępne/niewyeksponowane obiekty cenne historycznie i zabytkowe;
- nie w pełni wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- słabe kultywowanie lokalnych tradycji i zwyczajów.

1.2.4. Potencjał ekologiczny

Potencjał ekologiczny to zasoby naturalne, systemy i urządzenia proekologiczne, a także ekoświadomość.

W ramach **potencjału ekologicznego** wskazano następujące problemy:

- bardzo niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- niezagospodarowane zasoby wód termalnych i mineralnych;
- szkody powodowane przez dzikie zwierzęta;
- zagrożenie zdrowia i życia mieszkańców ze strony dzikich zwierząt;
- słabe zagospodarowanie szlaków i ścieżek turystycznych (brak małej architektury);
- negatywne zachowania mieszkańców względem środowiska naturalnego;
- nie rozwiązany problem gospodarki wodno-ściekowej wokół Jeziora Solińskiego,
- zanieczyszczenie środowiska odpadami stałymi, zwłaszcza w terenach turystycznych;
- niewystarczająca liczba ogólnodostępnych miejsc do selektywnej zbiórki odpadów.

1.2.5. Potencjał ludzki

Pojęcie potencjału ludzkiego zawiera w sobie przede wszystkim potencjał demograficzny/biologiczny, dotyczy także kwalifikacji zawodowych oraz postaw społecznych.

W ramach **potencjału ludzkiego** zdiagnozowano następujące problemy:

- starzejące się społeczeństwo;
- niskie kwalifikacje zawodowe dużej części mieszkańców niedostosowane do potrzeb rynku pracy;
- częste zjawisko związane z niską jakością oferowanej pracy, usług i produktów;
- częste postawy roszczeniowe – niska aktywność społeczna.

1.3. Problemy w zakresie gospodarki i promocji

1.3.1. Mikroprzedsiębiorstwa, MŚP, duże przedsiębiorstwa, rolnictwo, turystyka, rynek pracy, instytucje otoczenia biznesu, konkurencyjna współpraca, polityka gospodarcza i promocja gminy

Problemy zgłoszone w zakresie **gospodarki i promocji gminy**:

- niepobieranie opłaty uzdrowiskowej od żeglarzy;
- brak polityki gospodarczej gminy ustalanej z aktywnym uczestnictwem przedsiębiorców;
- słabo wykorzystany potencjał promocyjny lokalnego rzemiosła i rękodzieła;
- niewystarczająca promocja oferty turystycznej gminy;
- brak wyrazistego wizerunku (marki) turystycznego i uzdrowiskowego.

Problemy zgłoszone w zakresie przedsiębiorczości mieszkańców gminy:

- niska konkurencyjność znacznej części lokalnych przedsiębiorstw;
- brak zorganizowanej reprezentacji przedsiębiorców;
- przestarzałe duże obiekty wypoczynkowe;
- krótki sezon turystyczny;
- słabe zagospodarowanie brzegów jeziora;
- brak wspólnej oferty turystycznej.

2. Czynniki rozwojowe

2.1. Czynniki rozwojowe w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkańców

W trakcie spotkań warsztatowych uczestnicy identyfikowali czynniki sprzyjające (mocne strony i szanse) oraz niesprzyjające (słabości i zagrożenia) w sferze społecznej gminy. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (mocne strony i słabości), odnoszących się do gminy (na które gmina w dużym stopniu może wpływać) oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia gminy (na które gmina nie może wpływać lub może wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu).

Mocne strony Gminy	Słabości Gminy
+ wysoka zdolność do samozatrudnienia – wysoka przedsiębiorczość mieszkańców (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w Gminie Solina stanowią 153, podczas gdy w gminach wiejskich kraju 72 a województwa podkarpackiego 57); + zmieniający się (korzystnie dla zdrowia) styl życia mieszkańców w związku z dostępnością infrastruktury sportowo-rekreacyjnej; + dostępne place zabaw i stadiony piłkarskie w wielu miejscowościach gminy; + ograniczone zagrożenie dla czystości powietrza; + systematyczna poprawa stanu środowiska przyrodniczego (w gminie funkcjonuje rozbudowany system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych); + systematycznie rozbudowywana i unowocześniana infrastruktura techniczna; + wdrażanie programów pomocowych i profilaktycznych; + istniejące zabytki kultury i historii (zabytkowe cerkwie, kościoły, cmentarze); + istniejący potencjał dla rozwoju turystyki wiejskiej; + wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy; + wolne/niewykorzystane zasoby lokali komunalnych z możliwością adaptacji na cele mieszkaniowe.	– mała gęstość zaludnienia (29 osób/ km^2), – duża część mieszkańców gminy korzystających z pomocy społecznej – blisko 30% ogółu mieszkańców; – rosnący udział ludności Gminy Solina pozostających trwale w złej sytuacji materialnej z powodu ubóstwa (ponad 7%); – występowanie zjawiska dziedziczenia biedy postawa bierna, przypadki nie podejmowania pracy ze względu na zasiłek; – doraźny charakter pomocy społecznej; – negatywne skutki migracji – eurosieroctwo; – niski poziom dochodów mieszkańców w porównaniu do średniej krajowej (84,7%); – niska elastyczność osób bez pracy lub zagrożonych utratą pracy w podnoszeniu lub zmianie kwalifikacji zawodowych; – zbyt mało tworzonych nowych miejsc pracy, – niewystarczająca aktywność zawodowa osób pozostających bez pracy; – szara strefa – znaczny odsetek osób pracujących bez umowy o pracę; – niskotowarowe – małe i rozdrobnione gospodarstwa rolne (ponad 19% to gospodarstwa o powierzchni do 1ha, a blisko 57% to gospodarstwa o powierzchni do od 1 do 5ha); – słabe usprzętowienie gospodarstw rolnych; – słabo wyposażone i funkcjonujące jednostki OSP (tylko 2 spośród 9 należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego); – wysoki poziom przestępczości i zagrożenia spokoju publicznego (powiat leski w porównaniu do powiatów województwa podkarpackiego charakteryzuje się bardzo dużym wskaźnikiem przestępczości – od 25 do 30 przestępstw na 1000 ludności); – niedostatecznie rozwinięta infrastruktura pomocy społecznej - brak wolnych mieszkań socjalnych, komunalnych, mieszkań chronionych i kryzysowych; – ograniczony dostęp do miejsc użyteczności publicznej dla niepełnosprawnych - bariery architektoniczne;

	– wąski i sezonowy rynek pracy; – brak podmiotów ekonomii społecznej; – ograniczone możliwości miejscowych firm pozyskania środków na inwestycje (niedostateczna zasobność finansowa); – niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców; – niewystarczające kompetencje zawodowe; – niska aktywność zawodowa mieszkańców; – brak wsparcia doradczego (prawnego, organizacyjnego itp.) dla przedsiębiorców. – relatywnie duża liczba budynków pokrytych azbestem; – wysokie koszty utrzymania sieci wodociągowej; – brak odpowiednio przygotowanych kąpielisk na jeziorze Solińskim i Myczkowieckim; – niebezpieczne kąpieliska ze względu na specyfikę jeziora; – niedostateczna liczba patroli policyjnych/zbyt mała obsada posterunku w Polańczyku; – zły stan drogi wojewódzkiej nr 894; – słaba współpraca Policji i WOPR z Gminą na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa; – brak środowiskowego domu pomocy; – ograniczony dostęp do szkolnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej dla osób spoza szkół w dni wolne od pracy; – słabo rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna; – wąska specjalizacja lokalnych trenerów/instruktorów sportu – braki w niektórych dyscyplinach; – brak szkółek sportowych; – utrudnienia związane z dowozem uczniów na zajęcia pozalekcyjne; – brak świetlic w szkołach; – brak specjalistów w szkołach (psycholog, pedagog, logopeda, doradca zawodowy); – słaba promocja oferty sportowo-rekreacyjnej. – mała liczba lokalnych organizacji pozarządowych; – brak możliwości korzystania z dróg będących w gestii lasów Państwowych (np. Bereżnica Wyżna -Baligród).
Szanse w otoczeniu	**Zagrożenia w otoczeniu**
+ szkolenia zawodowe realizowane przez PUP Lesko; + dofinansowanie przez PUP Lesko aktywizacji zawodowej tj. stażu i prac społ. użytecznych; + realizacja przez PUP Lesko i Gminę projektów finansowanych przez Fundusz Pracy, Europejski Fundusz, w tym dla osób niepełnosprawnych;	– wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej: – skomplikowane i długotrwałe procedury związane z uzyskiwaniem dotacji na działalność gospodarczą i/lub działalność organizacji pozarządowych; – długi czas oczekiwania na usługi specjalistycznej opieki zdrowotnej;

+ wspieranie tworzenia i utrzymania miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych przez PFRON; + dostępne kredyty hipoteczne na budowę lub zakup mieszkań; + ustawowy obowiązek współpracy samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w realizowaniu zadań publicznych.	– drenaż siły roboczej przez większe ośrodki gospodarcze; – złe warunki makroekonomiczne do tworzenia nowych miejsc pracy; – niedostateczny poziom dofinansowania placówek służby zdrowia; – niewydolny system współpracy lecznictwa otwartego i zamkniętego – współpracy podmiotów publicznych i niepublicznych; – kryterium dochodowe ograniczające liczbę osób kwalifikujących się do objęcia pomocą społeczną; – wysokie koszty leczenia poza systemem NFZ; – bardzo ograniczone środki NFZ na kontrakty z lekarzami specjalistami; – ograniczające regulacje w zakresie opieki medycznej w szkołach i przedszkolach; – wysokie ceny leków; – niekorzystny wpływ niżu demograficznego na sytuację systemu edukacji w gminie; – ciągle zmieniające się modele nauczania – podstaw programowych; – nietrafione, przeładowane programy edukacyjne; – subwencje oświatowe niepokrywające faktycznych kosztów utrzymania systemu oświaty w gminie - coraz wyższe koszty związane z utrzymaniem szkół; – mała opłacalność produkcji rolnej; – trudności z pozyskaniem środków zastępczych (staże, doposażenie stanowisk pracy); – planowane ograniczenie finansowania przez NFZ opieki długoterminowej.

2.2. Czynniki rozwojowe w zakresie potencjałów i zasobów gminy

W trakcie spotkań warsztatowych uczestnicy identyfikowali czynniki sprzyjające (mocne strony i szanse) oraz niesprzyjające (słabości i zagrożenia) w sferze zasobów i potencjałów gminy. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (mocne strony i słabości), odnoszących się do gminy (na które gmina w dużym stopniu może wpływać) oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia gminy (na które gmina nie może wpływać lub może wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu).

Mocne strony Gminy	Słabości Gminy
+ podjęte prace nad zmianą Studium Kierunków i Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Gminy; + przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Zielone Bieszczady”; + dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna w Gminie w pełni powiązana z układem krajowym i międzynarodowym, co stwarza dogodne warunki do rozwoju powiązań komunikacyjnych z całym województwem podkarpackim i Polską; + funkcjonujące systemy uzdatniania wody,	– brak windy w Urzędzie Gminy; – brak spójnej polityki gospodarki wodno-ściekowej; – niewystarczająca liczba ochotników w jednostkach OSP; – brak Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego szczególnie dla obszarów cennych; – brak świetlic wiejskich w niektórych miejscowościach; – brak zespołów ludowych;

wod-kan. i oczyszczania ścieków; + wysoki stopień elektryfikacji gminy; + interesujące i wartościowe obiekty zabytkowe zlokalizowane w gminie; + przebiegające przez gminę trasy turystyczne; + uruchomiony system selektywnej zbiórki odpadów (segregacja odpadów u źródła – przez mieszkańców); + wyposażenie dwóch jednostek OSP zapewniające dyspozycyjność do działań i współpraca z KP PSP; + istniejące w gminie obiekty sportowo-rekreacyjne; + prowadzony monitoring stanu zagrożeń na terenie gminy; + rozwój małego rzemiosła.	– słaba aktywność większości KGW; – brak zaangażowania młodzieży w kultywowanie tradycji; – brak zaangażowania gminy w promowanie i wdrażanie technologii odnawialnych źródeł energii; – zaśmiecanie brzegów jezior przez żeglarzy; – brak sieci gazowej w dużej części gminy; – niezadowalający stopień skanalizowania gminy (z sieci kanalizacyjnej korzysta blisko 52% % ogółu ludności zamieszkującej gminę Solina); – wysoka energochłonność części budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej; – wzrost udziału w populacji osób w wieku poprodukcyjnym; – wysoki poziom bezrobocia; – ograniczone perspektywy rozwoju dla ludzi młodych; – nierozwinięte doradztwo zawodowe dla uczniów i dorosłych; – ograniczone środki na rozwój organizacji pozarządowych; – niezdrowe nawyki żywieniowe; – duże potrzeby związane z utrzymaniem i restaurowaniem zabytków; – niski standard części infrastruktury kulturalnej i części infrastruktury oświatowej.
Szanse w otoczeniu	**Zagrożenia w otoczeniu**
+ dostępne i planowane środki dotacyjne na uruchamianie i rozwój działalności gospodarczej, + dostępne i planowane środki dotacyjne na rozwój infrastruktury, + dostępne kredyty hipoteczne na budowę lub zakup mieszkań, + wspieranie tworzenia i utrzymania miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych przez PFRON, + dofinansowanie przez PUP aktywizacji zawodowej tj. stażu i prac społ. użytecznych.	– skomplikowane procedury uzyskania dotacji zewnętrznych na poprawę stanu technicznego zasobów komunalnych; – rosnące koszty budowy, remontów, modernizacji i utrzymania infrastruktury; – skomplikowane procedury formalno-prawne przygotowywania i realizacji inwestycji budowlanych (np. pozwolenia na budowę, nadzór, geodezja, decyzje środowiskowe); – regulacje prawne uniemożliwiające szybkie ustalenie warunków zabudowy w odniesieniu do dokumentacji formalno-prawnej; – wysokie koszty budowy instalacji do wykorzystania odnawialnych źródeł energii; – wysokie ceny ekologicznych nośników energii (gaz, prąd); – wysokie koszty modernizacji systemów grzewczych; – niedostateczna informacja na temat istniejących kredytów i dotacji na inwestycje proekologiczne; – niekorzystne regulacje prawne w zakresie rozwijania OZE; – ograniczenia prawne związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii

	np. związanych z lokalizacją na obszarach lub w pobliżu terenów objętych prawną ochroną; – ograniczone możliwości utrzymania i restaurowania zabytków pozostających własnością osób prywatnych; – niski poziom dofinansowania remontów, rewitalizacji, konserwacji obiektów zabytkowych ze strony państwa; – niedostosowanie przepisów prawa w zakresie własności gruntów, (samoistny posiadacz – właściciel);

2.3. Czynniki rozwojowe w zakresie gospodarki i promocji gminy

W trakcie spotkań warsztatowych uczestnicy identyfikowali czynniki sprzyjające (mocne strony i szanse) oraz niesprzyjające (słabości i zagrożenia) w sferze gospodarki i promocji gminy. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (mocne strony i słabości), odnoszących się do gminy (na które gmina w dużym stopniu może wpływać) oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia gminy (na które gmina nie może wpływać lub może wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu).

Mocne strony Gminy	Słabości Gminy
+ rozwinięte przetwórstwo i produkcja wyrobów z drewna; + atrakcyjne położenie gminy; + rozwinięta infrastruktura techniczna na tle gmin ościennych; + dobra dostępność komunikacyjna gminy; + wysokie walory turystyczne – zabytki, krajobraz, przyroda; + rozwinięta sieć dróg umożliwiająca łatwe przemieszczanie się między miejscowościami gminy; + położenie w pobliżu granicy z Ukrainą i ze Słowacją; + rozwinięta infrastruktura społeczna (edukacja, ochrona zdrowia, kultura, sport i rekreacja); + dostępność taniej (w tym wykwalifikowanej) siły roboczej wynikająca z wysokiego poziomu bezrobocia; + dostępność usług bankowych; + dostępność usług doradczych przy pozyskiwaniu środków dla przedsiębiorców; + dobre warunki do produkcji żywności o wysokich parametrach jakościowych.	– niedostatecznie rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-sportowa oraz uzdrowiskowa; – brak infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej całorocznej; – brak infrastruktury turystycznej i sportowej w zakresie sportów zimowych; – brak szlaków dla turystyki samochodowej offroadowej; – brak szaletów publicznych; – brak geoportalu gminnego z możliwością uzyskania informacji o przeznaczeniu terenów; – prowadzenie działalności w budynkach niezgłoszonych do użytkowania; – szara strefa w sferze usług turystycznych; – niekorzystna polityka PGE - utrudnienia w rozwoju turystyki wokół jeziora ze strony PGE; – niska konkurencyjność znacznej części lokalnych przedsiębiorstw; – brak zorganizowanej reprezentacji przedsiębiorców; – przestarzałe duże obiekty wypoczynkowe; – krótki sezon turystyczny; – słabe zagospodarowanie brzegów jeziora; – brak kąpielisk; – brak wspólnej oferty turystycznej.
Szanse w otoczeniu	**Zagrożenia w otoczeniu**

+ możliwość pozyskania środków zewnętrznych na tworzenie lub rozwój przedsiębiorstw; + dostępne środki dotacyjne na uruchamianie i rozwój działalności gospodarczej; + rozwój sektora ekonomii społecznej; + szkolenia zawodowe realizowane przez PUP Lesko; + dofinansowanie przez PUP Lesko aktywizacji zawodowej tj. stażu i prac społ. użytecznych; + wspieranie tworzenia i utrzymania miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych przez PFRON; + dopłaty bezpośrednie (ze środków UE) do gospodarstw rolnych; + atrakcje turystyczne w najbliższym otoczeniu; + wzrastający popyt na usługi turystyczne (w tym agroturystyki); + dostępność funduszy kredytowych, pożyczkowych i dotacyjnych na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej; + lokalizacja gminy w atrakcyjnych turystycznie Bieszczadach; + funkcjonowanie LGD „Zielony Bieszczady”; + tworzony klaster turystyczny (Rzeszów).	– ograniczone rynki zbytu lokalnej produkcji; – nieopłacalność produkcji rolnej; – bardzo ograniczona dostępność środków pomocowych na rozwój; – system szkolnictwa zawodowego niespełniający oczekiwań absolwentów i pracodawców; – zbyt małe zainteresowanie inwestorów lokowaniem swoich przedsięwzięć w gminie; – wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej: poziom podatków i ubezpieczeń społecznych; – spowolnienie aktywności gospodarczej w kraju - spadek stopy wzrostu PKB; – sposób przeprowadzania przetargów (zawierania kontraktów) zorientowany na duże przedsiębiorstwa; – niekorzystne (bardzo restrykcyjne) prawo budowlane w zakresie odbioru obiektów budowlanych służących działalności gospodarczej; – rygorystyczność przepisów związanych z ochroną środowiska; – rozpad szkolnictwa zawodowego; – wysokie koszty energii; – odchodzenie wysoko wykwalifikowanych pracowników do większych ośrodków gospodarczych; – małe wykorzystanie potencjału wzrostu technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT); – niedostateczna pomoc państwa w tworzeniu miejsc pracy; – brak publicznej płaszczyzny kontaktów, konsultacji i współdziałania przedsiębiorców z otoczeniem biznesu i z sektorem publicznym oraz organizacjami pozarządowymi; – wykluczenie gminy przez wyznaczenie w strategii wojewódzkiej ośrodków rozwoju obejmujących duże miasta.

III. STRATEGIA ROZWOJU GMINY SOLINA

Prace nad strategią były prowadzone przez **Zespół Zadaniowy do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025** powołany Zarządzeniem wewnętrznym nr 0050/62/II/15 Wójta Gminy Solina z dnia 05.05.2015r.,do którego zostało zaproszonych ponad 50 osób reprezentujących partnerów społeczno-gospodarczych gminy. Praca była realizowana w ramach 3 podzespołach tematycznych:

Podzespół	Zakres
Podzespół I – do spraw społecznych	Zaspokojenie potrzeb mieszkańców
Podzespół II - do spraw zasobów i potencjałów Gminy	Infrastruktura techniczna, potencjał i ład przestrzenny, potencjał ekologiczny, potencjał ludzki, potencjał kulturowy
Podzespół III - do spraw gospodarczych i promocji Gminy	Gospodarka i promocja Gminy

Dokument Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 został opracowany na podstawie wyników prac Zespołu Zadaniowego do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 przez zespół w składzie:

Przedstawiciele Urzędu Gminy:

IMIĘ I NAZWISKO	STANOWISKO
Adam Orłowski	Kierownik Referatu
Alicja Smoleń	Podinspektor
Anna Orłowska	Kierownik Referatu
Barbara Brzezińska – Warchoł	Sekretarz
Bogusława Tkacz–Matuszewska	Inspektor
Grażyna Lorenc	Kierownik GOPS
Helena Fałek	Dyrektor GZEAS
Henryk Płosaj	Podinspektor
Ireneusz Łukacz	Instruktor
Iwona Rogala	Skarbnik
Jolanta Grzybowska	Kierownik USC
Katarzyna Zielińska-Onyszko	Z-ca Wójta
Krystyna Głuszko-Rakoczy	Podinspektor
Lidia Hryniak	Pracownik socjalny
Mariusz Piątkowski	Inspektor
Michał Pańczyk	Podinspektor
Piotr Mickoś	Podinspektor
Robert Gaweł	Podinspektor
Tomasz Mądry	Inspektor
Władysław Pach	Inspektor

Ponadto w opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 udział wzięli:

IMIĘ i NAZWISKO	INSTYTUCJA
Adam Radwański	Towarzystwo Przyjaciół Polańczyka
Alfred Gerlach	Sołtys Bereźnica
Alina Olejko	Sołtys Berezka
Alina Piotrowska-Michalska	Radna Gminy Solina
Andrzej Kardasz	P.W.W. „Polkard”
Barbara Gaweł-Łyda	SP Berezka
Daniel Wojtas	OW „Skalny”
Edward Rafalski	Sołtys Myczków
Grażyna Lorenc	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Solina
Halina Mrzygłód	Sołtys Wołkowyja
Henryk Barański	Sołtys Bóbrka

Henryk Rafalski	Radny Gminy Solina
Ireneusz Łukacz	Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Turystyki
Jan Mazurek	Sanatorium Uzdrowiskowe „Plon”
Janusz Krupa	Radny Gminy Solina
Józef Wacławski	Radny Gminy Solina
Katarzyna Duda-Bielecka	Sołtys Rajskie
Katarzyna Zielińska-Onyszko	Zastępca Wójta
Krystyna Mucha	Sołtys Myczkowce
Lidia Hryniak	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Solina
Łukasz Dytkowski	Radny Gminy Solina
Marcin Sołtys	OW „Skalny”
Marek Szelągiewicz	Radny Gminy Solina
Maria Hryniak	Sołtys Bukowiec
Robert Biel	Korona
Szczepan Pączek	Radny Gminy Solina
Witold Orłowski	Zespół Szkół im. ks. J. Siuzdaka w Wołkowyi

Konsultanci konsorcjum Res Management s.c. (Brzozów):

1. Paweł Mentelski — Konsultant i moderator, prace redakcyjne
2. Tomasz Bartnicki — Konsultant i moderator, prace redakcyjne
3. Maciej Jednakiewicz — Konsultant

1. Wprowadzenie

Gmina jest wspólnotą samorządową tworzoną z mocy prawa przez mieszkańców, w której splatają się złożone procesy społeczno-gospodarcze przebiegające w środowisku naturalnym i w określonej przestrzeni.

Zaspokajanie potrzeb mieszkańców, rozwijanie infrastruktury technicznej i społecznej, ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój gospodarczy warunkowane są wieloma czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi.

Gmina jest instytucją, która jest ustawowo odpowiedzialna za zarządzanie określonym kompleksem przestrzenno-terytorialnym i sferami życia publicznego – za prowadzenie polityki rozwoju. W ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju[48] w Art. 2. wskazuje się, że „Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub **lokalnej**". W artykule 3 jest mowa o tym, kto ma prowadzić politykę rozwoju. I tak:

- w skali kraju – Rada Ministrów;
- w skali regionu – samorząd województwa;
- w skali lokalnej – samorząd powiatowy i gminny.

Kolejne wskazanie z cytowanej ustawy znajduje się w art. 4. – **„Politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju"**.

Zatem można przyjąć, że strategie rozwoju opracowuje się dla instytucji, które dostarczają usługi publiczne oraz inicjują i wspierają działania związane ze współdziałaniem partnerów społecznych w tych zakresach. Dokumenty takie winny spełniać standardy stosowane przez instytucje zarządzające środkami strukturalnymi UE. Głównymi standardami są: prowadzenie pracy z udziałem partnerów społecznych/interesariuszy oraz zgodność z wymaganiami wynikającymi z metodologii Zarządzania Cyklem Projektu (Project Cycle Management), przyjętej przez Komisję Europejską. Strategie mogą być opracowywane, jako całkowicie nowe lub aktualizacje istniejących dokumentów. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego rekomendowane jest opracowywanie strategii zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Strategie rozwoju mają charakter ogólny i są nadrzędne w stosunku do pozostałych dokumentów planistycznych danej instytucji.

Biorąc powyższe pod uwagę władze Gminy podjęły decyzję o aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy. Od lutego br. trwały konsultacje społeczne, pracował Zespołu Zadaniowy do opracowania aktualizacji strategii, odbywały się warsztaty diagnostyczno-projektowe z udziałem mieszkańców, reprezentantów instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w Gminie.
Przy formułowaniu celów strategicznych uwzględnione zostały występujące uwarunkowania zawarte m.in. w Diagnozie ilościowej i Diagnozie jakościowej sytuacji społeczno-gospodarczej w Gminie Solina.

Cele strategiczne dotyczą spraw, co do których Gmina i partnerzy społeczni, każdy w zakresie swoich kompetencji, mogą podejmować autonomiczne działania. Autonomiczność działań oznacza, że Gmina i partnerzy społeczni mają do tego prawo i nie są uwarunkowani decyzjami zewnętrznymi podejmowanymi poza Gminą.

Proponowane w strategii cele i zadania służące ich realizacji, obejmują wszystkie sfery życia i funkcjonowania Gminy. W pracach nad strategią wyodrębnione zostały trzy sfery funkcjonowania Gminy prezentowane poniżej:

1. Sfera społeczna,
2. Sfera potencjałów i zasobów Gminy,
3. Gospodarka i promocja Gminy.

Tym samym Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 jest dokumentem kierunkowym, swoistą mapą drogową, stanowiącą podstawę do podejmowania skoordynowanych działań przez wszystkich partnerów społecznych Gminy.

[48] Dz. U. 2006 Nr 227 poz. 1658 z późn. zm.

Pozwala to na kompleksowe ujęcie zrównoważonego rozwoju Gminy. Kompleksowe podejście, będące cechą planowania strategicznego powoduje, iż realizacja tak określonej strategii jest wspólnym zadaniem władz samorządowych i wszystkich parterów społecznych w Gminie.

Dokument Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku2025 składa się z następujących elementów (opracowań):

1. ***Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 - Diagnoza ilościowa sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Solina.***
2. ***Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025- Diagnoza jakościowa sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Solina,*** wraz z Raportem z wynikami badań przeprowadzonych wśród mieszkańców Gminy w dniach od 7 maja do 28 maja 2015 r.
3. ***Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025.***
4. ***Wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025.***

Bardzo ważnym aspektem jest uspołecznienie procesu opracowania i wdrażania strategii przy udziale wszystkich głównych partnerów społecznych.

Do realizacji strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:
- samodzielnych przez władze gminy,
- samodzielnych przez podmioty sektora prywatnego,
- samodzielnych przez organizacje pozarządowe,
- indywidualnych przez mieszkańców i ich nieformalne grupy i środowiska,
- wspólnych z udziałem partnerów z różnych sektorów (publicznego, prywatnego i pozarządowego).

Wynika z tego, iż bardzo ważnym, a jednocześnie trudnym zadaniem będzie zaangażowanie wszystkich kluczowych dla rozwoju gminy parterów społecznych. Powodzenie w tym zakresie jest uzależnione od zdolności do wzajemnej komunikacji, radzenia sobie z różnicami interesów poszczególnych partnerów i grup, wspólnego definiowania problemów i celów, a następnie wspólnych przedsięwzięć.

W okresie wdrażania strategii władze gminy mogą występować w różnych rolach, w tym jako:
- bezpośredni samodzielny realizator działań,
- inicjator i animator działań,
- uczestnik działań podejmowanych wspólnie z innymi partnerami,
- wspierający organizacyjnie, technicznie i finansowo działania podejmowane przez partnerów lokalnych,
- administrator centrum lokalnej informacji i komunikacji w gminie.

Wdrożenie strategii przez władze gminy wymaga stosowania operacyjnych narzędzi planistycznych, pozwalających na podjęcie ostatecznych decyzji, które działania i przy jakich zaangażowanych środkach własnych oraz zewnętrznych będą realizowane. Tymi narzędziami władz gminy będą:
- wieloletni plan inwestycyjny,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- budżet gminy (budżet obywatelski),
- konkretne projekty i programy,
- aplikacje o zewnętrzne źródła dofinansowania,
- polityki szczegółowe gminy (stanowiące zbiór spójnych zasad odnoszących się do określonej dziedziny życia/funkcjonowania gminy), pozwalające podejmować powtarzalne decyzje według tych samych kryteriów,
- zadania wyznaczane urzędnikom gminy i jednostkom podległym gminie.

Planowanie i wdrażanie strategii w opisany powyżej sposób daje szansę świadomego wpływania na długookresowe procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze i przestrzenne. Pozwoli to na zarządzanie rozwojem w kolejnych kadencjach i ponad występującymi w środowisku lokalnym naturalnymi konfliktami interesów.

2. Założenia strategii

Założenia stanowią warunki brzegowe niezbędne do prawidłowego sformułowania strategii rozwoju i były określone na początku jej powstawania.

Założenia dotyczące dokumentu strategii:

1. Perspektywa planowania: **2025 rok**.
2. Decyzje zawarte w strategii rozwoju będą służyły mieszkańcom gminy.
3. Strategia będzie najogólniejszym dokumentem planistycznym gminy i tym samym wraz ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego będzie nadrzędna w stosunku do pozostałych dokumentów przyjętych przez Władze gminy.
4. Strategia będzie spójna z zamierzeniami zewnętrznych dokumentów planistycznych.
5. Zadaniem strategii jest ułatwienie władzom samorządowym utrzymania głównych, długookresowych celów rozwoju gminy.
6. Strategia będzie wskazywała zadania wspólne partnerów społecznych.
7. Realizacją strategii będą kierowały władze wykonawcze gminy.

Założenia dotyczące procesu pracy nad opracowaniem dokumentu strategii:

1. Strategia opracowywana jest z udziałem przedstawicieli społeczności lokalnej (interesariuszy).

Założenia dotyczące zrównoważonego rozwoju:

Zgodnie z ustawą Prawo Ochrony Środowiska, zrównoważony rozwój oznacza integrację działań politycznych, gospodarczych oraz społecznych, z zachowaniem równowagi i trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

1. Przygotowanie strategii i jej realizacja będzie uwzględniała zasady zrównoważonego rozwoju.

Termin „zrównoważony rozwój" oznacza:

1. Zachowanie szansy dla przyszłych pokoleń na realizację ich potrzeb.
2. Poszanowanie zasobów ze względu na ich ograniczoność.
3. Harmonizowanie ekologicznych, społecznych i ekonomicznych celów rozwoju.
4. Długookresowe podejście do analizowania, planowania i urzeczywistniania celów rozwoju.

3. Misja gminy

Misja to opis wizji gminy (najczęściej jednozdaniowy) zawierający główne pola aktywności w przyszłości, stanowiący najogólniejszy cel gminy.

Misję Gminy Solina określono w perspektywie do roku 2025.

„Jesteśmy centrum turystyczno-uzdrowiskowym Bieszczadów położonym w najpiękniejszym zakątku Polski - w otoczeniu wód Zalewów Solińskiego i Myczkowieckiego, oferującym wszystkim: zdrowy i aktywny wypoczynek nad wodą i w górach, usługi leczniczo-sanatoryjne z wykorzystaniem miejscowych wód mineralnych, rozwiniętą infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną, wypoczynek w gospodarstwach agroturystycznych i pensjonatach oraz możliwość inwestowania. Zadowolenie naszych gości jest naszym sukcesem."

Misja spełnia ważne funkcje w okresie wdrażania strategii, w tym:

- pozwala koncentrować się na priorytetowych, długookresowych celach,
- pozwala planować i koordynować działania partnerów rozwoju lokalnego zgodnie z długookresowymi celami,
- wspiera motywację i integrację mieszkańców, wzmacniając ich identyfikację z gminą,
- promuje gminę w otoczeniu, zwiększa zainteresowanie, w szczególności wobec potencjalnych inwestorów i wobec odbiorców oferty gminy.

4. Cele Gminy Solina

4.1. Cele strategiczne

Cele strategiczne określone są do roku 2025 i służą realizacji wizji gminy.

Cele strategiczne określają rezultaty o zasadniczym znaczeniu w długiej perspektywie oraz kierunkują działania na rzeczy właściwe dla koncepcji rozwoju gminy. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów gminy, w tym również zasobów będących w dyspozycji sektora prywatnego i pozarządowego. Przypisane im **cele operacyjne** wyznaczają kierunki działań, co do przedsięwzięć właściwych dla rozwoju gminy.

Cele strategiczne i operacyjne gminy powstały na podstawie oceny aktualnej sytuacji uwzględniającej zidentyfikowane w uspołecznionym procesie pracy problemy i czynniki wewnętrzne wpływające na możliwość rozwoju gminy (słabe i mocne strony) oraz zewnętrzne (szanse i zagrożenia w otoczeniu).

Cele strategiczne zostały opracowane w 3 głównych wyznaczonych wcześniej obszarach funkcjonowania gminy. Cele strategiczne w podziale na obszary prezentują się następująco:

Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców.

1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych

Obszar: Potencjały i zasoby gminy.

2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego
3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych
4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego
5. Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego
6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego
7. Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy

Obszar: Gospodarka i promocja gminy.

8. Wyższy poziom wykorzystania potencjału gospodarczego gminy

Osiąganie celów w sferze gospodarczej jest zadaniem, które mogą realizować tylko podmioty działające w sferze gospodarczej. Zadania gminy dotyczą przede wszystkim tworzenia warunków do działalności gospodarczej, wspierania podmiotów przez odpowiednią politykę i promocję gminy. Ważnym elementem wsparcia będą również działania związane z planowaniem przestrzennym i rozwojem infrastruktury technicznej na terenach wykorzystywanych i możliwych do wykorzystania do celów gospodarczych.

Cele strategiczne w sferze gospodarczej powinny wpływać na decyzje podejmowane przez wszystkie podmioty działające w gminie oraz przyszłych inwestorów zewnętrznych i wewnętrznych.

4.2. Drzewo celów strategicznych

Misja: „Jesteśmy centrum turystyczno-uzdrowiskowym Bieszczadów położonym w najpiękniejszym zakątku Polski - w otoczeniu wód Zalewów Solińskiego i Myczkowieckiego, oferującym wszystkim: zdrowy i aktywny wypoczynek nad wodą i w górach, usługi leczniczo-sanatoryjne z wykorzystaniem miejscowych wód mineralnych, rozwiniętą infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną, wypoczynek w gospodarstwach agroturystycznych i pensjonatach oraz możliwość inwestowania. Zadowolenie naszych gości jest naszym sukcesem.”	
Cele strategiczne	**Cele operacyjne**
1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.1. Zwiększenie liczby miejsc pracy na terenie gminy 1.2. Zwiększenie dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych 1.3. Stworzone warunki do funkcjonowania handlu produktami lokalnymi 1.4. Zapewniona opieka nad dziećmi w okresach wolnych od nauki 1.5. Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach 1.6. Dostępna oferta zajęć pozalekcyjnych 1.7. Poprawa warunków i jakości kształcenia w szkołach 1.8. Dostępna, szeroka oferta sportowo-rekreacyjna 1.9. Szeroka, dobrze wykorzystana oferta kulturalna gminy 1.10. Aktywna społecznie i zintegrowana społeczność gminy 1.11. Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej
2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.1. Dostępne mieszkania dla osób będących w potrzebie/sytuacji kryzysowej 2.2. Zwiększenie dostępności infrastruktury sieciowej 2.3. Poprawa stanu technicznego oraz zmniejszenie energochłonności komunalnych obiektów mieszkaniowych 2.4. Zmniejszenie liczby budynków pokrytych azbestem 2.5. Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim 2.6. Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy 2.7. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym 2.8. Poprawa stanu zdrowia dzieci i młodzieży 2.9. Wypromowany zdrowy tryb życia 2.10. Zapewniona opieka dla osób zagrożonych przemocą w rodzinie 2.11. Poprawa oferty opieki nad osobami niepełnosprawnymi i osobami w podeszłym wieku
3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.1. Poprawa stanu technicznego i zwiększenie efektywności energetycznej obiektów komunalnych 3.2. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz osób w podeszłym wieku 3.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy 3.4. Poprawa efektywności systemu gospodarki wodno-ściekowej 3.5. Poprawa dostępności gazu sieciowego

	3.6. Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami 3.7. Poprawa zabezpieczenia p. poż. gminy 3.8. Zmodernizowane systemy dostarczania energii cieplnej 3.9. Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-rekreacyjnej
4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	4.1. Ograniczenie degradacji krajobrazu 4.2. Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie 4.3. Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji 4.4. Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych 4.5. Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych
5. Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego	5.1. Wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego 5.2. Poprawa zachowania lokalnych tradycji i zwyczajów
6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	6.1. Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii 6.2. Ograniczenie szkód i zagrożeń powodowanych przez dzikie zwierzęta 6.3. Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych 6.4. Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego 6.5. Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi
7. Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy	7.1. Poprawa jakości kadr 7.2. Aktywna społeczność gminy
8. Wyższy poziom wykorzystania potencjału gospodarczego gminy	8.1. Aktywna polityka gospodarcza gminy 8.2. Poprawa konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw 8.3. Gmina Solina jako centrum turystyczne dla Bieszczadów i okolic 8.4. Wykorzystane turystycznie zasoby wód mineralnych 8.5. Rozwinięta nowoczesna oferta uzdrowiskowa 8.6. Wykreowana marka gminy 8.7. Poprawa poziomu rozwoju lokalnego rzemiosła i rękodzielnictwa

4.3. Zadania realizacyjne dla poszczególnych celów operacyjnych

Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców	
Cel strategiczny nr 1: Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
1.1. Zwiększenie liczby miejsc pracy na terenie gminy	✓ organizacja szkoleń z zakresu przedsiębiorczości i rolnictwa; ✓ zwiększenie poziomu wykorzystania środków unijnych i innych pomocowych na rozwój przedsiębiorczości – szkolenia dla funkcjonujących i potencjalnych przedsiębiorców; ✓ zwiększenie wykorzystania środków z realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju (LGD); ✓ zacieśnienie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy, Lokalną Grupą Działania; ✓ stwarzanie klimatu przyjaznego dla nowych podmiotów gospodarczych (przyjazne prawo lokalne – np. preferencje dla podmiotów działających na majątku gminy, które tworzą nowe miejsca pracy); ✓ wsparcie doradcze (prawne, organizacyjne itp.) dla przedsiębiorców; ✓ pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych (strategicznych); ✓ tworzenie warunków do rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw - tworzenie nowej i wykorzystywanie istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego; ✓ realizacja inwestycji infrastrukturalnych wpływających na uatrakcyjnienie/poszerzenie oferty turystycznej i wydłużenie sezonu; ✓ pozyskiwanie inwestycji gospodarczych wpływających na wydłużenie sezonu; ✓ promocja oferty turystycznej gminy; ✓ inicjowanie współpracy władz samorządowych województwa podkarpackiego w zakresie poprawy poziomu rozwoju gospodarczego; ✓ inicjowanie powstawania podmiotów ekonomii społecznej; ✓ inicjowanie, podejmowanie działań z zakresu reintegracji zawodowej; ✓ wspieranie integracji zawodowej osób niepełnosprawnych; ✓ inicjowanie powstawania wiosek tematycznych (ze sprzedażą produktów lokalnych); ✓ wspieranie rozwoju lokalnej produkcji rolnej i inicjatyw współpracy małych producentów rolnych.
1.2. Zwiększenie dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych	✓ likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych; ✓ zabezpieczenie dostępności usług ułatwiających komunikację z osobami niepełnosprawnymi (np. język migowy); ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.
1.3. Stworzone warunki do funkcjonowania handlu produktami lokalnymi	✓ wyznaczenie i urządzenie miejsc do handlu bazarowego.
1.4. Zapewniona opieka nad dziećmi w okresach wolnych od nauki	✓ organizacja półkolonii i innych form zajęć dla dzieci.
1.5. Zwiększenie liczby miejsc w	✓ rozbudowa oddziałów przedszkolnych w miejscowościach gdzie występuje deficyt miejsc.

przedszkolach	
1.6. Dostępna oferta zajęć pozalekcyjnych	✓ rozszerzenie i uatrakcyjnienie oferty zajęć pozalekcyjnych w szkołach i poza nimi (np. w świetlicach).
1.7. Poprawa warunków i jakości kształcenia w szkołach	✓ przebudowa i modernizacja (w tym termomodernizacja) obiektów oświatowych; ✓ systematyczne doposażanie szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne; ✓ umożliwianie podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli; ✓ prowadzenie zajęć przygotowujących młodzież gimnazjalną do wyboru zawodu; ✓ tworzenie warunków do indywidualnego toku nauczania dla uczniów szczególnie uzdolnionych; ✓ promowanie szczególnie aktywnych nauczycieli; ✓ organizacja świetlic szkolnych.
1.8. Dostępna, szeroka oferta sportowo-rekreacyjna	✓ budowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (boiska wielofunkcyjne /wykorzystanie obiektów szkolnych przez dorosłych/, obiekty „outdoor fitnnes”, orlik, itp.) ✓ organizacja różnorodnych zajęć sportowo-rekreacyjnych; ✓ wspieranie działalności klubów sportowych; ✓ organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych (w tym cyklicznych, o zasięgu gminnym, powiatowym i wojewódzkim) dla różnych grup wiekowych.
1.9. Szeroka, dobrze wykorzystana oferta kulturalna gminy	✓ podtrzymywanie tradycji lokalnych – wspieranie organizacji podtrzymujących tradycje (np. KGW), tworzenie zespołu ludowego, wspieranie działalności Muzeum Bojków itp.); ✓ wspieranie lokalnych artystów i rękodzielników; ✓ systematyczne doposażanie i rozwijanie bazy GOKSiT; ✓ zwiększanie liczby imprez kulturalnych; ✓ organizacja cyklicznej, dużej imprezy kulturalnej o zasięgu krajowym, kojarzonej z Gminą.
1.10. Aktywna społecznie i zintegrowana społeczność gminy	✓ organizowanie spotkań i imprez integrujących społeczność lokalną; ✓ poprawa komunikacji władz gminnych ze społeczeństwem; ✓ promowanie postaw prospołecznych; ✓ integracja wielopokoleniowa; ✓ wykorzystanie potencjału społecznego seniorów; ✓ wspieranie powstawania i aktywnego funkcjonowania organizacji pozarządowych (pomoc doradcza, organizacyjna, delegowanie zadań gminy, promowanie szczególnie aktywnych organizacji itp.); ✓ realizacja planów współpracy z organizacjami pozarządowymi; ✓ podejmowanie działań budujących patriotyzm lokalny.
1.11. Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	✓ organizacja kursów i szkoleń w zakresie wykorzystania nowych technologii informatycznych dla różnych grup wiekowych; ✓ tworzenie sieci dostępu do Internetu szerokopasmowego; ✓ tworzenie nieodpłatnych publicznych punktów dostępu do Internetu; ✓ rozszerzanie zakresu e-usług Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych (m.in. szkół);

	✓ cyfryzacja i udostępnianie zasobów (np. biblioteki).

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 2: Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
2.1. Dostępne mieszkania dla osób będących w potrzebie/sytuacji kryzysowej	✓ adaptacja istniejących lokali na mieszkania socjalne, chronione, kryzysowe; ✓ budowa mieszkań socjalnych, chronionych, kryzysowych.
2.2. Zwiększenie dostępności infrastruktury sieciowej	✓ modernizacja rozwiązań systemowych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej; ✓ modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowych; ✓ modernizacja sieci ciepłowniczych; ✓ rozwiązanie kwestii formalno-prawnych związanych z możliwościami inwestowania w majątek zarządzany przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.
2.3. Poprawa stanu technicznego oraz zmniejszenie energochłonności komunalnych obiektów mieszkaniowych	✓ modernizacja energetyczna komunalnych obiektów mieszkaniowych; ✓ modernizacja energetyczna obiektów mieszkaniowych będących w gestii spółdzielni czy wspólnot mieszkaniowych.
2.4. Zmniejszenie liczby budynków pokrytych azbestem	✓ inwentaryzacja obiektów pokrytych azbestem; ✓ realizacja zadań w ramach dostępnych programów krajowych związanych z usuwaniem azbestu.
2.5. Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim	✓ tworzenie kąpielisk spełniających wymogi odpowiednich przepisów; ✓ tworzenie basów nawodnych; ✓ poprawa jakości usług z zakresu wodnego pogotowia ratunkowego i ratowników – organizacja konkursów na świadczenie usług w zakresie bezpieczeństwa na akwenach wodnych.
2.6. Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy	✓ współpraca Gminy z Policją i WOPR na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa; ✓ monitoring miejsc szczególnie narażonych na zakłócanie spokoju publicznego; ✓ egzekwowanie warunków umów i przepisów dotyczących zachowania porządku i spokoju publicznego przez organizatorów imprez; ✓ współpraca z PGE w zakresie utrzymania porządku w strefie linii brzegowej i na jeziorach oraz egzekwowania/uregulowania kwestii biwakowania nad brzegami jezior oraz cumowania jednostek pływających.
2.7. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	✓ dalsze monitowanie w sprawie poprawy stanu technicznego dróg wojewódzkich oraz rozwiązań regulacji ruchu (m.in. w Polańczyku); ✓ budowa chodników, oświetlenia ulicznego oraz ścieżek rowerowych i spacerowych; ✓ remonty istniejących chodników dla pieszych i oświetlenia ulicznego;

	✓ przebudowa dróg gminnych i powiatowych; ✓ przebudowa mostów na drogach powiatowych; ✓ uregulowanie kwestii korzystania z dróg lokalnych przez samochody terenowe i quady.
2.8. Poprawa stanu zdrowia dzieci i młodzieży	✓ organizacja zajęć gimnastyki korekcyjnej; ✓ prowadzenie profilaktyki stomatologicznej w szkołach; ✓ promocja zdrowych nawyków żywieniowych; ✓ kontynuacja dożywania dzieci i młodzieży w szkołach; ✓ rozwijanie zaplecza kuchennego i stołówkowego w szkołach.
2.9. Wypromowany zdrowy tryb życia	✓ promocja aktywnego trybu życia (aktywność fizyczna); ✓ profilaktyka antyalkoholowa; ✓ tworzenie grup wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin.
2.10. Zapewniona opieka dla osób zagrożonych przemocą w rodzinie	✓ tworzenie grup wsparcia; ✓ utworzenie punktu pomocy (pomoc prawna, psychologiczna); ✓ informowanie osób zagrożonych o możliwościach uzyskania pomocy; ✓ tworzenie mieszkań chronionych i kryzysowych; ✓ edukacja mieszkańców w zakresie reagowania na przypadki przemocy w rodzinie.
2.11. Poprawa oferty opieki nad osobami niepełnosprawnymi i osobami w podeszłym wieku	✓ tworzenie oferty spędzania czasu dla seniorów; ✓ uruchamianie/wspieranie alternatywnych form opieki nad osobami niepełnosprawnymi.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 3: Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
3.1. Poprawa stanu technicznego i zwiększenie efektywności energetycznej obiektów komunalnych	✓ rewitalizacja, budowa, przebudowa i modernizacja energetyczna obiektów świetlic wiejskich; ✓ przebudowa i modernizacja energetyczna obiektów oświatowych i innych budynków komunalnych; ✓ wykorzystywanie najnowszych technologii w robotach budowlanych; ✓ wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii; ✓ rewitalizacja wraz z modernizacją energetyczną niezagospodarowanych budynków komunalnych.
3.2. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz osób w podeszłym wieku	✓ likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych;

3.3.	**Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy**	✓ budowa parkingów i miejsc postojowych; ✓ remonty parkingów i miejsc postojowych; ✓ organizacja nowych miejsc odpoczynku podróżujących oraz remonty istniejących; ✓ przebudowa dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich, wraz z rozwiązaniem problemu kolizyjności ruchu w Polańczyku; ✓ przebudowa i budowa obiektów mostowych – dostosowanie parametrów do potrzeb użytkowników; ✓ budowa chodników dla pieszych oraz ścieżek rowerowych w ciągach dróg gminnych i powiatowych oraz przebudowa istniejących; ✓ modernizacja istniejącej sieci oświetlenia ulicznego i budowa nowej; ✓ wdrażanie alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych; ✓ wprowadzanie ograniczeń ruchu samochodowego w miejscowościach o dużym natężeniu ruchu pieszego.
3.4.	**Poprawa efektywności systemu gospodarki wodno-ściekowej**	✓ opracowanie koncepcji kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej w gminie; ✓ egzekwowanie przepisów prawa w zakresie odprowadzania i zagospodarowania ścieków komunalnych; ✓ budowa, rozbudowa i przebudowa oczyszczalni ścieków; ✓ ujednolicenie technologii oczyszczania ścieków na terenie gminy; ✓ rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i budowa kanalizacji deszczowej; ✓ rozbudowa komunalnej sieci wodociągowej oraz ujęć wody; ✓ modernizacja istniejącej komunalnej sieci wodociągowej oraz ujęć wody.
3.5.	**Poprawa dostępności gazu sieciowego**	✓ wspieranie rozbudowy sieci gazowej.
3.6.	**Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami**	✓ podejmowanie działań w kierunku: – oczyszczania i odkrzaczania koryt rzek i potoków; – regulacji koryt rzek i potoków; – budowy infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej (np. wały); – przebudowy przepustów.
3.7.	**Poprawa zabezpieczenia p.poż. gminy**	✓ budowa, urządzanie miejsc poboru wody do celów p.poż.; ✓ systematyczne doposażanie jednostek OSP w sprzęt gaśniczy i ratowniczy, wozy bojowe itp.; ✓ remonty i rozbudowa remiz OSP; ✓ szkolenie kadr jednostek OSP pod potrzeby KSRG.
3.8.	**Zmodernizowane systemy dostarczania energii cieplnej**	✓ modernizacja komunalnej sieci ciepłowniczej oraz kotłowni; ✓ modernizacja spółdzielczej/wspólnotowych sieci ciepłowniczych oraz kotłowni; ✓ rozwiązanie kwestii formalno-prawnych związanych z możliwościami inwestowania w majątek zarządzany przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.
3.9.	**Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-rekreacyjnej**	✓ budowa ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 4: Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
4.1. Ograniczenie degradacji krajobrazu	✓ uporządkowanie kwestii instalowania reklam; ✓ opracowanie i promowanie propozycji wzorca architektonicznego dla obiektów małej architektury oraz obiektów turystycznych.
4.2. Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie	✓ wdrożenie czytelnego oznakowania ulic; ✓ poprawa oznakowania obiektów i miejsc atrakcyjnych turystycznie; ✓ wdrażanie bezkolizyjnych rozwiązań komunikacyjnych (np. pomiędzy dwoma częściami Polańczyka /Zdrój – Patelnia/).
4.3. Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji	✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ przebudowa i zagospodarowanie centrów miejscowości; ✓ organizacja miejsc rekreacji; ✓ tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego.
4.4. Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych	✓ tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego; ✓ uzbrajanie terenów inwestycyjnych.
4.5. Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych	✓ współpraca z PGE w zakresie zagospodarowania terenów nadbrzeżnych.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 5: Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
5.1. Wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego	✓ aktualizacja ewidencji gminnego zasobu obiektów zabytkowych; ✓ poprawa stanu zachowania i zabezpieczenie przed degradacją obiektów zabytkowych; ✓ wyeksponowanie obiektów cennych historycznie i zabytkowych; ✓ wykorzystanie turystyczne obiektów charakterystycznych dla wielokulturowości dziedzictwa kulturowego; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.
5.2. Poprawa zachowania lokalnych tradycji i zwyczajów	✓ podtrzymywanie tradycji lokalnych – wspieranie organizacji podtrzymujących tradycje (np. KGW), tworzenie zespołu ludowego, wspieranie działalności Muzeum Bojków itp.); ✓ wspieranie lokalnych artystów i rękodzielników; ✓ systematyczne doposażanie i rozwijanie bazy technicznej i lokalowej GOKSiT;

	✓ zwiększanie liczby imprez kulturalnych z wykorzystaniem lokalnych tradycji i zwyczajów; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 6: Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
6.1. Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii	✓ wykorzystywanie OZE w obiektach użyteczności publicznej; ✓ promowanie i informowanie mieszkańców o możliwościach technologicznych oraz możliwościach finansowania instalacji wykorzystujących OZE.
6.2. Ograniczenie szkód i zagrożeń powodowanych przez dzikie zwierzęta	✓ wywieranie nacisków na Koła Łowieckie, Polski Związek Łowiectwa i Lasy Państwowe oraz Ministra Ochrony Środowiska w zakresie ograniczenia populacji szczególnie szkodliwych zwierząt.
6.3. Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych	✓ budowa małej architektury na szlakach; ✓ budowa infrastruktury mającej na celu ograniczenie negatywnego oddziaływania turystyki szczególnie cennych przyrodniczo obszarów i obiektów; ✓ współpraca z Lasami Państwowymi w zakresie zagospodarowania szlaków i ścieżek turystycznych.
6.4. Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego	✓ edukacja ekologiczna; ✓ promowanie zachowań proekologicznych; ✓ poprawa zaangażowania mieszkańców w dbaniu o estetykę otoczenie.
6.5. Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi	✓ opracowanie i realizacja projektów wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej; ✓ wymiana lub modernizacja źródeł ciepła w obiektach komunalnych; ✓ wymiana lub modernizacja źródeł ciepła w obiektach pod zarządem spółdzielni lub wspólnot mieszkaniowych (inwestycje własne właścicieli); ✓ rozbudowa i modernizacja infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej; ✓ zwiększanie liczby ogólnodostępnych miejsc do selektywnej zbiórki odpadów; ✓ poprawa udziału selektywnej zbiórki odpadów stałych; ✓ doskonalenie systemu zagospodarowania odpadów stałych, dostosowanego do potrzeb obsługi dużego ruchu turystycznego; ✓ edukacja i informowanie mieszkańców i gości o funkcjonującym systemie zagospodarowania odpadów; ✓ wspieranie zabezpieczenia proekologicznego brzegów jezior (mariny itp.); ✓ współpraca z PGE w zakresie wspierania zabezpieczenia proekologicznego brzegów jezior.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 7: Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
7.1. Poprawa jakości kadr	✓ współpraca w zakresie: – doradztwo zawodowe w zakresie wyboru kierunku kształcenia i zawodu; – organizowanie kursów i szkoleń w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych; ✓ opracowanie i realizacja programów aktywizacji społeczno-zawodowej; ✓ podejmowanie i wspieranie działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej.
7.2. Aktywna społeczność gminy	✓ poprawa komunikacji władz gminnych ze społeczeństwem; ✓ promowanie postaw prospołecznych; ✓ wykorzystanie potencjału społecznego seniorów; ✓ wspieranie powstawania i aktywnego funkcjonowania organizacji pozarządowych (pomoc doradcza, organizacyjna, delegowanie zadań gminy, promowanie szczególnie aktywnych organizacji itp.); ✓ realizacja planów współpracy z organizacjami pozarządowymi; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.

Obszar: Gospodarka i promocja Gminy	
Cel strategiczny nr 8: Wyższy poziom wykorzystania potencjału gospodarczego gminy	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
8.1. Aktywna polityka gospodarcza gminy	✓ porządkowanie gospodarki przestrzennej; ✓ współpraca z przedsiębiorcami w zakresie planowania rozwoju gospodarczego; ✓ intensyfikacja promocji oferty gospodarczej gminy; ✓ współpraca z różnymi podmiotami w zakresie stworzenia wyrazistego wizerunku turystycznego i uzdrowiskowego gminy – strategia produktu turystycznego; ✓ ochrona czystości wód jezior – egzekwowanie od gestorów bazy turystycznej (np. pola namiotowe, keje) przestrzegania przepisów odnośnie zagospodarowania odpadów, ścieków itp.
8.2. Poprawa konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw	✓ wspieranie aktywności gospodarczej miejscowych firm; ✓ tworzenie warunków do rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw - tworzenie nowej i wykorzystywanie istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego; ✓ poprawa dostępności usług doradczych w zakresie tworzenia i rozwoju przedsiębiorczości. ✓ promowanie programów pomocowych dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy; ✓ pomoc techniczna dla osób podejmujących działalność gospodarczą (samozatrudnienie); ✓ rozwój infrastruktury służącej zwiększaniu innowacyjności przedsiębiorstw;

		✓ pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych (strategicznych); ✓ uzbrajanie i dogodne skomunikowanie terenów inwestycyjnych; ✓ opracowywanie nowych i aktualizacja istniejących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego.
8.3.	**Gmina Solina jako centrum turystyczne dla Bieszczadów i okolic**	✓ dysponowanie zintegrowaną ofertą turystyczną; ✓ rozwój systemu informacji turystycznej - budowa i uruchomienie centrum informacji uzdrowiskowej i turystycznej dla całego obszaru; ✓ wspieranie równoległego rozwoju branży uzdrowiskowej i turystycznej (pozostałej) zgodnie z obowiązującymi przepisami odnoszącymi się do statusu uzdrowiska; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ rozbudowa infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; ✓ rozwój systemu atrakcyjnych ścieżek i szlaków rowerowych oraz pieszych łączących wszystkie miejscowości gminy – eksponujących najatrakcyjniejsze miejsca gminy (wraz z infrastrukturą np. punkty widokowe); ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej całorocznej; ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej w zakresie sportów zimowych; ✓ uruchamianie ogólnodostępnych plaż oraz kąpielisk spełniających wymogi przepisów prawa; ✓ współpraca w zakresie wyznaczania szlaków dla turystyki „Off Road” i porządkowania kwestii rajdów „Off Road”; ✓ współpraca z PGE oraz RZGW w zakresie atrakcyjnego zagospodarowania linii brzegowej i jezior; ✓ uatrakcyjnianie centrów poszczególnych miejscowości – tworzenie obszarów rekreacji (mała architektura, zieleń, szalety publiczne itp.); ✓ inicjowanie współpracy przedsiębiorców na rzecz wspólnego występowania z ofertą turystyczną; ✓ utrzymywanie aktywnej współpracy (w tym transgranicznej) z gminami partnerskimi oraz nawiązywanie nowych kontaktów; ✓ współpraca z lokalnymi organizacjami turystycznymi; ✓ wykorzystanie współpracy w ramach Lokalnej Grupy Działania „Zielone Bieszczady” do promocji oferty turystycznej gminy; ✓ poprawa oznakowania i wizualizacji zwłaszcza miejsc atrakcyjnych turystycznie; ✓ poprawa estetyki całego obszaru gminy.
8.4.	**Wykorzystane turystycznie zasoby wód mineralnych**	✓ inwentaryzacja zasobów wód termalnych i mineralnych; ✓ opracowanie planu zagospodarowania; ✓ budowa obiektu o funkcji zdrojowej; ✓ promowanie oferty.

8.5.	**Rozwinięta nowoczesna oferta uzdrowiskowa**	✓ rozwój infrastruktury uzdrowiskowej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; ✓ budowa ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji; ✓ wykorzystanie lokalnych zasobów wód mineralnych; ✓ współpraca z innymi uzdrowiskami, w zakresie tworzenia wspólnej oferty; ✓ wspieranie powstawania ogólnodostępnych usług sanatoryjnych; ✓ opracowanie projektu organizacji ruchu w strefach uzdrowiska; ✓ rozbudowa infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; ✓ włączanie nowych powierzchni lasów do strefy uzdrowiskowej; ✓ współpraca Gminy z sanatoriami na rzecz poprawy oferty i jej promocji; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ poprawa zagospodarowania Parku zdrojowego i pozostałych terenów zielonych na terenie uzdrowiska.
8.6.	**Wykreowana marka gminy**	✓ opracowanie i stosowanie Systemu Identyfikacji Wizualnej związanej z marką gminy; ✓ podejmowanie działań promujących markę gminy w kraju i za granicą; ✓ stała współpraca z mediami na rzecz promowania oferty turystycznej gminy; ✓ wspieranie działań związanych z wytworzeniem produktów/gadżetów, które będą się kojarzyły z gminą; ✓ wykreowanie imprezy wizerunkowej gminy o dużym zasięgu oddziaływania np. krajowym lub zagranicznym; ✓ wprowadzanie nowoczesnych technologii komunikacyjno-informatycznych w turystyce; ✓ prowadzenie badań marketingowych niezbędnych przy kreowaniu oferty turystycznej gminy; ✓ współpraca z sąsiednimi gminami i innymi ośrodkami na rzecz tworzenia atrakcyjnych produktów turystycznych i rozpoznawalnych powszechnie marek np. imprez masowych.
8.7.	**Poprawa poziomu rozwoju lokalnego rzemiosła i rękodzielnictwa**	✓ promowanie produktów lokalnego rzemiosła i rękodzieła; ✓ włączanie produktów rzemieślniczych i rękodzielniczych do oferty i wizerunku turystycznego gminy; ✓ wspieranie organizacji rzemieślników.

4.4. Lista dokumentów gminy o znaczeniu strategicznym

Poniższe dokumenty warunkują skuteczną realizację Strategii Rozwoju Gminy do roku 2025. Dokumenty te są planami i programami realizacyjnymi Strategii a część z nich ustanawia warunki do działania oraz określa, jakie zachowania są zgodne z celami Strategii dla uczestników życia społecznego i gospodarczego.

Tytuł
Miejscowy Plan Zagospodarowania Uzdrowiska Polańczyk
Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego Gminy Solina
Wieloletnia Prognoza Finansowa
Plan Odnowy Miejscowości Terka
Plan Odnowy Miejscowości Bereżnica Wyżna
Sołecka Strategia Wsi Terka
Plan Odnowy Miejscowości Górzanka
Plan Odnowy Miejscowości Myczków
Plan Odnowy Miejscowości Bóbrka
Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i gminny program przeciwdziałania narkomani
Statut Uzdrowiska Polańczyk
Plan Gospodarki Odpadami

4.5. Ocena zgodności strategii z dokumentami zewnetrznymi

Analiza spójności *Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025*jest niezwykle ważna gdyż pozwoli właściwie wpasować dokument w istniejący na poziomie regionalnym zewnętrzny dokument planistyczny, jakim jest *Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 202*0 (aktualizacja) – sierpień 2013 r.

Przyjęta Strategia wskazuje na cztery podstawowe obszary tj.:

- „Konkurencyjna i Innowacyjna Gospodarka”,
- „Kapitał Ludzki i Społeczny”
- „Sieć Osadnicza”,
- „Środowisko i Energetyka”,

na których w pierwszej kolejności koncentrować się będą działania samorządu województwa. Zakładane w programach operacyjnych formy interwencji zewnętrznej kierowane do wskazanych wyżej obszarów służyć będą wzmocnieniu przewag konkurencyjnych i niwelowaniu barier rozwojowych, a tym samym zmniejszeniu nadmiernych dysproporcji wewnątrz regionu w poziomie społeczno-gospodarczego rozwoju. Konsekwencją tych działań w okresie wyznaczonym przez Strategię będzie wzmocnienie konkurencyjności regionu w stosunku do innych, bardziej rozwiniętych obszarów kraju, a także UE.

1. Przyjęta metoda oceny

Ocenę zgodności dokonano metodą ekspercką w odniesieniu do celów zawartych w porównywanych ze sobą dokumentach.

W celu dokonania oceny do porównań przyjęto skalę czterostopniową, gdzie:

0 – oznacza brak odniesienia do danego celu z dokumentu porównywanego;
1 – oznacza niską zgodność/integralności celów;
2 – oznacza średni stopień zgodności/integralności celów;
3 – oznacza wysoki stopień zgodności/integralności celów.

W poniższej tabeli ujęto ocenę stopnia zgodności/integralności celów strategii z zapisami dokumentu porównywanego. Stopień zgodności w ramach każdego z celów głównych dokumentu porównywanego został następnie podsumowany punktacją łączną, której maksymalna wysokość jest zmienna i jest zależna od ilości celów pochodzących z tego dokumentu.

2. Układ wniosków wynikających z oceny zgodności celów

W układzie tabelarycznym zawarto całościową ocenę stopnia zgodności *Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025* z zapisami dokumentu *Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 202*0 (aktualizacja) – sierpień 2013 r.

Ocena zgodności celów:

Cele Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020			Cele Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025		Ocena zgodności
			Cele strategiczne	Cele operacyjne	
KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA	**Cel 1 Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej**	Priorytet 1.1. Przemysł Cel: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.11 Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	**1**
		Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.7 Poprawa warunków i jakości kształcenia w szkołach	**1**
		Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.9 Szeroka, dobrze wykorzystana oferta kulturalna gminy 1.10 Aktywna społecznie i zintegrowana społeczność gminy	**3**
			2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.5 Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim 2.6 Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy 2.7 Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	
			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów	3.9 Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-	

			technicznych	rekreacyjnej	
			4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	4.2 Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie 4.3 Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji 4.4 Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych 4.5 Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych	
			5. Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego	5.1 Wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego 5.2 Poprawa zachowania lokalnych tradycji i zwyczajów	
			6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	6.3 Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych 6.4 Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego	
		Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego	6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	6.1 Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii 6.2.Ograniczenie szkód i zagrożeń powodowanych przez dzikie zwierzęta 6.3 Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych 6.4 Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego 6.5 Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi	**3**

		Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczość poprzez ofertę instytucji otoczenia biznesu	7. Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy	7.2 Aktywna społeczność gminy	**2**
KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY	**Cel 2 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców**	Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.4 Zapewniona opieka nad dziećmi w okresach wolnych od nauki 1.5 Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach 1.6 Dostępna oferta zajęć pozalekcyjnych 1.7 Poprawa warunków i jakości kształcenia w szkołach 1.11 Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	**2**
		Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.3 Stworzone warunki do funkcjonowania handlu produktami lokalnymi	**2**
			5. Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego	5.1 Wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego 5.2 Poprawa zachowania lokalnych tradycji i zwyczajów	**3**
		Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne	7. Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy	7.2 Aktywna społeczność gminy	**3**

		Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.10 Aktywna społecznie i zintegrowana społeczność gminy 1.11 Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	**2**
			2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.1 Dostępne mieszkania dla osób będących w potrzebie/sytuacji kryzysowej 2.10 Zapewniona opieka dla osób zagrożonych przemocą w rodzinie 2.11 Poprawa oferty opieki nad osobami niepełnosprawnymi i osobami w podeszłym wieku	
			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.2 Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz osób w podeszłym wieku	
			7. Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy	7.2 Aktywna społeczność gminy	
		Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia	2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.8 Poprawa stanu zdrowia dzieci i młodzieży 2.9 Wypromowany zdrowy tryb życia 2.11 Poprawa oferty opieki nad osobami niepełnosprawnymi i osobami w podeszłym wieku	**3**
			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.9 Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-rekreacyjnej	
		Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.6 Dostępna oferta zajęć pozalekcyjnych 1.7 Poprawa warunków i jakości kształcenia w szkołach 1.8 Dostępna, szeroka oferta sportowo-rekreacyjna 1.10 Aktywna społecznie i	**3**

				zintegrowana społeczność gminy	
			2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.5 Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim 2.9 Poprawa stanu zdrowia dzieci i młodzieży 2.10 Wypromowany zdrowy tryb życia	
			4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	4.3 Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji	
SIEĆ OSADNICZA	**Cel 3** **Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu**	Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu	2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.7 Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	**3**
			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.3 Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy	
			4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	4.2 Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie 4.4 Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych	
		Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.11 Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	**2**

		Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa	Nie dotyczy	Nie dotyczy	**0**
		Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku	1. Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych	1.1 Zwiększenie liczby miejsc pracy na terenie gminy 1.3 Stworzone warunki do funkcjonowania handlu produktami lokalnymi 1.4 Zapewniona opieka nad dziećmi w okresach wolnych od nauki 1.5 Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach 1.6 Dostępna oferta zajęć pozalekcyjnych 1.7 Poprawa warunków i jakości kształcenia w szkołach 1.8 Dostępna, szeroka oferta sportowo-rekreacyjna 1.9 Szeroka, dobrze wykorzystana oferta kulturalna gminy 1.10 Aktywna społecznie i zintegrowana społeczność gminy 1.11 Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	**3**

			2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.1 Dostępne mieszkania dla osób będących w potrzebie/sytuacji kryzysowej 2.2 Zwiększenie dostępności infrastruktury sieciowej 2.3 Poprawa stanu technicznego oraz zmniejszenie energochłonności komunalnych obiektów mieszkaniowych 2.4 Zmniejszenie liczby budynków pokrytych azbestem 2.5 Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim 2.6 Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy 2.7 Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym 2.8 Poprawa stanu zdrowia dzieci i młodzieży 2.9 Wypromowany zdrowy tryb życia 2.10 Zapewniona opieka dla osób zagrożonych przemocą w rodzinie 2.11. Poprawa oferty opieki nad osobami niepełnosprawnymi i osobami w podeszłym wieku	

			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.1 Poprawa stanu technicznego i zwiększenie efektywności energetycznej obiektów komunalnych 3.2 Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz osób w podeszłym wieku 3.3 Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy 3.4 Poprawa efektywności systemu gospodarki wodno-ściekowej 3.5 Poprawa dostępności gazu sieciowego 3.6 Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami 3.7 Poprawa zabezpieczenia p. poż. gminy 3.8 Zmodernizowane systemy dostarczania energii cieplnej 3.9 Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-rekreacyjnej	
			4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	4.1 Ograniczenie degradacji krajobrazu 4.2 Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie 4.3 Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji 4.4 Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych 4.5 Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych	

			6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	6.1 Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii 6.2 Ograniczenie szkód i zagrożeń powodowanych przez dzikie zwierzęta 6.4 Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego 6.5 Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi	
		Priorytet 3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym	4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	4.1 Ograniczenie degradacji krajobrazu 4.2 Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie 4.3 Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji 4.4 Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych	**1**
ŚRODOWISKO I ENERGETYKA	**Cel 4** **Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa**	Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka	2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.4 Zmniejszenie liczby budynków pokrytych azbestem 2.5 Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim 2.6 Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy 2.7 Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	**3**
			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.3 Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy 3.6 Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami 3.7 Poprawa zabezpieczenia p.poż.	

				gminy	
			6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	6.1 Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii	
		Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa	2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.4 Zmniejszenie liczby budynków pokrytych azbestem	**3**
			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.4 Poprawa efektywności systemu gospodarki wodno-ściekowej 3.6 Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami	
			4. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	4.1 Ograniczenie degradacji krajobrazu 4.5 Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych	
			6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	6.1 Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii 6.2 Ograniczenie szkód i zagrożeń powodowanych przez dzikie zwierzęta 6.3 Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych 6.4 Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego 6.5 Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi	
		Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne	2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	2.2 Zwiększenie dostępności infrastruktury sieciowej 2.3 Poprawa stanu technicznego oraz zmniejszenie energochłonności	**3**

		wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.		komunalnych obiektów mieszkaniowych	
			3. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	3.1 Poprawa stanu technicznego i zwiększenie efektywności energetycznej obiektów komunalnych 3.5 Poprawa dostępności gazu sieciowego 3.8 Zmodernizowane systemy dostarczania energii cieplnej	
			6. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	6.1 Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii	
				RAZEM:	**46**

Poniżej prezentowane są wyniki analizy spójności Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 z ważnym dla Gminy dokumentem zewnętrznym – Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2020 (aktualizacja), sierpień 2013 roku. Syntetyczny wynik pozwala ocenić zgodność opracowanej Strategii w odniesieniu do otoczenia jakim jest Region Podkarpacia:

Dokument planistyczny	**Ocena**		
	Maksymalna możliwa liczba punktów	**Uzyskana liczba punktów**	**Procent maksymalnej liczby punktów**
Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020 (aktualizacja) – sierpień 2013 r.	**57**	**46**	**81**

Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 w przeprowadzonej analizie spójności z dokumentem strategicznym województwa podkarpackiego uzyskała 46 punktów na 57 możliwych do zdobycia. Oznacza to, że cele Strategii są spójne z celami kluczowego dla regionu dokumentu strategicznego prawie w 81%. Stopień integralności celów jest bardzo wysoki. Wśród celów Strategii Rozwoju Gminy Solina właściwie nie ma takich zapisów, które nie odnosiłyby się do analizowanego dokumentu strategicznego (z pominięciem celów dotyczących funkcji metropolitalnych).

Na tej podstawie można stwierdzić, że Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 bardzo dobrze wpisuje się w podstawowy dokument strategiczny dla naszego regionu.

4. WDRAŻANIE STRATEGII GMINY

1. Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025 jest dokumentem kierunkowym, swoistą mapą drogową, stanowiącą podstawę do podejmowania skoordynowanych działań przez wszystkich partnerów społecznych Gminy.

Pozwala to na kompleksowe ujęcie zrównoważonego rozwoju Gminy. Kompleksowe podejście, będące cechą planowania strategicznego powoduje, iż realizacja tak określonej strategii jest wspólnym zadaniem władz samorządowych i wszystkich parterów społecznych w Gminie.

Bardzo ważnym aspektem jest uspołecznienie procesu wdrażania Strategii przy udziale głównych partnerów społecznych.

Dla realizacji Strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:

- samodzielnych przez władze Gminy,
- samodzielnych przez podmioty sektora prywatnego,
- samodzielnych przez organizacje pozarządowe,
- indywidualnych przez mieszkańców i ich nieformalne grupy i środowiska,
- wspólnych z udziałem parterów z różnych sektorów (publicznego, prywatnego i pozarządowego).

Wynika z tego, iż bardzo ważnym, a jednocześnie trudnym zadaniem będzie zaangażowanie wszystkich kluczowych dla rozwoju gminy partnerów społecznych. Powodzenie w tym zakresie jest uzależnione od zdolności do wzajemnej komunikacji, radzenia sobie z różnicami interesów poszczególnych partnerów i grup, wspólnego definiowania problemów i celów, a następnie wspólnych przedsięwzięć.

W okresie wdrażania Strategii władze gminy mogą występować w różnych rolach, w tym jako:

- bezpośredni samodzielny realizator działań,
- inicjator i animator działań,
- uczestnik działań podejmowanych wspólnie z innymi partnerami,
- wspierający organizacyjnie, technicznie i finansowo działania podejmowane przez partnerów lokalnych,
- operator centrum lokalnej informacji i komunikacji w gminie.

Wdrożenie Strategii przez władze gminy wymaga stosowania operacyjnych narzędzi planistycznych, pozwalających na podjęcie ostatecznych decyzji, które działania i przy jakich zaangażowanych środkach własnych oraz zewnętrznych będą realizowane. Tymi narzędziami władz gminy będą:

- wieloletnia prognoza finansowa,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- budżet gminy,
- konkretne projekty i programy,
- aplikacje o zewnętrzne źródła dofinansowania,
- polityki szczegółowe gminy (stanowiące zbiór spójnych zasad odnoszących się do określonej dziedziny życia/funkcjonowania gminy), pozwalające podejmować powtarzalne decyzje według tych samych kryteriów,
- zadania wyznaczane urzędnikom gminy i jednostkom podległym gminie.

2. Zasady zarządzania strategią

Skuteczna realizacja strategii opiera się na następujących zasadach:

1. Kompleksowe (całościowe) podejście.
2. Posiadanie zintegrowanych celów strategicznych i operacyjnych oraz zadań realizacyjnych.

3. Koncentracja środków na zadania o największych korzyściach społecznych.
4. Weryfikowanie planów i działań z punktu widzenia zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju.
5. Rozwijanie współpracy partnerów społecznych.
6. Otwarta komunikacja z mieszkańcami.
7. Współpraca z partnerami w otoczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym.
8. Stały monitoring realizacji strategii.
9. Konsekwencja w realizacji zadań dla długookresowych celów strategii.

Zasady zrównoważonego rozwoju:

1. Zachowanie szansy dla przyszłych pokoleń na realizację ich potrzeb.
2. Poszanowanie zasobów ze względu na ich ograniczoność.
3. Harmonizowanie ekologicznych, społecznych i ekonomicznych celów rozwoju.
4. Długookresowe podejście do analizowania, planowania i urzeczywistniania celów rozwoju.

3. Programowanie rozwoju gminy (elementy systemu zarzadzania strategią)

Schemat 1. Mapa programowania rozwoju Gminy (*Opracowanie: Jacek Dębczyński, Agnieszka Esz*)

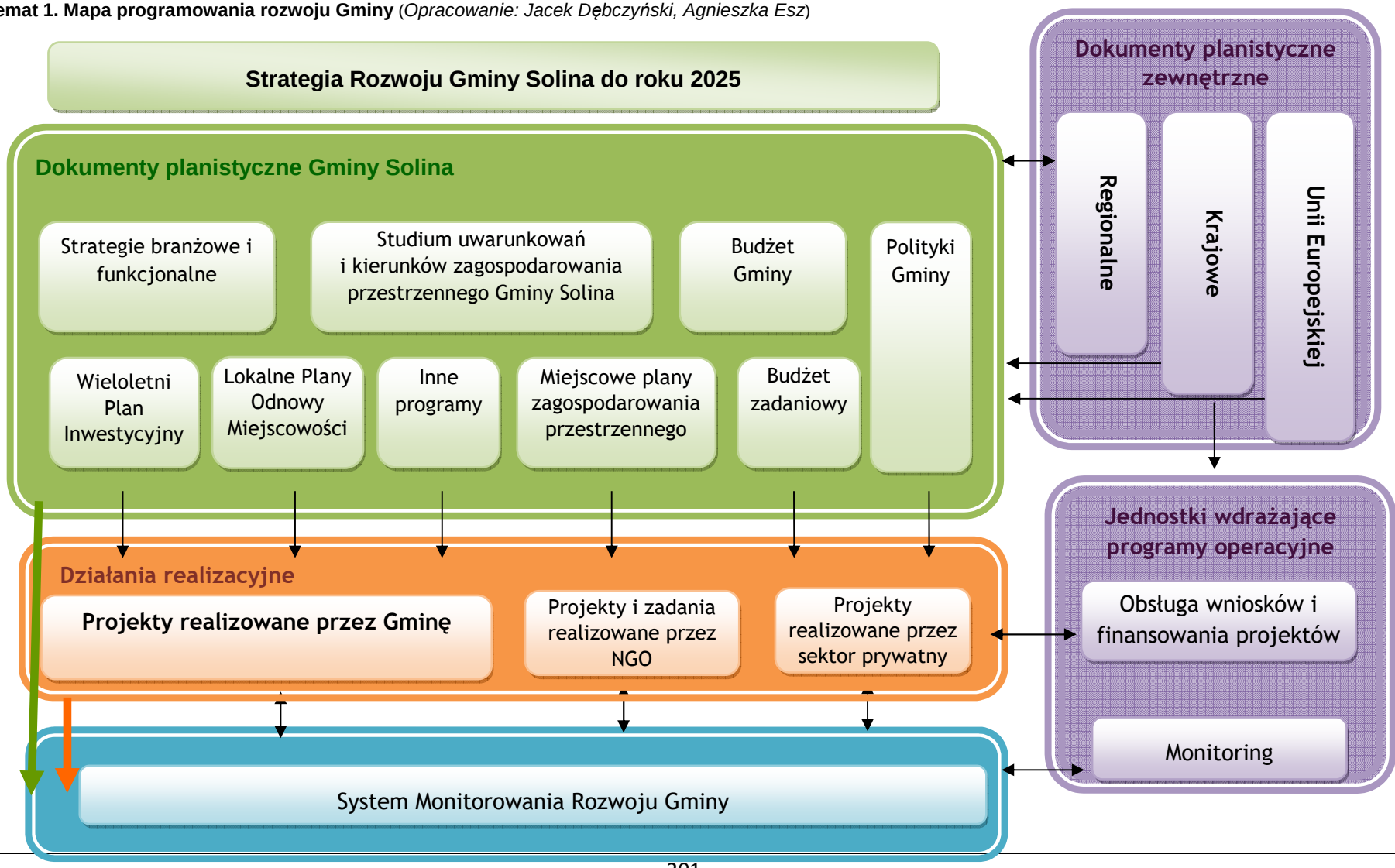

4. System monitorowania

Proces monitorowania obejmuje:

- Zdefiniowanie wskaźników dla poszczególnych celów operacyjnych i zadań realizacyjnych Strategii,
- Określenie procedury monitorowania,
- Wyznaczenie wydziałów i osób odpowiedzialnych za pozyskiwanie, przetwarzanie i udostępnianie poszczególnych grup wskaźników,
- Koordynowanie procesu monitorowania i administrowania bazą danych.

Schemat 2. Procedura monitorowania

Opracowanie: Jacek Dębczyński, Agnieszka Esz

5. Wskaźniki dla poszczególnych celów operacyjnych i zadań realizacyjnych

Do każdego z celów operacyjnych i możliwych zadań realizacyjnych zostały zaprojektowane wskaźniki dla systemu monitorowania rozwoju Gminy, które będą mogły być również wykorzystane przy opracowywaniu wniosków o dofinansowanie projektów ze środków zewnętrznych.

Do każdego z celów operacyjnych zostały przypisane odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Gminy odpowiedzialne za realizację i monitorowanie poszczególnych celów operacyjnych i zadań realizacyjnych. Każdy z celów ma wskazaną wiodącą komórkę organizacyjną. Jednostki organizacyjne Urzędu Gminy będą prowadziły działania w oparciu o programy i dokumenty operacyjne odpowiednio do swojej odpowiedzialności za realizację poszczególnych celów, zgodnie **Mapą programowania rozwoju Gminy** (schemat 1).

OBSZAR: Zaspokojenie potrzeb społecznych			Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy
Cel strategiczny nr 1: Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych			
Cele operacyjne	**Proponowane zadania realizacyjne**	**Proponowane wskaźniki**	
1.1 Zwiększenie liczby miejsc pracy na terenie gminy	✓ organizacja szkoleń z zakresu przedsiębiorczości i rolnictwa; ✓ zwiększenie poziomu wykorzystania środków unijnych i innych pomocowych na rozwój przedsiębiorczości – szkolenia dla funkcjonujących i potencjalnych przedsiębiorców; ✓ zwiększenie wykorzystania środków z realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju (LGD); ✓ zacieśnienie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy, Lokalną Grupą Działania; ✓ stwarzanie klimatu przyjaznego dla nowych podmiotów gospodarczych (przyjazne prawo lokalne – np. preferencje dla podmiotów działających na majątku gminy, które tworzą nowe miejsca pracy); ✓ wsparcie doradcze (prawne, organizacyjne itp.) dla przedsiębiorców; ✓ pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych (strategicznych); ✓ tworzenie warunków do rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw - tworzenie nowej i wykorzystywanie istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego;	– Liczba zorganizowanych szkoleń z zakresu przedsiębiorczości i rolnictwa; – Liczba osób, które uczestniczyły w zorganizowanych szkoleniach z zakresu przedsiębiorczości i rolnictwa; – Wartość wykorzystanych środków unijnych i innych pomocowych na rozwój przedsiębiorczości; – Liczba wspartych przedsiębiorstw ze środków unijnych i innych pomocowych; – Wartość wykorzystanych środków z realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju; – Liczba zawiązanych partnerstw z Powiatowym Urzędem Pracy; – Liczba utworzonych w powiecie instytucji aktywizacji zawodowej i społecznej osób, które znalazły się w trudnej sytuacji na rynku pracy; – Liczba stworzonych preferencji dla podmiotów gospodarczych; – Liczba utworzonych nowych miejsc pracy przez podmioty gospodarcze, które skorzystały z preferencji; – Liczba podmiotów gospodarczych, które skorzystały ze wsparcia doradczego (prawnego, organizacyjnego); – Liczba pozyskanych inwestorów zewnętrznych; – Liczba zrealizowanych działań na rzecz stworzenia warunków do rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw - tworzenie nowej; – Liczba utworzonych nowych mikro- i małych przedsiębiorstw; – Liczba zrealizowanych inwestycji infrastrukturalnych wpływających na uatrakcyjnienie/poszerzenie oferty turystycznej i wydłużenie sezonu;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji Powiatowy Urząd Pracy w Lesku**

	✓ realizacja inwestycji infrastrukturalnych wpływających na uatrakcyjnienie/poszerzenie oferty turystycznej i wydłużenie sezonu; ✓ pozyskiwanie inwestycji gospodarczych wpływających na wydłużenie sezonu; ✓ promocja oferty turystycznej gminy; ✓ inicjowanie współpracy władz samorządowych województwa podkarpackiego w zakresie poprawy poziomu rozwoju gospodarczego; ✓ inicjowanie powstawania podmiotów ekonomii społecznej; ✓ inicjowanie, podejmowanie działań z zakresu reintegracji zawodowej; ✓ wspieranie integracji zawodowej osób niepełnosprawnych; ✓ inicjowanie powstawania wiosek tematycznych (ze sprzedażą produktów lokalnych); ✓ wspieranie rozwoju lokalnej produkcji rolnej i inicjatyw współpracy małych producentów rolnych.	– Wartość pozyskanych inwestycji gospodarczych wpływających na wydłużenie sezonu; – Liczba podjętych działań promujących ofertę turystyczną gminy; – Liczba zawiązanych partnerstw władz samorządowych województwa podkarpackiego w zakresie poprawy poziomu rozwoju gospodarczego; – Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej; – Liczba zainicjowanych i zorganizowanych działań z zakresu reintegracji zawodowej; – Liczba zainicjowanych i zorganizowanych działań z zakresu integracji zawodowej osób niepełnosprawnych; – Liczba utworzonych wiosek tematycznych (ze sprzedażą produktów lokalnych); – Liczba przeprowadzonych działań służących wspieraniu produkcji rolnej i inicjatyw współpracy małych producentów rolnych.	
1.2 Zwiększenie dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób	✓ likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych;	– Liczba budynków użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych; – Powierzchnia przestrzeni publicznych dostosowanych do	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego**

niepełnosprawnych	✓ zabezpieczenie dostępności usług ułatwiających komunikację z osobami niepełnosprawnymi (np. język migowy); ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.	potrzeb osób niepełnosprawnych; – Liczba zrealizowanych inwestycji z zakresu rewitalizacji; – Wartość zrealizowanych inwestycji z zakresu rewitalizacji; – Liczba dostępnych usług osób ułatwiających komunikację z osobami niepełnosprawnymi (np. język migowy).	**i Planowania Inwestycji**
1.3 Stworzone warunki do funkcjonowania handlu produktami lokalnymi	✓ wyznaczenie i urządzenie miejsc do handlu bazarowego.	– Powierzchnia dostępnych terenów pod urządzenie miejsc do handlu bazarowego; – Liczba miejsc wyznaczonych do handlu bazarowego.	
1.4 Zapewniona opieka nad dziećmi w okresach wolnych od nauki	✓ organizacja półkolonii i innych form zajęć dla dzieci.	– Liczba zatrudnionych instruktorów i animatorów; – Liczba ofert zajęć dostępnych dla dzieci; – Liczba dzieci korzystających z dostępnych ofert zajęć; – Liczba zorganizowanych półkolonii dla dzieci; – Liczba dzieci, które uczestniczyły w półkoloniach.	**Gminny Zespół Ekonomiczno - Administracyjny Szkół, Placówki oświatowe z Gminy Solina**
1.5 Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach	✓ rozbudowa oddziałów przedszkolnych w miejscowościach gdzie występuje deficyt miejsc.	– Liczba przedszkoli/oddziałów opieki przedszkolnej w gminie; – Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną; – Liczba nauczycieli w placówkach opieki przedszkolnej; – Liczba dzieci na oddział przedszkolny;	
1.6 Dostępna oferta zajęć pozalekcyjnych	✓ rozszerzenie i uatrakcyjnienie oferty zajęć pozalekcyjnych w szkołach i poza nimi (np. w świetlicach).	– Liczba dostępnych form zajęć pozalekcyjnych w szkołach i poza nimi; – Liczba osób korzystających z dostępnych form zajęć pozalekcyjnych w szkołach i poza nimi; – Liczba zatrudnionych animatorów/instruktorów do prowadzenia zajęć pozalekcyjnych w szkołach i poza nimi.	
1.7 Poprawa warunków i jakości kształcenia w szkołach	✓ przebudowa i modernizacja (w tym termomodernizacja) obiektów oświatowych; ✓ systematyczne doposażanie szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne;	– Liczba przebudowanych, zmodernizowanych obiektów oświatowych; – Powierzchnia przebudowanych, zmodernizowanych obiektów oświatowych;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania**

	✓ umożliwianie podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli; ✓ prowadzenie zajęć przygotowujących młodzież gimnazjalną do wyboru zawodu; ✓ tworzenie warunków do indywidualnego toku nauczania dla uczniów szczególnie uzdolnionych; ✓ promowanie szczególnie aktywnych nauczycieli; ✓ organizacja świetlic szkolnych.	– Liczba obiektów oświatowych poddanych termomodernizacji; – Kubatura obiektów oświatowych poddanych termomodernizacji; – Liczba doposażonych szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne; – Liczba zakupionego wyposażenia; – Wartość zakupionego wyposażenia; – Liczba podjętych działań umożliwiających podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli; – Liczba nauczycieli, którzy podnieśli kwalifikacje zawodowe; – Liczba zorganizowanych zajęć przygotowujących młodzież gimnazjalną do wyboru zawodu; – Liczba osób, które skorzystały z zajęć przygotowujących młodzież gimnazjalną do wyboru zawodu; – Liczba podjętych działań służących stworzeniu warunków do indywidualnego toku nauczania dla uczniów szczególnie uzdolnionych; – Liczba uczniów szczególnie uzdolnionych, które skorzystały z indywidualnego toku nauczania; – Liczba wypromowanych szczególnie aktywnych nauczycieli; – Liczba dostępnych świetlic szkolnych; – Liczba osób korzystających rocznie ze świetlic szkolnych.	**Inwestycji, Gminny Zespół Ekonomiczno - Administracyjny Szkół, Placówki oświatowe z Gminy Solina**
1.8 Dostępna, szeroka oferta sportowo-rekreacyjna	✓ budowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (boiska wielofunkcyjne /wykorzystanie obiektów szkolnych przez dorosłych/, obiekty „outdoor fitnnes”, orlik, itp.) ✓ organizacja różnorodnych zajęć sportowo-rekreacyjnych; ✓ wspieranie działalności klubów sportowych;	– Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej; – Powierzchnia wybudowanych obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej; – Liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych wykorzystanych do organizacji wydarzeń/imprez; – Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach/imprezach organizowanych w obiektach sportowo-rekreacyjnych zlokalizowanych na terenie gminy.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**

	✓ organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych (w tym cyklicznych, o zasięgu gminnym, powiatowym i wojewódzkim) dla różnych grup wiekowych.		
1.9 Szeroka, dobrze wykorzystana oferta kulturalna gminy	✓ podtrzymywanie tradycji lokalnych – wspieranie organizacji podtrzymujących tradycje (np. KGW), tworzenie zespołu ludowego, wspieranie działalności Muzeum Bojków itp.); ✓ wspieranie lokalnych artystów i rękodzielników; ✓ systematyczne doposażanie i rozwijanie bazy GOKSiT; ✓ zwiększanie liczby imprez kulturalnych; ✓ organizacja cyklicznej, dużej imprezy kulturalnej o zasięgu krajowym, kojarzonej z Gminą.	– Liczba zrealizowanych projektów mających na celu podtrzymywanie tradycji lokalnych; – Liczba podjętych działań mających na celu podtrzymywanie tradycji lokalnych; – Liczba wspartych organizacji podtrzymujących tradycje lokalne; – Liczba przeprowadzonych działań mających na celu wsparcie lokalnych artystów i rękodzielników; – Liczba wspartych artystów i rękodzielników; – Liczba rozbudowanych obiektów bazy GOKSiT; – Liczba doposażonych obiektów bazy GOKSiT; – Liczba organizowanych rocznie imprez kulturalnych w gminie; – Liczba wykreowanych dużych cyklicznych imprez kulturalnych o zasięgu krajowym kojarzonych z gminą.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**
1.10 Aktywna społecznie i zintegrowana społeczność gminy	✓ organizowanie spotkań i imprez integrujących społeczność lokalną; ✓ poprawa komunikacji władz gminnych ze społeczeństwem; ✓ promowanie postaw prospołecznych; ✓ integracja wielopokoleniowa; ✓ wykorzystanie potencjału społecznego seniorów;	– Liczba zorganizowanych imprez i spotkań integrujących społeczność lokalną; – Liczba uczestników imprez i spotkań integrujących społeczność lokalną; – Liczba podjętych działań służących poprawie komunikacji władz gminnych ze społeczeństwem; – Liczba przeprowadzonych działań/akcji promujących postawy prospołeczne; – Liczba przeprowadzonych działań służących integracji	**Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**

	✓ wspieranie powstawania i aktywnego funkcjonowania organizacji pozarządowych (pomoc doradcza, organizacyjna, delegowanie zadań gminy, promowanie szczególnie aktywnych organizacji itp.); ✓ realizacja planów współpracy z organizacjami pozarządowymi; ✓ podejmowanie działań budujących patriotyzm lokalny.	wielopokoleniowej; – Liczba przeprowadzonych inicjatyw lokalnych z udziałem seniorów; – Liczba przeprowadzonych działań mających na celu wsparcie powstawania i aktywnego funkcjonowania organizacji pozarządowych; – Liczba organizacji pozarządowych działających na terenie gminy; – Liczba zrealizowanych planów współpracy z organizacjami pozarządowymi; – Liczba podjętych działań budujących patriotyzm lokalny.	
1.11 Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	✓ organizacja kursów i szkoleń w zakresie wykorzystania nowych technologii informatycznych dla różnych grup wiekowych; ✓ tworzenie sieci dostępu do Internetu szerokopasmowego; ✓ tworzenie nieodpłatnych publicznych punktów dostępu do Internetu; ✓ rozszerzanie zakresu e-usług Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych (m.in. szkół); ✓ cyfryzacja i udostępnianie zasobów (np. biblioteki).	– Liczba zorganizowanych kursów i szkoleń w zakresie wykorzystania nowych technologii informatycznych dla różnych grup wiekowych; – Liczba osób korzystających z kursów i szkoleń w zakresie wykorzystania nowych technologii informatycznych; – Liczba osób objętych siecią dostępu do szerokopasmowego Internetu; – Liczba punktów/stanowisk komputerowych z nieodpłatnym dostępem do Internetu; – Liczba punktów darmowego Wi-Fi; – Liczba cyfrowo udostępnionych zasobów (np. biblioteki).	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**

OBSZAR: Zaspokojenie potrzeb społecznych			**Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy**
Cel strategiczny nr 2: Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego			
Cele operacyjne	**Proponowane zadania realizacyjne**	**Proponowane wskaźniki**	

2.1 Dostępne mieszkania dla osób będących w potrzebie/sytuacji kryzysowej	✓ adaptacja istniejących lokali na mieszkania socjalne, chronione, kryzysowe; ✓ budowa mieszkań socjalnych, chronionych, kryzysowych.	– Liczba istniejących lokali zaadoptowanych na mieszkania socjalne, chronione, kryzysowe; – Powierzchnia istniejących lokali zaadoptowanych na mieszkania socjalne, chronione, kryzysowe; – Liczba wybudowanych mieszkań chronionych, socjalnych i kryzysowych; – Liczba osób mieszkających w mieszkaniach chronionych, socjalnych i kryzysowych.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**
2.2 Zwiększenie dostępności infrastruktury sieciowej	✓ modernizacja rozwiązań systemowych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej; ✓ modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowych; ✓ modernizacja sieci ciepłowniczych; ✓ rozwiązanie kwestii formalno-prawnych związanych z możliwościami inwestowania w majątek zarządzany przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.	– Liczba zmodernizowanych rozwiązań systemowych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej; – Długość zmodernizowanej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej; – Długość zmodernizowanych sieci ciepłowniczych; – Liczba podjętych działań służących rozwiązaniu kwestii formalno-prawnych związanych z możliwościami inwestowania w majątek zarządzany przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.	**Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**
2.3 Poprawa stanu technicznego oraz zmniejszenie energochłonności komunalnych obiektów mieszkaniowych	✓ modernizacja energetyczna komunalnych obiektów mieszkaniowych; ✓ modernizacja energetyczna obiektów mieszkaniowych będących w gestii spółdzielni czy wspólnot mieszkaniowych.	– Liczba komunalnych obiektów mieszkaniowych objętych termomodernizacją; – Liczba obiektów będących pod zarządem spółdzielni lub wspólnot mieszkaniowych objętych termomodernizacją.	**Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**
2.4 Zmniejszenie liczby budynków pokrytych azbestem	✓ inwentaryzacja obiektów pokrytych azbestem; ✓ realizacja zadań w ramach dostępnych programów krajowych związanych z usuwaniem azbestu.	– Liczba przeprowadzonych inwentaryzacji obiektów pokrytych azbestem; – Liczba obiektów z których usunięto azbest w ramach dostępnych programów krajowych związanych z usuwaniem azbestu; – Ilość azbestu którą usunięto z obiektów na terenie gminy (w kg).	**Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**

2.5 Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim	✓ tworzenie kąpielisk spełniających wymogi odpowiednich przepisów; ✓ tworzenie basów nawodnych; ✓ poprawa jakości usług z zakresu wodnego pogotowia ratunkowego i ratowników – organizacja konkursów na świadczenie usług w zakresie bezpieczeństwa na akwenach wodnych.	– Liczba wyznaczonych kąpielisk spełniających odpowiednie wymogi bezpieczeństwa; – Liczba utworzonych basenów nawodnych; – Liczba zorganizowanych konkursów na świadczenie usług w zakresie bezpieczeństwa na akwenach wodnych; – Liczba osób korzystających z wyznaczonych kąpielisk i basenów nawodnych; – Liczba ratowników obsługujących strzeżone kąpieliska i baseny nawodne.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**
2.6 Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy	✓ współpraca Gminy z Policją i WOPR na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa; ✓ monitoring miejsc szczególnie narażonych na zakłócanie spokoju publicznego; ✓ egzekwowanie warunków umów i przepisów dotyczących zachowania porządku i spokoju publicznego przez organizatorów imprez; ✓ współpraca z PGE w zakresie utrzymania porządku w strefie linii brzegowej i na jeziorach oraz egzekwowania/uregulowania kwestii biwakowania nad brzegami jezior oraz cumowania jednostek pływających;	– Liczba zawiązanych partnerstw z Policją i WOPR na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa; – Liczba zrealizowanych działań we współpracy z Policją i WOPR na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa; – Liczba miejsc ważnych dla bezpieczeństwa publicznego objętych monitoringiem; – Liczba zainstalowanych systemów monitoringu; – Liczba przeprowadzonych działań na rzecz wyegzekwowania warunków umów i przepisów dotyczących zachowania porządku i spokoju publicznego przez organizatorów imprez; – Liczba odnotowanych zdarzeń zakłócania spokoju publicznego przez organizatorów imprez; – Liczba odnotowanych zdarzeń dotyczących nieprzestrzegania przepisów dotyczących zachowania porządku publicznego przez organizatorów imprez; – Liczba zrealizowanych działań we współpracy z PGE w zakresie utrzymania porządku w strefie linii brzegowej i na jeziorach oraz egzekwowania/uregulowania kwestii biwakowania nad brzegami jezior oraz cumowania jednostek pływających;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku, Komenda Powiatowa Policji, WOPR**

2.7 Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	✓ dalsze monitowanie w sprawie poprawy stanu technicznego dróg wojewódzkich oraz rozwiązań regulacji ruchu (m.in. w Polańczyku); ✓ budowa chodników, oświetlenia ulicznego oraz ścieżek rowerowych i spacerowych; ✓ remonty istniejących chodników dla pieszych i oświetlenia ulicznego; ✓ przebudowa dróg gminnych i powiatowych; ✓ przebudowa mostów na drogach powiatowych; ✓ regulacja koryt rzek i potoków; ✓ budowa infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej (np. wały).	– Liczba zrealizowanych działań na rzecz poprawy stanu technicznego dróg wojewódzkich; – Liczba podjętych działań służących rozwiązaniu problemu kolizyjności ruchu w Polańczyku; – Długość wybudowanych chodników dla pieszych; – Długość wybudowanych ścieżek rowerowych; – Długość wybudowanych ścieżek spacerowych; – Liczba punktów zmodernizowanego/wybudowanego oświetlenia ulicznego; – Długość odremontowanych chodników dla pieszych; – Długość odremontowanego oświetlenia ulicznego; – Długość przebudowanych dróg gminnych; – Długość przebudowanych dróg powiatowych; – Liczba przebudowanych istniejących obiektów mostowych na drogach powiatowych.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
2.8 Poprawa stanu zdrowia dzieci i młodzieży	✓ organizacja zajęć gimnastyki korekcyjnej; ✓ prowadzenie profilaktyki stomatologicznej w szkołach; ✓ promocja zdrowych nawyków żywieniowych; ✓ kontynuacja dożywania dzieci i młodzieży w szkołach; ✓ rozwijanie zaplecza kuchennego i stołówkowego w szkołach.	– Liczba zorganizowanych zajęć gimnastyki korekcyjnej; – Liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej na zajęcia gimnastyki korekcyjnej; – Liczba utworzonych gabinetów opieki medyczno-stomatologicznej w szkołach; – Liczba działań promujących zdrowe nawyki żywieniowe; – Liczba dzieci korzystających z dożywiana w szkole; – Liczba wybudowanych/zmodernizowanych stołówek i kuchni w szkołach.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Zespół Ekonomiczno - Administracyjny Szkół, Placówki oświatowe z Gminy Solina, Ośrodki zdrowia**
2.9 Wypromowany zdrowy tryb życia	✓ promocja aktywnego trybu życia (aktywność fizyczna); ✓ profilaktyka antyalkoholowa;	– Liczba działań/imprez promujących zdrowy tryb życia; – Liczba wdrożonych programów antyalkoholowych;	**Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Polańczyku**

	✓ tworzenie grup wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin.	– Liczba utworzonych grup wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin; – Liczba osób korzystających z grup wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin.	
2.10 Zapewniona opieka dla osób zagrożonych przemocą w rodzinie	✓ tworzenie grup wsparcia; ✓ utworzenie punktu pomocy (pomoc prawna, psychologiczna); ✓ informowanie osób zagrożonych o możliwościach uzyskania pomocy; ✓ tworzenie mieszkań chronionych i kryzysowych; ✓ edukacja mieszkańców w zakresie reagowania na przypadki przemocy w rodzinie;	– Liczba opracowanych i wdrożonych programów pomocowych dla ofiar przemocy w rodzinie; – Liczba ofiar przemocy w rodzinie, które skorzystały z programów pomocowych; – Liczba dostępnych form pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie; – Liczba ofiar przemocy w rodzinie, które skorzystały z dostępnych form pomocy; – Liczba wspartych działań na rzecz tworzenia mieszkań chronionych i kryzysowych; – Liczba zorganizowanych grup wsparcia psychologicznego dla ofiar przemocy w rodzinie; – Liczba utworzonych grup wsparcia ofiar przemocy w rodzinie. – Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych dla mieszkańców w zakresie reagowania na przypadki przemocy w rodzinie.	**Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Polańczyku**
2.11 Poprawa oferty opieki nad osobami	✓ tworzenie oferty spędzania czasu dla seniorów;	– Liczba utworzonych domów dziennego pobytu dla	**Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**

niepełnosprawnymi i osobami w podeszłym wieku	✓ uruchamianie/wspieranie alternatywnych form opieki nad osobami niepełnosprawnymi.	seniorów; – Liczba utworzonych zakładów opiekuńczo-leczniczych; – Liczba podjętych działań na rzecz przełamywania barier międzypokoleniowych i wykorzystania potencjału seniorów; – Liczba podjętych działań na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych; – Liczba wspartych rodzin opiekujących się osobami niepełnosprawnymi; – Liczba zawiązanych partnerstw z organizacjami pozarządowymi na rzecz prowadzenia wolontariatu w zakresie opieki; – Liczba dostępnych ofert aktywizujących osoby starsze/niepełnosprawne; – Liczba budynków użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych; – Liczba utworzonych dziennych centrów aktywności; – Liczba osób korzystających z dziennych centrów aktywności; – Liczba akcji promujących ofertę dziennych centrów aktywności; – Liczba dostępnych form opieki dla seniorów i osób niepełnosprawnych; – Liczba miejsc w domach pomocy społecznej dla seniorów i osób niepełnosprawnych; – Liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych opieką; – Liczba dostępnych na rynku usług opiekunów osób starszych i niepełnosprawnych.	**w Polańczyku**

OBSZAR: Zasoby i potencjały Gminy	**Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy**
Cel strategiczny nr 3: Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	

Cele operacyjne	Proponowane zadania realizacyjne	Proponowane wskaźniki	
3.1 Poprawa stanu technicznego i zwiększenie efektywności energetycznej obiektów komunalnych	✓ Rewitalizacja, budowa oraz przebudowa i modernizacja energetyczna obiektów świetlic wiejskich; ✓ przebudowa i modernizacja energetyczna obiektów oświatowych i innych budynków komunalnych; ✓ wykorzystywanie najnowszych technologii w robotach budowlanych; ✓ wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii; ✓ rewitalizacja wraz z modernizacją energetyczną niezagospodarowanych budynków komunalnych.	– Liczba obiektów świetlic wiejskich objętych przebudową i modernizacją energetyczną; – Liczba obiektów oświatowych i innych budynków komunalnych objętych przebudową i modernizacją energetyczną; – Liczba przeprowadzonych robót budowlanych w obiektach gminnych z wykorzystaniem najnowszych technologii; – Liczba obiektów użyteczności publicznej wykorzystujących OZE; – Liczba niezagospodarowanych budynków komunalnych objętych rewitalizacją wraz z modernizacją.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
3.2 Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz osób w podeszłym wieku	✓ likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych;	– Liczba budynków użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
3.3 Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy	✓ budowa parkingów i miejsc postojowych; ✓ remonty parkingów i miejsc postojowych;	– Liczba wybudowanych parkingów i miejsc postojowych; – Powierzchnia wybudowanych parkingów i miejsc postojowych;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego**

	✓ organizacja nowych miejsc odpoczynku podróżujących oraz remonty istniejących; ✓ przebudowa dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich, wraz z rozwiązaniem problemu kolizyjności ruchu w Polańczyku; ✓ przebudowa i budowa obiektów mostowych – dostosowanie parametrów do potrzeb użytkowników; ✓ budowa chodników dla pieszych oraz ścieżek rowerowych w ciągach dróg gminnych i powiatowych oraz przebudowa istniejących; ✓ modernizacja istniejącej sieci oświetlenia ulicznego i budowa nowej; ✓ wdrażanie alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych; ✓ wprowadzanie ograniczeń ruchu samochodowego w miejscowościach o dużym natężeniu ruchu pieszego.	– Liczba odremontowanych parkingów i miejsc postojowych; – Powierzchnia odremontowanych parkingów i miejsc postojowych; – Liczba zorganizowanych nowych miejsc odpoczynku podróżujących; – Liczba odremontowanych istniejących miejsc odpoczynku podróżujących; – Długość przebudowanych dróg gminnych; – Długość przebudowanych dróg powiatowych; – Długość przebudowanych dróg wojewódzkich; – Liczba podjętych działań służących rozwiązaniu problemu kolizyjności ruchu w Polańczyku; – Liczba przebudowanych istniejących obiektów mostowych; – Liczba wybudowanych nowych obiektów mostowych; – Długość wybudowanych chodników dla pieszych; – Długość wybudowanych ścieżek rowerowych; – Długość zmodernizowanego oświetlenia ulicznego; – Długość wybudowanego oświetlenia ulicznego; – Liczba wdrożonych alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych; – Liczba wprowadzonych ograniczeń ruchu samochodowego w miejscowościach o dużym natężeniu ruchu pieszego.	**i Planowania Inwestycji**
3.4 Poprawa efektywności systemu gospodarki wodno-ściekowej	✓ opracowanie koncepcji kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej w gminie; ✓ egzekwowanie przepisów prawa w zakresie odprowadzania i zagospodarowania ścieków komunalnych; ✓ Budowa, rozbudowa i przebudowa oczyszczalni ścieków;	– Liczba opracowanych koncepcji kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej w gminie; – Liczba podjętych działań mających na celu wyegzekwowanie przepisów prawa w zakresie odprowadzania i zagospodarowania ścieków komunalnych; – Liczba rozbudowanych/zmodernizowanych oczyszczalni ścieków;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska,**

	✓ ujednolicenie technologii oczyszczania ścieków na terenie gminy; ✓ rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i budowa kanalizacji deszczowej; ✓ rozbudowa komunalnej sieci wodociągowej oraz ujęć wody; ✓ modernizacja istniejącej komunalnej sieci wodociągowej oraz ujęć wody.	– Liczba ujednoliconych technologii oczyszczania ścieków na terenie gminy; – Długość wybudowanej/rozbudowanej sieci kanalizacji sanitarnej; – Liczba gospodarstw domowych oraz zakładów przemysłowych, budynków użyteczności publicznej podłączonych do wybudowanej/rozbudowanej sieci kanalizacyjnej; – Długość wybudowanej/ sieci kanalizacyjnej i kanalizacji deszczowej; – Liczba zmodernizowanych ujęć wody pitnej oraz stacji uzdatniania wody.	**Rolnictwa i Handlu**
3.5 Poprawa dostępności gazu sieciowego	✓ wspieranie rozbudowy sieci gazowej.	– Liczba przeprowadzonych działań mających na celu wsparcie rozbudowy sieci gazowej; – Długość wybudowanej sieci gazowej; – Liczba wybudowanych przyłączy do budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej; – Liczba mieszkańców gminy korzystających z gazu sieciowego.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
3.6 Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami	✓ podejmowanie działań w kierunku: – oczyszczania i odkrzaczania koryt rzek i potoków; – regulacji koryt rzek i potoków; – budowy infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej (np. wały); – przebudowy przepustów.	– Liczba uregulowanych cieków wodnych (rzek i potoków); – Liczba oczyszczonych i odkrzaczonych cieków wodnych; – Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej; – Długość wybudowanych wałów przeciwpowodziowych; – Liczba zmodernizowanych i przebudowanych przepustów drogowych.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**
3.7 Poprawa zabezpieczenia p.poż. gminy	✓ budowa, urządzanie miejsc poboru wody do celów p.poż.; ✓ systematyczne doposażanie jednostek OSP w sprzęt gaśniczy i ratowniczy, wozy bojowe itp.; ✓ remonty i rozbudowa remiz OSP;	– Liczba wybudowanych, urządzonych miejsc poboru wody do celów p.poż; – Liczba doposażonych jednostek OSP w sprzęt gaśniczy i ratowniczy, wozy bojowe itp.; – Liczba zmodernizowanych remiz OSP;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**

	✓ szkolenie kadr jednostek OSP pod potrzeby KSRG.	– Liczba rozbudowanych remiz OSP; – Liczba przeprowadzonych szkoleń kadr jednostek OSP pod potrzeby KSRG; – Liczba strażaków ochotników biorących udział w szkoleniach kadr jednostek OSP pod potrzeby KSRG;	
3.8 Zmodernizowane systemy dostarczania energii cieplnej	✓ modernizacja komunalnej sieci ciepłowniczej oraz kotłowni; ✓ modernizacja spółdzielczej/wspólnotowych sieci ciepłowniczych oraz kotłowni; ✓ rozwiązanie kwestii formalno-prawnych związanych z możliwościami inwestowania w majątek zarządzany przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.	– Liczba zmodernizowanych kotłowni; – Długość zmodernizowanych sieci ciepłowniczych; – Liczba przeprowadzonych działań mających na celu rozwiązanie kwestii formalno-prawnych związanych z możliwościami inwestowania w majątek zarządzany przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.	
3.9 Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-rekreacyjnej	✓ budowa ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji.	– Powierzchnia wybudowanych ogólnodostępnych obiektów o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji; – Liczba osób korzystających z ogólnodostępnych obiektów o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**

OBSZAR: Zasoby i potencjały Gminy			**Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy**
Cel strategiczny nr 4: Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego			
Cele operacyjne	**Proponowane zadania realizacyjne**	**Proponowane wskaźniki**	
4.1 Ograniczenie degradacji krajobrazu	✓ uporządkowanie kwestii instalowania reklam;	– Liczba podjętych działań służących uporządkowaniu	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku**

	✓ opracowanie i promowanie propozycji wzorca architektonicznego dla obiektów małej architektury oraz obiektów turystycznych.	kwestii instalowania reklam; – Liczba opracowanych i wypromowanych propozycji wzorca architektonicznego dla obiektów małej architektury oraz obiektów turystycznych.	**Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
4.2 Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie	✓ wdrożenie czytelnego oznakowania ulic; ✓ poprawa oznakowania obiektów i miejsc atrakcyjnych turystycznie; ✓ wdrażanie bezkolizyjnych rozwiązań komunikacyjnych (np. pomiędzy dwoma częściami Polańczyka /Zdrój – Patelnia/).	– Liczba zainstalowanych czytelnych oznaczeń obiektów i miejsc atrakcyjnych turystycznie; – Liczba oznakowanych obiektów i miejsc atrakcyjnych turystycznie; – Liczba wdrożonych bezkolizyjnych rozwiązań komunikacyjnych.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
4.3 Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji	✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ przebudowa i zagospodarowanie centrów miejscowości; ✓ organizacja miejsc rekreacji; ✓ tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego.	– Liczba zrealizowanych kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; – Liczba przebudowanych i zagospodarowanych centrów miejscowości; – Liczba zorganizowanych miejsc rekreacji; – Liczba utworzonych planów zagospodarowania przestrzennego. – Powierzchnia terenu objęta planami zagospodarowania przestrzennego.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
4.4 Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych	✓ tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego; ✓ uzbrajanie terenów inwestycyjnych.	– Liczba utworzonych planów zagospodarowania przestrzennego. – Powierzchnia terenu objęta planami zagospodarowania przestrzennego; – Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
4.5 Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych	✓ współpraca z PGE w zakresie zagospodarowania terenów nadbrzeżnych.	– Liczba działań podjętych wspólnie z PGE w zakresie zagospodarowania terenów nadbrzeżnych; – Powierzchnia zagospodarowanych terenów nadbrzeżnych w ramach działań podjętych wspólnie z PGE.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**

OBSZAR: Zasoby i potencjały Gminy			Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy
Cel strategiczny nr 5: Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego			
Cele operacyjne	**Proponowane zadania realizacyjne**	**Proponowane wskaźniki**	
5.1 Wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego	✓ aktualizacja ewidencji gminnego zasobu obiektów zabytkowych; ✓ poprawa stanu zachowania i zabezpieczenie przed degradacją obiektów zabytkowych; ✓ wyeksponowanie obiektów cennych historycznie i zabytkowych; ✓ wykorzystanie turystyczne obiektów charakterystycznych dla wielokulturowości dziedzictwa kulturowego; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.	– Liczba zaktualizowanych ewidencji gminnego zasobu obiektów zabytkowych; – Liczba obiektów ujętych w ewidencji gminnego zasobu obiektów zabytkowych; – Liczba wyeksponowanych obiektów cennych historycznie i zabytkowych; – Liczba obiektów charakterystycznych dla wielokulturowości dziedzictwa kulturowego wykorzystanych turystycznie; – Liczba zrealizowanych kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**
5.2 Poprawa zachowania lokalnych tradycji i zwyczajów	✓ podtrzymywanie tradycji lokalnych – wspieranie organizacji podtrzymujących tradycje (np. KGW), tworzenie zespołu ludowego, wspieranie działalności Muzeum Bojków itp.); ✓ wspieranie lokalnych artystów i rękodzielników; ✓ systematyczne doposażanie i rozwijanie bazy technicznej i lokalowej GOKSiT;	– Liczba zrealizowanych projektów mających na celu podtrzymywanie tradycji lokalnych; – Liczba podjętych działań mających na celu podtrzymywanie tradycji lokalnych; – Liczba wspartych organizacji podtrzymujących tradycje lokalne; – Liczba przeprowadzonych działań mających na celu wsparcie lokalnych artystów i rękodzielników; – Liczba wspartych artystów i rękodzielników; – Liczba rozbudowanych obiektów bazy GOKSiT;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**

	✓ zwiększanie liczby imprez kulturalnych z wykorzystaniem lokalnych tradycji i zwyczajów; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.	– Liczba doposażonych obiektów bazy GOKSiT; – Liczba organizowanych rocznie imprez kulturalnych w gminie; – Liczba zrealizowanych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.	

OBSZAR: Zasoby i potencjały Gminy			**Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy**
Cel strategiczny nr 6: Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego			
Cele operacyjne	**Proponowane zadania realizacyjne**	**Proponowane wskaźniki**	
6.1 Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii	✓ wykorzystywanie OZE w obiektach użyteczności publicznej; ✓ promowanie i informowanie mieszkańców o możliwościach technologicznych oraz możliwościach finansowania instalacji wykorzystujących OZE.	– Liczba przeprowadzonych akcji promujących i działań informacyjnych o możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii przyjaznych dla człowieka i środowiska, o możliwościach technologicznych oraz finansowania instalacji wykorzystujących OZE; – Liczba obiektów użyteczności publicznej wykorzystujących OZE.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**
6.2 Wykorzystane turystycznie zasoby wód mineralnych	✓ inwentaryzacja zasobów wód termalnych i mineralnych; ✓ opracowanie planu zagospodarowania; ✓ budowa obiektu o funkcji zdrojowej;	– Liczba zinwentaryzowanych zasobów wód termalnych i mineralnych; – Liczba wybudowanych ujęć wód mineralnych i termalnych; – Ilość wydobywanych wód mineralnych;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**

	✓ promowanie oferty.	– Liczba opracowanych planów zagospodarowania przestrzennego; – Powierzchnia terenu objęta planem zagospodarowania przestrzennego; – Liczba wybudowanych obiektów o funkcji zdrojowej; – Powierzchnia obiektów o funkcji zdrojowej; – Liczba przeprowadzonych działań/akcji promujących ofertę gminy.	
6.3 Ograniczenie szkód i zagrożeń powodowanych przez dzikie zwierzęta	✓ wywieranie nacisków na Koła Łowieckie, Polski Związek Łowiectwa i Lasy Państwowe oraz Ministra Ochrony Środowiska w zakresie ograniczenia populacji szczególnie szkodliwych zwierząt.	– Liczba przeprowadzonych działań w celu ograniczenia populacji szczególnie szkodliwych zwierząt.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**
6.4 Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych	✓ budowa małej architektury na szlakach; ✓ budowa infrastruktury mającej na celu ograniczenie negatywnego oddziaływania turystyki szczególnie cennych przyrodniczo obszarów i obiektów; ✓ współpraca z Lasami Państwowymi w zakresie zagospodarowania szlaków i ścieżek turystycznych.	– Liczba wybudowanych obiektów małej architektury na szlakach; – Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury mającej na celu ograniczenie negatywnego oddziaływania turystyki szczególnie cennych przyrodniczo obszarów i obiektów. – Liczba zawiązanych partnerstw z Lasami Państwowymi w zakresie zagospodarowania szlaków i ścieżek turystycznych.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**
6.5 Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi	✓ edukacja ekologiczna; ✓ promowanie zachowań proekologicznych;	– Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych z zakresu ekologii;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki**

względem środowiska naturalnego	✓ poprawa zaangażowania mieszkańców w dbaniu o estetykę otoczenie.	– Liczba odbiorców działań edukacyjnych z zakresu ekologii; – Liczba przeprowadzonych akcji promujących zachowania proekologiczne wśród mieszkańców; – Liczba odbiorców akcji promujących zachowania proekologiczne wśród mieszkańców; – Liczba przeprowadzonych działań służących poprawie zaangażowania mieszkańców w dbanie o estetykę otoczenia.	**Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**
6.6 Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi	✓ opracowanie i realizacja projektów wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej; ✓ wymiana lub modernizacja źródeł ciepła w obiektach komunalnych; ✓ wymiana lub modernizacja źródeł ciepła w obiektach pod zarządem spółdzielni lub wspólnot mieszkaniowych (inwestycje własne właścicieli); ✓ rozbudowa i modernizacja infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej; ✓ zwiększanie liczby ogólnodostępnych miejsc do selektywnej zbiórki odpadów; ✓ poprawa udziału selektywnej zbiórki odpadów stałych; ✓ doskonalenie systemu zagospodarowania odpadów stałych, dostosowanego do potrzeb obsługi dużego ruchu turystycznego; ✓ edukacja i informowanie mieszkańców i gości o funkcjonującym systemie zagospodarowania odpadów;	– Liczba opracowanych i wdrożonych projektów wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej; – Liczba wymienionych i zmodernizowanych źródeł ciepła w obiektach komunalnych; – Liczba wymienionych i zmodernizowanych źródeł ciepła w obiektach pod zarządem spółdzielni lub wspólnot mieszkaniowych; – Liczba zrealizowanych inwestycji z zakresu rozbudowy i modernizacji infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej; – Liczba ogólnodostępnych miejsc do selektywnej zbiórki odpadów; – Ilość zebranych odpadów nadających się do recyklingu (w kg); – Liczba podjętych działań służących doskonaleniu systemu zagospodarowania odpadów stałych, dostosowanego do potrzeb obsługi dużego ruchu turystycznego; – Liczba zorganizowanych działań informacyjnych i edukacyjnych dla mieszkańców i gości o funkcjonującym systemie zagospodarowania odpadów; – Liczba przeprowadzonych działań wspierających zabezpieczenie proekologiczne brzegów jezior; – Długość linii brzegowej jezior zabezpieczona proekologicznie. – Ilość wspólnie podjętych działań z PGE na rzecz ekologii.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Handlu**

	✓ wspieranie zabezpieczenia proekologicznego brzegów jezior (mariny itp.); ✓ współpraca z PGE w zakresie wspierania zabezpieczenia proekologicznego brzegów jezior.		

OBSZAR: Zasoby i potencjały Gminy			**Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy**
Cel strategiczny nr 7: Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy			
Cele operacyjne	**Proponowane zadania realizacyjne**	**Proponowane wskaźniki**	
7.1 Poprawa jakości kadr	✓ współpraca w zakresie: – doradztwo zawodowe w zakresie wyboru kierunku kształcenia i zawodu; – organizowanie kursów i szkoleń w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych; ✓ opracowanie i realizacja programów aktywizacji społeczno-zawodowej; ✓ podejmowanie i wspieranie działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej.	– Liczba nawiązanych partnerstw w zakresie doradztwa zawodowego w zakresie wyboru kierunku kształcenia i zawodu; – Liczba zorganizowanych kursów i szkoleń w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych; – Liczba osób uczestniczących w kursach i szkoleniach w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych.	**Powiatowy Urząd Pracy w Lesku**
7.2 Aktywna społeczność gminy	✓ poprawa komunikacji władz gminnych ze społeczeństwem; ✓ promowanie postaw prospołecznych; ✓ wykorzystanie potencjału społecznego seniorów;	– Liczba przeprowadzonych działań służących poprawie komunikacji władz gminnych ze społeczeństwem; – Liczba przeprowadzonych działań/akcji promujących postawy prospołeczne; – Liczba przeprowadzonych inicjatyw lokalnych z udziałem	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji,**

	✓ wspieranie powstawania i aktywnego funkcjonowania organizacji pozarządowych (pomoc doradcza, organizacyjna, delegowanie zadań gminy, promowanie szczególnie aktywnych organizacji itp.); ✓ realizacja planów współpracy z organizacjami pozarządowymi; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.	seniorów; – Liczba przeprowadzonych działań mających na celu wsparcie powstawania i aktywnego funkcjonowania organizacji pozarządowych; – Liczba organizacji pozarządowych działających na terenie gminy; – Liczba zrealizowanych planów współpracy z organizacjami pozarządowymi; – Liczba zrealizowanych kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.	**Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**

OBSZAR: Gospodarka i promocja gminy			**Odpowiedzialne jednostki organizacyjne Gminy**
Cel strategiczny nr 8: Wyższy poziom wykorzystania potencjału gospodarczego gminy			
Cele operacyjne	**Proponowane zadania realizacyjne**	**Proponowane wskaźniki**	
8.1 Aktywna polityka gospodarcza gminy	✓ porządkowanie gospodarki przestrzennej; ✓ współpraca z przedsiębiorcami w zakresie planowania rozwoju gospodarczego; ✓ intensyfikacja promocji oferty gospodarczej gminy; ✓ współpraca z różnymi podmiotami w zakresie stworzenia wyrazistego wizerunku turystycznego i uzdrowiskowego gminy – strategia produktu turystycznego;	– powierzchnia uporządkowanej przestrzeni publicznej; – liczba zawiązanych współpracy z przedsiębiorcami w zakresie planowania rozwoju gospodarczego; – liczba przeprowadzonych inwestycji we współpracy z przedsiębiorcami w zakresie planowania rozwoju gospodarczego; – liczba zawiązanych współpracy z różnymi podmiotami w zakresie stworzenia strategii produktu turystycznego; – liczba opracowanych strategii produktu turystycznego we współpracy z różnymi podmiotami; – powierzchnia wód jezior utrzymanych w czystości; – liczba przeprowadzonych działań mających na celu	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**

	✓ ochrona czystości wód jezior – egzekwowanie od gestorów bazy turystycznej (np. pola namiotowe, keje) przestrzegania przepisów odnośnie zagospodarowania odpadów, ścieków itp.	egzekwowanie od gestorów bazy turystycznej (np. pola namiotowe, keje) przestrzegania przepisów odnośnie zagospodarowania odpadów, ścieków itp.	
8.2 Poprawa konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw	✓ wspieranie aktywności gospodarczej miejscowych firm; ✓ tworzenie warunków do rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw - tworzenie nowej i wykorzystywanie istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego; ✓ poprawa dostępności usług doradczych w zakresie tworzenia i rozwoju przedsiębiorczości. ✓ promowanie programów pomocowych dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy; ✓ pomoc techniczna dla osób podejmujących działalność gospodarczą (samozatrudnienie); ✓ rozwój infrastruktury służącej zwiększaniu innowacyjności przedsiębiorstw; ✓ pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych (strategicznych); ✓ uzbrajanie i dogodne skomunikowanie terenów inwestycyjnych;	– liczba wspartych miejscowych firm aktywnych gospodarczo; – powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność mikro- i małych przedsiębiorstw; – liczba lokali przygotowanych pod działalność mikro- i małych przedsiębiorstw; – liczba podmiotów świadczących usługi doradcze dla mikro- i małych przedsiębiorstw; – liczba przeprowadzonych działań promujących programy pomocowe dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy; – liczba podmiotów gospodarczych, które skorzystały z programów pomocowych dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy; – liczba osób podejmujących działalność gospodarczą, które skorzystały z pomocy technicznej; – liczba przedsiębiorstw korzystających z infrastruktury zwiększającej ich innowacyjność; – liczba powstałych elementów infrastruktury służącej zwiększaniu innowacyjności przedsiębiorstw; – liczba pozyskanych inwestorów zewnętrznych; – powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych; – powierzchnia dogodnie skomunikowanych terenów inwestycyjnych;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**

	✓ opracowywanie nowych i aktualizacja istniejących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego.	– liczba opracowanych nowych Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego; – liczba zaktualizowanych Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego; – powierzchnia terenów objętych nowymi/zaktualizowanymi Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego.	
8.3 Gmina Solina jako centrum turystyczne dla Bieszczadów i okolic	✓ dysponowanie zintegrowaną ofertą turystyczną; ✓ rozwój systemu informacji turystycznej - budowa i uruchomienie centrum informacji uzdrowiskowej i turystycznej dla całego obszaru; ✓ wspieranie równoległego rozwoju branży uzdrowiskowej i turystycznej (pozostałej) zgodnie z obowiązującymi przepisami odnoszącymi się do statusu uzdrowiska; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ rozbudowa infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; ✓ rozwój systemu atrakcyjnych ścieżek i szlaków rowerowych oraz pieszych łączących wszystkie miejscowości gminy – eksponujących najatrakcyjniejsze miejsca gminy (wraz z infrastrukturą np. punkty widokowe);	– liczba dostępnych zintegrowanych ofert turystycznych; – liczba dostępnych punktów informacji turystycznej w gminie; – liczba dostępnych centrów informacji uzdrowiskowej i turystycznej dla obszaru gminy; – liczba wspartych podmiotów działających w branży uzdrowiskowej i turystycznej (pozostałej) zgodnie z obowiązującymi przepisami odnoszącymi się do statusu uzdrowiska; – liczba zrealizowanych kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; – wartość zrealizowanych kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; – powierzchnia rozbudowanej infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; – długość wytyczonych/wybudowanych atrakcyjnych ścieżek i szlaków rowerowych oraz pieszych łączących wszystkie miejscowości gminy; – liczba wybudowanych elementów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; – liczba wybudowanych elementów infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej całorocznej; – liczba wybudowanych elementów infrastruktury turystycznej i sportowej w zakresie sportów zimowych; – powierzchnia uruchomionych ogólnodostępnych plaż oraz	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**

	✓ rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej całorocznej; ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej w zakresie sportów zimowych; ✓ uruchamianie ogólnodostępnych plaż oraz kąpielisk spełniających wymogi przepisów prawa; ✓ współpraca w zakresie wyznaczania szlaków dla turystyki „Off Road" i porządkowania kwestii rajdów „Off Road"; ✓ współpraca z PGE oraz RZGW w zakresie atrakcyjnego zagospodarowania linii brzegowej i jezior; ✓ uatrakcyjnianie centrów poszczególnych miejscowości – tworzenie obszarów rekreacji (mała architektura, zieleń, szalety publiczne itp.); ✓ inicjowanie współpracy przedsiębiorców na rzecz wspólnego występowania z ofertą turystyczną; ✓ utrzymywanie aktywnej współpracy (w tym transgranicznej) z gminami partnerskimi oraz nawiązywanie nowych kontaktów; ✓ współpraca z lokalnymi organizacjami turystycznymi;	kąpielisk spełniających wymogi przepisów prawa; – długość wyznaczonych szlaków dla turystyki „Off Road" i porządkowanych kwestii rajdów „Off Road"; – liczba zrealizowanych działań we współpracy z PGE oraz RZGW w zakresie atrakcyjnego zagospodarowania linii brzegowej i jezior; – powierzchnia utworzonych w poszczególnych miejscowościach obszarów rekreacji (mała architektura, zieleń, szalety publiczne itp.); – liczba miejscowości, w których utworzono obszary rekreacji (mała architektura, zieleń, szalety publiczne itp.); – liczba przeprowadzonych działań na rzecz zainicjowania współpracy przedsiębiorców dla wspólnego występowania z ofertą turystyczną; – liczba utrzymanych współpracy partnerskich (w tym transgranicznych) z gminami; – liczba zawiązanych nowych współpracy partnerskich (w tym transgranicznych) z gminami; – liczba zawiązanych współpracy z lokalnymi organizacjami turystycznymi; – liczba przeprowadzonych działań promujących ofertę turystyczną gminy we współpracy z Lokalną Grupą Działania „Zielone Bieszczady"; – liczba poprawionych wizualnie miejsc atrakcyjnych turystycznie; – liczba oznakowanych miejsc atrakcyjnych turystycznie; – liczba przeprowadzonych działań na rzecz poprawy estetyki całego obszaru gminy.	

	✓ wykorzystanie współpracy w ramach Lokalnej Grupy Działania „Zielone Bieszczady” do promocji oferty turystycznej gminy; ✓ poprawa oznakowania i wizualizacji zwłaszcza miejsc atrakcyjnych turystycznie; ✓ poprawa estetyki całego obszaru gminy.		
8.4 Wykorzystane turystycznie zasoby wód mineralnych	✓ inwentaryzacja zasobów wód termalnych i mineralnych; ✓ opracowanie planu zagospodarowania; ✓ budowa obiektu o funkcji zdrojowej; ✓ promowanie oferty.	– powierzchnia zinwentaryzowanych zasobów wód termalnych i mineralnych; – liczba opracowanych planów zagospodarowania; – powierzchnia gminy objęta planami zagospodarowania przestrzennego; – liczba wybudowanych obiektów o funkcji zdrojowej; – powierzchnia wybudowanych obiektów o funkcji zdrojowej; – liczba przeprowadzonych działań służących wypromowaniu oferty.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku**
8.5 Rozwinięta nowoczesna oferta uzdrowiskowa	✓ rozwój infrastruktury uzdrowiskowej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; ✓ budowa ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji; ✓ wykorzystanie lokalnych zasobów wód mineralnych; ✓ współpraca z innymi uzdrowiskami, w zakresie tworzenia wspólnej oferty; ✓ wspieranie powstawania ogólnodostępnych usług sanatoryjnych; ✓ opracowanie projektu organizacji ruchu w strefach uzdrowiska;	– liczba wybudowanych elementów infrastruktury uzdrowiskowej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; – liczba wybudowanych ogólnodostępnych obiektów o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji; – powierzchnia wybudowanych ogólnodostępnych obiektów o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji; – liczba wykorzystanych lokalnych zasobów wód mineralnych; – liczba zawiązanych współpracy z innymi uzdrowiskami, w zakresie tworzenia wspólnej oferty; – liczba utworzonych ofert wspólnie z innymi uzdrowiskami; – liczba wspartych nowych ogólnodostępnych usług	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji, Sanatorium Uzdrowiskowe "DEDAL" w Polańczyku**

	✓ rozbudowa infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; ✓ włączanie nowych powierzchni lasów do strefy uzdrowiskowej; ✓ współpraca gminy z sanatoriami na rzecz poprawy oferty i jej promocji; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ poprawa zagospodarowania Parku zdrojowego i pozostałych terenów zielonych na terenie uzdrowiska.	sanatoryjnych; – liczba opracowanych projektów organizacji ruchu w strefach uzdrowiska; – liczba wybudowanych/rozbudowanych elementów infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; – powierzchnia lasów włączona do strefy uzdrowiskowej; – liczba zawiązanych współpracy z sanatoriami na rzecz poprawy oferty i jej promocji; – liczba zrealizowanych kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; – wartość zrealizowanych kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; – powierzchnia Parku zdrojowego i pozostałych terenów zielonych na terenie uzdrowiska o poprawionym zagospodarowaniu.	
8.6 Wykreowana marka gminy	✓ opracowanie i stosowanie Systemu Identyfikacji Wizualnej związanej z marką gminy; ✓ podejmowanie działań promujących markę gminy w kraju i za granicą; ✓ stała współpraca z mediami na rzecz promowania oferty turystycznej gminy; ✓ wspieranie działań związanych z wytworzeniem produktów/gadżetów, które będą się kojarzyły z gminą; ✓ wykreowanie imprezy wizerunkowej gminy o dużym zasięgu oddziaływania np. krajowym lub zagranicznym; ✓ wprowadzanie nowoczesnych technologii komunikacyjno-informatycznych w turystyce;	– liczba opracowanych Systemów Identyfikacji Wizualnej związanej z marką gminy; – liczba zastosowanych Systemów Identyfikacji Wizualnej związanej z marką gminy; – liczba podjętych działań promujących markę gminy w kraju i za granicą; – liczba zawiązanych stałych współpracy z mediami na rzecz promowania oferty turystycznej gminy; – liczba wspartych działań związanych z wytworzeniem produktów/gadżetów, które będą się kojarzyły z gminą; – liczba wykreowanych imprez wizerunkowych gminy o dużym zasięgu oddziaływania np. krajowym lub zagranicznym; – liczba wprowadzonych nowoczesnych technologii komunikacyjno-informatycznych w turystyce; – liczba przeprowadzonych badań marketingowych niezbędnych przy kreowaniu oferty turystycznej gminy;	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**

	✓ prowadzenie badań marketingowych niezbędnych przy kreowaniu oferty turystycznej gminy; ✓ współpraca z sąsiednimi gminami i innymi ośrodkami na rzecz tworzenia atrakcyjnych produktów turystycznych i rozpoznawalnych powszechnie marek np. imprez masowych.	– liczba zawiązanych współpracy z sąsiednimi gminami i innymi ośrodkami na rzecz tworzenia atrakcyjnych produktów turystycznych i rozpoznawalnych powszechnie marek np. imprez masowych.	
Poprawa poziomu rozwoju lokalnego rzemiosła i rękodzielnictwa	✓ promowanie produktów lokalnego rzemiosła i rękodzieła; ✓ włączanie produktów rzemieślniczych i rękodzielniczych do oferty i wizerunku turystycznego gminy; ✓ wspieranie organizacji rzemieślników.	– liczba przeprowadzonych działań promujących produkty lokalnego rzemiosła i rękodzieła; – liczba wypromowanych produktów lokalnego rzemiosła i rękodzieła; – liczba produktów rzemieślniczych i rękodzielniczych włączonych do oferty i wizerunku turystycznego gminy; – liczba ofert turystycznych zawierających produkty rzemieślnicze i rękodzielnicze.	**Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku Referat Rozwoju Gospodarczego i Planowania Inwestycji**

6. Współpraca z partnerami społecznymi przy realizacji strategii

Cele współpracy:

1. Zwiększenie udziału społeczności w działaniach na rzecz realizacji celów Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025, w tym poprawy warunków życia mieszkańców.
2. Zwiększenie poczucia tożsamości mieszkańców z Gminą.
3. Zbieranie opinii i wniosków niezbędnych przy podejmowaniu decyzji przez władze Gminy.
4. Wysoki poziom zaufania mieszkańców do działań podejmowanych przez władze Gminy.

Zasady współpracy:

- partnerstwo,
- respektowanie odmiennych opinii na wspólne sprawy,
- prawo do krytyki,
- zaangażowanie we wspólne sprawy,
- dobra wola, jasność intencji,
- gotowość do współpracy,
- respektowanie wspólnych uzgodnień.

Formy współpracy z partnerami społecznymi:

1. spotkania konsultacyjne,
2. warsztaty projektowe,
3. forum partnerów społecznych,
4. spotkania władz z mieszkańcami,
5. spotkania władz z przedstawicielami organizacji sektora prywatnego i pozarządowego,
6. konferencje,
7. seminaria,
8. imprezy promocyjne,
9. badania ankietowe,
10. strona internetowa.

Zadania Gminy w zakresie współpracy z partnerami społecznymi:

1. Prowadzenie bazy danych o partnerach społecznych i realizowanych z ich udziałem działań.
2. Utrzymywanie kontaktu drogą internetową z partnerami społecznymi.
3. Przygotowywanie harmonogramów bieżących działań w zakresie wspólnych działań i komunikacji.
4. Realizacja działań zgodnie z harmonogramem.
5. Zapewnianie warunków technicznych i lokalowych do spotkań.
6. Opracowywanie wyników spotkań i konsultacji.
7. Przygotowywanie materiałów dla mediów.
8. Przygotowywanie i udostępnianie prezentacji multimedialnych.
9. Inicjowanie wspólnych przedsięwzięć pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.

10. Organizowanie konkursów dla organizacji pozarządowych na realizację programów społecznych zgodnych ze Strategią.

Spis ilustracji

Tabele

Tabela 1. Struktura wieku według grup ekonomicznych w 2013 r. 11
Tabela 2. Udział kobiet 12
Tabela 3. Urodzenia, zgony, przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w poszczególnych latach 2009-2013 13
Tabela 4. Małżeństwa zawarte i rozwody na 1 000 mieszkańców w latach 2009-2013 14
Tabela 5. Zameldowania i wymeldowania na pobyt stały w poszczególnych latach 2010-2013 16
Tabela 6. Prognoza ludności według płci na lata 2015-2035 16
Tabela 7. Wyniki sprawdzianu uczniów i szkół podstawowych w Gminie Solina w latach 2010-2014 . 18
Tabela 8. Średnie wyniki uczniów i szkół w Gminie Solina w latach 2012-2014 21
Tabela 9. Wskaźniki charakteryzujące rynek pracy w Gminie Solina 22
Tabela 10. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z Gminy Solina 22
Tabela 11. Bezrobotni zarejestrowani wg płci w Gminie Solina i w jednostkach porównywalnych w grudniu 2014 roku 22
Tabela 12. Liczba ofert pracy w powiecie leskim 23
Tabela 13. Wskaźniki warunków mieszkaniowych 25
Tabela 14. Charakterystyka mieszkań oddanych do użytku 25
Tabela 15. Obowiązujące stawki czynszu w zasobach komunalnych w Gminie Solina w 2011, 2012 i 2013 roku (w zł na 1 m2 p.u. miesięcznie) 26
Tabela 16. Liczba i kwota dodatków mieszkaniowych wypłacanych w roku: 2010, 2011, 2012, 2013 26
Tabela 17. Wyposażenie mieszkań w instalacje 26
Tabela 18. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę w 2013 r. 28
Tabela 19. Struktura popełnionych przestępstw w powiecie leskim w latach 2008-2013 28
Tabela 20. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych według wybranych rodzajów przestępstw w 2013 r. w powiecie leskim 28
Tabela 21. Statystyka interwencji Powiatowej Straży Pożarnej w Lesku w latach 2010-2012 29
Tabela 22. Udział z działaniach ratowniczych jednostek OSP z Gminy Solina w latach 2010-2014 34
Tabela 23. Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki w Gminie Solina według stanu na koniec 2013 roku 36
Tabela 24. Pomoc społeczna wg powodów udzielenia w 2011-2014 r. 39
Tabela 25. Wydatki na pomoc społeczną, w tym w ramach zadań własnych oraz w ramach zadań zleconych w latach 2011-2014 39
Tabela 26. Pomoc społeczna wg rodzajów świadczeń w latach 2013-2014 40
Tabela 27. Pomoc społeczna wg rodzajów świadczeń w latach 2013-2014 40
Tabela 28. Pomoc społeczna w latach 2011-2014 40
Tabela 29. Charakterystyka przedszkoli w gminie i jednostkach porównywalnych w latach 2011-2013 41
Tabela 30. Szkoły podstawowe w Gminie Solina w latach 2013/14 41
Tabela 31. Komputeryzacja szkół podstawowych w gminie i jednostkach porównywalnych 42
Tabela 32. Szkoły gimnazjalne w Gminie Solina 42
Tabela 33. Komputeryzacja szkół gimnazjalnych w Gminie Solina i jednostkach porównywalnych 42
Tabela 34. Stowarzyszenia i organizacje społeczne oraz fundacje w 2012 r. 47
Tabela35. Stan techniczny szkół funkcjonujących w Gminie Solina i zakres bieżących potrzeb inwestycyjnych 52
Tabela 36. Wykaz i specyfikacja obiektów o charakterze sportowym i rekreacyjnym zlokalizowanych w Gminie Solina 54
Tabela 37. Podstawowe dane charakteryzujące sieć gazową w Gminie Solina na koniec 2013 roku i jej odbiorców 58
Tabela 38. Drogi i ich stan 64
Tabela 39. Wartość nakładów na utrzymanie, w tym remonty dróg gminnych i obiektów mostowych w porównaniu z potrzebami 65

Tabela 40. Tereny rozwojowe – oferty inwestycyjne 69
Tabela 41. Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej (km) 72
Tabela 42. Woda dostarczona gospodarstwom domowym w dam3 72
Tabela 43. Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w m3 72
Tabela 44. Długość sieci wodociągowej/1 odbiorcę, na 1 mieszkańca korzystającego w gminie i w jednostkach porównywanych 72
Tabela 45. Charakterystyka sieci kanalizacji sanitarnej zlokalizowanej w Gminie Solina 78
Tabela 46. Długość sieci kanalizacyjnej /1 odbiorcę, na 1 mieszkańca korzystającego w gminie i w jednostkach porównywanych 78
Tabela 47. Ilość ścieków na 1 mieszkańca korzystającego z sieci w latach 2009 i 2013, w gminie i w jednostkach porównywanych 79
Tabela 48. Zasoby i wydobycie wód mineralnych ze złoża Polańczyk i w województwie podkarpackim w 2012 roku 88
Tabela 49. Cieki i zbiorniki zaporowe w granicach administracyjnych Gminy Solina 88
Tabela 50. Wyniki klasyfikacji elementów jakości wód i ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w zlewni Sanu i Solinki na obszarze Gminy Solina w 2012 r. 98
Tabela 51. Wyniki klasyfikacji elementów jakości wód i ocena stanu jednolitej części wód powierzchniowych Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach w 2012 r. 99
Tabela 52. Charakterystyka punktów pomiarowych monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego wód podziemnych i klasyfikacja wód w punktach pomiarowych na obszarach JCWPd Nr 158 i 160 w 2012 r. 101
Tabela 53. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w Polańczyku w 2009 r.; Gmina Solina 102
Tabela 54. Zabytki zlokalizowane w Gminie Solina wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków 117
Tabela 55. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własności i rodzajów 134
Tabela 56.Podmioty gospodarcze: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności. (stan na koniec 2013 r.) 134
Tabela 57. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości (stan na koniec 2013 r.) 134
Tabela 58. Pracujący według sekcji PKD w latach 2007-2011 na Podkarpaciu 135
Tabela 59. Pracujący według sektorów ekonomicznych w latach 2007-2011 na Podkarpaciu 135
Tabela 60. Podmioty wg sekcji PKD 2004 i PKD 2007 135
Tabela 61. Liczba podmiotów gospodarczych według sekcji w 2012 i 2013 roku 136
Tabela 62. Dane o gospodarce leśnej Gminy Solina i w powiecie leskim w 2012 r. 138
Tabela 63. Powierzchnia użytków rolnych w Gminie Solina z podziałem na klasy gleboznawcze 140
Tabela 64. Udział gospodarstw rolnych według powierzchni w 2010 roku (%) 141
Tabela 65. Gospodarstwa rolne według pogłowia zwierząt gospodarskich w 2010 roku 141
Tabela 66. Gospodarstwa rolne według zasiewów wybranych upraw w 2010 roku 141
Tabela 67. Dochody budżetu gminy wg rodzajów 147
Tabela 68. Wydatki budżetu gminy 147
Tabela 69. Wydatki budżetu gminy wg rodzajów 148
Tabela 70. Wydatki budżetu gminy wg rodzajów - struktura % w ogółu wydatków 148

Wykresy

Wykres 1. Zmiany liczby ludności faktycznie zamieszkującej Gminę Solina w latach 2010 – 2013 10
Wykres 2. Ludność wg grup wiekowych w Gminie Solina (stan na 2013 rok) 11
Wykres 3. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Solina (stan na 2013 rok) 12
Wykres 4. Urodzenia na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013 13
Wykres 5. Zgony na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013 14
Wykres 6. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010 – 2013 14
Wykres 7. Małżeństwa zawarte na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013 15
Wykres 8. Rozwody przeprowadzone na 1000 mieszkańców w Gminie Solina w latach 2010-2013 .. 15
Wykres 10.Struktura gospodarstw według źródła dochodów 24
Wykres 11. Struktura działań ratowniczych, w których uczestniczyły jednostki OSP z Gminy Solina w latach 2010-2014 35

Wykres 12. Liczba zagrożeń, w których usuwaniu uczestniczyły jednostki OSP z Gminy Solina w latach 2010-2014 36
Wykres 13. Średnioroczne stężenia dwutlenku siarki na obszarze Gminy Solina 93
Wykres 14. Średnioroczne stężenia dwutlenku azotu na obszarze Gminy Solina 93
Wykres 15. Średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM10 na obszarze Gminy Solina 94
Wykres 16. Średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 na obszarze Gminy Solina 94
Wykres 17. Struktura gospodarstw według źródła dochodów 139
Wykres 18. Struktura użytków rolnych w Gminie Solina 140
Wykres 19. Gospodarstwa rolne według powierzchni (udział %) w roku 2010 141

Schematy

Schemat 1. Mapa programowania rozwoju Gminy (Opracowanie: Jacek Dębczyński, Agnieszka Esz) 201
Schemat 2. Procedura monitorowania 202

Rysunek

Rysunek 1. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 ludności 27
Rysunek 1.Stan szkieletowych sieci informatycznych w województwie podkarpackim (stan na 2011 r.) 49
Rysunek 2. Stan światłowodowych linii informatycznych podwieszanych na liniach NN i SN w województwie podkarpackim 50
Rysunek4. Wykaz dróg krajowych (w tym autostrad i szybkiego ruchu) zlokalizowanych w województwie podkarpackim 64
Rysunek4. Lokalizacja Soliny na tle podziału fizyczno-geograficznego województwa podkarpackiego na mezoregiony 81
Rysunek 6. Gmina Solina na tle jednostek fizycznogeograficznych i obszarów chronionych 82
Rysunek 7. Rozmieszczenie odwiertów wód mineralnych, odwiertów hydrogeologicznych i geologiczno-inżynierskich, odwiertów badawczych i granica terenu górniczego na obszarze Gminy Solina, na tle obszarów chronionych 85
Rysunek 8. Gmina Solina na tle jednolitych części wód podziemnych Nr 158 i Nr 160 i obszarów chronionych 87
Rysunek 9. Rozmieszczenie punktów pomiarowo-kontrolnych monitoringu jakości wód powierzchniowych w Gminie Solina w latach 2010-2012, na tle obszarów chronionych 96
Rysunek 10. Rozmieszczenie punktów pomiarowych monitoringu jakości wód podziemnych w jednolitych częściach wód podziemnych Nr 158 i Nr 160 i klasyfikacja stanu chemicznego wód podziemnych w punktach w 2012 r., na tle obszarów chronionych 100
Rysunek 11. Położenie punktu pomiarowego monitoringu pól elektromagnetycznych w Gminie Solina w 2011 r., na tle obszarów chronionych 103
Rysunek 12. Atrakcyjność kulturowa gmin bieszczadzkich 121
Rysunek 13. Rozmieszczenie przestrzenne gmin województwa podkarpackiego według wskaźnika potencjału turystycznego 143

Załącznik numer 1 do Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025

Zestawienie zadań i inwestycji proponowanych do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Gminy do roku 2025

INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA I INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA
Miejscowość Berezka
Budowa oczyszczalni i kanalizacji.
Miejscowość Bóbrka
Utworzyć rezerwat bobrów na potoku dzielącym Bóbrkę i Łobozew.
Miejscowość Bereżnica Wyżna
Budowa kanalizacji sanitarnej.
Miejscowość Myczkowce
Podłączenie „Ujścia” do oczyszczalni ścieków.
Dbanie i utrzymywanie poziomu estetyki, walorów krajoznawczych i nieskażonego środowiska naturalnego.
Sołectwo Myczków
Dokończenie budowy sieci kanalizacyjnej w Myczkowiewraz z przyłączeniami na terenie, który nie był ujęty na projekcie z roku 2010 obecnie realizowanego.
Sołectwo Polańczyk - Zdrój
Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie uzdrowiska Polańczyk (ogniw fotowoltanicznych i kolektorów słonecznych wraz z wykorzystaniem wód geotermalnych).
Sołectwo Polańczyk
Modernizacja kotłowni i linii ciepłowniczej na Osiedlu Panorama w Polańczyku.
Sołectwo Solina
Budowa kanalizacji Solina – Jawor.
Miejscowość Werlas
Skanalizowanie miejscowości.
Miejscowość Zawóz
Budowa kanalizacji wraz z oczyszczalnią ścieków
Sołectwo Wola Matiaszowa
Budowa kanalizacji.
Miejscowość Terka
Budowa kanalizacji sanitarnej.
Miejscowość Bukowiec
Budowa kanalizacji sanitarnej.
INFRASTRUKTURA DROGOWA WRAZ Z INFRASTRUKTURĄ TOWARZYSZĄCĄ
Miejscowość Berezka
Budowa dróg gminnych i do pól, m.in. do Kościoła, do Górnej Berezki, powyżej Kościoła aż do drogi wojewódzkiej, koło p. Gwoździa w stronę Bereżnicy Niżnej, Osiedle od Szkoły w dół, nowo powstałe osiedle w Bohaterze, od p. Kalawskiej do p. Kucharyków wraz łącznikiem do drogi powiatowej, droga nad p. Gąsioremw kierunku Średniej Wsi, droga do Potoka.
Budowa oświetlenia: Górna Berezka w kierunku Woli Matiaszowej, w kierunku Myczkowa, w kierunku P. Gwoździa i parku dworskiego.
Remont drogi gminnej publicznej nr 118402R
Miejscowość Bóbrka
Budowa chodników w pasie drogi wojewódzkiej i powiatowej przez całą wieś do Soliny z pasem dla rowerzystów wraz z oświetleniem i zatoczkami na ławki.
Remont drogi: na „Bazyle”, cmentarz – Koralewska z połączeniem drogi na Bazyle i II etapie drogi Bóbrka od strony Łobozewa na „Rozdzile” zamykając obwodnicą z już wyremontowaną częściowo drogą od cmentarza i zakończenie półką widokową na „Rozdzilu”.
Utwardzić drogę pod „Hirkę” z rowami odprowadzającymi wodę.
Wykonać rowy odwadniające i położyć asfalt na drodze od Pana Derenia do Państwa Paski.
Budowa oświetlenia (do molo).
Budowa mostku i oświetlenia do P. Stareńczaka.
Wyremontować drogi dojazdowe do pól, na Dział, Postawne, Marki Potok, na Gawliński, do bunkra pod Żukowiec.

Przy Zespole Szkół w Bóbrce wymienić plac i chodnik na kostkę brukową.
Wyznaczyć przejścia dla pieszych przy przystankach i szkole.
Przebudować przystanek autobusowy w Bóbrce k. „Polaka”.
Sołectwo Bukowiec
Budowa dróg: – Od Hryniak Krzysztof do końca (dojazd do zabudowań) – Droga na Biłasz – do przecinki (dojazd do pól) – Droga koło Kowalczyka (dojazd do pól) – Droga (od głównej drogi na Terkę do lasu gromadzkiego) – Przedłużenie drogi w stronę Kiczarki.
Remont dróg: – Droga koło Stanisław Czarnecki; – Droga od drogi wiejskiej w stronę Ludwika Czerenkiewicza – Przejecie drogi od Pasławski Tomasz i poprawienie jej infrastruktury – Poszerzenie skrzyżowania na drodze z Kamianego w stronę Państwa Hryniak Krzysztof i Kaleta Marcin
Postawić znaki przy drodze wjazdowej do wioski (krzyżówka pod Korbanią) – Znak ograniczenia prędkości – Znak tonażu
Czyszczenie rowów wzdłuż drogi gminnej przez wieś oraz na drugim Bukowcu k. Państwa Panek i Łoś, a także na drodze w stronę „Kamiane”.
Budowa chodników: – Dalsza część przy drodze wojewódzkiej w stronę Wołkowyi – do mostu – Chodnik przy drodze wojewódzkiej od mostu na drugim Bukowcu w stronę Wołkowyi (na odcinku tym są dwa duże ośrodki wypoczynkowe, co sprawia duże natężenie ruchu pieszych) – Budowa chodnika od drogi głównej w stronę kościoła
Światło uliczne : na osiedle za sklepem, przy drogach na nowo powstałych osiedlach, dołożenie lamp na drodze w stronę Terki, oświetlenie zakola między mostami i utworzenie dostępu poboru energii elektrycznej.
Przy drogach na nowo powstałych osiedlach. Dołożenie lamp na drodze w stronę Terki. Oświetlenie zakola między mostami oraz utworzenie dostępu poboru energii elektrycznej.
Miejscowość Myczkowce
Opracowanie koncepcji funkcjonalno-przestrzennej rozwoju sieci drogowej, podniesienie bezpieczeństwa ruchu i poprawa estetyki wyglądu wsi: – Budowa i modernizacja dróg – Budowa chodników dla pieszych i parkingu.
Uzupełnieni oświetlenia wiejskiego: – Od zapory w kierunku kościoła – Od stadionu sportowego – Przy drodze do Sanu – Przy drodze koło oczyszczalni ścieków do drogi powiatowej – Przy drodze powiatowej od Ośrodka Caritas do Myczkowce Podkamionka.
Wyasfaltowanie drogi dojazdowej do kaplicy na cmentarz
Wspieranie starostwa powiatowego w odbudowie drogi powiatowej i chodnika
Sołectwo Myczków
Przebudowa / remont drogi gminnej publicznej nr 118403R
Wykonanie chodnika wraz z oświetleniem ulicznym przy drodze wojewódzkiej od skrzyżowania przy hotelu „Ewka” w kierunku Soliny(do kapliczki leśnej).
Dokończenie budowy dróg nr 966 (Myczków - Polańczyk), drogi nr 341 od drogi wojewódzkiej w kierunku działek gminnych, drogi nr 892, 16 (Rzepiszka), wykup gruntów.
Budowa drogi od kapliczki do posesji Waldemara Krupińskiego oraz do Kazimierza Matuszewskiego.
Remont i budowa drogi nr 864.
Budowa i poprawa dróg z masy bitumicznej do posesji zabudowanych oraz zamieszkałych.
Budowa i remont dróg dojazdowych do pól.
Zaprojektowanie oraz wykończenie oświetlenia ulicznego.

Kontynuowanie dalszej części budowy dróg wspólnie z Nadleśnictwem Lesko od leśniczówki Myczków w kierunku Kopca.
Dokończenie budowy chodnika przy drodze wojewódzkiej w kierunku kapliczki (Berezki).
Wykonanie chodników wraz z oświetleniem ulicznym przy drodze wojewódzkiej od skrzyżowania przy hotelu Eriki w kierunku Soliny (do kapliczki leśnej).
Sołectwo Polańczyk
Budowa ronda w Polańczyku na skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej nr 894 z ul. Zdrojową.
Budowa oświetlenia ulicznego i kanalizacji burzowych ulic Spokojnej i Cichej w Polańczyku.
Przebudowa ul. Zielone (wzgórze do Olejnika) w Polańczyku.
Ul. Zacisze – budowa chodnika przy drodze wojewódzkiej.
Budowa oświetlenia ulicznego i chodnika na Górce w Polańczyku.
Budowa oświetlenia ulicy Widokowej w Polańczyku.
Wymiana lamp w Polańczyku (wieś).
Modernizacja i naprawa chodników w Polańczyku w tym na ul. Zdrojowej.
Budowa drogi do planowanego osiedla na górze Horb w Polańczyku.
Utwardzenie dróg gminnych w Polańczyku
Remont drogi gminnej publicznej nr 118410R
Sołectwo Rajskie
Drogi i budowle: Wykonanie projektu i realizacja budowy drogi dojazdowej wraz z parkingiem do zielonej plaży, kapliczki, cerkwi i cmentarza w Rajskim (długość drogi ok. 2,1km).
Miejscowość Rybne
Remont drogi 123 i 126 - jest łącznikiem drogi wojewódzkiej i jest drogą strategiczną w razie wypadku, przebiega koło domów Mieczysława Wronowskiego i Kazimiery Dobosz.
Remont drogi, która jest łącznikiem Wołkowyja – Rybne.
Remont drogi do pól nr 254.
Doprojektowanie jednej lampy ulicznej do trzech budynków mieszkalnych przy drodze o nr 179.
Docieplenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Rybne.
Sołectwo Solina
Poszerzenie drogi w miejscowości Solina – Zabrodzie, oraz budowa chodnika i oświetlenia ulicznego przy tej drodze.
Poszerzenie wjazdu z drogi wojewódzkiej przy posesji Pana Szpojnarowicza.
Budowa przystanków „Solina Góra”.
Remont dróg do pól.
Budowa drogi na osiedlu przy CPN i chodnika przy istniejącej już drodze.
Budowa chodnika Solina – Jawor.
Budowa oświetlenia w kierunku posesji Państwa Koletków.
Utwardzenie drogi i przebudowa odpływów przy działkach Państwa Gładysz, Łubczyk, Iwaniczko, Pelczarski.
Znak ograniczenia prędkości na drodze prowadzącej od Zabrodzia do centrum Soliny oraz progi zwalniające.
Odbudowa mostu wiszącego do Bóbrki.
Remont drogi gminnej publicznej nr 118405R
Terka
Położenie wraz z utwardzeniem dróg gminnych w miejscowości.
Budowa oświetlenia ulicznego Terka – Polanki.
Miejscowość Werlas
Inwentaryzacja i uregulowanie stanu prawnego dróg gminnych i ich modernizacja.
Budowa drogi Zawóz – Werlas.
Chodnik przy drodze powiatowej przez Werlas.
Sołectwo Wołkowyja
Chodniki przy drodze wojewódzkiej od początku ul. Bieszczadzkiej do ul. Leśnej.
Chodnik przy drodze powiatowej od drogi wojewódzkiej do końca wsi.
Dokończenie oświetlenia przy ul. Bieszczadzkiej, ul. Zacisze, ul. Spokojna.
Budowa dróg gminnych na terenie miejscowości Wołkowyja.
Budowa chodnika przy ul. Kościelnej
Miejscowość Zawóz
Rozbudowa i położenie masy bitumicznej na drogach gminnych.

Chodnik przy drodze powiatowej.
Remont drogi gminnej publicznej nr 118414R
Sołectwo Wola Matiaszowa
Utwardzenie dróg dojazdowych do pól.
Poprawa nawierzchni asfaltu na drogach gminnych.
Miejscowość Górzanka
Wykonanie projektu i budowa oświetlenia w kierunku Woli Górzańskiej (4 lampy).
Budowa i remonty dróg: 1. Droga w kierunku ujęcia wody – dokończenie remontu drogi – działka nr 130 2. Droga w kierunku H. Wojtanowskiego – działka nr 416/3 – masa bitumiczna 3. Droga do boiska sportowego – działka nr 126/4 (obok I. Orłowskiego) – masa bitumiczna 4. Droga do kaplicy cmentarnej – działka nr 313 – masa bitumiczna 5. Droga w kierunku B. Podstawskiego – działka nr 129 – masa bitumiczna wraz z remontem przepustu 6. Droga w kierunku P. Dziadzio – działka nr 376/2 – masa bitumiczna 7. Droga w kierunku I. Zatwarnickiego – działka nr 379 – masa bitumiczna 8. Droga w Woli Górzańskiej łącząca drogę powiatową z mostkiem – masa bitumiczna 9. Droga do pól – działki: – nr 260 (Stawy) wraz z przepustem – nr 22 (Chawko) – nr 11 (Dziadzio) – nr 284 (Berdo) – nr 129 c.d. drogi od B. Podstawskiego (Kalwaria) – nr 242 (Obucz) – nr 62 (Szczepek) – nr (Wola Górzańska k. W. Pasławskiego) – nr (Wola Górzańska k. A. Petryczko) – nr 70/2 (k. kuźni) – nr 376/2 c.d. drogi do pól.
Miejscowość Bereżnica Wyżna
Rozbudowa infrastruktury drogowej w Bereżnicy Wyżnej.
INFRASTRUKTURA KUBATUROWA
Miejscowość Berezka
Remont budynku po mleczarni.
INFRASTRUKTURA OŚWIATY
Miejscowość Berezka
Remont szkoły.
INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA I SPORTOWO-REKREACYJNA
Miejscowość Berezka
Wyposażenie parku dworskiego w sprzęt gimnastyczny i inne urządzenia.
Budowa boiska wielofunkcyjnego przy szkole
Miejscowość Bóbrka
Zmienić przeznaczenie nieczynnego stawu przy kamieniołomie na centrum sportowo-rekreacyjne.
Wykonanie rowów odwadniających z osadzeniem wysokich korytek z możliwością ułożenia na nich chodnika wzdłuż drogi widokowej i następnie położenie asfaltu po zniszczeniach przy budowie kanalizacji.
Spowodować by właściciel obszaru kamieniołomu zrekultywował i zabezpieczył wyrobiska oraz by to miejsce stanowiło atrakcje turystyczną.
Spowodować by właściciel stawów doprowadził ten obszar do estetycznego wyglądu (oczyścił z zarośli) by można było spacerować do Jutryny i wykonać kładkę wiszącą do Soliny.
Budowa boiska sportowego wielofunkcyjnego przy zespole Szkół.
Odsłonić 2 bunkry przez oczyszczenie z zakrzaczeń i wykonanie do nich dojścia.
Wybudować punkt widokowy od strony południowej Żukowca na działce gminy i dojazd.
Wyznaczyć trasy do biegów narciarskich.
Opracować program promocji walorów krajobrazowych i atrakcjach każdej miejscowości w gminie.
Utrzymać w należytym stanie ścieżki spacerowe.
Sołectwo Bukowiec
Boisko sportowe (Orlik) między mostami na zakolu.

Ścieżki spacerowe oraz rowerowe.
Oznakowanie i opis dojść do wody, atrakcji turystycznych oraz tras spacerowo-rowerowych.
Miejscowość Myczkowce
Remonty, budowy placów zabaw, boiska sportowego, ścieżek rowerowych, ścieżek spacerowych, szlaków pieszych.
Utworzenie kąpieliska wodnego (basen pływający).
Urządzanie terenów zielonych i miejsc wypoczynku.
Rozwój bazy rekreacyjnej i promocji kompleksowej wsi.
Sołectwo Myczków
Sukcesywna odnowa, budowa oraz wykaszanie szlaków turystycznych (źródełka, korty tenisowe, bunkry – oznakowanie, dróżki piesze do tych miejsc).
Wykonanie kompleksu sportowego z boiskiem do piłki nożnej na działce gminnej nr 395 w Myczkowcach.
Wykonanie punktu widokowego w „górnym końcu" wsi.
Sołectwo Polańczyk
Montaż basenów pływających na Jeziorze Solińskim na terenie i w okolicach uzdrowiska Polańczyk
Budowa Ekomariny żeglarskiej na Jeziorze Solińskim.
Budowa ścieżek rowerowych przy drodze łączącej Polańczyk z okolicznymi miejscowościami.
Uregulowanie stanu prawnego wyciągu w Polańczyku.
Zagospodarowanie terenu przy cyplu w Polańczyku i stworzenie dużej piaszczystej plaży z boiskiem do siatkówki plażowej.
Budowa domu zdrojowegow Polańczyku.
Budowa boiska piłkarskiego typu „Orlik" w Wołkowyi oraz innych wielofunkcyjnych przy szkołach.
Wytyczenie/ budowa szlaków turystycznych na trasie Polańczyk – Zawóz oraz na trasie Solina – Myczków –Polańczyk.
Sołectwo Polańczyk – Zdrój
Rewitalizacja parku zdrojowegow Polańczyku.
Budowa Aquaparku w Polańczyku.
Budowa małej infrastruktury turystycznej na terenie uzdrowiska Polańczyk.
Wyznaczenie szlaków turystycznych (Polańczyk – Zawóz; Solina – Myczków – Polańczyk).
Uruchomienie miejsca poboru wody mineralnej dla turystów w Polańczyku.
Sołectwo Rajskie
Turystyka: 1. Konserwacja i należyte utrzymanie istniejących szlaków turystycznych, urządzeń i placów rekreacyjnych 2. Tworzenie nowych szlaków rekreacyjno-edukacyjnych (Rajskie, Sakowczyk, Studenne, Tworylne, Horodek_ około 25km
Budowa boiska wielofunkcyjnego.
Miejscowość Rybne
Budowa boiska wielofunkcyjnego.
Sołectwo Solina
Zakup urządzeń do ćwiczeń na powietrzu.
Budowa boiska sportowego.
Kąpielisko strzeżone przez ratownika oraz poprawa czystości i estetyki plaż.
Zwiększenie atrakcyjności turystycznej miejscowości poza sezonem letnim np. poprzez tworzenie dodatkowych atrakcji takich jak: questy oraz Eko – muzea które wiążą się z niskimi kosztami a przekładają się na dobre efekty.
Centrum sportowo – rekreacyjne.
Basen kryty oraz letni plażowy.
Baseny pływające na jeziorze.
Budowa wież widokowych.
Budowa boiska wielofunkcyjnego.
Amfiteatr bez budynku pod scenę mobilną.
Budowa tras rowerowych.
Terka
Stworzenie punktu widokowego.
Budowa boiska wielofunkcyjnego
Miejscowość Werlas

Ścieżka spacerowo rowerowa wzdłuż linii brzegowej jeziora solińskiego.
Budowa plaży i kąpieliska.
Sołectwo Wołkowyja
Kupno basenu pływającego wraz z infrastrukturą towarzyszącą przy plaży w Wołkowyi.
Wyznaczenie szlaków spacerowych wokół miejscowości.
Zagospodarowanie rekreacyjne terenu wokół zatoki w Wołkowyi.
Budowa boiska wielofunkcyjnego przy szkole podstawowej.
Budowa basenu pływającego wraz z infrastrukturą towarzyszącą przy plaży.
Przebudowa boiska sportowego z trawiastego na sztuczne typu (Euroboisko lub Orlik)
Miejscowość Zawóz
Modernizacja i budowa nowych szlaków spacerowych.
Budowa plaży i kąpieliska.
Sołectwo Wola Matiaszowa
Utworzenie placu sportowo-rekreacyjnego przy świetlicy wiejskiej.
Wytyczenie ścieżek spacerowych oraz budowa tarasu widokowego.
Miejscowość Górzanka
Budowa szatni sportowej z łazienkami i sanitariatami oraz ogrodzenia (od strony rzeki wysoka siatka – 6iłko chwyt) i pozostałej infrastruktury wokół boiska.
Miejscowość Bereżnica Wyżna
Budowa punktu widokowego na Górze Markowskiej.
Mała infrastruktura turystyczna.
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA
Miejscowość Bóbrka
Wykonanie parkingu przed kościołem i obok świetlicy wiejskiej (działka Pani Dereń) oraz remizie strażackiej, wcześniej na te cele załatwiając wymianę działek z właścicielami.
Zachęcać działające w sołectwie organizacje do organizacji imprez integracyjnych dl mieszkańców i turystów.
Dokończyć ogrodzenie cmentarza.
Doprowadzić wodę do kościoła i kaplicy oraz zakupić dla niej chłodnię.
Modernizacja starej części świetlicy, w której jest biblioteka.
Sołectwo Bukowiec
Parking poniżej ujęcia wody (działka 14a) dla turystów wybierających się na taras widokowy na Korbanię.
Całkowita modernizacja cmentarza w Bukowcu: – Wyrównanie terenu – Ogrodzenie – Budowa alejek cmentarnych – Remont dzwonnicy
Budowa alejek cmentarnych oraz parkingu przy cmentarzu w Wołkowyi (interes wspólny wszystkich mieszkańców sąsiadujących sołectw).
Miejscowość Myczkowce
Remont i ocieplenie wiejskiego Domu Kultury w tym: – Wymiana instalacji elektrycznej – Wymiana okien na parterze – Wymiana okien w łazience i kotłowni – Wymiana drzwi wewnętrznych (troje) i zewnętrznych (wejściowe) – Pomalowanie pomieszczeń – Niwelacja schodów – Remont łazienki w tym: wymian rur kanalizacyjnych oraz przebudowa kabin – Wymiana rynien dachowych – Założenie śniegołapów – Pomalowanie balustrady na tarasach i schodach – Wylewka przed budynkiem WDK.
Dokończenie ogrodzenia i zainstalowanie bramy wjazdowej przy WDK.
Taras z zadaszeniem przed wejściem do kaplicy cmentarnej.
Zakup katafalku z chłodnią do kaplicy cmentarnej.
Siłownia w WDK dla młodzieży i osób starszych.
Klub seniora (wyposażenie pomieszczenia przeznaczonego na ten cel w WDK).

Zagospodarowanie przestrzenne cmentarza: – Wykonanie alejek – Obsadzenie cmentarza krzewami (tujami)
Sołectwo Myczków
Rewitalizacja budynku po byłej szkole dla potrzeb utworzenia przedszkola, remizo – świetlicy oraz schroniska młodzieżowego.
Dokończenie parkingu z wjazdem na cmentarz oraz urządzenie cmentarza komunalnego.
Sołectwo Polańczyk
Budowa nowych parkingów w Polańczyku.
Budowa placów zabaw i siłowni outdoor na terenie i w okolicach uzdrowiska Polańczyk.
Urządzenie Klubu fitness w Gminnym Ośrodku Kultury w Polańczyku.
Budowa placu targowego w Polańczyku.
Budowa szalet po wykupie działek przy Policji, Ośrodku Zdrowia i Poczty oraz przy krzyżówce (informacja turystyczna).
Stworzenie placu zabaw między blokami nr 5 i 6.
Sołectwo Polańczyk - Zdrój
Zakup i uruchomienie kontenerowych ubikacji przewoźnych.
Budowa szaletów na terenie i w okolicach uzdrowiska Polańczyk.
Sołectwo Rajskie
Wykonanie tablic informacyjno-historycznych dla byłych obiektów sakralnych znajdujących się w okolicy: 1. Kaplica Rajskie 2. Kaplica Sakowczyk 3. Kaplica Studenne 4. Cerkiew Studenne 5. Cerkiew Tworylne 6. Kaplica na Hryszu
Nekropolie historyczne: 1. Remont ogrodzenia cmentarzy w Rajskim 2. Wykonanie tablicy informacyjno-historycznej cmentarza rzymsko-katolickiego w Rajskim (Rajskie kopalnia) 3. Wykonanie tablicy informacyjnej dla mogiły austriackiej –Tworylne.
Mienie wiejskie: 1. Wykonanie projektu na zagospodarowanie działek o nr 69/3, 42/9 i 63/3 jako placu – parkingu wraz z towarzyszącą infrastrukturą sanitarno-rekreacyjno-wypoczynkową (ławeczki, WC, zadrzewienie i zagospodarowanie zieleni) 2. Wykonanie zbiorczej tablicy informacyjnej dla placu – parkingu 3. Wykonanie miniatur byłych obiektów sakralnych oraz przemysłowych na placu-parkingu (cerkiew, klasztor, kopalnictwo naftowe).
Sołectwo Solina
Poprawa wizualnej strony miejsc publicznych.
Poprawa pielęgnacji terenów zielonych oraz estetyki w miejscach pamięci takich jak Pomnik Powstania Chłopów Leskich (alejki, ławki, oświetlenie).
Utworzenie cyklicznej imprezy o charakterze lokalnym promującym lokalną tradycję oraz kulturę, produkty regionalne, lokalnych twórców, artystów, rękodzielników.
Remont świetlicy wiejskiej: wymiana instalacji elektrycznej i ciepłowniczej, zagospodarowanie poddasza, wymiana ogrodzenia, ułożenie kostki brukowej i ustawienie ławek.
Ogrodzenie kaplicy cmentarnej i ułożenie kostki brukowej dookoła.
Terka
Budowa świetlicy wiejskiej.
Budowa nowego mostu.
Postawienie wiaty grillowej przy placu zabaw.
Sołectwo Wołkowyja
Budowa placu zabaw wraz z siłownią „pod chmurką”.
Budowa alejek na cmentarzu.
Budowa szalet publicznych w miejscowości Wołkowyja.
Budowa parkingu przy cmentarzu.
Budowa świetlicy wiejskiej.

Miejscowość Zawóz
Budowa kaplicy cmentarnej.
Sołectwo Wola Matiaszowa
Doprowadzenie do używalności budowlanej kaplicy dojazdowo-cmentarnej.
Miejscowość Górzanka
Wykonanie placu z kostki brukowej przed kaplicą cmentarną.
Dofinansowanie remontu zabytkowego Kościoła.
Poszerzenie, utwardzenie i położenie masy bitumicznej na parkingu obok Kościoła.
Wykonanie ogrodzenia cmentarzy (starego i nowego).
Adaptacja poddasza w budynku świetlicy na pomieszczenie dla schroniska.
Zakup samochodu pożarniczego lekkiego z wyposażeniem dla OSP Górzanka.
Budowa altany wraz z grillem obok świetlicy wiejskiej.
Miejscowość Bereżnica Wyżna
Budowa i wyposażenie Świetlicy Wiejskiej wraz z zapleczem dla OSP.
Odnowienie pomnika Zygmunta Kaczkowskiego.
Renowacja obiektów i terenów zabytkowych na terenie miejscowości.
Budowa kaplicy cmentarnej.
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
Miejscowość Berezka
Wykonanie dokumentacji i doprowadzenie wody do Górnej Berezki.
Miejscowość Bóbrka
Uregulować ciek wodny od Pana Sawindy do Pana Pańki, Koryto potoku jest zdewastowane przez bobry i powodzie.
Gazyfikacja.
Sołectwo Bukowiec
Modernizacja sieci wodociągowej wraz z ujęciem wody: – Dwa odwierty wody pitnej powyżej ujęcia głównego na działkach Pani Strzępka Eugenia i Kowalczyk Jan – Utworzenie nasypu na nitce wodociągowej koło Żaryn Mirosław
Stworzenie nowej nitki wodociągowej i energetycznej w miejscach gdzie powstają nowe osiedla.
Instalacja wodna i kanalizacyjna na drugim Bukowcu.
Utworzenie i zagospodarowanie dojść do wodyatrakcji turystycznychi tras spacerowo-rowerowych.
Miejscowość Myczkowce
Utrzymanie drożności i niwelacja rowów.
Uregulowanie i pogłębianie koryta rzeki San poniżej zapory wodnej.
Rozwój i poprawa lokalnej infrastruktury technicznej i społecznej.
Rekompozycja urbanistyczna - porządkowanie przestrzeni.
Zagospodarowanie zbiorników cieków wodnych w obrębie miejscowości.
Ochrona i zabezpieczenie miejscowości i jej mieszkańców przed dzika zwierzyną.
Sołectwo Polańczyk
Likwidacja osuwiska na ulicy Spacerowej w Polańczyku.
Zagospodarowanie terenu poprzez zabudowanie parkingów, poszerzenie drogi osiedlowej, stworzenie mini boiska do piłki nożnej przy bloku nr 5 na Osiedlu Panorama.
Modernizacja całej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na Osiedlu Panorama.
Wymiana rur wodociągowych w Polańczyku.
Sołectwo Polańczyk - Zdrój
Rozwiązanie problemu zabezpieczenia obiektów i ludności Polańczyka w ciągłą dostawę wody pitnej w przypadku zanieczyszczenia wód Zalewu Solińskiego.
Sołectwo Solina
Monitoring przy głównych pasażach po obu stronach zapory.
Sołectwo Wołkowyja
Modernizacja ujęcia wody w Wołkowyi (studnia głębinowa).
Oczyszczenie i pogłębienie jeziora w obrębie zatoki Wołkowyja.
Miejscowość Górzanka
Wykonanie umocnienia brzegu rzeki koło kościoła kamieniami w koszach z siatki stalowej – gabionami.
Miejscowość Bereżnica Wyżna
Budowa i wpięcie do stacji uzdatniania wody studni głębinowej.

Załącznik numer 2 do Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025

PLAN ROZWOJU UZDROWISKA POLAŃCZYK

1. Diagnoza

Polskie kurorty - uzdrowiska, kąpieliska, miejscowości klimatyczne, tradycyjne ośrodki wypoczynkowe - dostarczają bogate oferty prozdrowotne i turystyczne. Obiekty w miejscowościach uzdrowiskowych - skupione dotąd na dostarczaniu klasycznych usług leczniczych - poszerzają ofertę produktową dla klientów indywidualnych. Połączenie programów leczniczo - rekreacyjnych z innymi usługami (zakwaterowanie, wyżywienie, rozrywka) dostępnymi w kurortach, stwarza idealną możliwość zrealizowania kilkudniowego wypoczynku - wzbogaconego o "ładunek" zdrowotny. Zmieniają się nasze dotychczasowe zapatrywania na potrzebę stałej dbałości o zdrowie. Dostrzegamy, że lepiej jest zapobiegać schorzeniom niż je leczyć. Decyzja o inwestycji we własne zdrowie jest najbardziej opłacalna, gdy podejmujemy ją z pełną świadomością. Wskaźnikiem ostatecznym jest nasze samopoczucie.[1]

Turystyka uzdrowiskowa staje się w szybkim tempie wyspecjalizowaną gałęzią turystyki zdrowotnej. Wraz ze zmianami stylu naszego życia i rosnącym zapotrzebowaniem na usługi o charakterze prozdrowotnym, w większości polskich uzdrowisk można zaobserwować pozytywną interakcję. Rewitalizacji są poddawane epokowe obiekty, parki zdrojowe, architektura towarzysząca. Nowe struktury buduje się w oparciu o pierwotne, zabytkowe założenia. Bazy zabiegowe w sanatoriach, klinikach i szpitalach uzdrowiskowych wzbogacane są o nowoczesne wyposażenie. Standard pobytowy nie ustępuje wielogwiazdkowym zagranicznym hotelom. Oczywiście nie we wszystkich miejscowościach uzdrowiskowych działania te przebiegają w jednakowym tempie, nie wszędzie włodarze miejscowości i właściciele firm uzdrowiskowych mają takie same możliwości i środki finansowe. Ale rynek turystyki uzdrowiskowej, tak samo jak każdy inny, nie jest otoczony próżnią i będzie się wypełniał coraz sprawniej działającymi mechanizmami pracującymi dla zdrowia. Coraz liczniejsze i w pełni profesjonalne zaplecze dla krótkotrwałych pobytów wypoczynkowych, rekreacyjnych, klimatycznych lub krajoznawczych jest dowodem bezpośrednim, iż uzdrowiska definitywnie zmieniają swój charakter. Usługi uzdrowiskowe są skutecznie łączone z innymi formami pobytów. To tylko jeden, ale znaczący element przewagi konkurencyjnej na rynku turystycznym. Chętnie przyjeżdżają do polskich uzdrowisk kuracjusze zagraniczni. Nie tylko z powodu niższych cen, ale przede wszystkim ze względu na wysokie standardy leczenia i obsługi.[2]

1.1. Charakterystyka uzdrowiska Polańczyk

Na terenie Gminy Solina lecznictwo uzdrowiskowe rozpoczęto w 1977 roku, natomiast w 1999 roku Polańczyk uzyskał status uzdrowiska. Występują tu wody mineralne wodorowęglanowo-sodowe, jodkowe, borowe – o nazwie „Polańczanka" oraz chlorkowo–wodorowęglanowe-sodowe, bromkowe, jodkowe, fluorkowe i bromowe – o nazwie „Solinianka", co pozwala wykorzystać ich działanie w kuracji pitnej i kąpielach leczniczych.
Teren obszaru uzdrowiska objęty jest konserwatorską ochroną przyrody tj.: Wschodniobeskidzkim Obszarem Chronionego Krajobrazu utworzonym Rozporządzeniem Nr 54/05 Wojewody Podkarpackiego z dnia 30.05.2005 r. (Dz. U. Woj. Podkarpackiego Nr 80 poz.1355 z późn. zm.).

Obszar uzdrowiska Polańczyk, ograniczony strefą „C" ochrony uzdrowiskowej obejmuje nowo utworzoną jednostkę pomocniczą Gminy Solina – Osiedle Polańczyk-Zdrój (uchwała Rady Gminy z dnia 17 lipca 2008 r. Nr. XX/186/08 w załączeniu), sołectwo Polańczyk i sołectwo Myczków. Wyodrębnienie nowej jednostki pomocniczej pozwoliło na dotrzymanie zapisów ustawy uzdrowiskowej z dnia 28 lipca 2005 r o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach uzdrowiskowych oraz gminach uzdrowiskowych tj. stworzenie obszaru uzdrowiska, którego granice przebiegają po granicy jednostek pomocniczych gminy.
Obszar uzdrowiska Polańczyk wynosi 1457,4 ha i jest sumą wszystkich stref ochrony uzdrowiskowej.

Na obszarze uzdrowiska Polańczyk wydziela 3 strefy ochronne:
1. strefa „A" - o pow 136 ha, w granicach części jednostki pomocniczej Polańczyk-Zdrój, wyliczony wskaźnik terenów zieleni wynosi 93%.

[1] *Źródło: http://www.e-kurort.pl/turystyka_zdrowotna.htm*

[2] *Źródło: http://www.e-kurort.pl/turystyka_uzdrowiskowa_w_polsce.htm*

2. strefa „B” - o pow. 314 ha, w granicach części sołectwa Polańczyk i części sołectwa Myczków, wyliczony wskaźnik terenów zieleni (biologicznie czynnego wynosi 95%.

3.strefa „C” - o pow. 1007,4 ha, w granicach sołectwa Polańczyk i sołectwa Myczków oraz części sołectwa Solina (wchodzącej w skład jednostki pomocniczej Osiedle Polańczyk – Zdrój), w którym to Osiedlu znalazło się część obszaru półwyspu i woda Jeziora Solińskiego(do linii starego koryta rzeki San), należąca do sołectwa Solina, obejmuje tylko część wód zalewu Solińskiego, wyliczony wskaźnik terenów zieleni (biologicznie czynnego wynosi 95%.

Zgodnie z art. 38 ust. 1 pkt.1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz.U. Nr 167, poz. 1399 z późn. zm), przeznaczona jest do prowadzenia działalności w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego w ściśle określonym obszarze, w którym istnieć powinny ściśle określone warunki, co do powierzchni, zabudowy, wskaźników terenów zieleni itp. Powierzchnię strefy „A” ochrony uzdrowiskowej w uzdrowisku Polańczyk-Zdrój wyliczono w oparciu o chłonność uzdrowiska przyjmując 1000 pacjentów i turystów. Biorąc pod uwagę, że w uzdrowisku opartym na parkach uzdrowiskowych na 1 przebywającego w strefie „A” pacjenta i turystę powinno przypadać 500m2 zieleni, minimalna wielkość powierzchni tej strefy powinna w Polańczyku Zdroju wynosić 500x 1000 = 50 ha - co stanowi powierzchnię 75% terenów zieleni, do której należy dodać pozostałe 25% na zabudowę tj. 12,5 ha i 10 % na rozbudowę przyszłościową uzdrowiska tj. 6,3 ha, co w sumie wyniesie około 67 ha. Biorąc pod uwagę, iż w planie zagospodarowania przestrzennego miejscowości Polańczyk planowany jest dalszy rozwój lecznictwa uzdrowiskowego, co będzie powodowało zwiększenie ilości pacjentów i turystów w dzielnicy uzdrowiskowej, przyjmującej w przyszłości około 1200 pacjentów (z około 800 - 1000 w chwili obecnej), przewidziano strefę „A” ochrony uzdrowiskowej o powierzchni zabezpieczającej możliwość leczenia uzdrowiskowego.

Charakterystyka stref ochrony uzdrowiskowej:

1) Strefa „A” ochrony uzdrowiskowej.
Obejmuje w Polańczyku cały półwysep (zgodnie z zaleceniem Ministerstwa Zdrowia) na którym znajduje się dzielnica lecznictwa uzdrowiskowego i jest funkcjonalnym przedłużeniem najbliższego otoczenia zakładów i urządzeń lecznictwa zdrojowego, a w szczególności sanatoriów uzdrowiskowych oraz zakładów przyrodoleczniczych i pijalni wód mineralnych. Znajdują się tutaj też urządzenia, które służą bezpośrednio zaspokojeniu potrzeb przyrodolecznictwa oraz tereny bezpośredniego przebywania pacjentów i turystów, a także tereny przewidziane pod rozwój funkcji leczniczo-uzdrowiskowej. Zagospodarowanie tego obszaru będzie stwarzać w maksymalnym stopniu warunki mające istotne znaczenie dla prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego.
Strefa „A” ochrony uzdrowiskowej obejmująca obszar o powierzchni 136 ha, obejmuje obszar, na którym są zlokalizowane lub planowane do lokalizacji zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta i turysty, w szczególności pensjonaty, restauracje lub kawiarnie. Obrys strefy „A” przebiega po linii brzegowej zalewu. W rzeczywistości powierzchnia strefy „A” jest większa o 10 ha, gdyż w wyliczeniach jej powierzchni nie objęto terenów pokrytych trawą wzdłuż linii brzegowej zalewu, które zaliczane są do terenów zalewowych. Całkowita jej powierzchnia wynosi zatem 146 ha

2) Strefa „B” ochrony uzdrowiskowej ze względu na specyficzne położenie uzdrowiskowej strefy „A” na półwyspie z trzech stron otoczonym zalewem, jest strefą ochronną na znacznej części brzegu zalewu Solińskiego pokrywającą się ze strefą „C” ochrony uzdrowiskowej biegnącą po terenach pobrzeżnych zalewu Solińskiego.
Obejmuje część obszaru gminy przylegającą do obszaru strefy „A” ochrony uzdrowiskowej. Strefa ta ze względu na zagospodarowanie i sposób użytkowania ma charakter ochronny dla podstawowej strefy ochrony uzdrowiskowej„A”. Przeznaczona jest dla budownictwa mieszkaniowego, usług dla mieszkańców stałych, dla budowy zaplecza techniczno-gospodarczego niezbędnych dla funkcjonowania dzielnicy lecznictwa uzdrowiskowego oraz dla lokalizacji urządzeń sportowych, turystycznych itp.

3) Strefa „C” ochrony uzdrowiskowej
W przypadku Polańczyka obejmuje obszar „C” ochrony uzdrowiskowej stanowiący otulinę strefy „B’ ochrony uzdrowiskowej i przebiega po granicach 2 sołectw. tj. sołectwa Polańczyk

i Myczków oraz częściowo Osiedla Polańczyk–Zdrój, obejmującego część areałów sołectwa Solina. Pełni ona funkcję otuliny uzdrowiska i jego głównymi zadaniami są ochrona krajobrazu, ochrona właściwości leczniczych klimatu, ochrona przed hałasem, ochrona przed wprowadzeniem na obszar bezpośrednio przyległy do uzdrowiska funkcji kolizyjnych, zarezerwowanie terenów pod urządzenia sportowe i rekreacyjne położone w pewnej odległości od uzdrowiska w celu pełnego wykorzystania walorów turystycznych i krajobrazowych regionu.

Mapa 1.Strefa „A" ochrony uzdrowiskowe

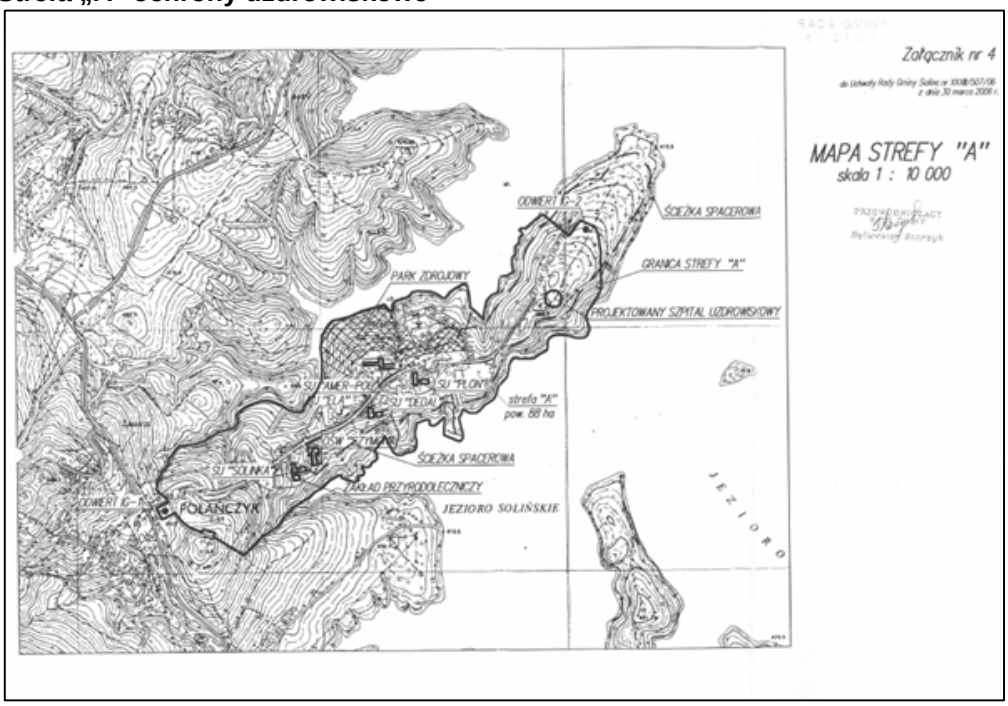

Źródło: Urząd Gminy Solina

Mapa 2. Strefa „B" ochrony uzdrowiskowe

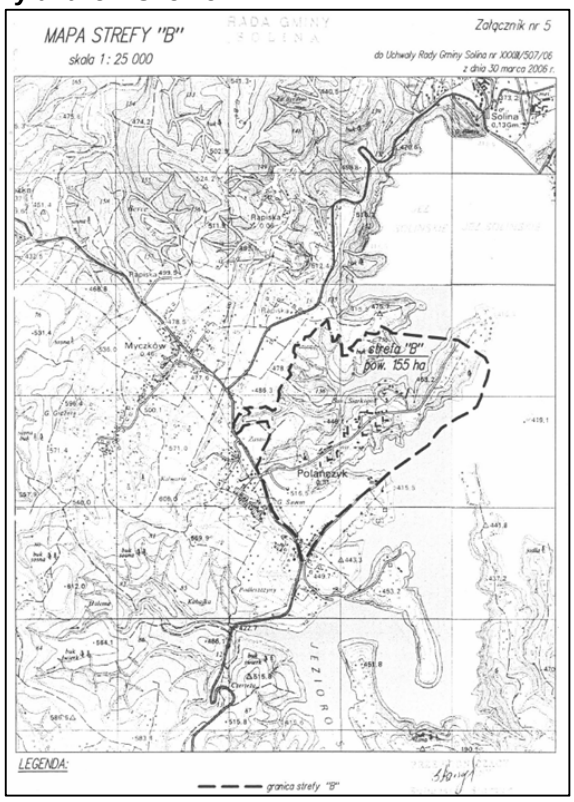

Źródło: Urząd Gminy Solina

Mapa 3. Strefa „C” ochrony uzdrowiskowe

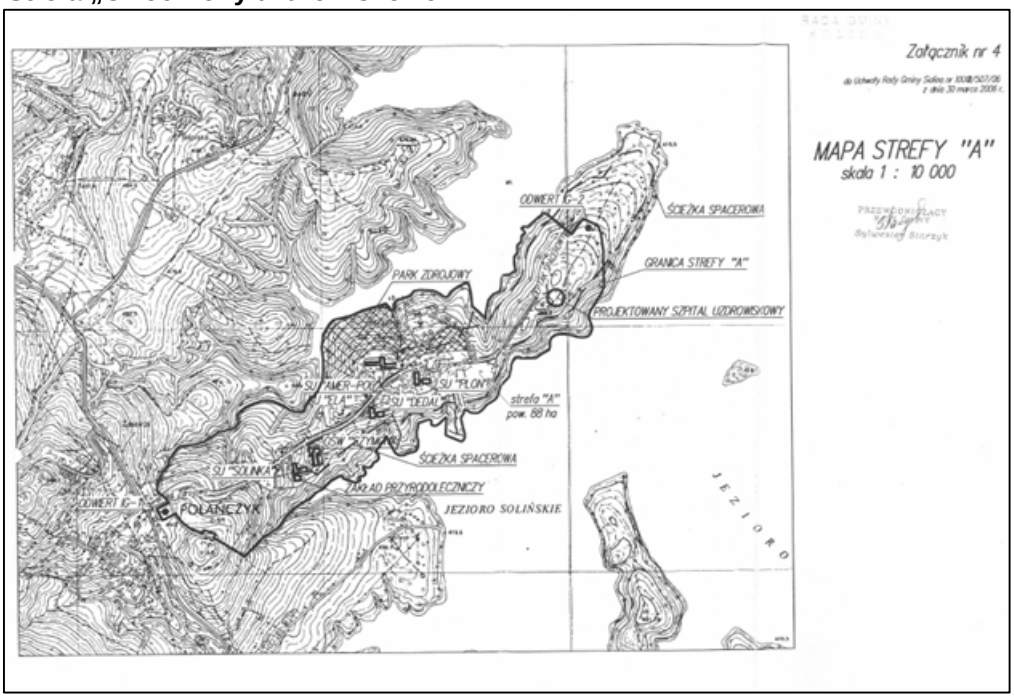

Źródło: Urząd Gminy Solina

1.2. Porównanie kierunków leczniczych w polskich uzdrowiskach z profilem leczniczym w uzdrowisku Polańczyk

Uzdrowisko – obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, spełniających warunki określone w Ustawie, któremu nadano status uzdrowiska[3].

Kierunki leczenia w uzdrowisku Polańczyk:

- choroby ortopedyczno-urazowe,
- choroby górnych dróg oddechowych,
- choroby reumatologiczne,
- choroby endokrynologiczne,
- choroby kardiologiczne i nadciśnienie,
- cukrzyca.

Tabela 1. Kierunki leczenia w polskich uzdrowiskach (1)[4]

Kierunek leczenia	Uzdrowiska w Polsce																					
	Augustów	Busko - Zdrój	Ciechocinek	Cieplice Śląskie - Zdrój	Czerniawa - Zdrój	Dąbki	Długopole - Zdrój	Duszniki - Zdrój	Goczałkowice - Zdrój	Gołdap	Horyniec - Zdrój	Inowrocław	Iwonicz - Zdrój	Jedlina - Zdrój	Kamień Pomorski	Kołobrzeg	Konstancin - Jeziorna	Krasnobród	Krynica - Zdrój	Kudowa - Zdrój	Lądek - Zdrój	Muszyna - Złockie	Nałęczów
choroby ortopedyczno – urazowe	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	-	x	x	-	-
choroby górnych dróg oddechowych	-	-	x	-	-	x	-	-	-	-	-	-	x	x	-	x	x	x	x	-	-	x	-
choroby reumatologiczne	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	-

[3] *Ustawa z dnia 28 lipca 2005r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych [Dz. U. 2005 Nr 167, poz. 1399 z późn. zm.]*

[4] *Legenda: „-"- brak; „x" - leczy się*

choroby endokrynologiczne	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	x	-	x	-
choroby kardiologiczne i nadciśnienie	-	x	x	-	x	x	-	x	-	-	-	x	-	x	x	x	x	-	-	x	-	-	x
cukrzyca	-	-	x	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	x	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.e-kurort.pl/kierunki_lecznicze_uzdrowisk.htm

Tabela 2. Kierunki leczenia w polskich uzdrowiskach (2)[5]

Kierunek leczenia	**Uzdrowiska w Polsce**																					
	Piwniczna	**Polanica - Zdrój**	**Połczyn - Zdrój**	**Przerzeczyn - Zdrój**	**Rabka - Zdrój**	**Rymanów - Zdrój**	**Solec - Zdrój**	**Sopot**	**Supraśl**	**Swoszowice**	**Szczawnica**	**Szczawno - Zdrój**	**Świeradów - Zdrój**	**Świnoujście**	**Uniejów**	**Ustka**	**Ustroń**	**Wapienne**	**Wieliczka**	**Wieniec - Zdrój**	**Wysowa**	**Żegiestów - Zdrój**
choroby ortopedyczno – urazowe	-	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x
choroby górnych dróg oddechowych	x	x	-	-	-	x	-	-	x	-	x	x	x	x	-	x	x	-	x	-	x	-
choroby reumatologiczne	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x
choroby endokrynologiczne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
choroby kardiologiczne i nadciśnienie	-	x	-	-	x	x	-	x	x	-	-	-	x	x	-	x	x	-	-	x	-	-
cukrzyca	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-	x	-	-	-	x	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.e-kurort.pl/kierunki_lecznicze_uzdrowisk.htm

[5] *Legenda: „-"- brak; „x" - leczy się*

Tabela 3. Profile leczenia w polskich uzdrowiskach

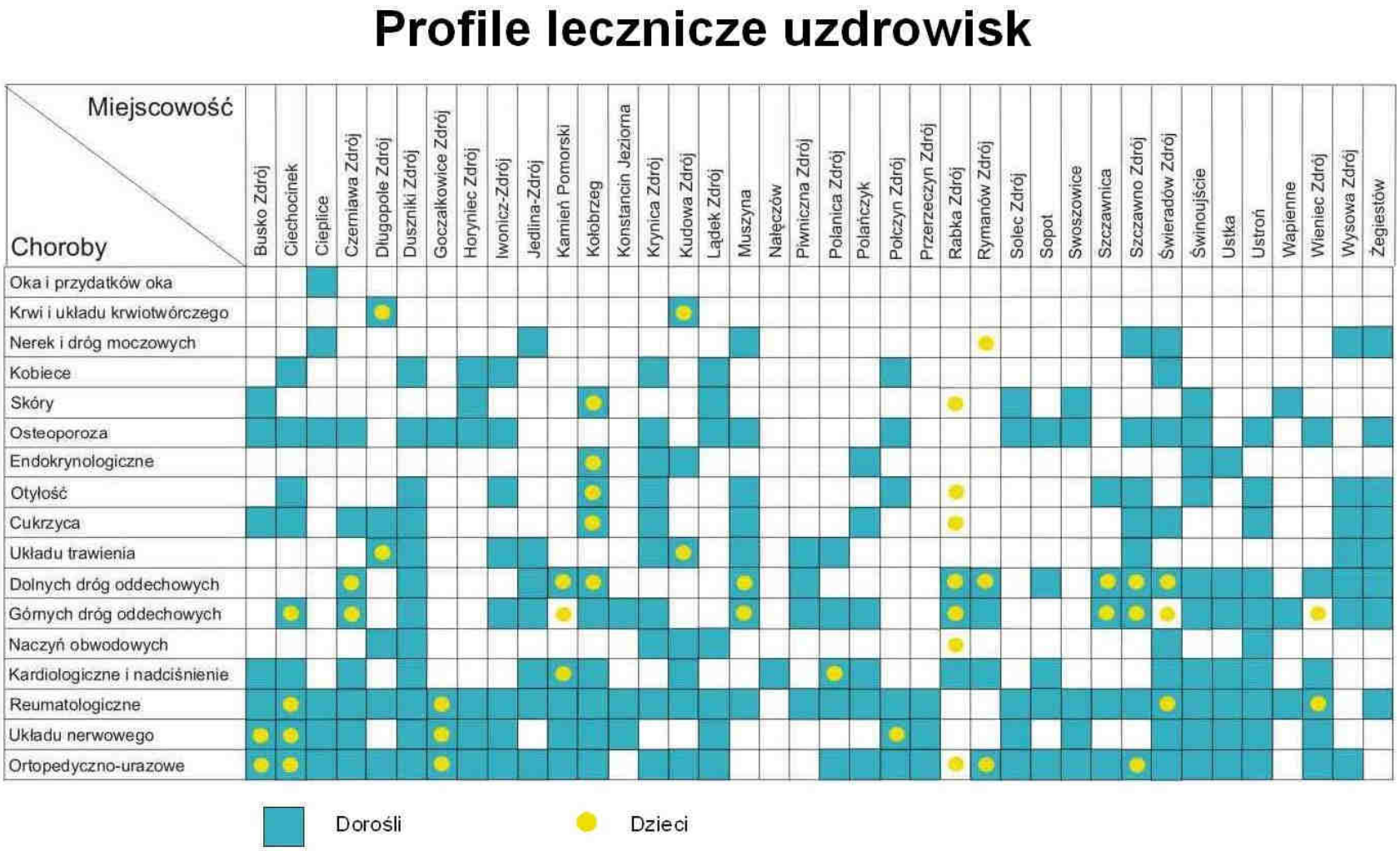

Źródło: http://mineralne.pgi.gov.pl/images/stories/122345.JPG

Tabela 4. Pijalnie wód mineralnych w Województwie Podkarpackim

Rodzaje wód mineralnych w uzdrowiskach w Województwie Podkarpackim			
Polańczyk	**Horyniec Zdrój**	**Iwonicz Zdrój**	**Rymanów Zdrój**
„Polańczanka" wodorowęglanowo-sodowe, jodkowe, borowe	siarczkowo - siarkowodorowe	„Karol 2" – 0,18% woda wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, borowa	„Tytus" 0,85% szczawa-chlorkowo-sodowa, żelazista, bromkowa, jodkowa, borowa
„Solinianka" chlorkowo-wodorowęglanowe-sodowe, bromkowe, jodkowe, fluorkowe i bromowe		„Klimkówka 27" – 1,31% woda wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, kwasowęglowa	„Klaudia" 0,85% szczawa-chlorkowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa
		„Iwonicz 11" – 0,54% woda kwasowęglowa, chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa	„Celestyna" 0,85% woda kwasowęglowa-chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa
		„Elin 7" – 0,62% woda kwasowęglowa, chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa	„Staś" 0,02% woda niskozmineralizowana wodorowęglanowo-wapniowa
		„Iza 19" – 0,07% woda wodorowęglanowo-sodowo-wapniowa, borowa	„Naftusia" 0,02% woda niskozmineralizowana wodorowęglanowo-wapniowa
		„Zofia 6" kwasowęglowa, chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa	„Anna" 0,06% woda średniozmineralizowana, wodorowęglanowo-wapniowa
			„Marysieńka" 0,02% woda słabo zmineralizowana
			„Ignacy" 0,42% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowo-borowa
			„Jan" 0,17% woda wodorowęglanowo-sodowo-wapniowa, borowa, siarczkowa
			„Mieczysław" 0,63% woda wodorowęglanowo-chlorkow-sodowa, fluorkowa, jodkowa, borowa
			„Krokusowe" 0,64% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.esolina.pl/index.php/pages/p/2; http://www.uzdrowisko-horyniec.com.pl/zabiegi.html; http://www.iwonicz-zdroj.pl/pl/lecznictwo/pijalnia_wod_mineralnych/; http://www.uzdrowisko-rymanow.com.pl/o-nas/%C5%BAr%C3%B3d%C5%82a-w%C3%B3d-mineralnych.html;

1.3. Baza sanatoryjno–wypoczynkowa

Sanatoria są zakładami lecznictwa uzdrowiskowego, realizującymi określone ustawowo formy leczenia:

- w sanatorium uzdrowiskowym dla dorosłych: 21-dniowe, w ramach urlopu, z częściową odpłatnością ubezpieczonego za wyżywienie i zakwaterowanie,
- w sanatorium uzdrowiskowym dla dorosłych w formie rehabilitacji uzdrowiskowej: 28-dniowe, w ramach urlopu, z częściową odpłatnością ubezpieczonego za wyżywienie i zakwaterowanie,
- w sanatorium uzdrowiskowym dla dzieci (3-6 r. ż.) pod opieką osoby dorosłej: 21-dniowe, dla dzieci bezpłatne, natomiast opiekun dziecka ponosi pełny koszt pobytu wg cennika zakładu lecznictwa uzdrowiskowego, a opiekun czynny zawodowo korzysta nadto z urlopu wypoczynkowego lub bezpłatnego,
- leczenie uzdrowiskowe dla dorosłych w formie rehabilitacji uzdrowiskowej w sanatorium uzdrowiskowym - kierowane do osób z chorobami układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej, z zaburzeniami wydzielania wewnętrznego (cukrzyca insulinozależna), ze schorzeniami układu krążenia oraz układu oddechowego. Skierowania wystawiać mogą lekarze podstawowej opieki zdrowotnej. Turnusy 28-dniowe, świadczeniobiorcy otrzymują pięć zabiegów dziennie w dwóch cyklach: przed i popołudniowym, w tym jeden z użyciem naturalnych surowców leczniczych.

Zdecydowana większość sanatoriów w Polsce to sanatoria uzdrowiskowe, ulokowane w miejscowościach o statusie uzdrowiska.

Z pobytów sanatoryjnych można korzystać na podstawie skierowania (NFZ, ZUS, KRUS) - raz na osiemnaście miesięcy - ponosząc częściową odpłatność za wyżywienie i zakwaterowanie (tzw. opłata sanatoryjna). Można też skorzystać z pobytu tzw. "komercyjnego" - kuracjusz opłaca osobiście wszystkie świadczenia (wyżywienie, zakwaterowanie, zabiegi). Sanatoria stosują często różnorodne zachęty promocyjne do skorzystania z tego trybu leczenia.

Baza sanatoryjno–wypoczynkowa uzdrowiska Polańczyk znajduje się na przepięknym półwyspie, wcinającym się głęboko w wody solińskiego akwenu, o dobrym nasłonecznieniu i przewietrzeniu. W obiektach sanatoryjnych: „Amer-Pol", „Atrium", „Dedal", „Plon" i „Solinka", może się leczyć łącznie 900 osób. Ośrodki posiadają własne zakłady przyrodolecznicze i gabinety zabiegowe oraz są przystosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Jednocześnie na terenie uzdrowiska istnieją ośrodki wypoczynkowe: „Jawor", „Molo" i „Skalny".

Sanatorium Uzdrowiskowe "DEDAL"[6]

Obiekt 3 – piętrowy o podwyższonym standardzie (z windą) – jednorazowo może pomieścić 130 osób, w pokojach: 1,2,3,4 – osobowych z balkonami oraz w apartamentach. Na parterze usytuowane są pokoje przystosowane dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. Wszystkie pokoje posiadają pełny węzeł sanitarny. Wyposażone są w wersalki, łóżka, tapczany, stoliki, krzesła, szafy odzieżowe, lampki nocne, czajniki elektryczne bezprzewodowe, naczynia kuchenne, lodówki, telefony i radioodbiorniki RTV oraz posiadają dostęp do internetu. W obiekcie funkcjonuje wewnętrzna telewizja kablowa, emitująca 33 programy TV. Sanatorium posiada zaplecze gastronomiczne, sportowo – rekreacyjne oraz własną, dobrze wyposażoną bazę leczniczo- zabiegową z wykwalifikowaną kadrą medyczną, zapewniającą całodobową opiekę lekarsko-pielęgniarską. Położony jest na półwyspie, w odległości 150 m. od Zalewu Solińskiego. Stanowi znakomite miejsce do spacerów i wypoczynku. Sanatorium prowadzi działalność w cyklu całorocznym.

Oferuje usługi w zakresie leczenia i rehabilitacji schorzeń w dziedzinach medycznych:

1. ortopedia i traumatologia narządu ruchu pochodzenia:
   - ortopedyczno-urazowego,
   - neurologicznego,
2. reumatologia,

[6] *Źródło: http://www.dedal.ires.pl/*

3. neurologia,
4. kardiologia i nadciśnienie,
5. endokrynologia,
6. otorynolaryngologia,
7. diabetologia,
8. choroby płuc,
9. balneologia i medycyna fizykalna,
10. rehabilitacja medyczna.

W zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych chorym na cukrzycę patronat medyczny nad Sanatorium sprawuje Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Rzeszowie. Zakład Przyrodoleczniczy jest zintegrowany z częścią hotelową. W Sanatorium można poddać się zabiegom w zakresie:
- balneoterapii,
- hydroterapii,
- fizykoterapii,
- kinezyterapii,
- elektroterapii,
- fototerapii,
- magnetoterapii,
- krioterapii,
- krenoterapii,
- termoterapii,
- peloidoterapii,
- masażu klasycznego.

Sanatorium posiada u Wojewody Podkarpackiego aktualny wpis do rejestru Ośrodków (Nr OR/18/0010/13) uprawnionych do organizowania turnusów rehabilitacyjnych, w których uczestniczą osoby niepełnosprawne korzystające z dofinansowania ze środków PFRON i przyjmowania zorganizowanych grup turnusowych osób niepełnosprawnych (Nr OD/18/0003/13).

Do dyspozycji Gości:

- stołówka, serwująca całodzienne wyżywienie z zastosowaniem różnego rodzaju diet zdrowotnych,
- zakład przyrodoleczniczy,
- pijalnia wód mineralnych,
- kawiarnia,
- sala klubowa z TV (52') Cyfra +, Cyfrowy Polsat,
- punkt handlowy (art. zdrowotne, kosmetyki, prasa, napoje),
- sala taneczna (dyskotekowa),
- świetlica - sala rekreacyjna (tenis stołowy, bilard, szachy, warcaby),
- sala gimnastyczna (siłownia),
- profesjonalna, klimatyzowana sala szkoleniowo-konferencyjna,
- obiekt sportowy (siatkówka, koszykówka),
- przystań wodna (jachty, rowery wodne, łodzie wiosłowe),
- plac zabaw dla dzieci,
- palenisko na ogniska (grill),
- wypożyczalnia sprzętu sportowo – plażowego,
- monitorowany parking.

W okresie letnim czynna jest przystań wodna z wypożyczalnią sprzętu pływającego (żaglówki, jachty, łodzie wiosłowe, rowery wodne). Zimą można uprawiać narciarstwo zjazdowe oraz biegowe. W odległości 20 km od Sanatorium znajdują się liczne wyciągi z atrakcyjnymi trasami narciarskimi (Weremień, Lawotra, Gromadzyń, Bystre). Dużą popularnością cieszą się kuligi połączone z organizowaniem ognisk i pieczeniem kiełbasy.

Sanatorium organizuje:

- turnusy sanatoryjne,
- turnusy rehabilitacyjne,

- turnusy odchudzające,
- wczasy zdrowotne,
- pobyty weekendowe,
- pobyty świąteczne,
- zjazdy okolicznościowe i uroczystości rodzinne,
- szkolenia i konferencje,
- spotkania integracyjne,
- przyjęcia, bankiety,
- imprezy kulturalne i rekreacyjno-wypoczynkowe.

Sanatorium zapewnia bogaty program kulturalno-rekreacyjno-wypoczynkowy:

- wycieczki autokarowe zagraniczne (Ukraina - wymagany paszport, Słowacja, Węgry),
- wycieczki autokarowe turystyczno – krajoznawcze po urokliwych zakątkach Bieszczad,
- rejsy statkiem po zalewie Solińskim,
- wieczorki taneczne,
- dyskoteki,
- fajfy,
- ogniska z pieczeniem kiełbasy,
- prelekcje,
- projekcje filmów

Sprzęt rehabilitacyjny:

- Uniwersalny Gabinet Usprawniający Leczenie (UGUL),
- stół rehabilitacyjny do masażu ręcznego,
- ATLAS,
- ergometry treningowe (orbitrek),
- bieżnia elektryczna,
- rowery treningowe,
- stepper,
- symulator wioseł,
- urządzenie do ćwiczeń mięśni brzucha,
- elektryczny pas masujący,
- tablice do ćwiczeń manualnych dłoni,
- przyrząd do ćwiczeń stóp z oporem,
- taśmy gumowe do ćwiczeń z oporem,
- rotory do ćwiczeń oporowych Kg i Kd,
- drabinki gimnastyczne,
- materace gimnastyczne,
- nerki lekarskie,
- piłki lekarskie,
- laski gimnastyczne.

Sprzęt fizykoterapeutyczny:

- Interdynamic ID-4C,
- Diatronic DT - 10B,
- Stymat S – 200,
- Stymat S – 210,
- Sonicator,
- BOA Mini +,
- Lampa kwarcowa,
- Lampa Sollux,
- Magno-Activo,
- Lampa BIOPTRON,
- Duoter Plus,

- Laser punktowy,
- Laser skanujący,
- Magnetronik,
- Urządzenie do krioterapii CO2,
- Urządzenie do krioterapii azotem.

Sprzęt balenoterapeutyczny:

- Urządzenia do kąpieli 4 – komorowej,
- Urządzenia do kąpieli wirowej kończyn górnych i dolnych,
- Wanna do masażu podwodnego,
- Wanna do hydromasażu,
- Katedra natryskowa (bicz szkocki),
- Inhalatory,
- Wanny do kąpieli mineralnych,
- Wanna do kąpieli perełkowej,
- Wanna do kąpieli kwasowęglowej.

Sanatorium DEDAL zaprasza na zabiegi krioterapii ogólnoustrojowej nowoczesnej terapii, polegającej na krótkotrwałym schłodzeniu całego ciała w specjalnej kabinie-kriokomorze, w temperaturze minus 150°C. Wskazaniem do zabiegu są:

- schorzenia zwyrodnieniowe stawów oraz schorzenia o podłożu reumatycznym (RZS),
- stany pourazowe narządu ruchu: skręcenia, stłuczenia, złamania, zwichnięcia,
- stany po urazie mózgu - porażenia połowicze,
- zespoły bólowe kręgosłupa (dyskopatia, lumbago, rwa kulszowa),
- choroby chirurgiczne i ich następstwa: obrzęki, blizny, przykurcze, itp.,
- depresja, bezsenność, stany zmęczenia fizycznego i obniżonego nastroju, dna moczanowa,
- choroba Parkinsona, stwardnienie rozsiane (SM),
- osteoporoza.

Sanatorium posiada wpis do rejestru organizatorów turnusów rehabilitacyjnych, w których uczestniczą osoby niepełnosprawne, korzystające z dofinansowania ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz wpis do rejestru zakładów, w których mogą odbywać się turnusy rehabilitacyjne i jest uprawniony do przyjmowania zorganizowanych grup turnusowych osób niepełnosprawnych.

Sanatorium „Solinka" – Fundacja „Pomoc"[7]

Budynek 6-ścio kondygnacyjny z windą osobową. Obiekt funkcjonuje wspólnie z zakładem przyrodoleczniczym, hotelem i kawiarnią. Tworzy sprzyjające warunki do realizacji zasady leczenia uzdrowiskowego: łóżko - zabieg fizykalny - łóżko. Jest kompleksowym warsztatem medycznym zabezpieczającym profile lecznicze:

- choroby ortopedyczno - urazowe,
- choroby górnych dróg oddechowych,
- choroby kardiologiczne i nadciśnienie,
- reumatologia,
- endokrynologia,
- diabetologia,
- neurologia.

Sanatorium dysponuje 197 łóżkami w pokojach 1, 2 i 3 osobowych z pełnym węzłem sanitarnym. Sanatorium jest w pełni przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo lub na wózkach inwalidzkich.
W części hotelowej i zabiegowej znajdują się windy osobowe. W lipcu 1997 r. został oddany do eksploatacji nowoczesny zakład przyrodoleczniczy o powierzchni użytkowej 1900 m^2. Zapewnia

[7] *Źródło: http://www.solinka.net2000.pl/strona2.html*

całodobową opiekę medyczną nad kuracjuszami, a dział żywienia prowadzi właściwe leczenie dietetyczne.

Tabela 5. Oferta Sanatorium „ Solinka"

Kinezyterapia, hydroterapia, balenoterapia, fizykoterapia		
1. Ćwiczenia indywidualne	Hydromasaż podwodny – całkowity	Laser punktowy i biostymulacyjny
- Czynne wolne	Hydromasaż wielostrumieniowy	Magnetronik
- Bierne	Kąpiel mineralna	Prądy diadynamiczne
- Czynne w obciążeniu	Kąpiel solankowa całkowita	Prądy Kotza
- Ruchów w stawach	Kąpiel siarczkowa	Prady Tens
- Z oporem	Kąpiel borowinowa	Prądy Trabert
2. Ćwiczenia zespołowe	Kąpiel wirowa kończyn dolnych	Galwanizacja
- Zespołowe ogólnousprawniające	Kąpiel wirowa kończyn dolnych i kręgosłupa	Prądy interferencyjne
- Ćwiczenia zespołowe w terenie	Kąpiel wirowa kończyn górnych	Jonoforeza
- Ćwiczenia zespołowe w basenie	Kąpiel kwasowęglowa	Lampa Solux – IR
- Masaż klasyczny – częściowy	Okłady borowinowe – miejscowe	Diatermia krótkofalowa
- Masaż mechaniczny aquawibron	Inhalacje indywidualne – naturalne	Ultradźwięki miejscowe
- Masaż limfatyczny	Inhalacje indywidualne - lekowe	Ultrafonoforeza
- Masaż mechaniczny mata masująca	Inhalacje indywidualne - solankowe	Elektrostymulacja
- Krioterapia miejscowa	Lampa Bio	Terapuls
- Krenoterapia – kuracja pitna		

Źródło: http://www.solinka.net2000.pl/strona2.html

Sanatorium Uzdrowiskowe "PLON"[8]

Sanatorium dysponuje 185 miejscami w pokojach 2, 3, osobowych z pełnym węzłem sanitarnym oraz typu studio W każdym pokoju telefon oraz TV.Na terenie Sanatorium znajduje się własna baza zabiegowa, stołówka sanatoryjna, pijalnia wody leczniczej, kawiarnia, biblioteka, biuro turystyczne, sala edukacyjna, sklepik sanatoryjny, gabinet kosmetyczny. Oferuje również płatny dostęp do internetu WI-FI. Sanatorium prowadzi działalność od roku 1973.

Sanatorium specjalizuje się w: leczeniu, profilaktyce, rehabilitacji, edukacji zdrowotnej: narządu ruchu pochodzenia ortopedyczno-urazowego i reumatologicznego oraz układu oddechowego, chorób metabolicznych i otyłości.

Sanatorium zatrudnia specjalistów w wielu dziedzinach medycznych: ortopedii, rehabilitacji, reumatologii, neurologii, pulmonologii, chorób wewnętrznych, kardiologii. Kuracjusze objęci są całodobową opieką lekarsko-pielęgniarską. Zabiegi fizykalne wykonywane są przez fachowy personel medyczny i fizykoterapeutyczny na terenie naszego ośrodka, co ma istotny wpływ na końcowe efekty terapii.

W ramach kompleksowego postępowania rehabilitacyjnego prowadzi swą działalność:

- gabinet psychologa wykonujący konsultacje, terapię indywidualną i psychoedukację,

[8] *Źródło: http://www.sanatorium-plon.com/*

- pracownia oceny czynnościowej z poradnią kinezyterapii, podsumowująca efekty rehabilitacji uzdrowiskowej oraz opracowująca programy ćwiczeń leczniczych w warunkach domowych, poradnia dietetyczna realizująca programy dietetyczne w dostosowaniu do potrzeb kuracjusza.
- pracownia edukacji zdrowotnej poszerzająca wiedzę i umiejętności kuracjuszy w dysfunkcjach narządów ruchu.

Ponadto sanatorium organizuje:
- turnusy rehabilitacyjne,
- wczasy profilaktyczne,
- zielone szkoły,
- kolonie zdrowotne.

Sanatorium „AMER-POL”[9]

W ośrodku "Amer-Pol" znajduje się 280 miejsc noclegowych w pokojach 1-, 2- i 3-osobowych oraz w luksusowych apartamentach. Łącznie w całym Centrum Konferencyjno-Uzdrowiskowym "Amer-Pol"&"Atrium" jest 400 miejsc. Rozwiązania architektoniczne oraz infrastruktura pozwalają na samodzielny pobyt osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach inwalidzkich. Na terenie ośrodka dostępna jest sieć WiFi.

W sanatorium prowadzi się następujące profile lecznicze:
- schorzenia narządu ruchu pochodzenia ortopedyczno-urazowego, reumatoidalnego, neurologicznego,
- schorzenia górnych dróg oddechowych,
- schorzenia przemiany materii.

Pomieszczenia zabiegowe zakładu są funkcjonalne i spełniają wymogi balneologiczne. Pomieszczenia są oznakowane, umieszczone są w widocznych miejscach informacje i różnego rodzaju instrukcje.

1.4. Analiza SWOT dla uzdrowiska Polańczyk

Środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie przestrzenne	
MOCNE STRONY	**SŁABE STRONY**
+ dogodne położenie geograficzne na terenach o dużej atrakcyjności turystycznej, + cechy środowiska przyrodniczego korzystne dla prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju, + duża powierzchnia lasów i terenów górzystych, + podjęte prace nad zmianą Studium Kierunków i Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Gminy, + przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Zielone Bieszczady”, + interesujące i wartościowe obiekty zabytkowe zlokalizowane w Gminie Solina, + przebiegające przez Gminę trasy turystyczne, + uruchomiony system selektywnej zbiórki odpadów (segregacja odpadów u źródła – przez mieszkańców), + istniejące obiekty sportowo-rekreacyjne. + dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna w Gminie w pełni powiązana z układem krajowym i międzynarodowym, co stwarza dogodne warunki do rozwoju powiązań	– niedostatecznie wykorzystany potencjał przyrodniczy, – niskie nakłady finansowe w zakresie ochrony środowiska, – zły system gospodarowania na terenach szczególnie wrażliwych, – degradacja środowiska naturalnego, – brak zintegrowanego zarządzania środowiskiem, – brak spójnej polityki gospodarki wodno-ściekowej, – brak zaangażowania gminy w promowanie i wdrażanie odnawialnych źródeł energii, – zaśmiecanie brzegów Jeziora przez żeglarzy, – brak Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego szczególnie dla obszarów cennych. – zły stan dróg, – słabo rozwinięty układ sieci drogowej, – brak sieci gazowej w dużej części gminy, – niezadowalający stopień skanalizowania Gminy (z sieci kanalizacyjnej korzysta blisko 52% % ogółu ludności zamieszkującej Gminę Solina),

[9] *Źródło: http://www.amer-pol.com.pl/*

komunikacyjnych z całym województwem podkarpackim i Polską, + funkcjonujące systemy uzdatniania wody, wod-kan. i oczyszczania ścieków.	– wysoka energochłonność części budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej.
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
+ dostępne i planowane środki dotacyjne na uruchamianie i rozwój działalności gospodarczej, + dostępne i planowane środki dotacyjne na rozwój infrastruktury, + prowadzony monitoring stanu zagrożeń na terenie gminy.	+ skomplikowane procedury uzyskania dotacji zewnętrznych na poprawę stanu technicznego zasobów komunalnych, + rosnące koszty budowy, remontów, modernizacji i utrzymania infrastruktury, + skomplikowane procedury formalno-prawne przygotowywania i realizacji inwestycji budowlanych (np. pozwolenia na budowę, nadzór, geodezja, decyzje środowiskowe), + regulacje prawne uniemożliwiające szybkie ustalenie warunków zabudowy w odniesieniu do dokumentacji formalno-prawnej, + wysokie koszty budowy instalacji do wykorzystania odnawialnych źródeł energii, + wysokie ceny ekologicznych nośników energii (gaz, prąd), + wysokie koszty modernizacji systemów grzewczych, + niedostateczna informacja na temat istniejących kredytów i dotacji na inwestycje proekologiczne, + ograniczenia prawne związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii np. związanych z lokalizacją na obszarach lub w pobliżu terenów objętych prawną ochroną, + ograniczone możliwości utrzymania i restaurowania zabytków pozostających własnością osób prywatnych, + niski poziom dofinansowania remontów, rewitalizacji, konserwacji obiektów zabytkowych ze strony państwa, + niedostosowania przepisów prawa w zakresie własności gruntów, (samoistny posiadacz – właściciel), + niekorzystne regulacje prawne w zakresie rozwijania OZE.
Sfera gospodarcza	
MOCNE STRONY	**SŁABE STRONY**
+ atrakcyjne położenie uzdrowiska i całej gminy, + walory turystyczne – zabytki, krajobraz, przyroda, + rozwinięta baza uzdrowiskowa i SPA&Wellness, + dobrze rozwinięta sieć handlu i usług, + tradycje turystyczne i rekreacyjne, + cykliczne imprezy kulturalne i sportowe, + dobra promocja Gminy w mediach, + rozwinięta infrastruktura techniczna na tle gmin ościennych, + dobra dostępność komunikacyjna, + łatwa komunikacja z sąsiednimi gminami, + rozwinięta sieć dróg umożliwiająca łatwe przemieszczanie się między	– zbyt mały kapitał rodzimy, – niskie i nierównomierne tempo inwestycji w sektorze prywatnym, – niski poziom wykształcenia bezrobotnych, – opóźnienia przedsiębiorców w dostosowaniu do unijnych standardów, – niedostatecznie rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-sportowa oraz uzdrowiskowa, – brak infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej całorocznej, – brak infrastruktury turystycznej i sportowej w zakresie sportów zimowych, – niezagospodarowane plaże, – brak zorganizowanych kąpielisk, – słabe zagospodarowanie brzegów jeziora, – przestarzałe duże obiekty wypoczynkowe,

miejscowościami gminy, + położenie w pobliżu granicy z Ukrainą i ze Słowacją, + rozwinięta infrastruktura społeczna (edukacja, ochrona zdrowia, kultura, sport i rekreacja); + dostępność taniej (w tym wykwalifikowanej) siły roboczej wynikająca z wysokiego poziomu bezrobocia, + dostępność usług bankowych.	– krótki sezon turystyczny, – brak geoportalu gminnego z możliwością uzyskania informacji o przeznaczeniu terenów, – przypadki prowadzenia działalności w budynkach niezgłoszonych do użytkowania, – szara strefa w sferze usług turystycznych, – niska konkurencyjność znacznej części lokalnych przedsiębiorstw, – brak zorganizowanej reprezentacji przedsiębiorców, – brak wspólnej oferty turystycznej.
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
+ napływ kapitału zagranicznego, + rozwój usług doradztwa biznesowego i marketingu, + możliwość pozyskania środków zewnętrznych na tworzenie lub rozwój przedsiębiorstw, + dostępne środki dotacyjne na uruchamianie i rozwój działalności gospodarczej, + rozwój sektora ekonomii społecznej, + szkolenia zawodowe realizowane przez PUP Lesko, + dofinansowanie przez PUP Lesko aktywizacji zawodowej tj. stażu i prac społ. użytecznych, + wspieranie tworzenia i utrzymania miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych przez PFRON, + atrakcje turystyczne w najbliższym otoczeniu, + wzrastający popyt na usługi turystyczne (w tym agroturystyki), + dostępność funduszy kredytowych, pożyczkowych i dotacyjnych na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej, + lokalizacja gminy w atrakcyjnych turystycznie Bieszczadach, + funkcjonowanie LGD „Zielony Bieszczady”, + tworzony Karpacki Klaster Turystyczny.	– niekorzystna polityka PGE - utrudnienia w rozwoju turystyki wokół jeziora ze strony PGE. – bardzo ograniczona dostępność środków pomocowych na rozwój przedsiębiorstw, – zbyt małe zainteresowanie inwestorów lokowaniem swoich przedsięwzięć w Gminie, – wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej: poziom podatków i ubezpieczeń społecznych, – spowolnienie aktywności gospodarczej w kraju - spadek stopy wzrostu PKB, – niekorzystne (bardzo restrykcyjne) prawo budowlane w zakresie odbioru obiektów budowlanych służących działalności gospodarczej, – rygorystyczność przepisów związanych z ochroną środowiska, – wysokie koszty energii, – system szkolnictwa zawodowego niespełniający oczekiwań absolwentów i pracodawców, – odchodzenie wysoko wykwalifikowanych pracowników do większych ośrodków gospodarczych, – małe wykorzystanie potencjału wzrostu technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), – niedostateczna pomoc państwa w tworzeniu miejsc pracy, – brak publicznej płaszczyzny kontaktów, konsultacji i współdziałania przedsiębiorców z otoczeniem biznesu i z sektorem publicznym oraz organizacjami pozarządowymi, – wykluczenie Gminy przez wyznaczenie w strategii wojewódzkiej ośrodków rozwoju obejmujących duże miasta.
Sfera społeczna	
MOCNE STRONY	**SŁABE STRONY**
+ tendencje i ambicje młodych ludzi do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, + aktywność organizacji pozarządowych, + pełnienie przez szkoły funkcji kulturotwórczych, + odrębność kulturowa regionu, + wysoka zdolność do samozatrudnienia – wysoka przedsiębiorczość mieszkańców,	– rosnący udział ludności pozostających trwale w złej sytuacji materialnej z powodu ubóstwa, – występowanie zjawiska dziedziczenia biedy postawa bierna przypadki nie podejmowania pracy ze względu na zasiłek, – niska elastyczność osób bez pracy lub zagrożonych utratą pracy w podnoszeniu lub zmianie kwalifikacji zawodowych,

+ dostępne place zabaw i stadion piłkarski, + ograniczone zagrożenie dla czystości powietrza, + systematyczna poprawa stanu środowiska przyrodniczego (w gminie funkcjonuje rozbudowany system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych), + systematycznie rozbudowywana i unowocześniana infrastruktura techniczna, + istniejące zabytki kultury i historii (zabytkowe cerkwie, kościoły, cmentarze), + istniejący duży potencjał dla rozwoju turystyki uzdrowiskowej, + wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe.	– negatywne skutki migracji – eurosieroctwo, – niski poziom dochodów mieszkańców w porównaniu do średniej krajowej, – szara strefa – znaczny odsetek osób pracujących bez umowy; – ograniczony dostęp do miejsc użyteczności publicznej dla niepełnosprawnych - bariery architektoniczne, – wąski i sezonowy rynek pracy; – brak podmiotów ekonomii społecznej; – brak odpowiednio przygotowanych kąpielisk na Jeziorze Solińskim, – niebezpieczne kąpieliska ze względu na specyfikę jeziora, – niedostateczna liczba patroli policyjnych/zbyt mała obsada posterunku w Polańczyku, – wysoki poziom przestępczości i zagrożenia spokoju publicznego w sezonie letnim, – zły stan drogi wojewódzkiej nr 894, – słaba współpraca Policji i WOPR z Gminą na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa, – ograniczony dostęp do szkolnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej dla osób spoza szkół w dni wolne od pracy, – słabo rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna, – słaba promocja oferty sportowo-rekreacyjnej, – mała liczba lokalnych organizacji pozarządowych, – wzrost udziału w populacji ludności w wieku poprodukcyjnym, – wysoki poziom bezrobocia.
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
+ szkolenia zawodowe realizowane przez PUP Lesko, + dofinansowanie przez PUP aktywizacji zawodowej tj. stażu i prac społ. użytecznych, + realizacja przez PUP i Gminę projektów finansowanych przez Fundusz Pracy, Europejski Fundusz Społeczny (np. w ramach PO KL), w tym dla osób niepełnosprawnych, + wspieranie tworzenia i utrzymania miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych przez PFRON, + dostępne kredyty hipoteczne na budowę lub zakup mieszkań, + ustawowy obowiązek współpracy samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w realizowaniu zadań publicznych.	– słabość systemu pośrednictwa pracy, – niedostosowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy, – wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej, – skomplikowane i długotrwałe procedury związane z uzyskiwaniem dotacji na działalność gospodarczą i/lub działalność organizacji pozarządowych, – drenaż siły roboczej przez większe ośrodki gospodarcze, – złe warunki makroekonomiczne do tworzenia nowych miejsc pracy.

Źródło: opracowanie własne

1.5. Wybrane najważniejsze problemy rozwojowe uzdrowiska Polańczyk

Zaprezentowane poniżej najważniejsze problemy z punktu widzenia rozwoju uzdrowiska Polańczyk zostały zidentyfikowane podczas prac nad Strategią Rozwoju Gminy Solina do roku 2025.

1.5.1 Zasoby techniczne

W zakresie zasobów technicznych zdiagnozowano następujące problemy:

- bariery architektoniczne w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych;
- bardzo mała liczba miejsc parkingowych i postojowych oraz ich zły stan techniczny;
- niewystarczająca liczba miejsc odpoczynku podróżujących przy drogach przebiegających przez gminę;
- ograniczona dostępność komunikacyjna gminy (zły stan techniczny wojewódzkiej infrastruktury drogowej – dw. 894; duża kolizyjność ruchu na skrzyżowaniu w Polańczyku np. brak ronda);
- bardzo mała ilość chodników dla pieszych oraz brak ścieżek rowerowych w ciągach dróg gminnych i powiatowych;
- niedostatecznie rozwinięta sieć oświetlenia ulicznego oraz wysoka energochłonność istniejącej sieci;
- niewydolna i przestarzała technologicznie oczyszczalnia ścieków w Polańczyku;
- brak kanalizacji deszczowej;
- przestarzałe odcinki sieci wodociągowej;
- brak alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych (np. rowery);
- konieczność ograniczenia ruchu samochodowego;
- przestarzała, energochłonna sieć ciepłownicza wraz z kotłownią w Polańczyku i Solinie;
- brak infrastruktury zdrojowej – brak ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej;
- brak całorocznego kompleksu sportów wodnych i rekreacji;
- słaba dostępność i parametry Internetu.

1.5.2 Potencjał i ład przestrzenny

W zakresie potencjału i ładu przestrzennego zdiagnozowano następujące problemy:

- brak jednolitego wzorca architektonicznego dla obiektów małej architektury oraz obiektów turystycznych – chaos architektoniczny;
- brak bezkolizyjnego rozwiązania komunikacyjnego pomiędzy dwoma częściami Polańczyka (Zdrój – Patelnia);
- nieczytelne oznakowanie ulic;
- niewystarczające oznakowanie obiektów i miejsc atrakcyjnych turystycznie;
- niedostateczne zagospodarowanie przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji dla mieszkańców i gości;
- brak zaangażowania części mieszkańców w dbaniu o estetykę otoczenia;
- nieuregulowana planistycznie kwestia części terenów inwestycyjnych – ograniczone możliwości ich uzbrojenia;
- postępujące rozproszenie zabudowy;
- brak możliwości odpowiedniego zagospodarowania/wyeksponowania szczególnie cennych dla regionu terenów;
- degradacja krajobrazu – chaotyczne i nadmierne instalowanie reklam;
- ograniczona dostępność jeziora – utrudnianie dostępu przez dzierżawców, nielegalne grodzenie terenów nadbrzeżnych.

1.5.3 Potencjał ekologiczny

W ramach potencjału ekologicznego wskazano następujące problemy:

- bardzo niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- niezagospodarowane zasoby wód termalnych i mineralnych;
- słabe zagospodarowanie szlaków i ścieżek turystycznych (brak małej architektury);
- negatywne zachowania mieszkańców względem środowiska naturalnego;
- nie rozwiązany problem gospodarki wodno-ściekowej wokół Jeziora Solińskiego,
- zanieczyszczenie środowiska odpadami stałymi, zwłaszcza w terenach turystycznych;
- niewystarczająca liczba ogólnodostępnych miejsc do selektywnej zbiórki odpadów.

1.5.4 Potencjał ludzki

W ramach pojęcia potencjału ludzkiego zdiagnozowano następujące problemy:

- starzejące się społeczeństwo;
- niskie kwalifikacje zawodowe w dużej części mieszkańców niedostosowane do potrzeb rynku pracy;
- częste zjawisko związane z niską jakością oferowanej pracy, usług i produktów;
- częste postawy roszczeniowe – niska aktywność społeczna.

1.5.5 Problemy w zakresie gospodarki i promocji

Problemy zgłoszone w zakresie polityki gospodarczej i promocji:

- niepobieranie opłaty uzdrowiskowej od żeglarzy;
- brak polityki gospodarczej gminy ustalanej z aktywnym uczestnictwem przedsiębiorców;
- słabo wykorzystany potencjał promocyjny lokalnego rzemiosła i rękodzieła;
- niewystarczająca promocja oferty turystycznej gminy;
- brak wyrazistego wizerunku (marki) turystycznego i uzdrowiskowego.

Problemy zgłoszone w zakresie przedsiębiorczości:

- niska konkurencyjność znacznej części lokalnych przedsiębiorstw;
- brak zorganizowanej reprezentacji przedsiębiorców;
- przestarzałe duże obiekty wypoczynkowe;
- krótki sezon turystyczny;
- słabe zagospodarowanie brzegów jeziora;
- brak wspólnej oferty turystycznej.

2. Cele rozwojowe

Cele rozwoju uzdrowiska Polańczyk zostały sformułowane w Strategii Rozwoju Gminy Solna do roku 2025. Zostały podzielone na cele strategiczne i operacyjne.

Cele strategiczne określają rezultaty o zasadniczym znaczeniu w długiej perspektywie oraz kierunkują działania na rzeczy właściwe dla koncepcji rozwoju uzdrowiska. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów uzdrowiska, w tym również zasobów będących w dyspozycji sektora prywatnego i pozarządowego. Przypisane im **cele operacyjne** wyznaczają kierunki działań, co do przedsięwzięć właściwych dla rozwoju uzdrowiska.

Cele strategiczne i operacyjne powstały na podstawie oceny aktualnej sytuacji uwzględniającej zidentyfikowane w uspołecznionym procesie pracy problemy i czynniki wewnętrzne wpływające na możliwość rozwoju uzdrowiska (słabe i mocne strony) oraz zewnętrzne (szanse i zagrożenia w otoczeniu).

Poniższa tabela prezentuje drzewo wybranych celów Strategii Rozwoju Gminy uwzględniających rozwój uzdrowiska Polańczyk.

2.1. Drzewo celów strategicznych

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	1.1. Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim 1.2. Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy 1.3. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjny
2. Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	2.1. Poprawa stanu technicznego i zwiększenie efektywności energetycznej obiektów komunalnych 2.2. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz osób w podeszłym wieku 2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy 2.4. Poprawa efektywności systemu gospodarki wodno-ściekowej 2.5. Poprawa dostępności gazu sieciowego 2.6. Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami 2.7. Poprawa zabezpieczenia p. poż. Gminy 2.8. Zmodernizowane systemy dostarczania energii cieplnej 2.9. Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-rekreacyjnej
3. Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	3.1. Ograniczenie degradacji krajobrazu 3.2. Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie 3.3. Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji 3.4. Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych 3.5. Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych
4. Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego	4.1. Wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego
5. Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	5.1. Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii 5.2. Wykorzystane turystycznie zasoby wód mineralnych 5.3. Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych 5.4. Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego 5.5. Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi
6. Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy	6.1. Poprawa jakości kadr
7. Wyższy poziom wykorzystania potencjału gospodarczego gminy	7.1. Poprawa konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw 7.2. Gmina Solina jako centrum turystyczne dla Bieszczadów i okolic 7.3. Rozwinięta nowoczesna oferta uzdrowiskowa 7.4. Wykreowana marka gminy

2.2. Zadania realizacyjne dla poszczególnych celów operacyjnych

Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców	
Cel strategiczny nr 1: Poprawa poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i społecznego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
1.1. Poprawa bezpieczeństwa osób korzystających z kąpieli w Jeziorze Solińskim i Myczkowieckim	✓ tworzenie kąpielisk spełniających wymogi odpowiednich przepisów; ✓ tworzenie basów nawodnych; ✓ poprawa jakości usług z zakresu wodnego pogotowia ratunkowego i ratowników – organizacja konkursów na świadczenie usług w zakresie bezpieczeństwa na akwenach wodnych.
1.2. Poprawa porządku, bezpieczeństwa i spokoju publicznego na terenie gminy	✓ współpraca Gminy z Policją i WOPR na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa; ✓ monitoring miejsc szczególnie narażonych na zakłócanie spokoju publicznego; ✓ egzekwowanie warunków umów i przepisów dotyczących zachowania porządku i spokoju publicznego przez organizatorów imprez; ✓ współpraca z PGE w zakresie utrzymania porządku i czystości linii brzegowej i na jeziorach oraz egzekwowania/uregulowania kwestii biwakowania nad brzegami jezior oraz cumowania jednostek pływających; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.
1.3. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	✓ dalsze monitowanie w sprawie poprawy stanu technicznego dróg wojewódzkich oraz rozwiązań regulacji ruchu (m.in. w Polańczyku); ✓ budowa chodników, oświetlenia ulicznego oraz ścieżek rowerowych i spacerowych; ✓ remonty istniejących chodników dla pieszych i oświetlenia ulicznego; ✓ przebudowa dróg gminnych i powiatowych; ✓ przebudowa mostów na drogach powiatowych; ✓ uregulowanie kwestii korzystania z dróg lokalnych przez samochody terenowe i quady

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 2: Wyższy poziom rozwoju zasobów technicznych	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
2.1. Poprawa stanu technicznego i zwiększenie efektywności energetycznej obiektów komunalnych	✓ budowa oraz przebudowa i modernizacja energetyczna obiektów świetlic wiejskich; ✓ przebudowa i modernizacja energetyczna obiektów oświatowych i innych budynków komunalnych; ✓ wykorzystywanie najnowszych technologii w robotach budowlanych; ✓ wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii; ✓ rewitalizacja wraz z modernizacją energetyczną niezagospodarowanych budynków komunalnych.
2.2. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych oraz	✓ likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych;

	osób w podeszłym wieku	
2.3.	**Poprawa bezpieczeństwa i dostępności komunikacyjnej gminy**	✓ budowa parkingów i miejsc postojowych; ✓ remonty parkingów i miejsc postojowych; ✓ organizacja nowych miejsc odpoczynku podróżujących oraz remonty istniejących; ✓ przebudowa dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich, wraz z rozwiązaniem problemu kolizyjności ruchu w Polańczyku; ✓ przebudowa i budowa obiektów mostowych – dostosowanie parametrów do potrzeb użytkowników; ✓ budowa chodników dla pieszych oraz ścieżek rowerowych w ciągach dróg gminnych i powiatowych oraz przebudowa istniejących; ✓ modernizacja istniejącej sieci oświetlenia ulicznego i budowa nowej; ✓ wdrażanie alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych; ✓ wprowadzanie ograniczeń ruchu samochodowego w miejscowościach o dużym natężeniu ruchu pieszego.
2.4.	**Poprawa efektywności systemu gospodarki wodno-ściekowej**	✓ opracowanie koncepcji kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej w gminie; ✓ egzekwowanie przepisów prawa w zakresie odprowadzania i zagospodarowania ścieków komunalnych; ✓ rozbudowa (wraz z modernizacją technologii) oczyszczalni ścieków; ✓ ujednolicenie technologii oczyszczania ścieków na terenie gminy; ✓ rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i budowa kanalizacji deszczowej; ✓ rozbudowa komunalnej sieci wodociągowej oraz ujęć wody; ✓ modernizacja istniejącej komunalnej sieci wodociągowej oraz ujęć wody.
2.5.	**Poprawa dostępności gazu sieciowego**	✓ wspieranie rozbudowy sieci gazowej.
2.6.	**Zmniejszenie zagrożenia lokalnymi podtopieniami**	✓ podejmowanie działań w kierunku: – oczyszczania i odkrzaczania koryt rzek i potoków; – regulacji koryt rzek i potoków; – budowy infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej (np. wały); – przebudowy przepustów.
2.7.	**Poprawa zabezpieczenia p. poż. gminy**	✓ budowa, urządzanie miejsc poboru wody do celów p.poż.; ✓ systematyczne doposażanie jednostek OSP w sprzęt gaśniczy i ratowniczy, wozy bojowe itp.; ✓ remonty i rozbudowa remiz OSP; ✓ szkolenie kadr jednostek OSP pod potrzeby KSRG.
2.8.	**Zmodernizowane systemy dostarczania energii cieplnej**	✓ modernizacja komunalnej sieci ciepłowniczej oraz kotłowni; ✓ modernizacja spółdzielczej/wspólnotowych sieci ciepłowniczych oraz kotłowni; ✓ rozwiązanie kwestii formalno-prawnych związanych z możliwościami inwestowania w majątek zarządzany przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej.
2.9.	**Dostępna infrastruktura o funkcji zdrojowej oraz sportowo-rekreacyjnej**	✓ budowa ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 3: Poprawa stanu i utrzymanie ładu przestrzennego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
3.1. Ograniczenie degradacji krajobrazu	✓ uporządkowanie kwestii instalowania reklam; ✓ opracowanie i promowanie propozycji wzorca architektonicznego dla obiektów małej architektury oraz obiektów turystycznych.
3.2. Bezpieczna i łatwa komunikacja w gminie	✓ wdrożenie czytelnego oznakowania ulic; ✓ poprawa oznakowania obiektów i miejsc atrakcyjnych turystycznie; ✓ wdrażanie bezkolizyjnych rozwiązań komunikacyjnych (np. pomiędzy dwoma częściami Polańczyka /Zdrój – Patelnia/).
3.3. Poprawa zagospodarowania przestrzeni publicznych i miejsc rekreacji	✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ przebudowa i zagospodarowanie centrów miejscowości; ✓ organizacja miejsc rekreacji; ✓ tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego.
3.4. Poprawa dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych	✓ tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego; ✓ uzbrajanie terenów inwestycyjnych.
3.5. Uporządkowane zagospodarowanie terenów nadbrzeżnych	✓ współpraca z PGE.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 4: Poprawa stanu zachowania i poziomu wykorzystania dziedzictwa kulturowego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
4.1. Wykorzystany turystycznie potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego	✓ aktualizacja ewidencji gminnego zasobu obiektów zabytkowych; ✓ poprawa stanu zachowania i zabezpieczenie przed degradacją obiektów zabytkowych; ✓ wyeksponowanie obiektów cennych historycznie i zabytkowych; ✓ wykorzystanie turystyczne obiektów charakterystycznych dla wielokulturowości dziedzictwa kulturowego; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 5: Poprawa i utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
5.1. Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii	✓ wykorzystywanie OZE w obiektach użyteczności publicznej; ✓ promowanie i informowanie mieszkańców o możliwościach technologicznych oraz możliwościach finansowania

	instalacji.
5.2. Wykorzystane turystycznie zasoby wód mineralnych	✓ inwentaryzacja zasobów wód termalnych i mineralnych; ✓ opracowanie planu zagospodarowania; ✓ budowa obiektu o funkcji zdrojowej; ✓ promowanie oferty.
5.3. Zabezpieczone ekologicznie tereny przy szlakach i ścieżkach turystycznych	✓ budowa małej architektury na szlakach; ✓ budowa infrastruktury mającej na celu ograniczenie negatywnego oddziaływania turystyki szczególnie cennych przyrodniczo obszarów i obiektów; ✓ współpraca z Lasami Państwowymi w zakresie zagospodarowania szlaków i ścieżek turystycznych.
5.4. Ograniczenie zjawisk negatywnego zachowania ludzi względem środowiska naturalnego	✓ edukacja ekologiczna; ✓ promowanie zachowań proekologicznych; ✓ poprawa zaangażowania mieszkańców w dbaniu o estetykę otoczenie.
5.5. Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska niską emisją, ściekami komunalnymi i odpadami stałymi	✓ opracowanie i realizacja projektów wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej; ✓ wymiana lub modernizacja źródeł ciepła w obiektach komunalnych; ✓ wymiana lub modernizacja źródeł ciepła w obiektach pod zarządem spółdzielni lub wspólnot mieszkaniowych (inwestycje własne właścicieli); ✓ rozbudowa i modernizacja infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej; ✓ zwiększanie liczby ogólnodostępnych miejsc do selektywnej zbiórki odpadów; ✓ poprawa udziału selektywnej zbiórki odpadów stałych; ✓ doskonalenie systemu zagospodarowania odpadów stałych, dostosowanego do potrzeb obsługi dużego ruchu turystycznego; ✓ edukacja i informowanie mieszkańców i gości o funkcjonującym systemie zagospodarowania odpadów; ✓ wspieranie zabezpieczenia proekologicznego brzegów jezior (mariny itp.); ✓ współpraca z PGE w zakresie wspierania zabezpieczenia proekologicznego brzegów jezior.

Obszar: Potencjały i zasoby gminy	
Cel strategiczny nr 6: Aktywna społecznie i zawodowo społeczność gminy	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
6.1. Poprawa jakości kadr	✓ współpraca w zakresie: – doradztwo zawodowe w zakresie wyboru kierunku kształcenia i zawodu; – organizowanie kursów i szkoleń w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych; ✓ opracowanie i realizacja programów aktywizacji społeczno-zawodowej; ✓ podejmowanie i wspieranie działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej.

Obszar: Gospodarka i promocja Gminy	
Cel strategiczny nr 7: Wyższy poziom wykorzystania potencjału gospodarczego gminy	
Cele operacyjne	**Zadania realizacyjne**
7.1. Aktywna polityka gospodarcza gminy	✓ porządkowanie gospodarki przestrzennej; ✓ współpraca z przedsiębiorcami w zakresie planowania rozwoju gospodarczego; ✓ intensyfikacja promocji oferty gospodarczej gminy; ✓ współpraca z różnymi podmiotami w zakresie stworzenia wyrazistego wizerunku turystycznego i uzdrowiskowego gminy – strategia produktu turystycznego; ✓ ochrona czystości wód jezior – egzekwowanie od gestorów bazy turystycznej (np. pola namiotowe, keje) przestrzegania przepisów odnośnie zagospodarowania odpadów, ścieków itp.
7.2. Poprawa konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw	✓ wspieranie aktywności gospodarczej podmiotów gospodarczych; ✓ tworzenie warunków do rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw - tworzenie nowej i wykorzystywanie istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego; ✓ poprawa dostępności usług doradczych w zakresie tworzenia i rozwoju przedsiębiorczości. ✓ promowanie programów pomocowych dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy; ✓ pomoc techniczna dla osób podejmujących działalność gospodarczą (samozatrudnienie); ✓ rozwój infrastruktury służącej zwiększaniu innowacyjności przedsiębiorstw; ✓ pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych (strategicznych); ✓ uzbrajanie i dogodne skomunikowanie terenów inwestycyjnych; ✓ opracowywanie nowych i aktualizacja istniejących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego.
7.3. Gmina Solina jako centrum turystyczne dla Bieszczadów i okolic	✓ dysponowanie zintegrowaną ofertą turystyczną; ✓ rozwój systemu informacji turystycznej - budowa i uruchomienie centrum informacji uzdrowiskowej i turystycznej dla całego obszaru; ✓ wspieranie równoległego rozwoju branży uzdrowiskowej i turystycznej (pozostałej) zgodnie z obowiązującymi odpowiednimi przepisami odnoszącymi się do statusu uzdrowiska; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ rozbudowa infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; ✓ rozwój systemu atrakcyjnych ścieżek i szlaków rowerowych oraz pieszych łączących wszystkie miejscowości gminy – eksponujących najatrakcyjniejsze miejsca gminy (wraz z infrastrukturą np. punkty widokowe); ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej całorocznej, ✓ rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej w zakresie sportów zimowych, ✓ uruchamianie ogólnodostępnych plaż oraz kąpielisk spełniających wymogi przepisów prawa, ✓ współpraca w zakresie wyznaczania szlaków dla turystyki „Off Road” i porządkowania kwestii rajdów „Off Road”;

		✓ współpraca z PGE oraz RZGW w zakresie atrakcyjnego zagospodarowania linii brzegowej i jezior; ✓ uatrakcyjnianie centrów poszczególnych miejscowości – tworzenie obszarów rekreacji (mała architektura, zieleń, szalety publiczne itp.); ✓ inicjowanie współpracy przedsiębiorców na rzecz wspólnego występowania z ofertą turystyczną; ✓ współpraca z sąsiednimi gminami i innymi ośrodkami na rzecz tworzenia marek np. imprez masowych; ✓ utrzymywanie aktywnej współpracy (w tym transgranicznej) z gminami partnerskimi oraz nawiązywanie nowych kontaktów; ✓ współpraca z lokalnymi organizacjami turystycznymi; ✓ wykorzystanie współpracy w ramach Lokalnego Grupy Działania „Zielone Bieszczady" do promocji oferty turystycznej gminy; ✓ poprawa estetyki całego obszaru gminy.
7.4.	**Rozwinięta nowoczesna oferta uzdrowiskowa**	✓ rozwój infrastruktury uzdrowiskowej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe; ✓ budowa ogólnodostępnego obiektu o funkcji zdrojowej wraz z całorocznym kompleksem sportów wodnych i rekreacji; ✓ wykorzystanie lokalnych zasobów wód mineralnych; ✓ współpraca z innymi uzdrowiskami, w zakresie tworzenia wspólnej oferty; ✓ wspieranie powstawania ogólnodostępnych usług sanatoryjnych; ✓ opracowanie projektu organizacji ruchu w strefach uzdrowiska; ✓ rozbudowa infrastruktury parkingowej z wprowadzeniem systemu parkometrów; ✓ włączanie nowych powierzchni lasów do strefy uzdrowiskowej; ✓ współpraca Gminy z sanatoriami; ✓ realizacja kompleksowych przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji; ✓ poprawa zagospodarowania Parku zdrojowego i pozostałych terenów zielonych na terenie uzdrowiska.
7.5.	**Wykreowana marka gminy**	✓ opracowanie i stosowanie Systemu Identyfikacji Wizualnej związanej z marką gminy; ✓ podejmowanie działań promujących markę gminy w kraju i zagranicą; ✓ stała współpraca z mediami na rzecz promowania oferty turystycznej gminy; ✓ wspieranie działań związanych z wytworzeniem produktów/gadżetów, które będą się kojarzyły z gminą; ✓ wykreowanie imprezy wizerunkowej gminy o dużym zasięgu oddziaływania np. krajowym lub zagranicznym; ✓ wprowadzanie nowoczesnych technologii komunikacyjno-informatycznych w turystyce; ✓ prowadzenie badań marketingowych niezbędnych przy kreowaniu oferty turystycznej gminy; ✓ współpraca z sąsiednimi gminami i innymi ośrodkami na rzecz tworzenia marek np. imprez masowych.

3. Projekty służące realizacji celów rozwojowych

Poniższa tabela prezentuje propozycje inwestycji, które mają służyć realizacji celów rozwojowych uzdrowiska Polańczyk.

Tabela 6. Propozycje zadań i inwestycji rozwojowych dla uzdrowiska Polańczyk

INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA I INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA
Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie uzdrowiska Polańczyk
Modernizacja kotłowni i linii ciepłowniczej na Osiedlu Panorama w Polańczyku
INFRASTRUKTURA DROGOWA WRAZ Z INFRASTRUKTURĄ TOWARZYSZĄCĄ
Budowa ronda w Polańczyku na skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej nr 894 z ul. Zdrojową
Budowa oświetlenia ulicznego i kanalizacji burzowych ulic Spokojnej i Cichej w Polańczyku
Przebudowa ul. Zielone (wzgórze do Olejnika) w Polańczyku
Zacisze – budowa chodnika przy drodze wojewódzkiej
Budowa oświetlenia ulicznego i chodnika na Górce w Polańczyku
Budowa oświetlenia ulicy Widokowej w Polańczyku
Wymiana lamp w Polańczyku (wieś)
Modernizacja i naprawa chodników w Polańczyku w tym na ul. Zdrojowej
Budowa drogi do planowanego osiedla na górze Horb w Polańczyku
Opracowanie koncepcji i ruchu komunikacyjnego na wjazd do miejscowości Polańczyk
Utwardzenie dróg gminnych w Polańczyku
INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA I SPORTOWO-REKREACYJNA
Montaż basenów pływających na Jeziorze Solińskim na terenie i w okolicach uzdrowiska Polańczyk
Budowa Ekomariny żeglarskiej na Jeziorze Solińskim
Budowa ścieżek rowerowych przy drodze łączącej Polańczyk z okolicznymi miejscowościami
Uregulowanie stanu prawnego wyciągu w Polańczyku
Zagospodarowanie terenu przy cyplu w Polańczyku i stworzenie dużej piaszczystej plaży z boiskiem do siatkówki plażowej
Budowa domu zdrojowego w Polańczyku
Rewitalizacja parku zdrojowego w Polańczyku
Budowa Aquaparku w Polańczyku
Budowa małej infrastruktury turystycznej na terenie uzdrowiska Polańczyk.
Wyznaczenie szlaków turystycznych (Polańczyk – Zawóz; Solina – Myczków – Polańczyk)
Uruchomienie miejsca poboru wody mineralnej dla turystów w Polańczyku
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA
Budowa nowych parkingów w Polańczyku
Budowa placów zabaw i siłowni outdoor na terenie i w okolicach uzdrowiska Polańczyk
Urządzenie Klubu fitness w Gminnym Ośrodku Kultury w Polańczyku
Budowa placu targowego w Polańczyku
Zakup i uruchomienie kontenerowych ubikacji przewoźnych
Budowa szaletów na terenie i w okolicach uzdrowiska Polańczyk
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
Likwidacja osuwiska na ulicy Spacerowej w Polańczyku
Zagospodarowanie terenu poprzez zabudowanie parkingów, poszerzenie drogi osiedlowej, stworzenie mini boiska do piłki nożnej przy bloku nr 5 na Osiedlu Panorama
Modernizacja całej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na Osiedlu Panorama
Rozwiązanie problemu zabezpieczenia obiektów i ludności Polańczyka w ciągłą dostawę wody pitnej w przypadku zanieczyszczenia wód Zalewu Solińskiego

Źródło: Urząd Gminy Solina

Załącznik numer 3 do Strategii Rozwoju Gminy Solina do roku 2025

Raport z badania ankietowego w ramach projektu

„Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025”

1. Metodologia badania

W dniach 7.05.-28.05.2015 roku przeprowadzone zostało badanie ankietowe w ramach projektu „Strategii Rozwoju Gminy Solina”. Badanie było realizowane za pomocą dwóch technik: papierowych kwestionariuszy do samodzielnego wypełniania PAPI (ang. Paper and Pencil Interview) oraz ankiety internetowej CAWI (ang. Computer Assisted Web Interview).

Na platformie CyfrowaDemokracja.pl ankietę wypełniło 58 osób, zaś w wersji papierowej 82 osób, co daje łącznie 140 wypełnienia ankiety.

2. Próba

W badaniu wzięły udział łącznie 140 osoby, wśród których przeważali nieznacznie mężczyźni (74 osób, 52,86%). Jeśli chodzi o wiek, najliczniejszą grupę stanowiły osoby w przedziale od 21-30 lat (45 osób, 32,14%). Stosunkowo wiele osób odmówiło podania swojego wieku (16 osób, 11,43%).

Pełna informacja o cechach demograficznych respondentów znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 1. Płeć i wiek respondentów

	kobieta	mężczyzna	łącznie
poniżej 20 lat	0	1	1
21-30 lat	22	23	45
31-40 lat	13	18	31
41-50 lat	6	6	12
51-60 lat	13	4	17
powyżej 60 lat	6	12	18
brak odpowiedzi	6	10	16
Łącznie	66	74	140

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wśród biorących udział w badaniu przeważały osoby wykształcone – niemalże połowa respondentów miała wykształcenie wyższe (63 osoby, 45,00%), drugą co do liczebności była grupa z wykształceniem średnim (41 osoby, 29,29%).

Tabela 2. Wykształcenie respondentów

	liczba	%
Podstawowe	2	1,43%
Policealne	13	9,29%
Średnie	41	29,29%
Zasadnicze zawodowe	21	15,00%
Wyższe	63	45,00%
Łącznie	140	100,0%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Jeśli chodzi o sytuację na rynku pracy, najliczniejszą grupę stanowili pracujący (73 osoby, 52,14%). Wśród odpowiedzi „inne" znalazły się odpowiedzi o prowadzeniu działalności gospodarczej.

Tabela 3. Status zawodowy respondentów

	liczba	%
Jestem bezrobotna/y	24	17,14%
Jestem emerytem, rencistą	19	13,57%
Nie pracuję zawodowo, zajmuję się domem	10	7,14%
Pracuję	73	52,14%
Uczę się	7	5,00%
Inne	7	5,00%
Łącznie	140	100,0%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Blisko trzy czwarte osób biorących udział w badaniu mieszka w gminie Solina od urodzenia. Jest to bardzo ważne z punktu widzenia merytorycznej wartości badania – osoby te bardzo dobrze znają gminę, jej atuty i słabości, a także potrzeby rozwojowe. Niemniej, osoby zamieszkujące gminę od ponad 10 lat także mogą znać jej specyfikę oraz atuty i słabości.

Tabela 4. Czas zamieszkiwania w gminie Solina

	liczba	%
od urodzenia	99	70,71%
1-5 lat	7	5,00%
6-10 lat	7	5,00%
11-20 lat	9	6,43%
21-30 lat	7	5,00%
ponad 30 lat	4	2,86%
brak odpowiedzi	7	5,00%
Łącznie	140	100,0%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Najwięcej spośród osób biorących udział w ankiecie mieszka w miejscowości Polańczyk (40 osób, 28,57%), zaś najmniej w Bukowcu i w Terce (po 1 osobie).

Tabela 5. Miejscowość zamieszkania respondentów

Miejscowość	Liczba	%
Berezka	14	10,00%
Bereżnica Wyżna	3	2,14%
Bóbrka	4	2,86%
Bóbrka	15	10,71%
Bukowiec	1	0,71%
Górzanka	2	1,43%
Myczkowce	6	4,29%
Myczków	12	8,57%
Polańczyk	40	28,57%
Rybne	4	2,86%
Solina	18	12,86%
Terka	1	0,71%
Werlas	2	1,43%
Wołkowyja	16	11,43%
Zawóz	2	1,43%
Łącznie	140	100,0%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Niewiele, bo 45% respondentów podała informację o miejscu, w którym pracują lub uczą się (można przyjąć hipotezę, iż w przypadku większości pozostałych jest to miejscowość, w której mieszkają). Osoby, które podały odpowiedź na to pytanie, najczęściej wskazywały na Polańczyk (16 osób, 11,43%).

Tabela 6. Miejscowość, w której pracują lub uczą się respondenci

miejscowość	liczba	%
Berezka	2	1,43%
Bóbrka	1	0,71%
Hoczew	1	0,71%
Katowice	1	0,71%
Kraków	1	0,71%
Lesko	10	7,14%
Olkusz	1	0,71%
Polańczyk	16	11,43%
Rzeszów	5	3,57%
Sanok	3	2,14%
Solina	10	7,14%
Ustrzyki Dolne	2	1,43%
Wołkowyja	3	2,14%
zagranica	3	2,14%
Inne	4	2,86%
brak odpowiedzi	77	55,00%
Łącznie	140	100,0%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

3. Wyniki

Pierwsze pytanie w ankiecie dotyczyło ogólnej opinii mieszkańców na temat życia w gminie. Z odpowiedzi wyłania się stosunkowo optymistyczny obraz – pomimo, że najliczniejsze były odpowiedzi „średnio" (69 osób, 49,29%), to łącznie odpowiedzi „bardzo dobrze" i „dobrze" udzieliła ponad 1/3 ankietowanych. Odpowiedzi negatywnych („źle" i „bardzo źle") udzieliło około 12% respondentów (odpowiednio 9,29% i 2,86%).

Tabela 7. Ogólna ocena życia w gminie

Odpowiedź	liczba	%
Bardzo dobrze	8	5,71%
Dobrze	46	32,86%
Średnio	69	49,29%
Źle	13	9,29%
Bardzo źle	4	2,86%
Łącznie	140	100,0%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wykres 1. Ogólna ocena życia w gminie

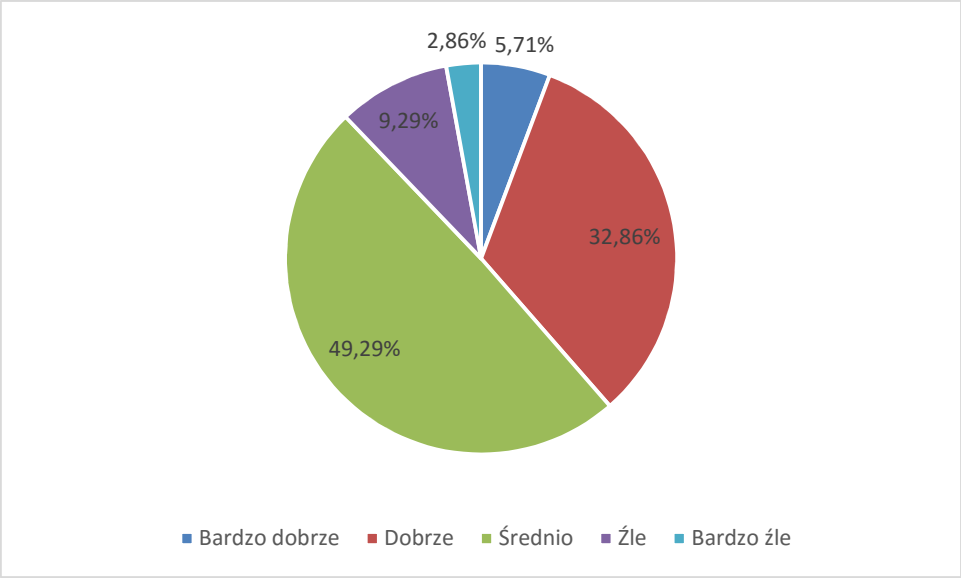

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Kwestia ta została w dalszej części ankiety pogłębiona poprzez pytania szczegółowe o konkretne obszary działalności władz gminy.

Jeśli chodzi o usługi społeczne i komunalne, najkorzystniej ocenione został dostęp do opieki przedszkolnej (łącznie 71, a więc 50,71% pozytywnych odpowiedzi – „bardzo dobra" i „dobra"), oferta edukacyjna (61 odpowiedzi pozytywnych, co daje 43,57%) oraz dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej (51 odpowiedzi pozytywnych, 36,43%).

Za obszary problematyczne uznać można natomiast działania na rzecz integracji mieszkańców (84 odpowiedzi negatywnych, 60,00%), ofertę rekreacyjno-sportową (84 odpowiedzi negatywnych, 60,00%) oraz ułatwienia dla osób niepełnosprawnych (łącznie 76 odpowiedzi „źle" i „bardzo źle", co łącznie daje 54,29% odpowiedzi negatywnych).

Poniższa tabele oraz wykres przedstawiają, jak mieszkańcy gminy oceniają poszczególne obszary działań gminy z zakresu usług komunalnych i społecznych.

Tabela 8. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – usługi społeczne i komunalne (część 1)

	dostęp do opieki przedszkolnej		oferta edukacyjna		działania na rzecz integracji mieszkańców	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Bardzo dobrze	8	5,71%	15	10,71%	1	0,71%
Dobrze	63	45,00%	46	32,86%	15	10,71%
Średnio	50	35,71%	61	43,57%	40	28,57%
Źle	12	8,57%	17	12,14%	53	37,86%
Bardzo źle	7	5,00%	1	0,71%	31	22,14%
Łącznie	140	100,00%	140	100,00%	140	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Tabela 9. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – usługi społeczne i komunalne (część 2)

	infrastruktura drogowa		wodociągi i kanalizacja		działania na rzecz środowiska naturalnego/ ochrona przyrody (rozwój infrastruktury proekologicznej, wykorzystania odnawialnych źródeł energii, likwidacja dzikich wysypisk śmieci itp.)	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Bardzo dobrze	2	1,43%	5	3,57%	2	1,43%
Dobrze	19	13,57%	26	18,57%	25	17,86%
Średnio	44	31,43%	55	39,29%	49	35,00%
Źle	49	35,00%	36	25,71%	37	26,43%
Bardzo źle	26	18,57%	18	12,86%	27	19,29%
Łącznie	140	100,00%	140	100,00%	140	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Tabela 10. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – usługi społeczne i komunalne (część 3)

	działania na rzecz podtrzymywania tradycji lokalnych		oferta kulturalna		oferta rekreacyjno-sportowa	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Bardzo dobrze	5	3,57%	4	2,86%	3	2,14%
Dobrze	21	15,00%	19	13,57%	15	10,71%
Średnio	40	28,57%	49	35,00%	38	27,14%
Źle	49	35,00%	39	27,86%	49	35,00%
Bardzo źle	25	17,86%	29	20,71%	35	25,00%
Łącznie	140	100,00%	140	100,00%	140	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Tabela 11. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – usługi społeczne i komunalne (część 4)

	infrastruktura sportowa (boiska, sale gimnastyczne itp.)		bezpieczeństwo mieszkańców (zabezpieczenie przeciwpożarowe, przeciwpowodziowe, porządek publiczny itp.)		dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej, ośrodki zdrowia	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Bardzo dobrze	5	3,57%	6	4,29%	7	5,00%
Dobrze	22	15,71%	37	26,43%	44	31,43%
Średnio	59	42,14%	63	45,00%	57	40,71%
Źle	31	22,14%	22	15,71%	16	11,43%
Bardzo źle	23	16,43%	12	8,57%	16	11,43%
Łącznie	140	100,00%	140	100,00%	140	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Tabela 12. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – usługi społeczne i komunalne (część 5)

	ułatwienia dla osób niepełnosprawnych		pomoc społeczna		oznaczenia ułatwiające orientację na terenie gminy		estetyka i czystość na terenie gminy	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Bardzo dobrze	0	0,00%	3	2,14%	5	3,57%	3	2,14%
Dobrze	17	12,14%	27	19,29%	28	20,00%	21	15,00%
Średnio	47	33,57%	58	41,43%	52	37,14%	60	42,86%
Źle	42	30,00%	33	23,57%	39	27,86%	36	25,71%
Bardzo źle	34	24,29%	19	13,57%	16	11,43%	20	14,29%
Łącznie	140	100,00%	140	100,00%	140	100,00%	140	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wykres 2. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – usługi społeczne i komunalne (bez braków odpowiedzi)

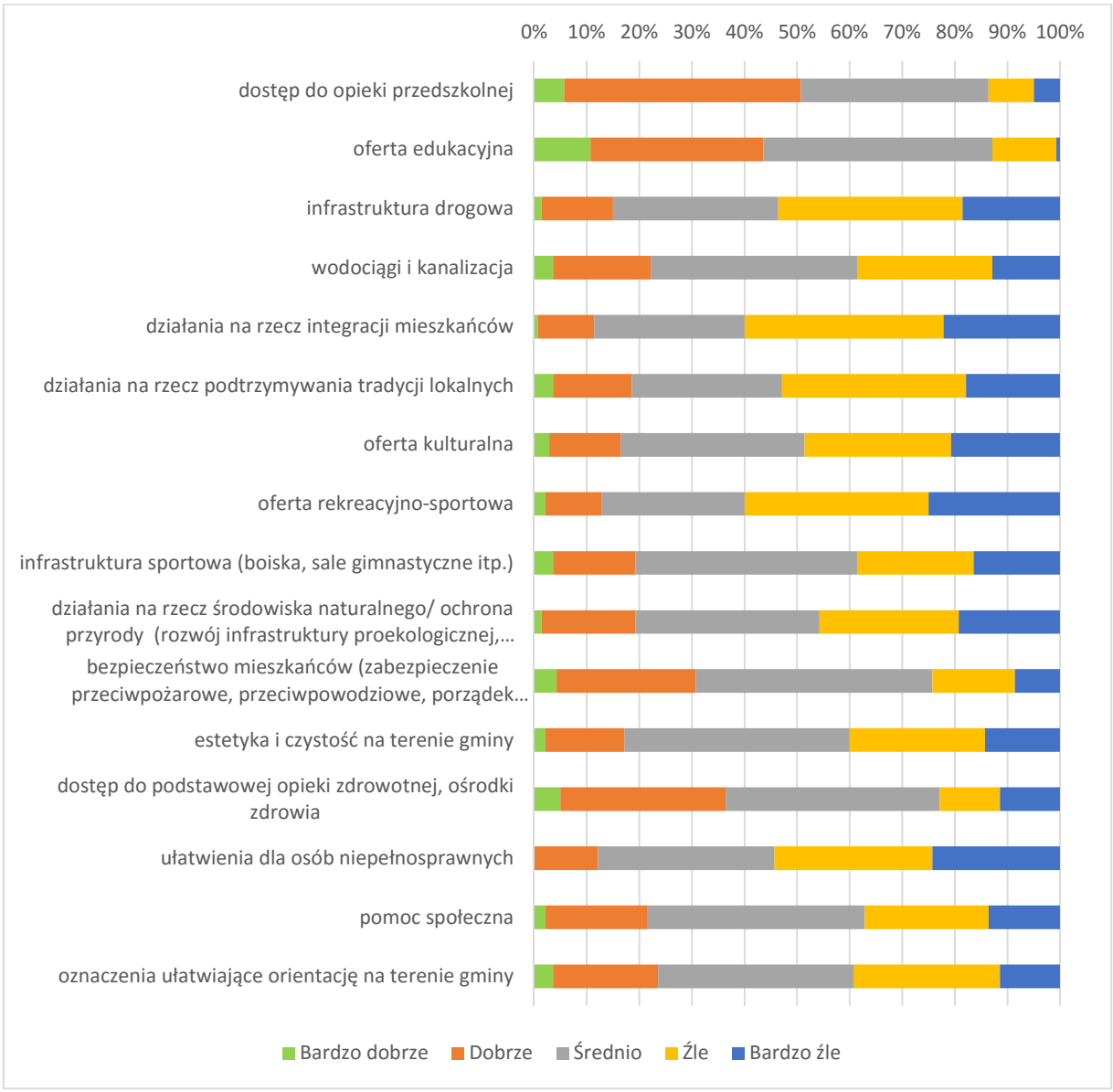

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

W ocenie wszystkich obszarów z zakresu polityki gospodarczej, respondenci najczęściej wskazywali oceny negatywne. Wyjątkiem był obszar dostępność uzbrojonych i dobrze skomunikowanych terenów inwestycyjnych (65 odpowiedzi „średnio", 46,43%). W zakresie polityki gospodarczej gminy najwięcej ocen negatywnych odnosiło się do wsparcia dla osób podejmujących lub prowadzących działalność gospodarczą (82 odpowiedzi negatywne, 58,57%).

Tabela 13. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy –polityka gospodarcza

		dostępność uzbrojonych i dobrze skomunikowanych terenów inwestycyjnych/strefy aktywności gospodarczej	wsparcie dla osób podejmujących lub prowadzących działalność gospodarczą	dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych	funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu/współpraca gminy z instytucjami otoczenia biznesu	promocja gospodarcza gminy
Bardzo dobrze	liczba	2	2	3	0	1
	%	**1,43%**	**1,43%**	**2,14%**	**0,00%**	**0,71%**
Dobrze	liczba	14	7	10	11	18
	%	**10,00%**	**5,00%**	**7,14%**	**7,86%**	**12,86%**
Średnio	liczba	65	49	47	54	51
	%	**46,43%**	**35,00%**	**33,57%**	**38,57%**	**36,43%**
Źle	liczba	42	52	56	53	43
	%	**30,00%**	**37,14%**	**40,00%**	**37,86%**	**30,71%**
Bardzo źle	liczba	17	30	24	22	27
	%	**12,14%**	**21,43%**	**17,14%**	**15,71%**	**19,29%**
Suma	liczba	140	140	140	140	140
	%	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wykres 3. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy –polityka gospodarcza

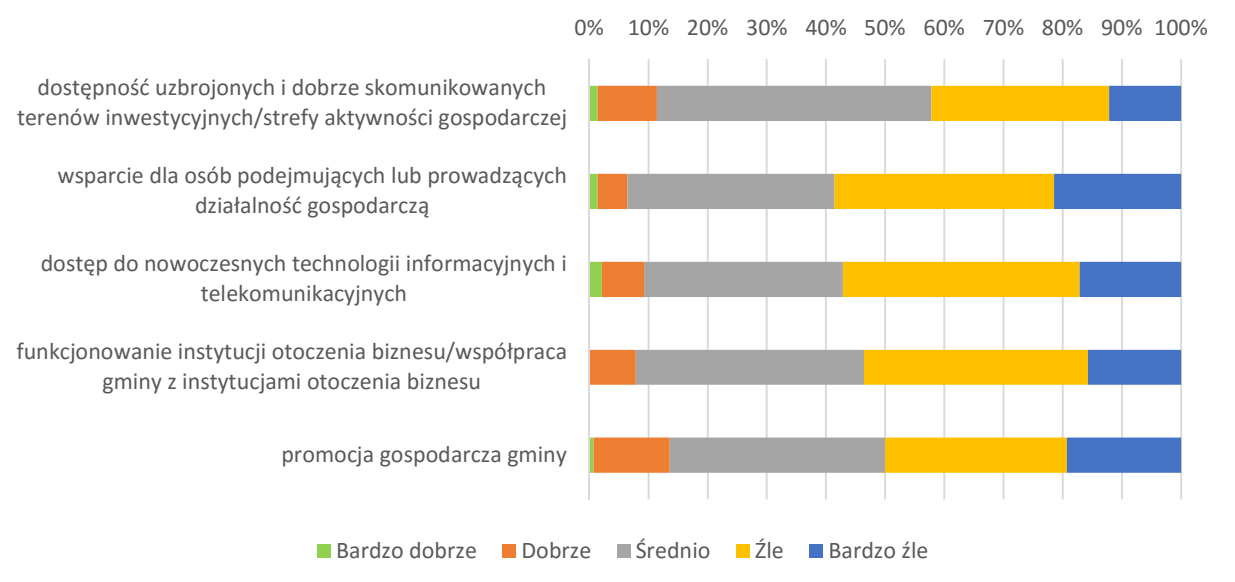

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

W zakresie turystyki i promocji gminy najlepiej oceniany był dostęp do obiektów zabytkowych (44 odpowiedzi pozytywne, 31,43%), zaś najwięcej ocen negatywnych odnosiło się do wizerunku gminy w mediach (71 odpowiedzi negatywnych, 50,72%). W większości ocen obszarów z zakresu turystyki i promocji gminy, respondenci najczęściej wskazywali odpowiedź „średnio".

Tabela 14. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – turystyka i promocja gminy

		materiały promocyjne o gminie	wizerunek gminy w mediach	system informacji turystycznej	dostępność obiektów zabytkowych	wizualizacja turystyczna gminy – oznaczenia ułatwiające orientację na terenie gminy	atrakcyjność oferty turystycznej gminy
Bardzo dobrze	liczba	4	2	2	5	3	3
	%	**2,86%**	**1,43%**	**1,43%**	**3,57%**	**2,14%**	**2,14%**
Dobrze	liczba	33	15	32	39	22	25
	%	**23,57%**	**10,71%**	**22,86%**	**27,86%**	**15,71%**	**17,86%**
Średnio	liczba	64	52	53	66	64	60
	%	**45,71%**	**37,14%**	**37,86%**	**47,14%**	**45,71%**	**42,86%**
Źle	liczba	26	51	36	21	41	32
	%	**18,57%**	**36,43%**	**25,71%**	**15,00%**	**29,29%**	**22,86%**
Bardzo źle	liczba	13	20	17	9	10	20
	%	**9,29%**	**14,29%**	**12,14%**	**6,43%**	**7,14%**	**14,29%**
Suma	liczba	140	140	140	140	140	140
	%	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wykres 4. Ocena poszczególnych obszarów działalności władz gminy – turystyka i promocja gminy

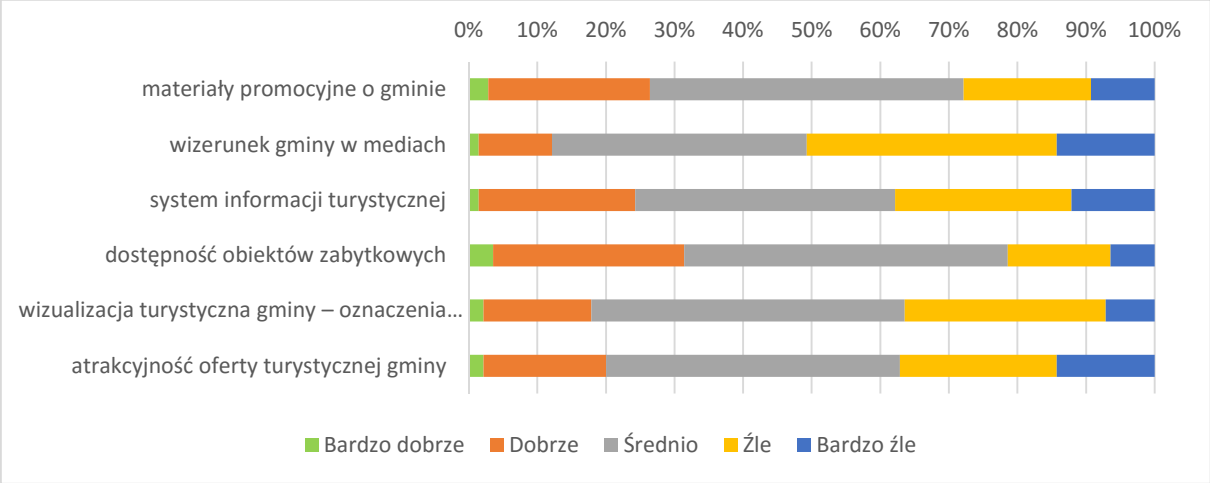

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

W zakresie usługi komunalnych i społecznych jako obszary wymagające najpilniejszego wsparcia respondenci wskazali infrastrukturę drogową (18,38% wskazań), wodociągi i kanalizację (13,84%) oraz estetykę i czystość na terenie gminy (10,50%). Powyższe wskazania pokrywają się z oceną poszczególnych obszarów działalności gminy.

Tabela 15. Obszary wymagające najpilniejszego wsparcia – usługi społeczne i komunalne[1]

obszar	liczba	%
dostęp do opieki przedszkolnej	9	2,15%
oferta edukacyjna	6	1,43%
infrastruktura drogowa	77	18,38%
wodociągi i kanalizacja	58	13,84%
działania na rzecz integracji mieszkańców	29	6,92%
działania na rzecz podtrzymywania tradycji lokalnych	19	4,53%
oferta kulturalna	30	7,16%
oferta rekreacyjno-sportowa	38	9,07%
infrastruktura sportowa (boiska itp.)	22	5,25%
działania na rzecz środowiska naturalnego/ ochrona przyrody (rozwój infrastruktury proekologicznej, wykorzystania odnawialnych źródeł energii, likwidacja dzikich wysypisk śmieci itp.)	32	7,64%
bezpieczeństwo mieszkańców (zabezpieczenie przeciwpożarowe, przeciwpowodziowe, porządek publiczny itp.)	10	2,39%
estetyka i czystość na terenie gminy	44	10,50%
dostęp do służby zdrowia	16	3,82%
ułatwienia dla osób niepełnosprawnych	13	3,10%
pomoc społeczna	9	2,15%
oznaczenia ułatwiające orientację na terenie gminy	7	1,67%
łącznie	419	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wykres 5. Obszary wymagające najpilniejszego wsparcia – usługi społeczne i komunalne

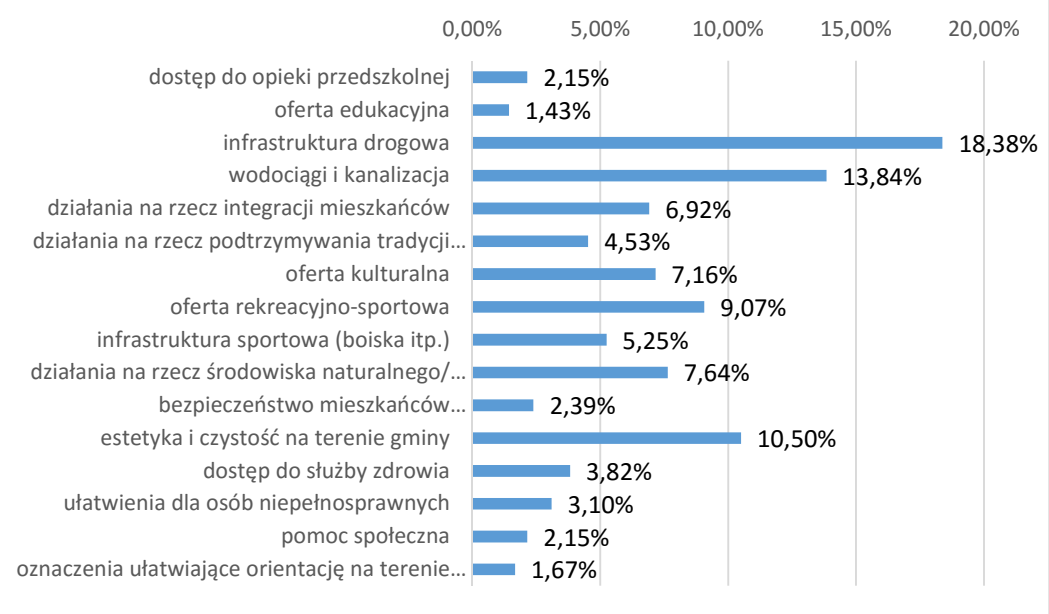

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

W zakresie polityki gospodarczej priorytetem są zmiany dotyczące wsparcia dla osób podejmujących lub prowadzących działalność gospodarczą (28,75% wszystkich wskazań), co pokrywa się z negatywną oceną w pytaniu o ocenę poszczególnych obszarów działalności gminy. Równie istotna jest praca nad poprawą promocji gospodarczej gminy – 21,62% wskazań.

[1] Pytanie wielokrotnego wyboru – każda osoba mogła wybrać do trzech obszarów

Tabela 16. Obszary wymagające najpilniejszego wsparcia – polityka gospodarcza[2]

obszar	liczba	%
dostępność uzbrojonych i dobrze skomunikowanych terenów inwestycyjnych/strefy aktywności gospodarczej	60	14,74%
wsparcie dla osób podejmujących lub prowadzących działalność gospodarczą	117	28,75%
dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych	71	17,44%
funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu/współpraca gminy z instytucjami otoczenia biznesu	71	17,44%
promocja gospodarcza gminy	88	21,62%
łącznie	407	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wykres 6. Obszary wymagające najpilniejszego wsparcia – polityka gospodarcza

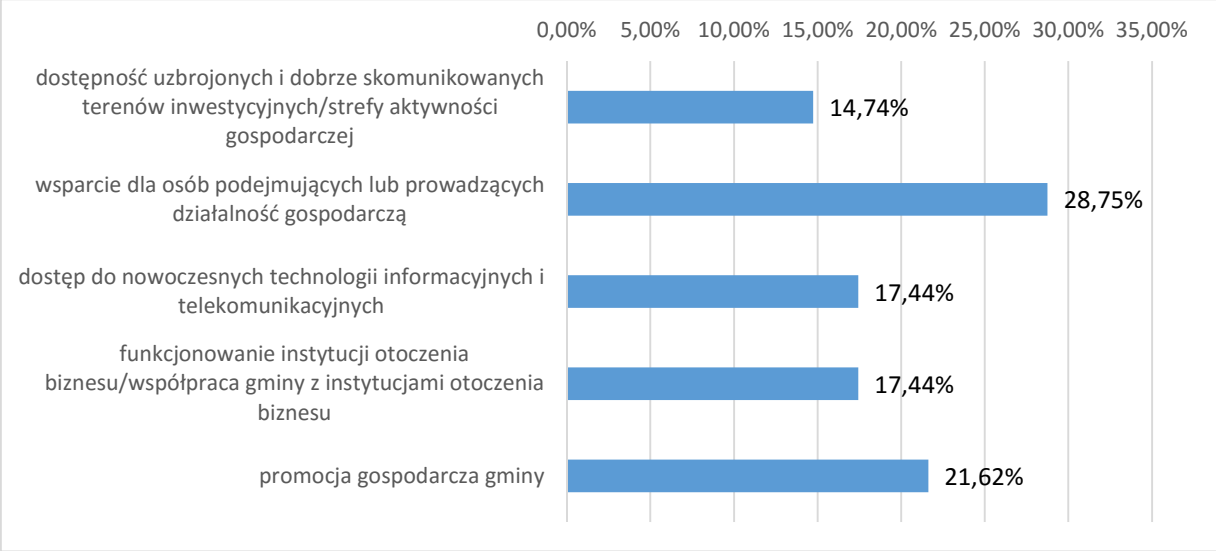

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

W zakresie turystyki i promocji priorytetem są zmiany dotyczące wizerunku gminy w mediach (26,88% wszystkich wskazań), co pokrywa się z negatywną oceną w pytaniu o ocenę poszczególnych obszarów działalności gminy. Równie istotna jest praca nad poprawą atrakcyjności oferty turystycznej gminy – 25,42% wskazań

Tabela 17. Obszary wymagające najpilniejszego wsparcia – turystyka i promocja[3]

obszar	liczba	%
materiały promocyjne o gminie	65	15,74%
wizerunek gminy w mediach	111	26,88%
system informacji turystycznej	50	12,11%
dostępność obiektów zabytkowych	33	7,99%
wizualizacja turystyczna gminy – oznaczenia ułatwiające orientację w gminie	49	11,86%
atrakcyjność oferty turystycznej gminy	105	25,42%
łącznie	413	100,00%

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

[2] Pytanie wielokrotnego wyboru – każda osoba mogła wybrać do trzech obszarów

[3] Pytanie wielokrotnego wyboru – każda osoba mogła wybrać do trzech obszarów

Wykres 7. Obszary wymagające najpilniejszego wsparcia – turystyka i promocja

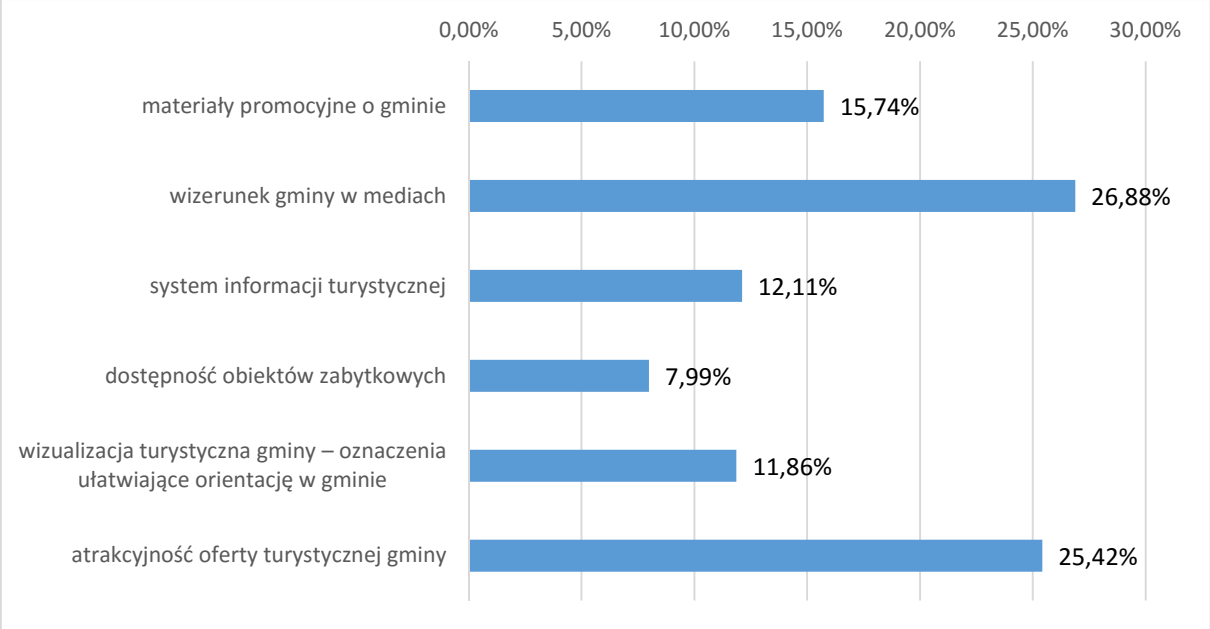

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie najważniejszych miejsc na terenie gminy. Aż 23 osoby nie wskazały takiego miejsca. Mieszkańcy gminy zdecydowanie za najważniejszy uznali Solinę i jej infrastrukturę.

Pełne dane na temat odpowiedzi znajdują się w poniższej tabeli.

Tabela 18. Miejsca ważne dla mieszkańców na terenie gminy

Miejsce	Liczba
oczyszczalnia ścieków	2
Solina i jej infrastruktura	84
jezioro Myczkowieckie i jego infrastruktura	14
Polańczyk - uzdrowisko, sanktuarium	22
Muzeum Kultury Bojków w Myczkowie	7
ośrodek Caritas	3
Urząd Gminy	4
szkoła i tereny wokół	2
Brak odpowiedzi	23

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Respondenci chcieliby, aby w roku 2024 gmina Solina kojarzyła się przede wszystkim z niską stopą bezrobocia (13,90% wskazań) i z atrakcjami turystycznymi (13,62% wskazań). Kolejne, pod względem częstości była odpowiedź „Bezpieczne i atrakcyjne miejsce do życia” (12,81%).

Wykres 8. Odpowiedzi respondentów na pytanie o to, z czym respondenci chcieliby, aby kojarzyła się gmina Solina w roku 2024

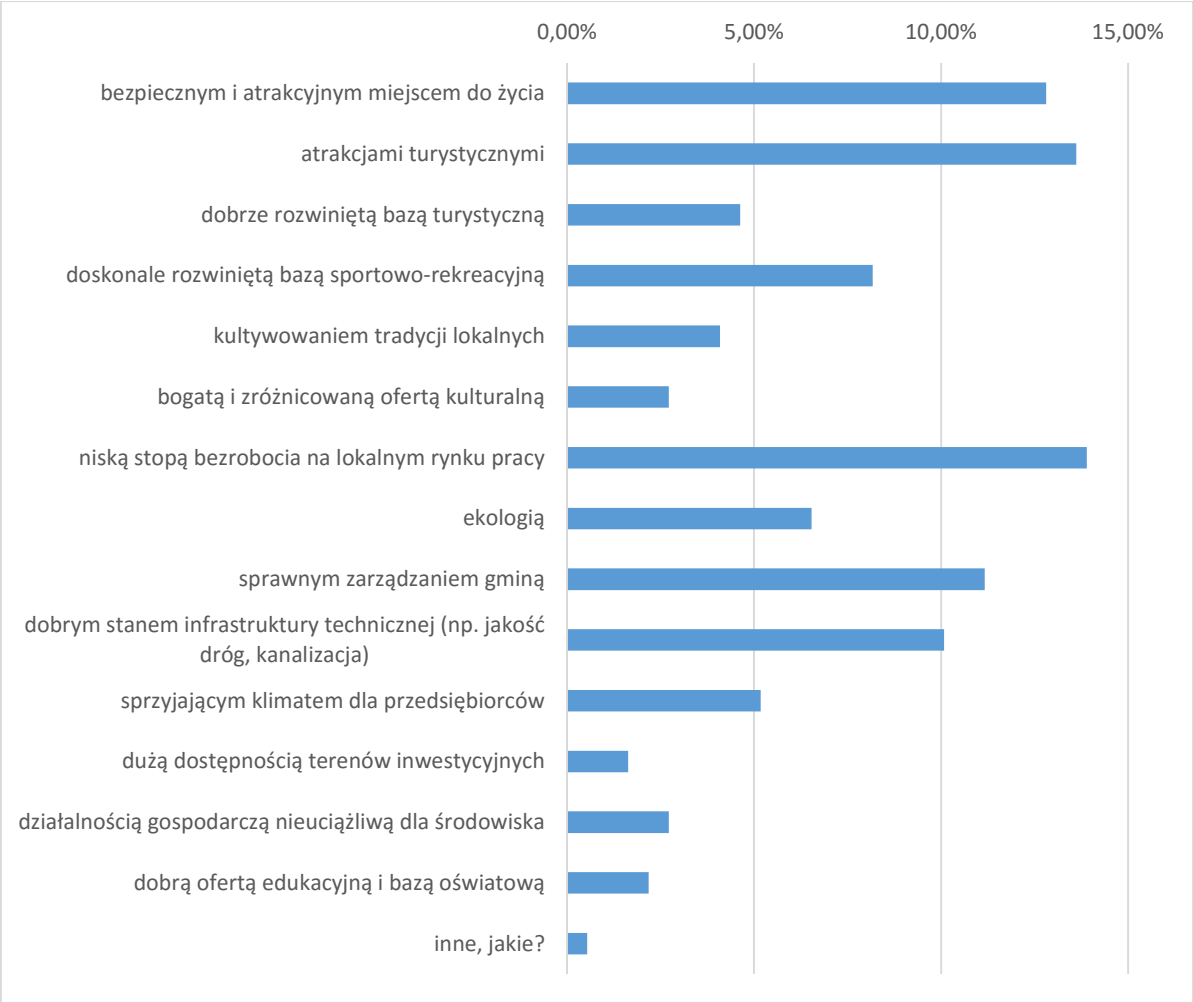

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Mieszkańcy cenią w swojej gminie przede wszystkim atrakcyjne położenie, tj. krajobraz i tereny zielone (46,23% wskazań) i jezioro Solińskie (32,08% wskazań).

Wykres 9. Odpowiedzi respondentów na pytania o to, co najbardziej podoba im się w gminie

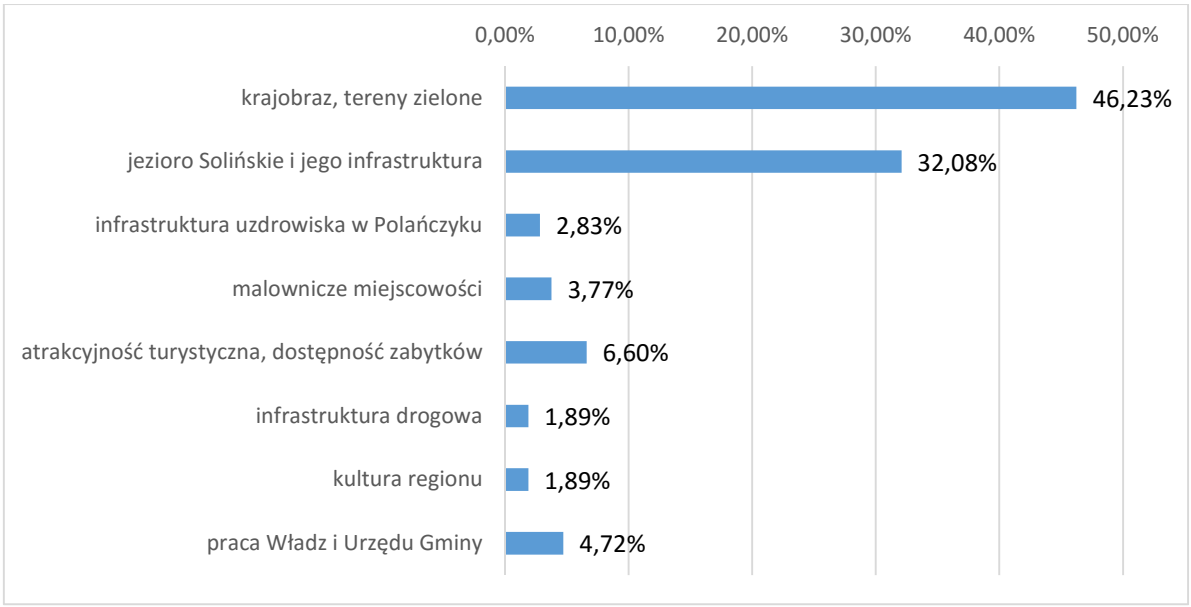

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Jeśli chodzi natomiast o to, co respondentom podoba się najmniej, to problematyczne są bez wątpienia zanieczyszczenie środowiska oraz istnienie zaniedbanych obiektów (28% wskazań), a także praca Władz i Urzędu Gminy (26,40% wskazań).

Wykres 10. Odpowiedzi respondentów na pytania o to, co najmniej podoba im się w gminie

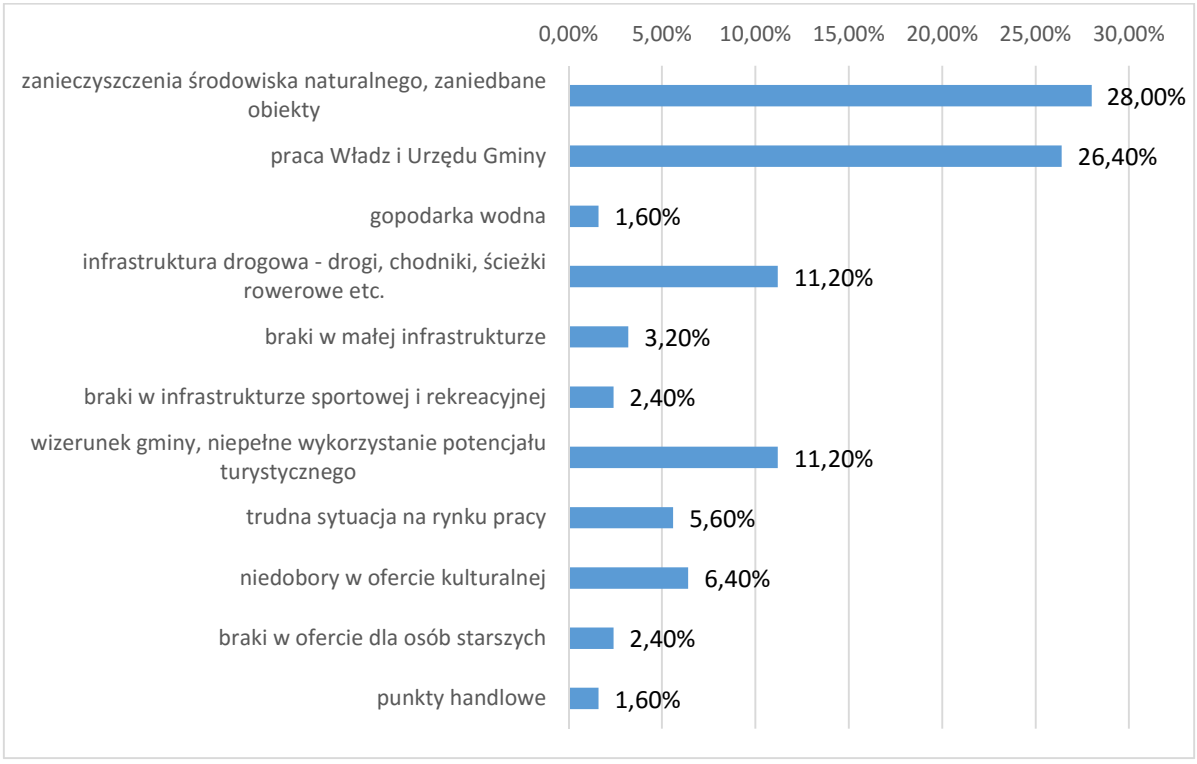

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Odpowiedzi respondentów na pytanie o to, jaka powinna być ich zdaniem gmina Solina w przyszłości koncentrowały się na dostrzeganych przez nich aktualnie problemach do rozwiązania. Mieszkańcy chcieliby, aby gmina była atrakcyjnym miejscem do życia – czysta i zadbana (10,84% wskazań) oraz

przyjazna wszystkim grupom społecznym (10,24%) z atrakcjami turystycznymi (22,89%). Aż 27,71% respondentów nie udzieliło odpowiedzi.

Wykres 11. Preferencje respondentów odnośnie do przyszłości gminy

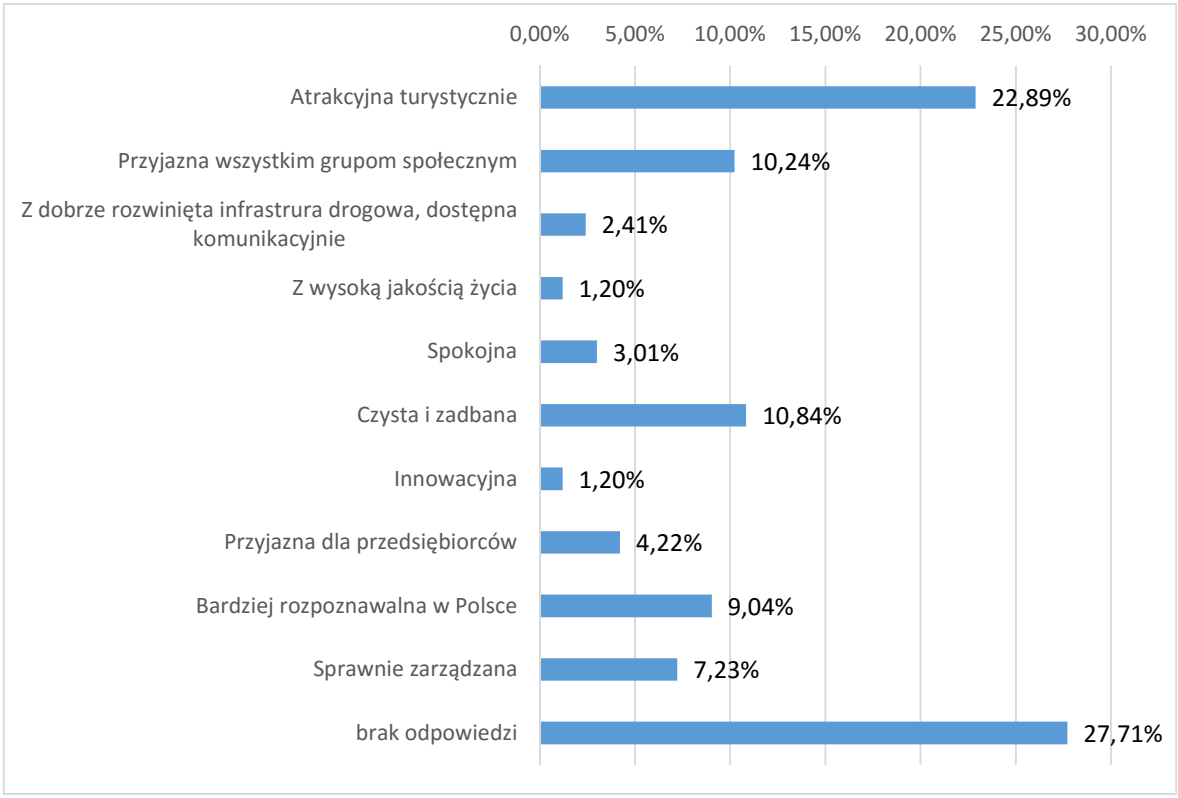

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Do innych gmin respondenci jeżdżą przede wszystkim w celu zakupów (36,59% odpowiedzi), skorzystania z oferty rekreacyjno-rozrywkowej (24,39%) oraz pracy (10,98%).

Wykres 12. Odpowiedź na pytanie, w jakim celu respondenci jeżdżą do innych gmin

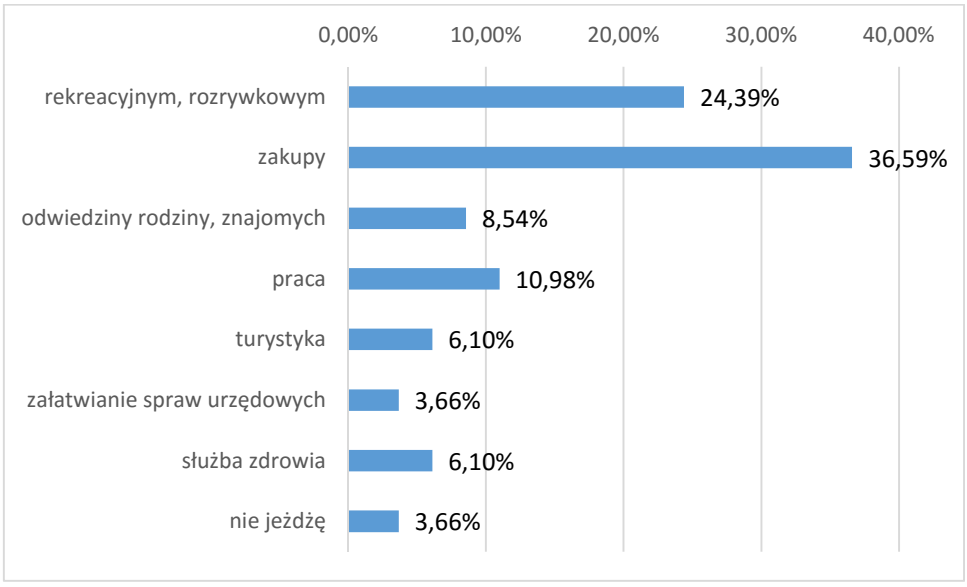

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Można powiedzieć, że osoby biorące udział w badaniu są istotnymi interesariuszami strategii rozwoju gminy, ponieważ blisko trzy czwarte (72,9%) wiąże z gminą swoją przyszłość. Co więcej, tyle samo respondentów chciałaby, aby również przyszłość ich dzieci była związana z gminą Solina (72,9%).

Wykres 13. Odpowiedzi respondentów na pytanie, czy respondenci wiążą swoją przyszłość z gminą Solina

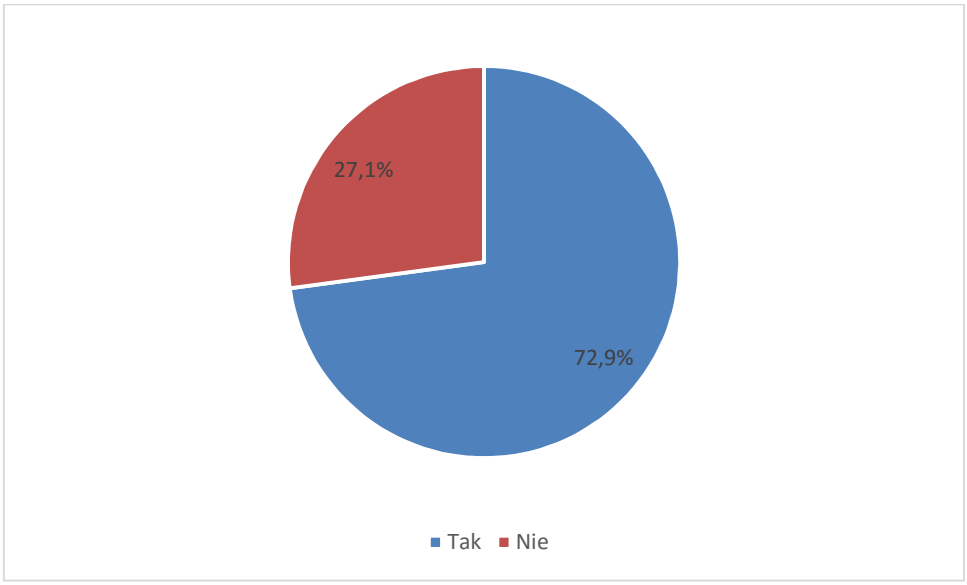

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

Wykres 14. Odpowiedzi respondentów na pytanie, czy respondenci chcieliby, aby ich dzieci wiązały swoją przyszłość z gminą Solina

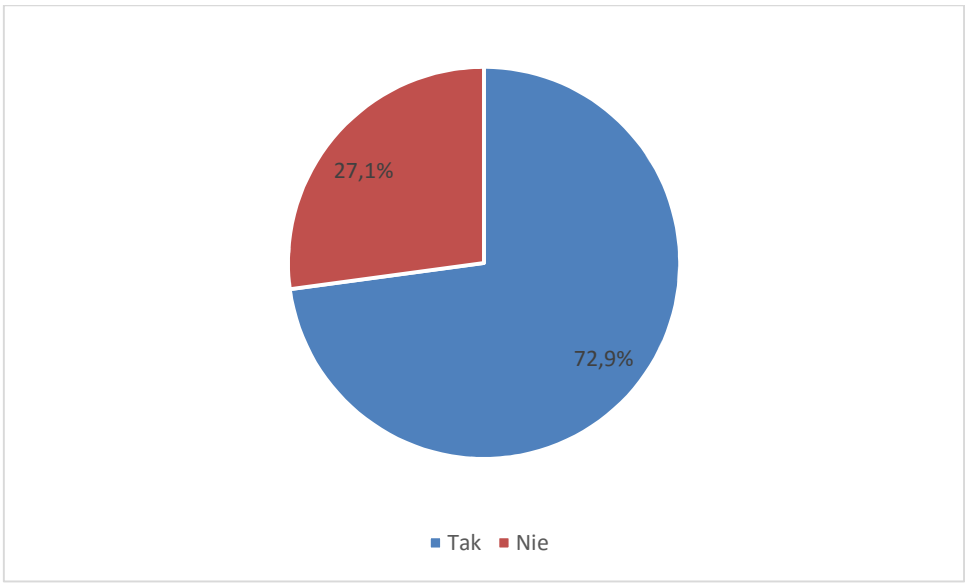

Źródło: Badanie ankietowe PAPI i CAWI, N=140

4. Podsumowanie

W badaniu ankietowym przeprowadzonym w ramach projektu „Strategia Rozwoju Gminy Solina" wzięło udział 140 osób, wśród których przeważali respondenci z Polańczyka i Soliny.

Generalnie można uznać, że respondenci są zadowoleni z mieszkania w gminie – wśród odpowiedzi na pytania o ocenę warunków życia dominowały pozytywne i średnie. Jeśli chodzi o poszczególne aspekty działalności władz gminy, w zakresie usług społecznych i komunalnych najlepiej ocenione zostały dostęp do opieki przedszkolnej, oferta edukacyjna oraz dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej. Najbardziej krytycznie natomiast mieszkańcy oceniają działania na rzecz integracji mieszkańców, ofertę rekreacyjno-sportową oraz działania na rzecz osób niepełnosprawnych. W zakresie polityki gospodarczej najkorzystniej oceniona została promocja gospodarcza gminy, zaś najgorzej dostępność uzbrojonych i dobrze skomunikowanych terenów inwestycyjnych/strefy aktywności gospodarczej.

Za obszary wymagające najpilniejszego wsparcia uznane zostały: infrastruktura drogowa, wodociągi i kanalizacja, estetyka i czystość na terenie gminy (usługi społeczne i komunalne), wsparcie dla osób podejmujących lub prowadzących działalność gospodarczą oraz dostępność uzbrojonych i dobrze skomunikowanych terenów inwestycyjnych (polityka gospodarcza), wizerunek gminy w mediach oraz atrakcyjność oferty turystycznej gminy (turystyka i promocja).

Za miejsca szczególnie ważne zarówno dla życia całej gminy jak i poszczególnych miejscowości uważana jest Solina i jej infrastruktura. Trzeba jednak podkreślić fakt, że niemal 17% respondentów nie wskazało żadnego istotnego miejsca. Zdaniem respondentów, najważniejszym atutem gminy jest atrakcyjne położenie, tereny zielone oraz Jezioro Solińskie. Z kolei tym, co nie podoba się respondentom jest zanieczyszczenie środowiska oraz istnienie zaniedbanych obiektów (28% wskazań), a także praca Władz i Urzędu Gminy (26,40% wskazań).

Respondenci chcieliby, aby w roku 2024 gmina Solina kojarzyła się przede wszystkim z niską stopą bezrobocia na lokalnym rynku pracy. Ich preferencje odnośnie kierunków rozwojowych to również uczynienie z gminy bezpiecznego i atrakcyjnego miejsca do życia poprzez poszerzenie oferty turystycznej, a także rozwiązanie problemów w zakresie infrastruktury drogowej oraz wodnej i kanalizacyjnej.